

Latvijas Universitāte
Ekonomikas un vadības fakultāte
Publiskās pārvaldes katedra

Nevalstisko organizāciju līdzdalība valsts pārvaldes darbībā, problēmas un risinājumi

**Participation of Non-Governmental Organisations in the Public Administration,
Problems and Solutions**

Maģistra darbs

Autore	_____	Sandra Rieksta
Katedras vadītāja	_____	Inese Vorončuka Dr.oec., profesore
Darba vadītāja	_____	Lilita Seimuškāne M.soc.zin., lektore
Recenzents	_____	Juris Prikulis Dr.phil., pasniedzējs

Rīga, 2010

Anotācija

Maģistra darba mērķis ir izpētīt iespējas un pastāvošo praksi nevalstisko organizāciju līdzdalībai valsts pārvaldes darbībā Latvijā, identificēt galvenās problēmas un šķēršļus sekmīgai NVO iesaistei politikas veidošanā un ieviešanā, kā arī izstrādāt priekšlikumus NVO līdzdalības pilnveidošanai, uzlabojot tās efektivitāti un kvalitāti. Maģistra darbā apskatīti trīs galvenie NVO un valsts pārvaldes sadarbības mehānismi: NVO līdzdalība politikas veidošanā, iesaistoties ministriju darba grupās un sniedzot atzinumus par politikas plānošanas dokumentu un tiesību aktu projektiem, NVO un Ministru kabineta sadarbības memorands un valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšana nevalstiskajam sektoram. Darbā sniegta informācija par šobrīd spēkā esošo tiesisko regulējumu minētajās jomās, pašreizējās situācijas raksturojums un priekšlikumi tās uzlabošanai.

Annotation

The aim of this master's paper is to research possibilities and existing practices for participation of non-governmental organisations in the public administration in Latvia, to identify main problems and obstacles for successful involvement of NGOs in policy making and implementation, as well as to work out proposals for promoting the efficiency and quality of NGOs' participation. The master's paper focuses on the three main mechanisms of co-operation between the public administration and the NGO sector: participation of NGOs in policy making processes by getting involved in ministerial work groups and providing opinions on drafts of policy planning documents and legislative acts, Memorandum of Co-operation signed between the Cabinet of Ministers and non-governmental organisations and delegation of tasks of public administration to the NGO sector. This paper includes information on the current legislation in the previously mentioned fields, describes the actual situation and gives proposals for its improvement.

Saturs

Anotācija.....	2
Annotation	3
Saturs	4
Apzīmējumu saraksts.....	5
Ievads.....	6
I NODAĻA. Pilsoniskās sabiedrības līdzdalības nozīme valsts pārvaldē.....	11
1.1. Pilsoniskās sabiedrības jēdziens un līdzdalības nozīme.....	11
1.2. Ieskats nevalstiskā sektora attīstībā Latvijā.....	16
1.3. Svarīgāko sabiedrības līdzdalību reglamentējošo dokumentu raksturojums.....	21
II NODAĻA. NVO līdzdalības veidu analīze politikas veidošanā.....	30
III NODAĻA. NVO un Ministru kabineta sadarbības izvērtējums.....	49
IV NODAĻA. Valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšana NVO sektoram, tiesisko un praktisko aspektu izpēte	68
Secinājumi un priekšlikumi	79
Pateicības.....	87
Izmantotās literatūras un informācijas avotu saraksts	88
Pielikumi.....	94
Galvojums.....	158

Apzīmējumu saraksts

ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
BĢSILM	Bērnu, ģimenes un sabiedrības integrācijas lietu ministrija
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
eLPA	Latvijas Pilsoniskā alianse
EM	Ekonomikas ministrija
ES	Eiropas Savienība
ESF	Eiropas Sociālais fonds
FM	Finanšu ministrija
IIN	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
ĪUMSILS	Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts
KM	Kultūras ministrija
KNAB	Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs
LIZDA	Latvijas Izglītības un Zinātnes darbinieku arodbiedrība
LOSP	Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome
LPS	Latvijas Pašvaldību savienība
MK	Ministru kabinets
MKK	Ministru kabineta komiteja
NVO	Nevalstiskās organizācijas (biedrības un nodibinājumi)
RAPLM	Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija
SIA	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SM	Satiksmes ministrija
TM	Tieslietu ministrija
VidM	Vides ministrija
VK	Valsts kanceleja
VM	Veselības ministrija
VSS	Valsts sekretāru sanāksme

Ievads

Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2007.-2013.gadam norādīts, ka nozīmīgs valsts veiksmīgas un demokrātiskas attīstības nosacījums ir publiskā sektora (valsts un pašvaldību), nevalstiskā sektora (nevalstisko organizāciju un sociālo partneru) un privātā sektora sadarbība. Pilsoniskas un saliedētas sabiedrības attīstību veicina nepārtraukta dialoga uzturēšana starp visām iesaistītajām pusēm, to spēja un vēlme veikt darbības, kas savstarpēji papildina viena otru, nevis konfliktē. Iepriekš veikto pētījumu rezultāti liecina, ka Latvijā sabiedriskajās aktivitātēs iesaistīta tikai neliela daļa iedzīvotāju, ir nepietiekami attīstītas labdarības tradīcijas un brīvprātīgo darbs. Joprojām liels skaits Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka nesaņem pietiekamu informāciju par nevalstisko organizāciju darbu, nevar ietekmēt notikumus savā dzīvē un sabiedrībā, un izjūt atsvešinātību no publiskās varas.

Lai veicinātu publiskā, nevalstiskā un privātā sektora sadarbību, Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2007.-2013.gadam izvirzīti šādi galvenie uzdevumi:

- nodrošināt nevalstisko organizāciju efektīvu iesaistīšanu likumdošanas un lēmumu pieņemšanas procesos, palielinot nevalstisko organizāciju aktivitāti un līdzdalību lēmumprojektu apspriešanas procesā;
- veicināt nevalstisko organizāciju tīklu un to kapacitātes izlīdzināšanos Latvijas teritoriālajā griezumā;
- nodrošināt patstāvīgus un neatkarīgus finanšu līdzekļus vietējo sabiedrības grupu (t.s. kopienu fondu) iniciatīvu atbalstam;
- veicināt valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu nevalstiskajām organizācijām, veidot aktīvu sadarbību starp publisko un privāto sektoru, panākt, ka partnerība kļūst par nozīmīgu mehānismu publisko pakalpojumu un infrastruktūras nodrošināšanā.¹

Pilsoniskās sabiedrības attīstības politiku Latvijā nosaka Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādnes 2005.-2014.gadam. Šajā dokumentā sniegtais pilsoniskās sabiedrības attīstības redzējums paredz, ka 2014.gadā iedzīvotāji, saskatot aktuālu jautājumu, pašorganizēsies un iesaistīsies tā risināšanā, negaidot atbalstu no ārpus, kā arī zinās, kur, kad un kā vērsties pašvaldības, valsts pārvaldes vai Eiropas Savienības institūcijās, lai piedalītos politikas veidošanā. Savukārt, publiskās pārvaldes darbinieki būs atsaucīgi pilsoniskās sabiedrības iniciatīvām un iesaistīs iedzīvotājus politikas veidošanā. Valsts palīdzēs veidot sabiedrības izpratni par pilsoniskās sabiedrības nozīmību un atbalstīs nevalstisko organizāciju darbinieku prasmju uzlabošanu.²

¹ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2007.-2013.gadam, 29.lpp.

² Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādnes 2005.-2014.gadam, 9.lpp.

Lai īstenotu Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2007.-2013.gadam un Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādnes 2005.-2014.gadam noteiktās prioritātes, valdība ir izstrādājusi Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmu 2008.-2012.gadam. Viens no programmas mērķiem ir paaugstināt efektīvu iedzīvotāju, neformālo grupu un nevalstisko organizāciju (turpmāk – NVO) līdzdalību politikas procesā gan pašvaldībās, gan centrālās valsts pārvaldes un Eiropas Savienības līmenī. Šī mērķa sasniegšanai paredzēts uzlabot un papildināt esošos mehānismus pilsoniskās sabiedrības līdzdalībai politikas veidošanā, īstenošanā un uzraudzībā visos līmeņos, rīkojot sabiedriskās apspriedes, veicot konsultācijas un iesaistot NVO pārstāvjus darba grupās. Paredzēts nodrošināt iedzīvotājiem pieejamu un saprotamu informāciju, attīstot komunikāciju kanālus un informējot iedzīvotājus un NVO par līdzdalības iespējām, kā arī radot iespēju valsts un pašvaldību institūcijām iesaistīt iedzīvotājus politikas veidošanā un nodrošināt atgriezenisko saiti ar pilsonisko sabiedrību. Lai attīstītu vidi ilgtspējīgai, uz rezultātu orientētai NVO darbībai, paredzēts stiprināt NVO darbinieku kapacitāti, veicināt cilvēku iesaistīšanu NVO, paplašinot biedru loku un piesaistot brīvprātīgos, kā arī veicināt daudzveidīgu finansēšanas avotu un veidu pieejamību NVO sektoram.³

Kaut arī politikas dokumenti un tiesību akti paredz veidus, kā sabiedrība var iesaistīties politikas veidošanā, šīs iespējas izmanto tikai neliela daļa iedzīvotāju, jo viņi nav informēti, ka šādi iespējams aizstāvēt savas intereses. Turklāt viņiem nav zināmi pozitīvie piemēri, un katrs neveiksmīgs mēģinājums attur no turpmākas darbības.⁴ Netiek pietiekami nodrošināta sabiedrības iesaistīšanās lēmumu pieņemšanas un tiesību aktu izstrādes procesos. Tam par iemeslu ir valsts pārvaldē strādājošo nepietiekama sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām, iedzīvotāju neiesaistīšanās nevalstisko organizāciju darbībā, kā arī zemā nevalstisko organizāciju kapacitāte un zināšanu trūkums par valsts pārvaldes procesiem. To ietekmē arī iedzīvotāju zemā uzticība valsts pārvaldes iestādēm, politiskajām partijām un likumdevējam.⁵

Maģistra darba mērķis ir izpētīt iespējas un pastāvošo praksi nevalstisko organizāciju līdzdalībai valsts pārvaldes darbībā Latvijā un izstrādāt priekšlikumus tās pilnveidošanai.

Maģistra darba uzdevumi ir:

- apzināt iepriekš veiktos pētījumus šajā jomā;
- veikt detalizētu politikas un normatīvo dokumentu izpēti nevalstisko organizāciju līdzdalības kontekstā;

³ Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programma 2008.-2012.gadam, 17.-18.lpp.

⁴ Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādnes 2005.-2014.gadam, 11.lpp.

⁵ Valsts pārvaldes attīstības politikas pamatnostādnes 2008.-2013.gadam. Labāka pārvaldība: pārvaldes kvalitāte un efektivitāte, 43.lpp.

- izpētīt un izvērtēt pastāvošo praksi nevalstisko organizāciju līdzdalībai valsts pārvaldē;
- veikt aptauju par NVO līdzdalības veicinošiem un kavējošiem faktoriem;
- izstrādāt priekšlikumus NVO līdzdalības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšanai.

Šajā darbā uzmanība tiks pievērsta pilsoniskās sabiedrības un izpildvaras sadarbībai, pievēršoties NVO līdzdalībai nozaru politiku veidošanā un ieviešanā valsts centrālās pārvaldes līmenī un tuvāk apskatot šādus NVO un valsts pārvaldes sadarbības mehānismus:

- NVO līdzdalība politikas veidošanā, iesaistoties ministriju darba grupās un konsultatīvajās padomēs un sniedzot atzinumus par politikas plānošanas dokumentu un tiesību aktu projektiem;
- NVO un Ministru kabineta sadarbības memorands;
- valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšana nevalstiskajam sektoram.

Šajā darbā netiks analizēta NVO sadarbība ar pašvaldībām vai Saeimu, kā arī netiks apskatīti jautājumi, kas saistīti ar divpusējo un trīspusējo sociālo dialogu. Darbā netiks arī analizēta NVO iesaistīšanās politikas veidošanā Eiropas Savienības līmenī, piedaloties Latvijas nacionālo pozīciju izstrādē, iesaistoties starptautiskajās organizācijās un sadarbības tīklos.

Šī darba ietvaros ar nevalstiskajām organizācijām tiek saprastas biedrības un nodibinājumi. Nevalstisko organizāciju jēdzienā netiek ietvertas sociālo partneru organizācijas (darba devēju organizācijas un arodbiedrības), reliģiskās organizācijas un politiskās partijas.

Maģistra darbā izmantotas šādas pētījuma metodes:

- aptauja nevalstiskajām organizācijām;
- ekspertu intervijas ar vadošajiem NVO sektora un valsts pārvaldes pārstāvjiem pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā;
- dokumentu analīze, tajā skaitā tiesiskais regulējums, iepriekš veiktie pētījumi par NVO sektoru, tā galvenajām problēmām un finansējuma avotiem, kā arī NVO un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes sanāksmju protokoli.

Pēdējā desmitgadē ir veikti vairāki pētījumi par NVO sektoru Latvijā. Viens no pirmajiem bija 2002.gadā Nevalstisko organizāciju centra sagatavotais pārskats „NVO sektors Latvijā. 2000./2001.”, kurā sniegts NVO sektora raksturojums un aprakstītas tā galvenās problēmas. 2005.gadā publicēts K.Gaugeres pētījums „Pārskats par nevalstisko organizāciju sektoru Latvijā. 2004.gads”, kas tapis Sorosa fonda-Latvija projekta „NVO sektors Latvijā, ES dalībvalstī” ietvaros. Tajā sniegta informācija par nevalstisko organizāciju skaitu, darbības jomām, atrašanās vietu, biedru skaitu, brīvprātīgo darbu un galvenajiem finansējuma avotiem.

Veiktas arī vairākas iedzīvotāju aptaujas un sabiedriskās domas pētījumi. Kā piemērus var minēt SIA „Market Lab” 2004.gadā veikto iedzīvotāju aptauju „Informētība un attieksme pret NVO”, kurā tika noskaidrota iedzīvotāju informētība par nevalstiskajām organizācijām, priekšstati par to darbības mērķiem un dalībniekiem, līdzšinējās sadarbības pieredze un attieksme pret NVO. 2005.gadā K.Gaugeres un I.Austera pētījuma „Nevalstiskās organizācijas Latvijā: sabiedrības zināšanas, attieksme un iesaistīšanās” ietvaros tika veikta iedzīvotāju aptauja, lai noskaidrotu, cik liela sabiedrības daļa ir iesaistījusies nevalstiskajās organizācijās, kādi cilvēki tajās pārsvarā darbojas un vai ir kādas sabiedrības grupas, kuras ir aktīvākas par citām, kāds ir cilvēku viedoklis par NVO un to darbības motīviem. Tīrgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs „SKDS” 2007. gadā veica iedzīvotāju aptauju „Attieksme pret pilsonisku sabiedrību”, kurā tika noskaidrots iedzīvotāju viedoklis par iesaistīšanos dažādās sabiedriskajā aktivitātēs, iespējām ietekmēt valsts vai pašvaldību lēmumus, attieksmi pret nevalstiskajām organizācijām, brīvprātīgo darbu un naudas ziedošanu.

2003.gadā tika izveidots Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts (turpmāk – ĪUMSILS), kurš uzņēmās atbildību par pilsoniskās sabiedrības attīstības politikas izstrādi un ieviešanu. Laika posmā no 2004.-2008.gadam pēc ĪUMSILS pasūtījuma tapa vairāki pētījumi par dažādiem NVO darbības aspektiem, kā, piemēram, aktuālajām problēmām un galvenajām tendencēm brīvprātīgā darba attīstībā, pastāvošo praksi un iespējām attīstīt NVO maksas pakalpojumus, tiesisko regulējumu pašvaldību iespējām atbalstīt nevalstiskās organizācijas, nevalstisko organizāciju klasifikāciju un citiem.

Mazāk pētīts ir jautājums par NVO līdzdalību valsts pārvaldē. Kā viens no galvenajiem šajā jomā jāmin Zintas Miezaines 2003.gadā veiktais pētījums „Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot”. Pētījuma mērķis bija izanalizēt ministriju un nevalstisko organizāciju līdzšinējās sadarbības modeļus un ieteikt politikas iniciatīvas efektīvu līdzdalības mehānismu ieviešanai. Pētījumā tika secināts, ka politikas dokumenti un līdzdalības normatīvā bāze apliecina to, ka Latvijas politikas veidotāji apzinās sabiedrības un NVO iesaistes nepieciešamību. Tomēr pastāvošās prakses analīze rāda, ka ministriju un NVO sadarbība bieži vien atkarīga no konkrētā darbinieka labās gribas. Ministrijām dažkārt ir grūti atrast partnerus, lai konsultētos un izstrādātu politikas dokumentus un likumprojektus, bet NVO resursi ir ierobežoti, kas apgrūtina to līdzdalību. Pētījumā piedāvāti vairāki pasākumi, kas ļautu optimizēt pastāvošo praksi, piemēram, ministriju rīcībā esošās informācijas koordinēšana, adekvātu komunikācijas kanālu izvēle sadarbībai ar organizācijām, atbildības noteikšana par konsultāciju norisi starp departamentiem. Pētījumā ieteikti arī vairāki risinājumi, kas plānojami e-pārvaldes ieviešanas kontekstā, kā, piemēram, informācijas datubāzes, vēstkopas un konsultāciju vadības programmatūra.

Jautājums par NVO līdzdalību apskatīts arī divos vēlāk tapušos pētījumos, kaut arī ne tik detalizēti. 2004.gadā ĪUMSILS uzdevumā veikts pētījums „Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze” (autori Inga Vilka un Aigars Strupišs), kura mērķis bija noskaidrot pilsoniskās sabiedrības veidošanās situāciju Latvijā, lai iezīmētu aktuālākās problēmas, kuru risināšanai izstrādājamas politikas pamatnostādnes un valsts programma pilsoniskās sabiedrības attīstības veicināšanai. Pētījumā tika analizēti faktori, kas veicina indivīdu sadarbību, formālo sadarbības tīklu (NVO) veidošanos un ilgtspēju, kā arī indivīdu un NVO līdzdalību politikas izstrādāšanā, ieviešanā un izvērtēšanā gan pašvaldības, gan centrālās valsts pārvaldes līmenī. Savukārt, 2005.gadā Latvijas Pilsoniskā alianse ar ĪUMSILS finansiālu atbalstu veica pētījumu „Administratīvās barjeras NVO attīstībā” (autori Sigita Sniķere, Baiba Krieviņa un Aleksandrs Aleksandrovšs), kura mērķis bija apzināt administratīvos šķēršļus NVO darbībai un ilgtspējīgai attīstībai, kas izriet no tiesību normām, administratīvajiem noteikumiem un procedūrām, un ieteikt risinājumus situācijas uzlabošanai. Pētījumā tika apskatīti ar NVO reģistrāciju un administratīvo funkciju nodrošināšanu saistītie jautājumi, finanšu līdzekļu piesaistes iespējas NVO darbības nodrošināšanai, kā arī NVO sadarbība ar valsts un pašvaldību institūcijām.

Pēdējos gados veiktajos pētījumos jautājums par NVO līdzdalību valsts pārvaldē nav analizēts. Turklāt, kopš 2003.gada, kad tika veikts pirmais padziļinātais pētījums šajā jomā, ir pieņemti jauni politikas plānošanas dokumenti un tiesību akti, kā arī ieviesti jauni mehānismi NVO līdzdalības veicināšanai. Šajā darbā tiks aplūkota aktuālā situācija NVO līdzdalības jomā, kāda tā ir 2009.-2010.gadā.

Darbs sastāv no četrām nodaļām: pirmajā nodaļā sniegts vispārējs ieskats par pilsoniskās sabiedrības līdzdalības nozīmi valsts pārvaldes darbībā, raksturota NVO sektora attīstība Latvijā un pastāvošā normatīvā bāze sabiedrības līdzdalības nodrošināšanai. Otrajā nodaļā apskatīta NVO līdzdalība politikas veidošanā, sadarbojoties ar ministrijām, iesaistoties ministriju konsultatīvajās padomēs un dokumentu izstrādes darba grupās, sniedzot atzinumus par politikas plānošanas dokumentu un tiesību aktu projektiem. Sniegta informācija par šobrīd spēkā esošo tiesisko regulējumu NVO iesaistei politikas veidošanas procesā, aktuālo situāciju šajā jomā un galvenajām problēmām, kas traucē efektīvai un kvalitatīvai NVO līdzdalībai. Trešajā nodaļā sniegts NVO un Ministru kabineta sadarbības memoranda un tā īstenošanas padomes līdzšinējās darbības izvērtējums. Savukārt, ceturtnā nodaļa veltīta jautājumam par valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu nevalstiskajam sektoram. Tajā aprakstīts pastāvošais tiesiskais regulējums un tā nepilnības, minētas būtiskākās NVO sektora priekšrocības un problēmas, īstenojot valsts pārvaldes deleģētās funkcijas, kā arī raksturota pašreizējā situācija šajā jomā.

I NODAĻA. Pilsoniskās sabiedrības līdzdalības nozīme valsts pārvaldē

1.1. Pilsoniskās sabiedrības jēdziens un līdzdalības nozīme

Līgumā par Eiropas Savienību ir noteikts, ka Eiropas Savienības darbības pamatā ir pārstāvības demokrātija, un katram pilsonim ir tiesības piedalīties Eiropas Savienības demokrātiskajā dzīvē. Lēmumi tiek pieņemti iespējami atklāti, un tie cik iespējams ir tuvināti pilsoņiem. Iestādes dod iespējas pilsoņiem un apvienībām, kas viņus pārstāv, izteikt savus viedokļus visās ES darbības jomās un publiski apmainīties ar tiem. Iestādes uztur atklātu, pārredzamu un pastāvīgu dialogu ar minētajām apvienībām un pilsonisko sabiedrību.⁶

Arī Latvijas Republikas pamatlikums - Satversme - garantē ikvienam Latvijas pilsonim tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās, kā arī tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā.⁷

Pilsoniskajai sabiedrībai ir svarīga loma demokrātiskas valsts pastāvēšanā. Pilsoniska sabiedrība stiprina demokrātiju, tai skaitā, nodrošina kvalitatīvāku publiskās pārvaldes lēmumu pieņemšanu, aktīvāku demokrātisko līdzdalību, varas un pilsoņu savstarpējo saikni un uzticību, sabiedrības grupu interešu un tiesību aizsardzību.⁸ Pilsoniskā sabiedrība veic pārstāvnieciskās demokrātijas ceļā veidoto valsts pārvaldes struktūru „uzraudzību”, nepieļaujot, ka ekonomiskā nevienlīdzība atspoguļotos demokrātijas nevienlīdzībā.⁹ Pilsoniskā sabiedrība nodrošina arī to interešu pārstāvniecību, kuras nevar pārstāvēt, izmantojot ekonomiskos un politiskos ietekmēšanas līdzekļus (piemēram, vides aizsardzība, bērnu tiesības, cilvēku ar invaliditāti tiesības u.c.).¹⁰

Pilsoniskās sabiedrības jēdziens tiek plaši interpretēts, un nepastāv viena konkrēta pilsoniskās sabiedrības definīcija. Dažādas definīcijas un skaidrojumi atspoguļo dažādus teorētiskos virzienus un empīriskos aspektus, kas raksturo valsts, biznesa un sabiedrības institūciju savstarpējās attiecības. Atbilstoši šīm interpretācijām, pilsoniskā sabiedrība tiek skaidrota kā sabiedrības līdzdalības sfēra, kas balstīta uz sadarbību, empātiju un savstarpēju mijiedarbību. Pilsoniskā sabiedrība tiek minēta kā sinonīms sociālajai solidaritātei vai kopienas identitātei, tā tiek saistīta ar indivīda tiesību un brīvību aizsardzību, vai tiek definēta kā kompleksa brīvprātīgu apvienību tīkls.¹¹ Citas koncepcijas pilsonisko sabiedrību skaidro kā

⁶ Līgums par Eiropas Savienību, 10.-11.pants.

⁷ Latvijas Republikas Satversme, 101.-102.pants.

⁸ Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programma 2008.-2012.gadam, 6.lpp.

⁹ Vilka, I., Strupiņš, A. Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze. Rīga: Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts, 2004., 5.lpp.

¹⁰ Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādnes 2005.-2014.gadam, 6.lpp.

¹¹ Gotham, K. F. Civil Society. In: *Encyclopedia of Social Theory*. SAGE Publications, 2004, article n.43.

pilsoņu sabiedriskās pašorganizēšanās sistēmu, kas rodas un funkcionē ārpus publiskās varas institūtiem un kas pilsoniskās pašdarbības ceļā pati nokārto sabiedrības pārvaldīšanas jautājumus un efektīvi kontrolē publisko varu.¹² Latvijā pilsoniskās sabiedrības attīstības politikas kontekstā ar jēdzienu „pilsoniskā sabiedrība” tiek saprasta tāda sabiedrība, kurā indivīdi sadarbojas ar citiem indivīdiem un publisko varu savu un sabiedrības problēmu risināšanā. Tajā ietilpst dažādu veidu formāli un neformāli veidojumi, kas ir neatkarīgi no valsts, ģimenes un uzņēmējdarbības. Sabiedrības līdzdalība tiek definēta kā pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanās valsts un pašvaldību politikas veidošanā. Līdzdalība var būt gan pēc valsts pārvaldes institūcijas iniciatīvas (parasti konsultāciju veidā), gan arī pēc pašu iedzīvotāju ierosmes.¹³

Pastāv vairāki faktori, kas liek valsts pārvaldei pievērst vairāk uzmanības attiecību veidošanai ar sabiedrību, piemēram, pastāvīgs vēlētāju skaita samazinājums katrās nākamajās vēlēšanās, politisko partiju biedru skaita samazināšanās, sabiedrības neuzticēšanās valsts pārvaldes institūcijām. Pieaug prasība pēc lielākas caurskatāmības un atbildības valdības darbībā, jo sabiedrība un mediji aizvien rūpīgāk seko līdzi valdības darbam. Sabiedrība ir aizvien labāk informēta un izglītota, un vēlas, lai tās viedoklis tiktu ņemts vērā. Sabiedrības iesaistīšana lēmumu pieņemšanas procesā ir viens no labas pārvaldības pamatelementiem un instrumentiem labākas politikas veidošanai. No vienas puses, tas paver valdībai jaunus ideju, informācijas un resursu avotus lēmumu pieņemšanai. No otras puses, tas veicina sabiedrības uzticēšanos valdībai, ceļ demokrātijas kvalitāti un stiprina pilsonisko kapacitāti.¹⁴

Sabiedrības līdzdalības nozīme ir pieaugusi līdz ar valsts pārvaldes reformu un pāreju no „vecās” birokrātiskās pārvaldes formas uz „jauno” pārvaldi, kas balstīta uz labas pārvaldības principiem. Tie ir: atklātība, caurskatāmība un atbildība, godīgums un objektivitāte, sabiedrības līdzdalība, kvalitatīvi pakalpojumi, saprotami, caurskatāmi un piemērojami likumi, saskaņotība un pēctecība politikas veidošanā, likuma varas ievērošana, augsti ētiskie standarti. Kā īpaši svarīgi tiek izcelti trīs galvenie principi: atbildība - iespējas prasīt no konkrētām amatpersonām atskaiti par savu rīcību; caurskatāmība - sabiedrībai pieejama ticama, būtiska un savlaicīga informācija par valdības darbību; un atvērtība, kas nozīmē, ka valdība ieklausās sabiedrības pārstāvjos un uzņēmējos un, veidojot un īstenojot nozaru politikas, ņem vērā viņu izteiktos ierosinājumus.¹⁵ Šajā kontekstā pilsoniskās sabiedrības loma ir ne tikai ievēlēt valdību un būt pasīviem vērotājiem, bet drīzāk būt pastāvīgiem procesa

¹² NVO sektors Latvijā. 2000./2001. Rīga: Nevalstisko organizāciju centrs, 2002., 33.lpp.

¹³ Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādnes 2005.-2014.gadam, 5.-6.lpp.

¹⁴ Caddy, J., Vergez, C. *Open Government: Fostering Dialogue with Civil Society*. Paris: OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development, 2003, p. 11.

¹⁵ Caddy, J., Vergez, C. *Open Government: Fostering Dialogue with Civil Society*. Paris: OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development, 2003, p. 9.

dalībniekiem. Sadarbības veidošana starp valsts pārvaldi un pilsonisko sabiedrību ir veids, kā nodrošināt sabiedrības iesaistīšanu politikas veidošanā un ieviešanā, tādējādi paaugstinot politikas efektivitāti un vairojot sabiedrības uzticēšanos valdībai. Lai to panāktu, tiek uzlaboti pastāvošie līdzdalības mehānismi un meklēti jauni ceļi pilsoniskās līdzdalības palielināšanai. Līdztekus līdz šim izmantotajiem līdzdalības veidiem, tādiem kā vēstulju rakstīšana par aktuālām problēmām vai piedalīšanās konsultatīvajās padomēs, tiek attīstītas jaunas formas, kā, piemēram, sabiedriskās apspriedes, iedzīvotāju forumi, referendumi, sabiedrības pārstāvniecības nodrošināšana dažādās komitejās, dažādas pašpārvaldes formas un citi. Tiek pievērsta uzmanība tam, lai politikas procesā tiktu pārstāvētas visu, tajā skaitā arī mazāk aizsargāto, sabiedrības grupu intereses, tādējādi veicinot vienlīdzību un sociālo iekļaušanu.¹⁶

Pilsoniskā sabiedrība var būt gan valsts pārvaldes resurss, gan problēma. Ja pilsoniskā sabiedrība netiek uztverta nopietni un tai neuzticas, tā kļūst par problēmu, radot šķēršļus valdības pūliņiem, pagarinot lēmumu pieņemšanai nepieciešamo laiku un padarot sarežģītu pieņemto lēmumu ieviešanu.¹⁷ Ja netiek nodrošinātas sabiedrības līdzdalības iespējas politikas veidošanā un netiek rasti abām pusēm pieņemami sadarbības mehānismi, valdībām ir grūtāk īstenot plānotās reformas. Pirmkārt, tās negūst atbalstu, ja sabiedrība nav iesaistīta lēmumu pieņemšanā, un tai ir neskaidri politikas veidošanas un līdzdalības „spēles noteikumi”. Otrkārt, interešu grupas, kurām neizdodas panākt savu problēmu risinājumu konstruktīvā - sadarbības - ceļā, tiecas izmantot tādas metodes kā piketi, streiki un citas sava viedokļa izteikšanas formas, tādējādi mazinot politikas efektivitāti.¹⁸

Savukārt, ja pilsoniskā sabiedrība tiek atzīta par līdzvērtīgu partneri un iesaistīta lēmumu pieņemšanas procesā uz līdztiesīgiem pamatiem, tā kļūst par resursu, uzņemoties līdzatbildību par labākas un efektīvākas politikas veidošanu.¹⁹ Sabiedrības iesaistīšana lēmumu pieņemšanā rada resursus alternatīviem risinājumiem un sabiedrības pašiniciatīvai tās problēmu risināšanā. Dažādu sabiedrības grupu iesaiste palielina atbalstu kādai politikai, tās legimititāti, caurredzamību un atsaucību tās īstenošanā. Īpaši svarīgi ir iesaistīt tos, kuru intereses tiek skartas. Ja attiecīgās grupas būs ieguvējas no politikas, palielināsies šīs politikas ilglaicīgums un noturība, turklāt daļu atbildības par politikas rezultātiem uzņemsies arī iesaistītās grupas. Savukārt, sabiedrības grupas, kas no konkrētā lēmuma nav ieguvēji vai ir

¹⁶ Bevir, M. Governance. In: *Encyclopedia of Governance*. SAGE Publications, 2006, article n.220.

¹⁷ Caddy, J., Vergez, C. *Open Government: Fostering Dialogue with Civil Society*. Paris: OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development, 2003, p. 146.

¹⁸ Miezaine, Z. *Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeļu meklējot*. Rīga: izdevniecība „Nordik”, 2003., 14.lpp.

¹⁹ Caddy, J., Vergez, C. *Open Government: Fostering Dialogue with Civil Society*. Paris: OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development, 2003, p. 146.

zaudētāji, politiku vieglāk akceptē, ja tās veidošanas process bijis atklāts. Līdz ar to samazinās opozīcija, un palielinās politikas veiksmīgas ieviešanas iespējamība.²⁰

Pilsoniskās sabiedrības un valsts pārvaldes savstarpējās attiecībās var izdalīt trīs līmeņus: informēšana, konsultēšanās un aktīva līdzdalība. Informēšana ir vienvirziena attiecības, kurās valdība rada informāciju un sniedz to sabiedrībai. Šo līmeni raksturo gan „pasīva” informācijas pieejamība atkarībā no sabiedrības pieprasījuma, gan „aktīvi” pasākumi no valdības puses informācijas izplatīšanai. Lai nodrošinātu lielāku sabiedrības iesaistīšanos, valdībai jānodrošina, ka tās sniegtā informācija ir pilnīga, objektīva, ticama, būtiska, viegli atrodamā un saprotama. Konsultēšanās ir divvirzienu attiecības, kuras balstās uz valdības formulētu dienas kārtību un kurās sabiedrība sniedz valdībai atgriezenisko saiti, paužot viedokli par tās izvirzītajiem jautājumiem. Šajā līmenī svarīgi nodrošināt, lai konsultāciju procesam būtu skaidri mērķi un regulējums, kas noteiktu procesa ietvaru un valdības pienākumu sniegt atskaiti par to, kā sabiedrības ieguldījums ticis izmantots. Savukārt, aktīva līdzdalība balstās uz savstarpēju partnerību. Sabiedrība aktīvi iesaistās politikas veidošanas procesā. Tiek atzīta sabiedrības loma politikas alternatīvu izvirzīšanā un politiskā dialoga veidošanā, kaut arī atbildību par galīgo lēmumu un apstiprināto politiku uzņemas valdība. Lai sekmētu aktīvu līdzdalību, jānodrošina pietiekami daudz laika, kas nepieciešams jaunu ideju un priekšlikumu izvirzīšanai, kā arī jānodrošina mehānismi to integrēšanai politikas veidošanas procesā.²¹

Pilsoniskajai sabiedrībai ir būtiska loma visos politikas procesa posmos: dienas kārtības noteikšanā, politikas plānošanā un lēmumu pieņemšanā, politikas ieviešanā un novērtēšanā. Veidojot politisko dienas kārtību un lemjot par sabiedrībai būtiskiem jautājumiem, nereti netiek pievērsta pienācīga uzmanība pašas sabiedrības viedoklim. Tādēļ šajā fāzē svarīga nozīme ir pilsoniskās sabiedrības organizācijām, lai identificētu aplēptās vai neatpazītās problēmas. Politikas plānošanas posmā viens no šķēršļiem, kas kavē pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanu, ir tās kompetences neatzīšana. Pastāv uzskats, ka pilsoniskajai sabiedrībai nav pietiekamu zināšanu un spēju pārvarēt personīgās intereses, lai risinātu sabiedrībai svarīgus jautājumus. Tomēr mūsdienās tieši pilsoniskās sabiedrības organizācijas bieži vien ir kompetentākie spēlētāji savā jomā. Tādēļ to loma šajā politikas procesa fāzē ir norādīt uz iespējamiem šķēršļiem, kuri varētu rasties politikas ieviešanas posmā un kurus nav pamanījuši citi procesa dalībnieki. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas var arī „izmēģināt” jaunos politikas ieviešanas instrumentus, piemēram, jaunu sabiedriskā transporta modeli, jaunu

²⁰ Miezaine, Z. *Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot*. Rīga: izdevniecība „Nordik”, 2003., 14.-15.lpp.

²¹ Caddy, J., Vergez, C. *Open Government: Fostering Dialogue with Civil Society*. Paris: OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development, 2003, p. 13.

mājasprūpes pakalpojumu, jaunu programmu ielu noziedzības novēršanai u.tml. Arī lēmumu pieņemšanas fāzē pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir svarīga loma, jo tās labi pārzina esošo situāciju un spēj piedāvāt problēmu risinājumus. Lai nodrošinātu aktīvu līdzdalību, svarīgi izmantot tādas stratēģijas, kas ļautu pieņemt lēmumus, par kuriem vienojušās visas iesaistītās puses. Politikas ieviešanas fāzē pilsoniskās sabiedrības organizācijas var iesaistīties dažādos veidos: radot jaunus pakalpojumus, veicot situācijas monitoringu, apkopojot un izplatot labās prakses piemērus utt. Šajā posmā svarīgi, lai valsts pārvalde vairāk uzticētos pilsoniskajai sabiedrībai un veidotu līdzvērtīgu partnerību, ko raksturo abu pušu vienlīdzība un pilna atbildība. Savukārt, politikas novērtēšanas fāzē pilsoniskās sabiedrības organizācijas var veikt īstenotās politikas novērtējumu vai iesaistīties politikas pārplānošanā, apzinot pastāvošās problēmas un vajadzības un nosakot jaunus mērķus.²²

Viena no galvenajām pilsoniskās sabiedrības formām ir nevalstiskās organizācijas. Tās ir nozīmīgs veids, kā panākt sabiedrības līdzdalību politikas veidošanā, jo tajās iesaistās vairāk iedzīvotāju, nekā politiskajās partijās. Nevalstiskās organizācijas var sniegt ievērojamu ieguldījumu debatēs par rīcības politiku, kā arī iesaistīt tajās plašu sabiedrības daļu. Īpaši nozīmīgas šīs organizācijas ir sociāli mazaizsargāto grupu interešu pārstāvēniecībā.²³

Parasti ar nevalstiskajām organizācijām tiek saprastas tādas organizācijas, kas darbojas pēc brīvprātības un peļņas negūšanas principa. Nevalstiskās organizācijas raksturo piecas būtiskas pazīmes:

- tās ir formālas, proti, tām piemīt zināma institucionālā un organizatoriskā forma;
- tās ir privātas - tās ir institucionāli atdalītas no valsts pārvaldes, kaut arī var saņemt valsts atbalstu;
- tās ir bezpeļņas - ja darbības rezultātā rodas finanšu atlikums, tas netiek sadalīts dibinātājiem vai valdes locekļiem, bet tiek izmantots organizācijas mērķu īstenošanai;
- tās ir pašregulējošas - tās spēj patstāvīgi vadīt un kontrolēt savu darbību;
- tās ir brīvprātīgas - dalība organizācijās ir brīvprātīga, un to darbībā iesaistīti brīvprātīgie.²⁴

Nevalstisko organizāciju kopumu nereti dēvē par nevalstisko jeb „trešo” sektoru, kas darbojas līdzās diviem pirmajiem – publiskajam un privātajam sektoram. Nevalstisko sektoru var raksturot no trīs dažādiem aspektiem – ekonomiskā, politiskā un sociālā. Raugoties no ekonomiskā viedokļa, nevalstiskais sektors atrodas starp publisko un privāto jeb peļņas

²² Moro, G. The Citizen's Side of Governance. *The Journal of Corporate Citizenship*, Issue 7, 2002, p. 16-18.

²³ Vilka, I., Strupišs, A. Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze. Rīga: Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts, 2004., 5.lpp.

²⁴ Lewis, D. *The Management of Non-Governmental Development Organisations*. London: Routledge, 2001, p.37.

sektoru. NVO sniedz dažāda veida pakalpojumus, kuri atrodas ārpus uzņēmējdarbības sektora interesēm, piemēram, pieaugušo izglītībā, palīdzībā maznodrošinātiem iedzīvotājiem, vardarbībā cietušajiem, no narkotikām vai alkohola atkarīgajiem un citiem. Šie sabiedriski svarīgie pakalpojumi nav izdevīgi biznesa struktūrām, un bieži vien tie neietilpst arī valsts nodrošinātajos standarta pakalpojumos. Turklāt NVO sektora sniegtie pakalpojumi var būt efektīvāki un lētāki, jo NVO izmanto tādus resursus, kas parasti nav pieejami ne publiskajam, ne privātajam sektoram, – brīvprātīgo darbu, ziedojumus, fondu subsīdijas. No politiskā viedokļa raugoties, nevalstiskais sektors atrodas starp iedzīvotājiem un lēmumu pieņēmējiem. NVO ir kā starpnieki informācijas un viedokļu apmaiņā starp iedzīvotājiem un publisko varu, nodrošinot iedzīvotājiem iespēju kritiski izvērtēt valdības darbību vai izteikt priekšlikumus, kā arī politiskajai varai uzzināt sabiedrībā valdošos viedokļus un iespējamo reakciju. NVO veidošanos var uzskatīt par aktīvāko iedzīvotāju atbildi uz tām vajadzībām, kas netiek apmierinātas ne publiskajā, ne privātajā sektorā. Savukārt, no sociālā viedokļa raugoties, nevalstiskais sektors ir telpa starp indivīdu vai ģimeni un plašāku sabiedrību. NVO indivīdiem, kuri iesaistās organizāciju darbā, apmierina vajadzību pēc kopienas izjūtas, veicina piederību kādai sociālai grupai, sadarbību, draudzību un uzticību, kas savukārt veicina indivīdu integrāciju sabiedrībā un pilsoniskās apziņas veidošanos.²⁵

1.2. Ieskats nevalstiskā sektora attīstībā Latvijā

Nevalstiskais sektors Latvijā ir salīdzinoši jauns. Tas sāka veidoties 90.gadu pirmajā pusē, kad Latvijā savu darbību uzsāka dažādi ārvalstu fondi un palīdzības programmas, kuru mērķis bija atbalstīt demokrātiskas un pilsoniskas sabiedrības veidošanos, cilvēktiesību ievērošanu un sociālās saskaņas uzlabošanu. Kā būtiskākie finansētāji jāmin Pasaules Banka, ANO Attīstības programma, Sorosa fonds-Latvija, Baltijas-Amerikas Partnerattiecību programma, Eiropas Savienības PHARE programma, Karalienes Julianas fonds (Nīderlande), *Charles Stewart Mott Foundation* (ASV) un ārvalstu vēstniecības (Nīderlandes Ārlietu ministrijas Matra programma, Lielbritānijas vēstniecības Mazo grantu programma u.c.). Saskaņā ar NVO centra datiem dažādi ārvalstu fondi un palīdzības programmas 90.gados veidoja ap 80% Latvijas NVO sektora finansējuma.²⁶

1992.gada nogalē tika pieņemts likums „Par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām”, kurš noteica sabiedrisko organizāciju un to apvienību jēdzienu, kā arī dibināšanas, reģistrēšanas, darbības un likvidēšanas kārtību. Sabiedriskā organizācija tika

²⁵ NVO sektors Latvijā. 2000./2001. Rīga: Nevalstisko organizāciju centrs, 2002., 7.-12.lpp.

²⁶ NVO sektors Latvijā. 2000./2001. Rīga: Nevalstisko organizāciju centrs, 2002., 27.lpp.

definēta kā vairāku fizisko vai juridisko personu uz brīvprātības un mērķu kopības pamata kopīgi izveidota institūcija, lai savstarpēji koordinētu darbību un sasniegtu statūtos noteiktos mērķus, kuriem nedrīkst būt peļņas gūšanas, kā arī saimnieciskās darbības nolūks un raksturs.²⁷

1996.gadā pēc Dānijas valdības iniciatīvas sadarbībā ar Sorosa fondu-Latvija un ANO Attīstības programmu tika izveidots Nevalstisko organizāciju centrs, kura mērķis bija atbalstīt iedzīvotāju iniciatīvas un veicināt pilsoniskas sabiedrības attīstību, sniegt atbalstu NVO sektoram un pārstāvēt tā intereses, mobilizēt finanšu un citus resursus, lai nostiprinātu NVO darbību un ilgtspējīgu attīstību. NVO centrs bija pirmā šāda veida organizācija Latvijā, kas kalpoja kā resursu centrs citām NVO un interešu grupām, kuras vēlējās kļūt par NVO. Sākotnēji centrs darbojās kā informācijas un tehniskā nodrošinājuma pakalpojumu sniedzējs, pakāpeniski izveidojoties par NVO sektora konsultantu, finanšu un citu resursu mobilizētāju visam sektoram, kā arī uzsāka aktīvu lobija darbu valsts institūcijās, lai būtiski uzlabotu NVO darbības vidi. NVO centram bija četri galvenie darbības virzieni: aktuālās informācijas apkopošana un izplatīšana citām nevalstiskajām organizācijām un par nevalstisko sektoru kopumā; konsultāciju un izglītojošu pasākumu organizēšana par NVO aktuālām tēmām; līdzekļu piesaiste dotāciju piešķiršanai organizācijām un to darbības veicināšanai; filantropijas attīstība Latvijā.²⁸ NVO centram bija būtiska loma nevalstisko organizāciju un pilsoniskās sabiedrības attīstības veicināšanā Latvijā.

2000.gadu sākumā parādījās jauns jēdziens – kopienu filantropija. 2001.gadā tika uzsākts Baltijas-Amerikas Partnerattiecību programmas finansētais pilotprojekts „Iedzīvotāju līdzdalība un kopienu filantropija”, kura mērķis bija stiprināt NVO un veicināt pilsoniskās aktivitātes Latvijā. Kopienu filantropijas attīstība bija jo īpaši svarīga tādēļ, ka NVO sektoram pieejamais ārvalstu finansējums pakāpeniski samazinājās, līdz ar to bija svarīgi attīstīt filantropiju gan privātpersonu, gan uzņēmumu vidū. Projekta ietvaros notika pirmie iedzīvotāju forumi, kuru mērķis bija iedibināt iedzīvotāju līdzdalības tradīcijas vietējās attīstības plānošanā un īstenošanā, attīstot sadarbības mehānismus starp dažādām sabiedrības grupām un sektoriem – pašvaldību, NVO un uzņēmējiem. Forumu norise liecināja, ka iedzīvotājiem ir interese līdzdarboties, un forums ir veids, kā ieinteresēt un motivēt iedzīvotājus būt līdzdalīgiem savas apkārtējās vides veidošanā un attīstībā. 2003.gadā Talsos tika izveidots pirmais kopienas fonds finansējuma piesaistei un vietējo iniciatīvu atbalstīšanai dažādās jomās.²⁹

²⁷ 15.12.1992. likums „Par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām”, 1.pants.

²⁸ NVO sektors Latvijā. 2000./2001. Rīga: Nevalstisko organizāciju centrs, 2002., 46.lpp.

²⁹ Danga, I., Stalidzāne, I., Damberga, A. u.c. Apkaimes attīstības rokasgrāmata. Valmieras novada fonds, 2007., 28.lpp.

No 2000. līdz 2003.gadam Latvijā darbojās Lielbritānijas valdības finansētā Baltijas lauku partnerības programma, kuras ietvaros tika izveidotas partnerības Daugavpils, Rēzeknes un Balvu rajonos, kurās iesaistījās vietējie iedzīvotāji, pašvaldības un uzņēmēji. Programmas ietvaros tika apmācīti kopienu koordinatori, kuru uzdevums bija aktivizēt lauku iedzīvotājus, apzināt viņu vajadzības un iedrošināt piedalīties lēmumu pieņemšanā. Tika izveidotas neformālas vietējās iniciatīvas grupas, kas vēlāk izauga un tika reģistrētas kā NVO. Tika izstrādātas vietējās attīstības stratēģijas un īstenoti vietējo lauku kopienu izstrādātie projekti.³⁰

2004.gadā tika noteikts jauns regulējums nevalstisko organizāciju darbības jomā. 2004.gada 1.aprīlī stājās spēkā Biedrību un nodibinājumu likums, kurš noteica precīzāku nevalstisko organizāciju definējumu, iedalot tās biedrībās un nodibinājumos. Biedrība tika definēta kā brīvprātīga personu apvienība, kas nodibināta, lai sasniegtu statūtos noteikto mērķi, kam nav peļņas gūšanas rakstura. Savukārt, nodibinājums – kā mantas kopums, kurš nodalīts dibinātāja noteiktā mērķa sasniegšanai, kam nav peļņas gūšanas rakstura.³¹ Saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likuma spēkā stāšanās kārtības likumu visām sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām līdz 2005.gada 31.decembrim bija jāpārreģistrējas Uzņēmumu reģistrā kā biedrībām vai nodibinājumiem vai jāpiesaka sava likvidācija.³² Organizācijas, kuras šo pārreģistrēšanos neveica, saskaņā ar likumu tika likvidētas. 2004.gada 1.oktobrī spēkā stājās Sabiedriskā labuma organizāciju likums, kurš noteica kārtību, kādā biedrības un nodibinājumi, kuri veic sabiedriskā labuma darbību, var iegūt sabiedriskā labuma organizācijas statusu, kas ļauj personām, kuras ziedojušas attiecīgajai organizācijai, saņemt nodokļu atlaides.³³

Būtiska loma nevalstiskā sektora attīstības veicināšanā bija Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta izveidei 2003.gadā, kurš uzņēmās atbildību par pilsoniskās sabiedrības attīstības politikas izstrādi un ieviešanu. 2005.gadā Ministru kabinetā tika apstiprinātas ĪUMSILS izstrādātās Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādnes 2005.-2014.gadam un valsts programma „Pilsoniskās sabiedrības stiprināšana. 2005.–2009.gads”. Pamatnostādņu un programmas īstenošanas uzraudzībai tika izveidota konsultatīva institūcija - Pilsoniskās sabiedrības padome.³⁴ Savukārt, par pilsoniskās sabiedrības līdzdalības nodrošināšanas vispārējo principu, vadlīniju un procedūru izstrādi valsts pārvaldes darbu nosakošajos normatīvajos aktos atbildīga bija Valsts kanceleja. 2008.gada beigās ĪUMSILS tika reorganizēts, un no 2009.gada 1.janvāra tā funkcijas pārņēma

³⁰ Danga, I., Stalidzāne, I., Damberga, A. u.c. Apkaimes attīstības rokasgrāmata. Valmieras novada fonds, 2007., 38.lpp.

³¹ 30.10.2003. Biedrību un nodibinājumu likums, 2.pants.

³² 22.01.2004. Biedrību un nodibinājumu likuma spēkā stāšanās kārtības likums, 9.pants.

³³ 17.06.2004. Sabiedriskā labuma organizāciju likums.

³⁴ 18.05.2005. Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās A.Latkovska rīkojums Nr.05-03/28.

Bērnu un ģimenes lietu ministrija³⁵, kas tika pārdēvēta par Bērnu, ģimenes un sabiedrības integrācijas lietu ministriju. Taču jau pēc pusgada ministrija tika likvidēta, un tās funkcijas nodotas Labklājības ministrijai, Tieslietu ministrijai un Izglītības ministrijai. Tieslietu ministrijas kompetencē tika nodota valsts politikas sabiedrības integrācijas jomā izstrādāšana un īstenošana, tajā skaitā pilsoniskās sabiedrības attīstība un atbalsta sistēmas pilnveide.³⁶

Kā liecina Uzņēmumu reģistra dati, jauno reģistrēto biedrību un nodibinājumu skaits pieaug ar katru gadu. Šobrīd Latvijā darbojas jau 12 431 nevalstiskās organizācijas³⁷ jeb vidēji 5,3 NVO uz 1000 iedzīvotājiem, kas pārsniedz Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmā uz 2009.gadu noteikto sasniedzamo politikas rezultātīvo rādītāju 5,2 NVO uz 1000 iedzīvotājiem. Tomēr organizāciju sadalījums pa Latvijas novadiem un pilsētām ir nevienmērīgs, jo vairāk nekā puse no visām NVO 2010.gada sākumā bija reģistrētas Rīgas reģionā. Turklāt cilvēku skaits, kuri darbojas nevalstiskajās organizācijās, ir neliels, un pēdējo gadu laikā tam pat ir tendence samazināties.³⁸ Saskaņā ar tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centra „SKDS” 2007.gada iedzīvotāju aptaujas datiem tikai 36% Latvijas iedzīvotāju ir iesaistījušies kādā organizācijā. No tiem, kuri norādīja, ka ir biedri kādā organizācijā, 10% minēja reliģiskās organizācijas un draudzes, 9% - arodbiedrības, 8% - sporta, atpūtas organizācijas un klubus, bet 7% - mākslinieciskās pašdarbības kolektīvus. Tikai 5% iedzīvotāju aktīvi piedalās vietējās nevalstiskajās organizācijās, lai uzlabotu vietējo cilvēku dzīvi, apkaime u.tml., un 3% iedzīvotāju piedalās nevalstiskajās organizācijās, kas nodarbojas ar visas sabiedrības interešu aizstāvību.³⁹ Salīdzinājumam var minēt, ka, piemēram, Polijā, kas iedzīvotāju sabiedriskās aktivitātes ziņā ir vienā no zemākajām vietām Eiropas Savienībā, tikai 20% iedzīvotāju ir iesaistījušies kādā no nevalstiskajām organizācijām, reliģiskajām organizācijām, arodbiedrībām vai politiskajām partijām.⁴⁰ Savukārt, Čehijā, kur salīdzinājumā ar citām jaunajām ES dalībvalstīm ir samērā aktīva pilsoniskā sabiedrība, 47% iedzīvotāju ir biedri vismaz vienā organizācijā. Visvairāk cilvēku iesaistīti sporta organizācijās (16%), arodbiedrībās (13%), dārzkopju un augļkopju organizācijās (6%), brīvprātīgo ugunsdzēsēju

³⁵ 29.10.2008. MK rīkojums Nr.650 „Par Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta reorganizāciju”.

³⁶ 06.05.2009. MK rīkojums Nr.281 „Par Bērnu, ģimenes un sabiedrības integrācijas lietu ministriju”.

³⁷ Lursoft statistika, <http://www.lursoft.lv/lursoft-statistika/Sabiedrisko-organizaciju-to-apvienibu-biedribu-un-nodibinajumu-sadalijums-pa-veidiem&id=66>, skatīts 20.04.2010.

³⁸ Informatīvais ziņojums par Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmas 2008.-2012.gadam īstenošanu, 5.-7.lpp.

³⁹ Attieksme pret pilsonisku sabiedrību. Latvijas iedzīvotāju aptauja. Rīga: Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS, 2007., 10.lpp., 16.lpp.

⁴⁰ Gumkowska, M., Herbst, J., Szołajska, J., Wygnański, J. The Challenge of Solidarity. CIVICUS Civil Society Index Report for Poland. Warsaw: Klon/Jawor Association, CIVICUS – World Alliance for Citizen Participation, 2006, p. 26.

brigādēs (6%), reliģiskajās organizācijās (6%) un zvejnieku organizācijās (5%).⁴¹ Līdzīgs aktivitātes līmenis vērojams arī t.s. „vecajās” ES dalībvalstīs: Vācijā 49% iedzīvotāju ir vismaz vienas organizācijas biedri⁴², bet Nīderlandē šis skaitlis sasniedz pat 54%, tajā skaitā 34% iedzīvotāju ir vienas organizācijas biedri, bet 20% iedzīvotāju ir iesaistīti divās vai vairāk organizācijās, no kurām vispopulārākās ir arodbiedrības, vides organizācijas un sporta asociācijas.⁴³

„SKDS” 2007.gadā veiktās aptaujas dati liecina, ka tikai 15% Latvijas iedzīvotāju pēdējā gada laikā ir risinājuši savas vai citu problēmas, piedaloties sabiedriskajās aktivitātēs, piemēram, vēršoties pašvaldībā, uzstājoties iedzīvotāju sapulcē, rakstot vai parakstot vēstules, piedaloties piketā, demonstrācijā, streikā vai tamlīdzīgi.⁴⁴ Salīdzinājumam var minēt, ka šādās aktivitātēs piedalījušies 13% Polijas iedzīvotāju⁴⁵, 48% Čehijas iedzīvotāju⁴⁶ un 66% Nīderlandes iedzīvotāju⁴⁷. Latvijā 24% iedzīvotāju pēdējā gada laikā ir strādājuši kā brīvprātīgie⁴⁸ (Polijā attiecīgi 18,3%⁴⁹, Čehijā - 32%⁵⁰, Nīderlandē - 43%⁵¹). Tikai 12% Latvijas iedzīvotāju pēdējā gada laikā ir ziedojuši naudu un 7% ziedojuši mantas kādai nevalstiskajai organizācijai⁵² (Polijā - 39%⁵³; Čehijā - 47%⁵⁴, Nīderlandē – 84%⁵⁵).

⁴¹ Vajdová, T. An Assessment of Czech Civil Society in 2004: after fifteen years of development. CIVICUS Civil Society Index Report for the Czech Republic. Prague: CIVICUS - World Alliance for Citizen Participation, 2005, p. 30-31.

⁴² Reimer, S. Civil Society – a New Solution beyond State and Market? CIVICUS Civil Society Index Report for Germany. Berlin: CIVICUS – World Alliance for Citizen Participation, 2005, p. 20.

⁴³ CIVICUS Civil Society Index Report for the Netherlands. De Nieuwe Dialoog, CIVICUS - World Alliance for Citizen Participation, 2006, p. 19.

⁴⁴ Attieksme pret pilsonisku sabiedrību. Latvijas iedzīvotāju aptauja. Rīga: Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS, 2007., 14 lpp.

⁴⁵ Gumkowska, M., Herbst, J., Szolajska, J., Wygnański, J. The Challenge of Solidarity. CIVICUS Civil Society Index Report for Poland. Warsaw: Klon/Jawor Association, CIVICUS – World Alliance for Citizen Participation, 2006, p. 25.

⁴⁶ Vajdová, T. An Assessment of Czech Civil Society in 2004: after fifteen years of development. CIVICUS Civil Society Index Report for the Czech Republic. Prague: CIVICUS - World Alliance for Citizen Participation, 2005, p. 29.

⁴⁷ CIVICUS Civil Society Index Report for the Netherlands. De Nieuwe Dialoog, CIVICUS - World Alliance for Citizen Participation, 2006, p. 19.

⁴⁸ Attieksme pret pilsonisku sabiedrību. Latvijas iedzīvotāju aptauja. Rīga: Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS, 2007., 15 lpp.

⁴⁹ Gumkowska, M., Herbst, J., Szolajska, J., Wygnański, J. The Challenge of Solidarity. CIVICUS Civil Society Index Report for Poland. Warsaw: Klon/Jawor Association, CIVICUS – World Alliance for Citizen Participation, 2006, p. 27.

⁵⁰ Vajdová, T. An Assessment of Czech Civil Society in 2004: after fifteen years of development. CIVICUS Civil Society Index Report for the Czech Republic. Prague: CIVICUS - World Alliance for Citizen Participation, 2005, p. 30.

⁵¹ CIVICUS Civil Society Index Report for the Netherlands. De Nieuwe Dialoog, CIVICUS - World Alliance for Citizen Participation, 2006, p. 19.

⁵² Attieksme pret pilsonisku sabiedrību. Latvijas iedzīvotāju aptauja. Rīga: Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS, 2007., 21 lpp.

⁵³ Gumkowska, M., Herbst, J., Szolajska, J., Wygnański, J. The Challenge of Solidarity. CIVICUS Civil Society Index Report for Poland. Warsaw: Klon/Jawor Association, CIVICUS – World Alliance for Citizen Participation, 2006, p. 25.

⁵⁴ Vajdová, T. An Assessment of Czech Civil Society in 2004: after fifteen years of development. CIVICUS Civil Society Index Report for the Czech Republic. Prague: CIVICUS - World Alliance for Citizen Participation, 2005, p. 29.

„SKDS” veiktās aptaujas dati liecina, ka Latvijā par NVO ir informēti tikai 19% iedzīvotāju, bet vairākums (62%) par NVO ir vāji informēti vai neko nezina (17%). Tomēr, salīdzinot datus ar iepriekšējiem gadiem, var konstatēt, ka iedzīvotāju informētība par NVO pieaug: 1998.gadā uz šo jautājumu pozitīvu atbildi sniedza tikai 6% aptaujāto, 2004.gadā – 12%, bet 2007.gadā – jau 19% respondentu.⁵⁶ Kopumā Latvijas iedzīvotājiem ir pozitīva attieksme pret nevalstiskajām organizācijām, un iedzīvotāji tām uzticas pat vairāk nekā valsts institūcijām. Saskaņā ar 2008.gadā SIA „AC Konsultācijas” veikto pētījumu nevalstiskajām organizācijām uzticas 67% aptaujāto, turpretim Ministru kabinetam uzticas tikai 36% un Saeimai – 30% respondentu. Tikai 24% respondentu uzskata, ka valsts iestādes pieņem sabiedrības interesēm atbilstošus lēmumus, bet 58% domā, ka tas notiek reti, savukārt, 14% aptaujāto uzskata, ka valsts varas iestādes nekad nepieņem sabiedrības interesēm atbilstošus lēmumus.⁵⁷

1.3. Svarīgāko sabiedrības līdzdalību reglamentējošo dokumentu raksturojums

Kopš 2002.gada Latvijā ir veikti nozīmīgi pasākumi NVO un sabiedrības līdzdalības nodrošināšanai lēmumu pieņemšanas un veidošanas procesā. Ministru kabineta sēdes ir atklātas, visa informācija par sēdēm ir pieejama elektroniski Ministru kabineta mājas lapā internetā, un ir nodrošināta iespēja parakstīties uz informācijas saņemšanu par tiesību aktu projektiem savā e-pastā. NVO pārstāvis piedalās Valsts sekretāru sanāksmēs. NVO ir tiesības iesniegt atzinumus par politikas dokumentu un tiesību aktu projektiem. NVO atzinumos paustie viedokļi tiek atspoguļoti izziņā par iebildumiem un starpinstitūciju saskaņošanas sanāksmes protokolā. Politikas dokumentu un tiesību aktu projektiem tiek pievienotas anotācijas, kurās norāda informāciju par dokumenta projekta saskaņojumu ar NVO un NVO paustos viedokļus. Kopš 2003.gada uzsākta sabiedrības informēšana par Valsts sekretāru sanāksmēs pieteiktajiem politikas dokumentu un tiesību aktu projektiem. Kopš 2005.gada, izskatot ministriju rīcības plānus, Ministru prezidents tiek ar NVO, uzklusot priekšlikumus, apsvērumus, kritiku un nepieciešamās izmaiņas. 2005.gadā parakstīts Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memorands ar mērķi sekmēt efektīvas un sabiedrības interesēm atbilstošas valsts pārvaldes darbību, nodrošinot pilsoniskās sabiedrības iesaisti lēmumu pieņemšanas procesos visos līmeņos un stadijās valsts pārvaldē.

⁵⁵ CIVICUS Civil Society Index Report for the Netherlands. De Nieuwe Dialoog, CIVICUS - World Alliance for Citizen Participation, 2006, p. 19.

⁵⁶ Attieksme pret pilsonisku sabiedrību. Latvijas iedzīvotāju aptauja. Rīga: Turgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS, 2007., 40.lpp.

⁵⁷ Kvantitatīvs un kvalitatīvs pētījums par sabiedrības integrācijas un pilsonības aktuālajiem aspektiem. Rīga: SIA „AC Konsultācijas”, 2008., 25.-26.lpp.

Kopš 2006.gada janvāra darbojas NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padome. 2007.gadā pieņemti Ministru kabineta noteikumi par kārtību, kādā iestādes ievieto informāciju internetā⁵⁸, paredzot ministriju mājas lapās iekļaut informāciju par dokumentiem, kas nodoti sabiedriskajai apspriešanai, kā arī informāciju par ministriju darba grupām un konsultatīvajām padomēm un dalības iespējām tajās. Ministru kabineta un ministriju mājas lapās izveidota sadaļa „Sabiedrības līdzdalība”, vairākās mājas lapās izveidoti interaktīvie elementi līdzdalības sekmēšanai (aktuālais jautājums, tiesību aktu projektu un politikas dokumentu komentēšanas un apspriešanas iespēja, e-vēstules nosūtīšanas iespēja). Lai iesaistītu NVO politikas plānošanā un novērtēšanā, katra ministrija ir deleģējusi pārstāvi sadarbībai ar NVO.⁵⁹ 2009.gadā pieņemti Ministru kabineta noteikumi par sabiedrības līdzdalības kārtību attīstības plānošanas procesā.⁶⁰

Sabiedrības iesaisti politikas veidošanā paredz gan politiskās vadlīnijas (Valdības deklarācija), gan politikas plānošanas dokumenti pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā (Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādnes 2005.-2014.gadam, Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programma 2008.-2012. gadam), gan politikas plānošanas dokumenti valsts pārvaldes jomā (Valsts pārvaldes attīstības politikas pamatnostādnes 2008.–2013.gadam, Politikas plānošanas sistēmas attīstības pamatnostādnes, Valdības komunikācijas politikas pamatnostādnes 2008.–2013.gadam), gan dažādi normatīvie akti (Valsts pārvaldes iekārtas likums, Ministru kabineta kārtības rullis, Ministru kabineta noteikumi par sabiedrības līdzdalības kārtību attīstības plānošanas procesā un citi).

2005.gadā Ministru kabinetā apstiprinātas Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādnes 2005.-2014.gadam (apstiprinātas ar 15.02.2005. MK rīkojumu Nr.98), kuru mērķis ir noteikt valsts politiku pilsoniskās sabiedrības izveidei un stiprināšanai Latvijā. Šajā dokumentā sniegtais pilsoniskās sabiedrības attīstības redzējums paredz, ka 2014.gadā iedzīvotāji, saskatot aktuālu jautājumu, pašorganizēsies un iesaistīsies tā risināšanā, negaidot atbalstu no ārpusē, kā arī zinās, kur, kad un kā vērsties pašvaldības, valsts pārvaldes vai Eiropas Savienības institūcijās, lai piedalītos politikas veidošanā. Savukārt, publiskās pārvaldes darbinieki būs atsaucīgi pilsoniskās sabiedrības iniciatīvām un iesaistīs iedzīvotājus politikas veidošanā. Valsts palīdzēs veidot sabiedrības izpratni par pilsoniskās sabiedrības nozīmību un atbalstīs nevalstisko organizāciju darbinieku prasmju uzlabošanu. Pilsoniskās sabiedrības politikas mērķis ir panākt tādu pilsoniskās sabiedrības attīstību, kurā iedzīvotājiem nav šķēršļu sadarboties savu un sabiedrības jautājumu risināšanā. Politikas ieviešanai paredzēti šādi rīcības virzieni:

⁵⁸ 06.03.2007. MK noteikumi Nr.171 „Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā”.

⁵⁹ Valdības komunikācijas politikas pamatnostādnes 2008.–2013.gadam, 13.-14.lpp.

⁶⁰ 25.08.2009. MK noteikumi Nr.970 „Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā”.

1) palielināt to cilvēku īpatsvaru Latvijā, kas, formāli un neformāli sadarbojoties savu un sabiedrības mērķu labā, vairo sociālo kapitālu;

2) paaugstināt iedzīvotāju, neformālo grupu un sabiedrisko organizāciju līdzdalības efektivitāti politikas procesā pašvaldības, centrālās valsts pārvaldes un Eiropas Savienības līmenī;

3) attīstīt vidi ilgtspējīgai, uz rezultātu orientētai nevalstisko organizāciju darbībai.⁶¹

Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai izstrādāta valsts programma „Pilsoniskās sabiedrības stiprināšana. 2005.–2009.gads” (apstiprināta ar 04.03.2005. MK rīkojumu Nr.141; spēkā līdz 30.06.2008.) un „Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programma 2008.–2012.gadam” (apstiprināta ar 30.06.2008. MK rīkojumu Nr.366). Programmā detalizētāk aprakstīti rīcības virzieni un paredzētās aktivitātes pamatnostādņēs nosprausto mērķu sasniegšanai, kā arī norādīti sagaidāmie politikas rezultāti un to sasniegšanas rādītāji. Lai Latvijā palielinātu to cilvēku īpatsvaru, kuri formāli un neformāli sadarbojas savu un sabiedrības mērķu labā, programmā paredzēts radīt motivāciju iedzīvotāju sabiedriskajām aktivitātēm, popularizējot veiksmīgus pilsoniskās sabiedrības līdzdalības piemērus; veicināt labdarību, tajā skaitā brīvprātīgo darbu, individuālo ziedošanu un uzņēmumu filantropiju; veicināt sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju līdzdalību pilsoniskajā sabiedrībā; kā arī iekļaut pilsoniskās izglītības jautājumus pamatizglītības un vidējās izglītības mācību priekšmetu standartu saturā, tādējādi sniedzot bērniem un jauniešiem nepieciešamās zināšanas un prasmes savstarpējai sadarbībai un pilsoniskajai līdzdalībai. Lai paaugstinātu efektīvu iedzīvotāju, neformālo grupu un NVO līdzdalību politikas procesā gan vietējā un reģionālā, gan valsts un ES līmenī, paredzēts uzlabot un papildināt esošos mehānismus pilsoniskās sabiedrības līdzdalībai politikas veidošanā, īstenošanā un uzraudzībā visos līmeņos, rīkojot sabiedriskās apspriedes, veicot konsultācijas un iesaistot NVO pārstāvjus darba grupās; kā arī nodrošināt iedzīvotājiem pieejamu un saprotamu informāciju, attīstot divvirzienu komunikāciju kanālus, tādējādi informējot iedzīvotājus un NVO par līdzdalības iespējām, no vienas puses, un radot iespēju valsts un pašvaldību institūcijām iesaistīt iedzīvotājus politikas veidošanā un nodrošināt atgriezenisko saiti ar pilsonisko sabiedrību, no otras puses. Savukārt, lai attīstītu vidi ilgtspējīgai, uz rezultātu orientētai NVO darbībai, paredzēts stiprināt NVO darbinieku kapacitāti, veicināt cilvēku iesaistīšanu NVO, paplašinot biedru loku un piesaistot

⁶¹ Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādnes 2005.-2014.gadam, apstiprinātas ar 15.02.2005. MK rīkojumu Nr.98.

brīvprātīgos, kā arī veicināt daudzveidīgu finansēšanas avotu un veidu pieejamību NVO sektoram.⁶²

2006.gadā tika apstiprinātas Politikas plānošanas sistēmas attīstības pamatnostādnes (apstiprinātas ar 18.09.2006. MK rīkojumu Nr.705), kurās kā viens no mērķiem izvirzīta rīcībpolitikas plānošanas kvalitātes uzlabošana, veicinot lielāku visu iesaistīto pušu, tajā skaitā nevalstisko organizāciju, līdzdalību rīcībpolitikas plānošanas procesā. Līdztekus tādiem politikas pamatprincipiem kā subsidiaritāte, samērīgums, saskaņotība, pēctecība un koordinētība, atskaitīšanās un finansiālās iespējas, uzsvērts arī līdzdalības princips. Tas nozīmē, ka rīcībpolitikas plānošanas procesā tiek iesaistītas gan nevalstiskās organizācijas un sociālie partneri, gan privātais sektors, gan reģionālā un vietējā pārvaldes līmeņa pārstāvji, Saeimas un Valsts prezidenta kancelejas, kā arī citu publiskās pārvaldes institūciju pārstāvji un ārvalstu institūcijas. Sabiedrība tiek informēta par iecerētajām iniciatīvām to izstrādes sākumposmā.⁶³

2008.gadā apstiprinātas „Valsts pārvaldes attīstības politikas pamatnostādnes 2008.–2013.gadam. Labāka pārvaldība: pārvaldes kvalitāte un efektivitāte” (apstiprinātas ar 03.06.2008. MK rīkojumu Nr.305). Tajās noteikts, ka valsts pārvaldes pienākums ir uzklaut sabiedrību par tās problēmām, konsultēties par iespējamiem risinājumiem un informēt par savu darbību, īpaši attiecībā uz personām, kuru tiesības vai tiesiskās intereses var skart plānotās vai īstenotās darbības. Valsts pārvaldes profesionālajai darbībai politikas izstrādē ir jābūt vērīgai uz iespējami labāku analīzi un pilnīgu sabiedrības interešu atspoguļošanu risinājumos, kas tiek piedāvāti lēmumu pieņemšanai politiskajā līmenī. Atbildīgajām institūcijām jānodrošina iespēja pilsoniskās sabiedrības organizācijām un citām ieinteresētajām personām iesaistīties tiesību aktu un plānošanas dokumentu izstrādē, kā arī citu nozīmīgu jautājumu un problēmu risināšanā. Dialogam starp sabiedrības pārstāvjiem un lēmumu pieņēmējiem jābūt atklātam; dažādām sabiedrības grupām jānodrošina vienlīdzīgas iespējas paust savu viedokli; savukārt, lēmumu pieņēmējiem samērīgi jāievēro visas sabiedrības intereses un jāatskaitās par savu darbību.

Viens no pamatnostādnēs noteiktajiem valsts pārvaldes politikas mērķiem ir nodrošināt iespējas aktīvai pilsoniskai līdzdalībai un veicināt sabiedrības līdzdalību valsts pārvaldē, kā rezultātā tiktu pieņemti izsvērti, lietderīgi un pamatoti lēmumi. Lai sekmētu sabiedrības iesaisti lēmumu pieņemšanas un tiesību aktu izstrādes, īstenošanas un novērtēšanas procesos, paredzēts īstenot šādus uzdevumus:

⁶² Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programma 2008.-2012.gadam, apstiprināta ar 30.06.2008. MK rīkojumu Nr.366.

⁶³ Politikas plānošanas sistēmas attīstības pamatnostādnes, apstiprinātas ar 18.09.2006. MK rīkojumu Nr.705.

1) stiprināt NVO kapacitāti, lai nodrošinātu sabiedrības līdzdalību dažādu politikas plānošanas dokumentu un normatīvo aktu izstrādes sākumposmā, tajā skaitā piesaistīt finansējumu, lai NVO nepieciešamības gadījumā varētu algot savu interešu pārstāvi, politikas analīzes ekspertus, juristus vai komunikācijas ekspertus;

2) noteikt obligātās prasības informācijas ieviešanai institūciju mājas lapās par politikas dokumentu un normatīvo aktu izstrādes uzsākšanu, kā arī NVO un sabiedrības iespējām iesaistīties šajā procesā;

3) paaugstināt valsts pārvaldes darbinieku kompetenci par konsultāciju veidiem un iespējām, tajā skaitā nodrošināt vienotu institūcijas komunikāciju ar sabiedrību, paredzot institūcijas struktūrvienību sadarbību informācijas nodrošināšanā sabiedrībai;

4) veicināt NVO izglītošanu par valsts pārvaldes procesiem, kā arī nodrošināt pastāvīgu NVO līdzdalību Valsts sekretāru sanāksmēs, atbalstot NVO pārstāvja darbu, kurš nodrošina regulāru proaktīvu NVO informēšanu par norisēm visās normatīvo aktu izstrādes stadijās.⁶⁴

2008.gadā apstiprinātas arī Valdības komunikācijas politikas pamatnostādnes 2008.–2013.gadam (apstiprinātas ar 13.05.2008. MK rīkojumu Nr.259), kurās norādīts, ka nozīmīgs valsts pārvaldes sistēmas attīstības priekšnosacījums ir valdības un valsts pārvaldes efektīva sadarbība ar sabiedrību. Neatņemama politikas veidošanas sastāvdaļa ir komunikācijas un sabiedrības līdzdalības plānošana, koordinēšana un īstenošana. Valsts pārvaldes pienākums ir sabiedrības un nevalstiskā sektora viedokļa uzklauššana un savlaicīga iedzīvotāju informēšana par politikas plānošanas dokumentiem, tiesību aktiem un pakalpojumiem, veicinot nepārtraukta, atvērta, saprotama un uzticama dialoga pastāvēšanu.

Pamatnostādnēs noteikti šādi valdības komunikācijas pamatprincipi: informācijai jābūt patiesai, objektīvai un savlaicīgai; komunikācijai jābūt vienkāršai, saprotamai un pastāvīgai; tai jābūt vienotai, koordinētai un plānveidīgai, un tai jābalstās uz dialoga veidošanu. Tas nozīmē, ka valdībai jāiesaista sabiedrība lēmumu pieņemšanā par sabiedrībai aktuāliem jautājumiem, kā arī rīcībpolitiku un tiesību aktu projektu izstrādē un īstenošanā. Komunikācijā jāņem vērā sabiedrības intereses, kuras jāizzina, regulāri veicot sabiedriskās domas pētījumus un konsultācijas par sabiedrībai aktuāliem jautājumiem.

Pamatojoties uz noteiktajiem valdības komunikācijas pamatprincipiem, kā viens no politikas mērķiem ir izvirzīts efektīvs valdības un sabiedrības dialogs, kas balstīts uz komunikācijas un līdzdalības integrāciju visos politikas veidošanas un lēmumu pieņemšanas posmos. Šī mērķa sasniegšanai paredzēts izstrādāt noteikumus valsts pārvaldes darbiniekiem par konsultāciju procesa organizēšanu; politikas veidotājiem sadarbībā ar komunikācijas

⁶⁴ Valsts pārvaldes attīstības politikas pamatnostādnes 2008.–2013.gadam. Labāka pārvaldība: pārvaldes kvalitāte un efektivitāte, apstiprinātas ar 03.06.2008. MK rīkojumu Nr.305.

speciālistiem pastāvīgi nodrošināt sociālo partneru, NVO, ekspertu un citu interešu grupu iesaisti politikas veidošanas procesā, tai skaitā darba grupu un konsultatīvo padomju darbā; organizēt sabiedriskās apspriedes par sabiedrībai nozīmīgām politikām un tiesību aktiem; attīstīt Ministru kabineta mājas lapu par vienotu valdības interneta portālu, nodrošinot vienuviet visu informāciju par sabiedrības līdzdalības iespējām politikas veidošanā un nedublējot citos portālos un informācijas sistēmās paredzētos pasākumus; izveidot ministriju NVO kontaktpersonu koordinācijas mehānismu; veicināt labās prakses apmaiņu par sabiedrības līdzdalības un komunikācijas izmantošanu politiku veidošanā un lēmumu pieņemšanā.

Pamatnostādnēs norādīts, ka būtisks turpmākā perioda rīcības virziens ir komunikācijas un politikas plānošanas speciālistu, kā arī pārējo valsts pārvaldē strādājošo izglītošana un attieksmes maiņa par sabiedrības līdzdalības un konsultāciju nozīmi politiku veidošanas procesā, uzsverot, ka NVO, sociālie partneri, privātais sektors un citas sabiedrības grupas valsts pārvaldei ir jāuztver kā līdzvērtīgs sadarbības partneris. Tāpēc sadarbībā ar NVO un augstskolu mācībspēkiem paredzēts izstrādāt un valsts pārvaldē strādājošajiem piedāvāt padziļinātu apmācības kursu par sabiedrības līdzdalības nodrošināšanu politikas veidošanas un lēmumu pieņemšanas procesos. Lai sekmētu komunikācijas attīstību un reālu pāreju uz divvirzienu komunikāciju, paredzēts pārskatīt ministriju komunikācijas struktūrvienību funkcijas, tajās paredzot komunikāciju stratēģiju izstrādi un īstenošanu, nozares komunikācijas politikas koordinēšanu sadarbībā ar ministrijas padotības iestādēm, kā arī sociālo partneru, NVO un sabiedrības līdzdalības jautājumu koordinēšanu.⁶⁵

2009.gada 11.marta Deklarācijā par V.Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību norādīts, ka valdība apņemas stiprināt valsts un iedzīvotāju sadarbību, veicinot cilvēku aktīvu līdzdalību valsts pārvaldībā, nodrošinot atklātību valsts pārvaldes un pašvaldību darbā, kā arī panākot sabiedrības uzticēšanos valsts varai. Sabiedrības līdzdalības jomā valdība apņēmusies pildīt šādus uzdevumus:

- nodrošināt nevalstisko organizāciju pārstāvju iesaistīšanu lēmumu pieņemšanas procesos visos līmeņos un visos rīcībpolitikas veidošanas ciklos;
- izstrādāt un ieviest kārtību, kādā valsts pārvalde deleģē uzdevumus biedrībām un nodibinājumiem;
- samazināt birokrātiskos šķēršļus finanšu resursu apguvei no starptautiskiem finanšu instrumentiem un nodrošināt NVO tiesības būt projektu pieteicējiem visās starptautisko finanšu instrumentu programmās;

⁶⁵ Valdības komunikācijas politikas pamatnostādnes 2008.–2013.gadam, apstiprinātas ar 13.05.2008. MK rīkojumu Nr.259.

- nodrošināt NVO un iedzīvotāju interešu grupu kā sociālā kapitāla resursa izmantojumu, risinot sociālos un ekonomiskos izaicinājumus;
- veikt aktivitātes, kas stiprina biedrību un nodibinājumu darbību Latvijā, īstenojot valdības un NVO sadarbības memorandā noteiktos mērķus;
- nodrošināt informācijas pieejamību un atklātību elektroniskajā vidē lēmumu pieņemšanas procesā;
- pilnveidot institucionālos sadarbības mehānismus starp NVO un plānošanas reģioniem un veicināt pašvaldību atbalstu NVO.⁶⁶

Balstoties uz Valdības deklarācijā noteiktajiem virzieniem, 2009.gada 11.augustā Ministru kabinets akceptēja Valdības rīcības plānu, kurā identificētas būtiskākās nepieciešamās aktivitātes, lai sasniegtu valdības nospraustos mērķus, kā arī sagaidāmie rīcībpolitikas un darbības rezultāti. Daļa no tajā iekļautajām aktivitātēm jau ir īstenotas, kā, piemēram:

- Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas sabiedriskās apspriešanas ietvaros noorganizētas 6 ekspertu un sabiedrības diskusijas, kurās iesniegti vairāk nekā 600 priekšlikumi un kurās piedalījušies vairāk nekā 200 dalībnieki, tajā skaitā 33 nevalstiskās organizācijas;
- nodrošināta Latvijas Pilsoniskās alianses, Latvijas Pašvaldību savienības, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Darba devēju konfederācijas un Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības darbība Nacionālās attīstības padomes pamatsastāvā;
- grozīts KNAB Sabiedriski konsultatīvās padomes nolikums, pārskatot tajā pārstāvēto organizāciju sastāvu, tādējādi nodrošinot KNAB iespēju regulāri uz klausīt korupcijas novēršanā ieinteresētu nevalstisko organizāciju atsauksmes par pretkorupcijas politikas aktualitātēm, jaunajām likumdošanas iniciatīvām un KNAB darbu kopumā;
- 2009.gadā nodrošināts finansiālais atbalsts 5 reģionālajiem NVO resursu centriem (Rīgas reģiona NVO resursu centram, Ziemeļkurzemes NVO atbalsta centram, Madonas NVO atbalsta centram, Dienvidlatgales NVO atbalsta centram, Zemgales NVO atbalsta centram), katram piešķirot valsts budžeta finansējumu 75 000 LVL apmērā.

Papildus minētajām aktivitātēm paredzēts īstenot vēl šādus uzdevumus: līdz 2010.gada 1.jūnijam veikt valsts pārvaldes un pašvaldību mājas lapu monitoringu un, balstoties uz

⁶⁶ Deklarācija par V.Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/darbibu-reglamentejosie-dokumenti/valdibasd/>, skatīts 20.03.2010.

iegūtajiem rezultātiem, veikt grozījumus 06.03.2007. MK noteikumos Nr.171 „Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā” (atbildīgā institūcija RAPLM), kā arī līdz 2010.gada 1.oktobrim pilnveidot tiesisko regulējumu valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanai privātpersonām (atbildīgā institūcija Tieslietu ministrija).⁶⁷

2009.gada 1.oktobrī Eiropas Padomes Starptautisko NVO konferencē tika pieņemts „Labās prakses kodekss pilsoniskās līdzdalības nodrošināšanai lēmumu pieņemšanas procesā” (*Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process*), kura izstrādē piedalījās arī Latvijas Pilsoniskā alianse. Tajā ietverta matrica, kas dod iespēju novērtēt sabiedrības līdzdalību katrā no politikas veidošanas posmiem. Dokumentā izdalīti četri sabiedrības līdzdalības līmeņi (no zemākā uz augstāko):

1) Informēšana – salīdzinoši zems līdzdalības līmenis, kam parasti raksturīga vienpusēja informācijas sniegšana no valsts institūciju puses, negaidot NVO iesaisti. Informācijas pieejamība ir būtisks priekšnosacījums NVO līdzdalības nodrošināšanai lēmumu pieņemšanas procesā.

2) Konsultēšanās – līdzdalības veids, kurā valsts institūcijas aicina NVO paust viedokli par kādu politikas jautājumu vai attīstības virzienu. Parasti valsts institūcijas informē NVO par aktuālajiem politikas jautājumiem un lūdz sniegt atgriezenisko saiti, viedokļus un komentārus. Raksturīgi, ka iniciatīvu uzņemas un tēmas izvēli nosaka valsts institūcijas, nevis NVO.

3) Dialogs – divvirzienu komunikācija, kurā iniciatīvu var uzņemt katrs no pusēm. Dialogs var būt vispārējs - balstīts uz abpusēju ieinteresētību un kopīgu mērķi nodrošināt regulāru viedokļu apmaiņu, ietverot gan plašas sabiedriskās apspriedes, gan īpaši organizētas NVO un valsts institūciju pārstāvju tikšanās par dažādiem aktuāliem jautājumiem. Un dialogs var būt konkrēts – ar mērķi izstrādāt konkrētu politiku, un tā rezultāts parasti ir kopīgi izstrādātas rekomendācijas, stratēģijas vai likumdošanas iniciatīvas.

4) Partnerība – augstākā līdzdalības forma. Partnerība nozīmē dalītu atbildību visos lēmumu pieņemšanas posmos, sākot no darba kārtības veidošanas, politikas plānošanas un lēmumu pieņemšanas un beidzot ar tās īstenošanu. To raksturo cieša valsts pārvaldes un NVO sadarbība, tajā pašā laikā nodrošinot NVO neatkarību. Partnerība ietver tādas aktivitātes kā valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšana NVO, līdzdalības forumi, kopīgu lēmumu pieņemšanas institūciju izveide.⁶⁸

⁶⁷ Valdības rīcības plāns Deklarācijas par V.Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai, <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/darbibu-reglamentejosie-dokumenti/ricibas-plans/>, skatīts 20.04.2010.

⁶⁸ Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process, http://www.coe.int/t/ngo/Source/Code_good_practice_en.pdf, skatīts 20.04.2010.

Kā norāda Latvijas Pilsoniskās alianse direktore Rasma Pīpiķe, „Labās prakses kodekss” ir labs paraugs jeb ideālais modelis, pie kā pieturēties un atbilstoši kuram būvēt izpratni par pilsoniskās sabiedrības līdzdalības nodrošināšanu lēmumu pieņemšanas procesā. Latvijas Pilsoniskā alianse ar šo dokumentu ir iepazīstinājusi ministriju valsts sekretārus, tomēr viņu attieksme pagaidām ir bijusi nogaidoša. Taču R.Pīpiķe uzskata, ka tas ir tikai laika jautājums un „Labās prakses kodekss” tiks pamazām iedzīvināts arī praksē, jo Latvijas Pilsoniskās alianse par to daudz runā un to plaši popularizē.⁶⁹

⁶⁹ 6.pielikums. Intervija ar Rasmu Pīpiķi, Latvijas Pilsoniskās alianse direktori.

II NODAĻA. NVO līdzdalības veidu analīze politikas veidošanā

Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmā 2008.-2012.gadam norādīts, ka „NVO sektoram ir sava nozīmīga loma politikas veidošanas procesā. Ikdienā politikas veidotāji bieži izmanto NVO kā resursu, lai konsultētos par normatīvās bāzes izstrādi vai saņemtu padomu specifisku jautājumu risināšanā un novērtēšanā.”⁷⁰ Viens no programmā noteiktajiem mērķiem ir paaugstināt efektīvu iedzīvotāju, neformālu grupu un NVO līdzdalību politikas procesā gan pašvaldībās, gan centrālās valsts pārvaldes un Eiropas Savienības līmenī. Šī mērķa īstenošanai noteikti šādi sasniedzamie politikas rezultāti:

- ir nodrošināti un efektīvi darbojas vairāki pilsoniskās sabiedrības līdzdalības mehānismi visos līmeņos;
- efektīvas sabiedriskās apspriedes, konsultācijas un NVO iesaiste ministriju darba grupās ir kļuvusi par normu;
- iedzīvotāji un NVO ir informēti par iespējām piedalīties politikas veidošanā – ir attīstīti komunikāciju kanāli un procedūras, kas ļauj publiskās pārvaldes darbiniekiem operatīvi iesaistīt iedzīvotājus politikas veidošanā un nodrošināt atgriezenisko saiti ar pilsonisko sabiedrību.⁷¹

Arī Valdības deklarācijā pausta apņemšanās nodrošināt nevalstisko organizāciju pārstāvju iesaistīšanu lēmumu pieņemšanas procesos visos līmeņos un visos rīcībpolitikas veidošanas ciklos.⁷²

NVO līdzdalību politikas veidošanā regulē Valsts pārvaldes iekārtas likums, Ministru kabineta kārtības rullis, Ministru kabineta noteikumi par sabiedrības līdzdalības kārtību attīstības plānošanas procesā un citi normatīvie akti.

Valsts pārvaldes iekārtas likuma (pieņemts 06.06.2002.; stājies spēkā 01.01.2003.) mērķis ir nodrošināt demokrātisku, tiesisku, efektīvu, atklātu un sabiedrībai pieejamu valsts pārvaldi. Likumā noteikts, ka šā mērķa sasniegšanai valsts iestādes savā darbībā iesaista sabiedrības pārstāvjus (sabiedrisko organizāciju un citu organizētu grupu pārstāvjus, atsevišķas kompetentas personas), iekļaujot viņus darba grupās, konsultatīvajās padomēs vai lūdzot sniegt atzinumus. Sabiedrībai svarīgos jautājumos iestādei ir pienākums rīkot publisku apspriešanu. Ja iestāde pieņem lēmumu, kas neatbilst ievērojamas sabiedrības daļas viedoklim, tā šo lēmumu īpaši pamato (48.pants).

Ministru kabineta kārtības rullis (07.04.2009. MK noteikumi Nr.300) reglamentē Ministru kabinetā izskatāmo dokumentu veidus, iesniegšanas, saskaņošanas, virzības un

⁷⁰ Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programma 2008.-2012.gadam, 7.lpp.

⁷¹ Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programma 2008.-2012.gadam, 17.-18.lpp.

⁷² 11.03.2009. Deklarācija par V.Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, 1.1.punkts.

izskatīšanas kārtību. Ministru kabineta kārtības rullis paredz vairākus mehānismus NVO un to pārstāvju līdzdalībai politikas dokumentu un tiesību aktu izstrādē:

1) NVO vadītāji ir tiesīgi iesniegt tiesību akta projektu izskatīšanai Valsts sekretāru sanāksmē ar tās ministrijas valsts sekretāra starpniecību, kuras kompetencē ietilpst tiesību akta projektā ietvertie jautājumi. Valsts sekretārs šā projekta iesniegšanu izskatīšanai Valsts sekretāru sanāksmē saskaņo ar attiecīgo Ministru kabineta locekli (14.punkts). Ja attiecīgais Ministru kabineta loceklis iebilst pret tiesību akta projekta iesniegšanu Ministru kabinetā, organizācijas vadītājs ir tiesīgs to kopā ar Ministru kabineta locekļa pamatotu rakstisku atteikumu iesniegt Ministru prezidentam galīgā lēmuma pieņemšanai par tiesību akta projekta turpmāko virzību (15.punkts).

2) NVO vadītāji ir tiesīgi iesniegt plānošanas dokumenta projektu, tiesību akta projektu vai informatīvo ziņojumu izskatīšanai Ministru kabineta komitejas sēdē vai Ministru kabineta sēdē ar tā Ministru kabineta locekļa starpniecību, kurš ir politiski atbildīgs par attiecīgo jomu, nozari vai apakšnozari (11.punkts). Ja attiecīgais Ministru kabineta loceklis atsakās virzīt izskatīšanai Ministru kabinetā minēto dokumenta projektu, organizācijas vadītājs ir tiesīgs to kopā ar attiecīgā ministra pamatotu rakstisku atteikumu iesniegt Ministru prezidentam galīgā lēmuma pieņemšanai par dokumenta turpmāko virzību (12.punkts).

3) NVO ir tiesīga sniegt atzinumu par Valsts sekretāru sanāksmē pieteikto dokumenta projektu (78.punkts). Ja tā nav norādīta Valsts sekretāru sanāksmes protokolā kā atzinuma sniedzēja, bet ir sniegusi atzinumu par izsludināto projektu noteiktajā termiņā, ministrijai jāvērtē arī šis atzinumu, kā arī jāauzicina attiecīgās NVO pārstāvis piedalīties saskaņošanas procesā (92.punkts).

4) NVO var pieprasīt aizpildīt pieteiktajam tiesību aktu projektam pievienotās anotācijas papildu sadaļas, kā arī ierosināt rīkot publisko apspriešanu par iesniegto dokumenta projektu (80.punkts).

5) NVO pārstāvis un NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes pilnvarots pārstāvis ir tiesīgs piedalīties Valsts sekretāru sanāksmē ar padomdevēja tiesībām (63.2.punkts).

6) NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes pilnvarots pārstāvis ir tiesīgs piedalīties Ministru kabineta komitejas sēdē ar padomdevēja tiesībām (149.15.punkts).

Jāatzīmē, ka NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes pārstāvja līdzdalība Valsts sekretāru sanāksmēs un Ministru kabineta komitejas sēdēs ar padomdevēja tiesībām ir jauns mehānisms, kas iekļauts Ministru kabineta kārtības rullī nesen, veicot grozījumus ar 23.02.2010. MK noteikumiem Nr.170. Ņemot vērā šos grozījumus, NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padome (turpmāk - Memoranda padome) izstrādāja

un apstiprināja kritērijus un kārtību sava pārstāvja izvirzīšanai. Atbilstoši Memoranda padomes 24.02.2010. lēmumam, Valsts kanceleja uzaicināja nevalstiskās organizācijas piedalīties atklātā konkursā uz Memoranda padomes pilnvarotā pārstāvja vietu dalībai Valsts sekretāru sanāksmēs un Ministru kabineta komitejas sēdēs ar padomdevēja tiesībām. Dokumenti bija jāiesniedz līdz 2010.gada 29.martam.⁷³

Pamatojoties uz Ministru kabineta kārtības rulli, Ministru kabinets ir izdevis instrukciju par tiesību aktu anotāciju aizpildīšanas kārtību un instrukciju par kārtību, kādā ministrijas informē sabiedrību par izskatāmajiem tiesību aktu projektiem un pieņemtajiem lēmumiem. 15.12.2009. MK instrukcija Nr.19 „Tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtība” nosaka kārtību, kādā tiek sagatavots tiesību akta projekta sākotnējās (*ex-ante*) ietekmes novērtējuma ziņojums jeb anotācija. Ietekmes novērtēšanas mērķis ir apzināt sekas un ietekmi, ko radīs sagatavotais tiesību akta projekts, un anotācijas uzdevums ir informēt par to gan lēmuma pieņēmējus, gan citas ieinteresētās puses. Anotācijā tiek atspoguļoti tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas rezultāti, kā arī ietverta informācija par sabiedrības līdzdalību dokumenta projekta izstrādē un tās rezultātiem. Šajā nolūkā anotācijā iekļauta atsevišķa VI sadaļa „Sabiedrības līdzdalība un šīs līdzdalības rezultāti”, kurā jānorāda:

- veids, kādā sabiedrības pārstāvji tikuši informēti par tiesību akta projekta izstrādes uzsākšanu, un datums, kad minētā informēšana ir notikusi;
- sabiedrības pārstāvji (personu apvienības, atsevišķas fiziskas un juridiskas personas), ar kuriem notikušas konsultācijas tiesību akta projekta izstrādes procesā, pamatojums, kā tika izvēlēti attiecīgie sabiedrības pārstāvji, un visi dokumenta projekta izstrādes procesā izmantotie sabiedrības līdzdalības veidi;
- sabiedrības pārstāvju atbalsta pakāpe projektam (piemēram, atbalsta, neatbalsta vai daļēji atbalsta); sabiedrības pārstāvju izteiktie būtiskākie priekšlikumi tiesību akta projekta izstrādes procesā; vai un kādā veidā sabiedrības pārstāvju priekšlikumi ir ņemti vērā un, ja nav ņemti vērā, - kādēļ;
- cita informācija par sabiedrības līdzdalību tiesību akta projekta izstrādes procesā, kā arī par sabiedrības informēšanu saistībā ar tā izstrādi (piemēram, informācija par notikušajiem vai plānotajiem mītiņiem un piketiem, informācija par speciāliem sabiedrības informēšanas pasākumiem, kas tikuši organizēti tiesību akta projekta izstrādes laikā vai ko plānots organizēt pēc tā pieņemšanas; informācija par

⁷³ Ministru kabineta interneta mājas lapa, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/aktualitates/>, skatīts 21.04.2010.

speciāliem pētījumiem, kas veikti, lai noskaidrotu sabiedrības attieksmi pret tiesību akta projektu).

Ja tiesību akta projekta izstrādei organizēta darba grupa, kuras sastāvā iekļauti citu institūciju, tajā skaitā NVO pārstāvji, anotācijā jānorāda darba grupas statuss (formāla vai neformāla), izveides datums un izveides pamatojums, kā arī informācija, ja kāda no darba grupā iekļautajām institūcijām neatbalsta vai tikai daļēji atbalsta izstrādāto dokumenta projektu.

Īpaši jāuzsver instrukcijā noteiktā prasība sniegt pamatojumu, ja sabiedrības pārstāvji nav tikuši iesaistīti tiesību akta projekta izstrādes procesā, jo agrāk šāda prasība nebija obligāti noteikta. Z.Miezaine savā pētījumā „Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot” (2003.) norāda, ka likumprojektiem un MK noteikumiem pievienojamā anotācija ir līdzeklis, kas rosina ministriju darbiniekus konsultēties ar NVO, pirms dokumenta projekts tiek iesniegts Valsts kancelejā. Tas ir jauns mehānisms, ar kuru pirmo reizi tiek prasīta ministriju un NVO sadarbība, taču tas ir samērā vājš instruments, jo ļauj ministrijai arī atteikties no konsultāciju veikšanas bez īpaša pamatojuma. Instrukcijā noteiktā anotācijas aizpildīšanas kārtība nerosina ministrijas pietiekami nopietni izturēties pret konsultācijām, jo neprasa sniegt pamatojumu, ja konsultācijas nav notikušas. Pārskatot Valsts sekretāru sanāksmē iesniegtās anotācijas, autore secina, ka ministrijas visbiežāk izvēlas anotācijā ierakstīt, ka konsultācijas nav notikušas.⁷⁴ Tagad šī prakse ir būtiski uzlabojusies.

Vēl viena instrukcija, kas ir saistīta ar tiesību aktu projektu izstrādi, ir 23.03.2010. MK instrukcija Nr.2 „Kārtība, kādā ministrija sagatavo, noformē un izplata sabiedrībai informāciju par Valsts sekretāru sanāksmē, Ministru kabineta komitejā un Ministru kabineta sēdē izskatāmajiem projektiem un pieņemtajiem lēmumiem”. Instrukcijā noteikts, ka ministrijām jāgatavo un jāizplata informācija par Valsts sekretāru sanāksmē izsludinātajiem, Ministru kabineta komitejas sēdē izskatītajiem un Ministru kabineta sēdē apstiprinātajiem plānošanas dokumentu un tiesību aktu projektiem. Informācija jāgatavo par šādiem dokumentiem:

- attīstības plānošanas dokumentu projektiem (pamatnostādņu, programmas, plāna, koncepcijas, institūcijas darbības stratēģijas un citiem plānošanas dokumentu projektiem, kas paredzēti likumos);
- tiesību aktu projektiem (starptautisku līgumu projektiem, likumprojektiem, Saeimas lēmumprojektiem, Ministru kabineta noteikumu un rīkojumu projektiem, Ministru kabineta protokollēmumu projektiem);
- informatīvajiem ziņojumiem;

⁷⁴ Miezaine, Z. *Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot*. Rīga: izdevniecība „Nordik”, 2003., 33.lpp.

- nacionālo pozīciju projektiem;
- nostāju projektiem;
- projektiem, kas tiek iesniegti kā Ministru kabineta lieta;
- grozījumiem attīstības plānošanas dokumentos un tiesību aktos, ja grozījumi skar plašu sabiedrības daļu, vai sociālie partneri, nevalstiskās organizācijas vai sabiedrības pārstāvji norādījuši, ka nepieciešami plašāki sabiedrības informēšanas pasākumi par attiecīgo dokumenta projektu.

Ministrijām jānodrošina, lai informācija tiktu izplatīta laikus (ne vēlāk kā nākamajā darb dienā pēc dokumenta projekta izsludināšanas Valsts sekretāru sanāksmē, izskatīšanas Ministru kabineta komitejas sēdē vai lēmuma pieņemšanas Ministru kabineta sēdē), visi informācijā iekļautie fakti būtu patiesi, objektīvi un skaidri saprotami, un precīzi atspoguļotu attiecīgā dokumenta vai pieņemtā lēmuma saturu. Informācija tiek izplatīta gan individuāliem adresātiem, izmantojot e-pastu vai faksu, gan plašākai sabiedrībai, ievietojot to ministrijas un Ministru kabineta mājas lapā internetā.

2009.gadā tika izstrādāti jauni Ministru kabineta noteikumi (25.08.2009. MK noteikumi Nr.970 „Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā”), kuri nosaka sabiedrības līdzdalības kārtību Saeimas, Ministru kabineta, valsts pārvaldes iestāžu, plānošanas reģionu un pašvaldību attīstības plānošanas procesā. Noteikumu mērķis ir sekmēt efektīvu, atklātu, ietverošu, savlaicīgu un atbildīgu sabiedrības līdzdalību attīstības plānošanas procesā, tādējādi paaugstinot plānošanas procesa kvalitāti un plānošanas rezultātu atbilstību sabiedrības vajadzībām un interesēm.

Ministru kabineta noteikumus izstrādāja darba grupa, kurā līdz ar ministriju pārstāvjiem piedalījās arī nevalstisko organizāciju - Neatkarīgās policistu arodbiedrības, Latvijas Bērnu foruma, Latvijas Pilsētu savienības, Jūrmalas pilsētas iedzīvotāju konsultatīvās padomes, biedrības sabiedriskai iniciatīvai „CIVITAS”, Latvijas Pilsoniskās alianses, biedrības „Latvijas Literatūras centrs” un Talsu novada fonda pārstāvji. Ministru kabineta noteikumu projekts tika apspriests NVO un MK sadarbības memoranda padomē⁷⁵.

Šie noteikumi paredz, ka sabiedrības līdzdalību īsteno gan formālās sabiedrības grupas jeb nevalstiskās organizācijas, gan neformālās sabiedrības grupas (neregistrētas iniciatīvu grupas vai interešu apvienības) un indivīdi. Sabiedrības līdzdalība ir iespējama šādos attīstības plānošanas procesa posmos: attīstības plānošanas procesa ierosināšanā (tai skaitā problēmu konstatēšanā un politikas alternatīvu noteikšanā); attīstības plānošanas dokumenta izstrādē; attīstības plānošanas dokumenta ieviešanā, ieviešanas uzraudzībā un novērtēšanā; attīstības

⁷⁵ Ministru kabineta interneta mājas lapa, <http://www.mk.gov.lv/lv/aktuali/zinas/2009gads/08/250809-Noteikta-sabiedribas-lidzdalibas-kartiba-attistibas-planosanas-procesa/>, skatīts 28.02.2010.

plānošanas dokumenta aktualizācijā. Sabiedrības pārstāvji var līdzdarboties attīstības plānošanā, piedaloties ministriju darba grupās un konsultatīvajās padomēs; piedaloties sabiedriskajās apspriedēs; iesaistoties diskusiju grupās, forumos, sabiedriskās domas aptaujās un citās līdzdalības aktivitātēs; sniedzot atzinumus, iebildumus un priekšlikumus par izstrādāto attīstības plānošanas dokumenta projektu. MK noteikumi paredz, ka publiskās pārvaldes institūcijām sabiedrības pārstāvji līdzdalībai darba grupās un konsultatīvajās padomēs jāizvēlas ar atklātas procedūras palīdzību, publicējot informāciju savā interneta mājas lapā sadaļā „Sabiedrības līdzdalība”, kā arī jānodrošina to sabiedrības pārstāvju uzklauššana, kuri izrādījuši interesi līdzdarboties darba grupā vai konsultatīvajā padomē, taču tās sastāvā nav iekļauti.

Noteikumi paredz, ka sešus mēnešus pēc to spēkā stāšanās dienas, respektīvi, sākot ar 2010.gada 5.martu, publiskās pārvaldes institūcijai, lemjot par attīstības plānošanas uzsākšanu kādā politikas jomā, nozarē vai teritorijā, jānosaka amatpersona, kas ir atbildīga par sabiedrības līdzdalības nodrošināšanu. Atbildīgajai amatpersonai jāapzina un jāiesaista sabiedrības mērķgrupas, kuras tieši skars attīstības plānošanas dokuments, un jāizvēlas piemērotākie sabiedrības līdzdalības veidi. Institūcijai jāpublicē paziņojums par attīstības plānošanas uzsākšanu un sabiedrības līdzdalības procesu savā interneta mājas lapā sadaļā „Sabiedrības līdzdalība”. Iesniedzot attīstības plānošanas dokumenta projektu izskatīšanai lēmēj institūcijā, tam jāpievieno plānošanas procesā izteiktie sabiedrības pārstāvju viedokļi, kā arī tie jāpublicē institūcijas mājas lapā sadaļā „Sabiedrības līdzdalība”. Pirmā ministrija, kas jau ir publicējusi šādu paziņojumu, ir Ārlietu ministrija, kura uzsākusi attīstības plānošanu attīstības sadarbības politikā, izstrādājot Latvijas Republikas Attīstības sadarbības politikas pamatnostādnes laika posmam no 2011. līdz 2015.gadam. Pamatnostādnes paredzēts izstrādāt līdz 2010.gada beigām, un laika posmā no 19.03.2010. līdz 19.04.2010. sabiedrības pārstāvji var piedalīties pamatnostādņu projekta publiskajā apspriešanā, iesūtot savus priekšlikumus un iebildumus pa pastu un elektroniski.⁷⁶

Saskaņā ar Valsts kancelejas apkopoto informāciju 2009.gadā ministrijas vidēji sadarbojušās ar 60-70 NVO. Īpaši liels norādīto sadarbības partneru skaits ir Zemkopības, Ekonomikas, Vides un Labklājības ministrijām (tuvu vai pārsniedz 100 NVO). Neskatoties uz to, ka 2009.gadā valsts pārvaldes reorganizācijas rezultātā samazināts ministriju, to padotības iestāžu un publisko aģentūru skaits, salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem ministriju izveidoto pastāvīgo konsultatīvo padomju, darba grupu un komisiju skaits un tajās darbojošos NVO skaits ir pieaudzis. Ja 2008.gadā ministrijās darbojās 164 pastāvīgās konsultatīvās

⁷⁶ Ministru kabineta interneta mājas lapa, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/aktualitates/>, skatīts 21.04.2010.

padomes, darba grupas un dažādas komitejas vai komisijas, un tajās iesaistīto NVO dalībnieku skaits bija 795 cilvēki, tad 2009.gadā konsultatīvo padomju un darba grupu kopējais skaits sasniedza jau 186, un tajās bija iesaistīti 961 NVO pārstāvji. Tā, piemēram, Ekonomikas ministrijā padomēs un darba grupās iesaistīto NVO pārstāvju skaits 2009.gadā attiecībā pret 2008.gadu ir pieaudzis par 92, Veselības ministrijā – par 52, Vides ministrijā – par 40, bet Tieslietu ministrijā – par 31. Konsultatīvās padomes un darba grupas darbojas visās ministrijās, izņemot Aizsardzības ministriju.⁷⁷

2.1.tabula

Pastāvīgās konsultatīvās padomes un darba grupas, kas ministrijās darbojas 2009.gadā⁷⁸

Ministrija	Konsultatīvo padomju un darba grupu skaits	Iesaistīto NVO skaits
Ārlietu ministrija	3	7
Ekonomikas ministrija	17	257
Finanšu ministrija	8	19
Iekšlietu ministrija	1	17
Izglītības un zinātnes ministrija	47	114
Kultūras ministrija	10	30
Labklājības ministrija	13	70
Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija	7	27
Satiksmes ministrija	2	3
Tieslietu ministrija	15	54
Veselības ministrija	12	83
Vides ministrija	19	92
Zemkopības ministrija	32	188

Saskaņā ar ministriju sniegto informāciju pieaugusi arī NVO līdzdalība tiesību aktu izstrādē. 2008.gadā tika izstrādāti pavisam 1375 tiesību akti un politikas plānošanas dokumenti, tajā skaitā 213 dokumentu izstrādes darba grupās bija iekļauti NVO pārstāvji, 142 dokumentu projekti tika apspriesti konsultatīvajās padomēs, 196 dokumentu izstrādē NVO pārstāvji bija piesaistīti kā eksperti, bet par 468 dokumentu projektiem tika saņemti NVO atzinumi.⁷⁹ Salīdzinājumam var minēt, ka 2009.gada pirmajā pusē vien tika izstrādāti jau 938 tiesību aktu un politikas plānošanas dokumentu projekti, tajā skaitā 116 dokumentu izstrādes darba grupā bija iekļauti NVO pārstāvji, 153 dokumentu projekti apspriesti konsultatīvajās

⁷⁷ NVO un MK sadarbības memoranda izpilde 2008.-2009.gadā: ministriju sniegtā informācija./ Par NVO un MK sadarbības memoranda izpildi 2009.gada 1.pusē: ministriju sniegtā informācija. Valsts kancelejas apkopojums, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/>, skatīts 22.04.2010.

⁷⁸ Par NVO un MK sadarbības memoranda izpildi 2009.gada 1.pusē: ministriju sniegtā informācija. Valsts kancelejas apkopojums, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/>, skatīts 22.04.2010.

⁷⁹ NVO un MK sadarbības memoranda izpilde 2008.-2009.gadā: ministriju sniegtā informācija. Valsts kancelejas apkopojums, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/>, skatīts 22.04.2010.

padomēs, 182 dokumentu izstrādē NVO pārstāvji piesaistīti kā eksperti, bet par 352 dokumentu projektiem saņemti NVO atzinumi.⁸⁰

2.2.tabula

NVO līdzdalība tiesību aktu izstrādē⁸¹

	2008.gads	2009.gada I pusgads
Izstrādāto tiesību aktu projektu un politikas plānošanas dokumentu skaits	1375	938
Tiesību aktu projektu un politikas plānošanas dokumentu skaits, kur darba grupās iekļauts NVO pārstāvis	213	116
Tiesību aktu projektu un politikas plānošanas dokumentu skaits, kuru izstrādē NVO piesaistīja kā ekspertus	196	182
Tiesību aktu projektu un politikas plānošanas dokumentu skaits, par kuriem saņemti NVO atzinumi	468	352
Tiesību aktu projektu un politikas plānošanas dokumentu skaits, kuri apspriesti konsultatīvajās padomēs	142	153

2009.gadā ministrijas arī slēgušas sadarbības līgumus un sadarbības memorandus ar NVO, rīkojušas dažādus izglītojošus pasākumus NVO par līdzdalības iespējām valsts pārvaldē, kā arī pašas piedalījušās NVO rīkotajos pasākumos. Tā, piemēram, 2009.gada pirmajā pusgadā ministrijas noslēgušas 43 sadarbības līgumus un 4 sadarbības memorandus ar NVO. Visvairāk līgumu noslēgusi Izglītības un zinātnes ministrija (17 līgumi), galvenokārt ar sporta federācijām, un Labklājības ministrija (14 līgumi), galvenokārt ar organizācijām, kuras darbojas sociālajā jomā. 2009.gada pirmajā pusē ministrijas rīkojušas 23 izglītojošos pasākumus un lekcijas NVO par līdzdalības iespējām valsts pārvaldē, kuros piedalījušies vairāk nekā 260 dalībnieku. NVO piedalījušās arī citos ministriju rīkotajos pasākumos (konferencēs, informatīvajos semināros), kopskaitā 189 dažādos pasākumos, kuros kopējais NVO pārstāvju skaits bijis vairāk nekā 2020. Savukārt, ministriju darbinieki piedalījušies vairāk nekā 374 dažādos NVO rīkotajos pasākumos. Notikuši arī 25 izglītojoši pasākumi un lekcijas valsts pārvaldē strādājošajiem par NVO iesaisti un dažādiem līdzdalības aspektiem. Šādus pasākumus rīkojusi Valsts kanceleja, Ārlietu ministrija un Vides ministrija, un tajos piedalījušies ap 385 valsts pārvaldes darbinieku.⁸²

⁸⁰ Par NVO un MK sadarbības memoranda izpildi 2009.gada 1.pusē: ministriju sniegtā informācija. Valsts kancelejas apkopojums, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/>, skatīts 22.04.2010.

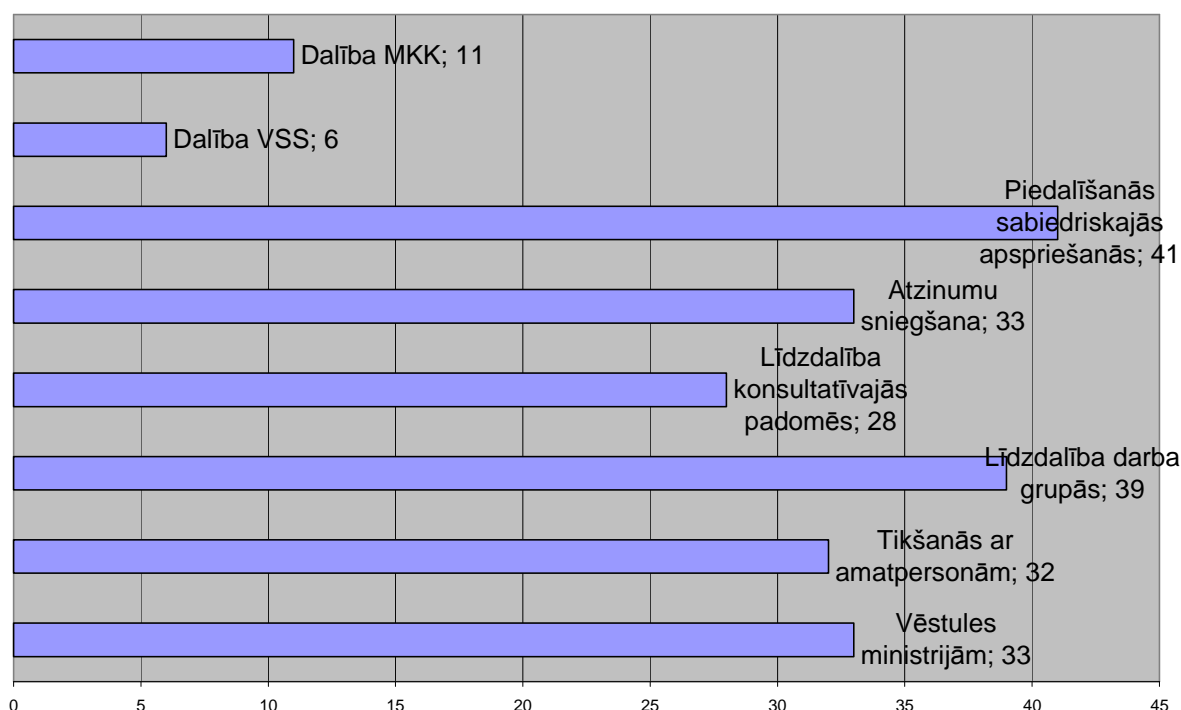
⁸¹ NVO un MK sadarbības memoranda izpilde 2008.-2009.gadā: ministriju sniegtā informācija./ Par NVO un MK sadarbības memoranda izpildi 2009.gada 1.pusē: ministriju sniegtā informācija. Valsts kancelejas apkopojums, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/>, skatīts 22.04.2010.

⁸² Par NVO un MK sadarbības memoranda izpildi 2009.gada 1.pusē: ministriju sniegtā informācija. Valsts kancelejas apkopojums, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/>, skatīts 22.04.2010.

Maģistra darba ietvaros tika veikta NVO aptauja, lai noskaidrotu NVO viedokli par līdzdalības iespējām valsts pārvaldē, galvenajām problēmām un šķēršļiem sekmīgai NVO iesaistei politikas veidošanā un ieviešanā. Aptaujā piedalījās 91 nevalstiskā organizācija, tajā skaitā 36 nacionāla mēroga, 23 reģionāla mēroga un 32 vietēja mēroga organizācijas. Aptaujas dalībniekiem tika uzdots jautājums, vai tie ir pietiekami informēti par iespējām piedalīties politikas veidošanā un ieviešanā. 50 organizācijas jeb 55% respondentu uz šo jautājumu atbildēja ar „jā”, bet 41 organizācija jeb 45% respondentu atbildēja ar „nē”. Kaut arī 45% respondentu norādīja, ka nav pietiekami informēti par iespējām piedalīties politikas veidošanā un ieviešanā, tomēr lielākā daļa no aptaujātajām organizācijām (66 organizācijas jeb 73% respondentu) pēdējo divu gadu laikā ir izmantojušas vismaz kādu no līdzdalības mehānismiem. Visus astoņus no aptaujas anketā norādītajiem līdzdalības veidiem izmantojusi tikai viena organizācija, 5-7 veidus izmantojušas 18 organizācijas (20%), 2-4 veidus izmantojušas 29 organizācijas (32%), un vienu veidu norādījušas 18 organizācijas (20%), tajā skaitā visbiežāk atzīmēta piedalīšanās sabiedriskajās apspriešanās (11 no 18 atbildēm). Tikai 25 organizācijas (jeb 27%) nav izmantojušas nevienu no anketā norādītajiem līdzdalības veidiem, tajā skaitā 15 vietēja mēroga, 4 reģionāla mēroga un 6 nacionāla mēroga organizācijas.

Kā liecina aptaujas rezultāti, visbiežāk izmantotais līdzdalības veids ir piedalīšanās sabiedriskajās apspriešanās, kuru atzīmējusi 41 organizācija (jeb 45% respondentu). Tam seko piedalīšanās ministriju organizētajās dokumentu izstrādes darba grupās (39 organizācijas jeb 43% respondentu), atzinumu sniegšana par normatīvo aktu vai politikas plānošanas dokumentu projektiem un vēstules ministrijām par konstatētajām problēmām un ierosinājumi normatīvo aktu grozījumiem (pa 33 atbildēm jeb 36% respondentu). Tāpat NVO aktīvi tiekas ar ministriju atbildīgajām amatpersonām, - šo līdzdalības veidu atzīmējušas 32 organizācijas (jeb 35% respondentu), vai darbojas ministriju konsultatīvajās padomēs (28 organizācijas jeb 31% respondentu).

Organizāciju izmantotie līdzdalības mehānismi

Vismazāk NVO izmanto iespējas piedalīties Valsts sekretāru sanāksmēs (6 organizācijas jeb 7% respondentu) un Ministru kabineta sēdēs (11 organizācijas jeb 12% respondentu). Daļēji to var skaidrot ar to, ka NVO sektoram Valsts sekretāru sanāksmēs ir pastāvīgs pārstāvis ar padomdevēja tiesībām - Latvijas Pilsoniskā alianse (turpmāk - eLPA), kas ļoti aktīvi veic šo funkciju. No visām 2009.gadā notikušajām 48 Valsts sekretāru sanāksmēm, eLPA nav piedalījies tikai vienā sanāksmē, un no 2010.gadā notikušajām 15 sanāksmēm tā nav piedalījies vienā sanāksmē (dati uz 19.04.2010.).⁸³ Latvijas Pilsoniskā alianse regulāri seko līdzi Valsts sekretāru sanāksmēs izsludinātajiem tiesību aktu projektiem, informē par tiem citas NVO un konsultē tās par atzinumu sniegšanu. Ja kāda NVO vēlas izteikt viedokli par kādu jautājumu, eLPA pārstāvis nodrošina, ka konkrētās organizācijas vārds tiek iekļauts Valsts sekretāru sanāksmes protokolā. Tas uzliek pienākumu ministrijai, kura ir atbildīga par dokumenta projektu, uzklaut organizācijas viedokli un sniegt argumentētu atbildi, kā arī uzaicināt organizāciju uz dokumenta projekta saskaņošanas sanākumi. eLPA izsaka viedokli un piesakās atzinumu sniegšanai par tiesību aktu projektiem, kam ir potenciāla ietekme uz NVO sektoru vai pilsoniskās sabiedrības attīstību kopumā, nodrošinot NVO interešu ievērošanu.⁸⁴

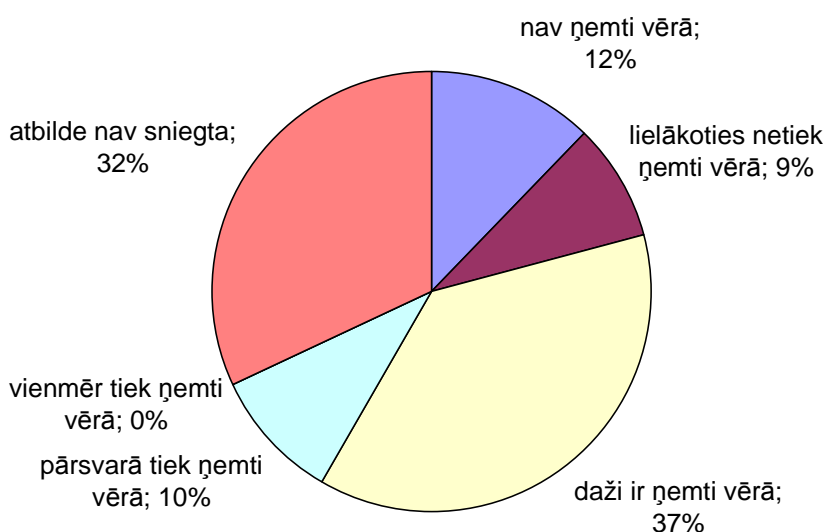
⁸³ Valsts sekretāru sanāksmju protokoli. Ministru kabineta interneta mājas lapa, <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/vsssanaksmes/saraksts/>, skatīts 19.04.2010.

⁸⁴ Latvijas Pilsoniskās alianses interneta māja slapa, <http://www.nvo.lv/coop.php?lang=lv&id=39>, skatīts 19.04.2010.

Uz jautājumu, cik lielā mērā organizāciju izteiktie ierosinājumi ir ņemti vērā un ir izdevies ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu, gandrīz puse no visiem respondentiem atbildēja, ka viņu izteiktie ierosinājumi tiek ņemti vērā: 9 organizācijas (jeb 10%) norādīja, ka viņu ierosinājumi pārsvarā tiek ņemti vērā, un 34 organizācijas (jeb 37%) atbildēja, ka ņemti vērā daži ierosinājumi. Savukārt, 8 organizācijas (jeb 9%) norādīja, ka viņu ierosinājumi lielākoties netiek ņemti vērā, bet 11 organizācijas (12%) norādīja, ka to izteiktie ierosinājumi nav ņemti vērā. Kā piemēri tika minēti ierosinājumi par pensiju politiku, pašvaldību reformu, veselības aprūpi, ģimenes atbalsta politiku, valsts funkciju nodošanu nevalstiskajām organizācijām. 29 organizācijas jeb 32% respondentu atbildi uz šo jautājumu nesniedza, tajā skaitā lielākā daļa no tām (25 organizācijas) bija organizācijas, kuras arī jautājumā par pēdējos 2 gados izmantotajiem līdzdalības veidiem nebija atzīmējušas nevienu no atbildēm, no kā var secināt, ka tās nav izmantojušas nevienu no līdzdalības veidiem un nav centušās ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu. Neviens no respondentiem nebija atzīmējis atbildi, ka tā ierosinājumi tiktu ņemti vērā vienmēr.

2.2.attēls

NVO ierosinājumu ietekme uz lēmumu pieņemšanas procesu

Kā piemēri situācijām, kad NVO izteiktie priekšlikumi ir ņemti vērā, tika minēti vairāki ierosinājumi veselības jomā, piemēram, par dzemdes vēža profilakses pasākumiem (vispārējais skrīnings, vakcinācija pret HPV vīrusu); par seksualitātes un reproduktīvās veselības mācīšanu vispārējās izglītības iestādēs; par HIV ierobežošanas programmu un HIV ārstēšanas shēmas racionalizēšanu; par HIV infekcijas ārstēšanai paredzēto zāļu iekļaušanu

kompensējamo medikamentu sarakstā un citi. Izglītības jomā panākts tas, ka normatīvajos aktos nostiprināti atbalsta pasākumi (papildus laiks u.tml.) noteiktām skolēnu grupām valsts pārbaudes darbos un centralizētajos eksāmenos. Sociālajā jomā ņemti vērā priekšlikumi grozījumiem likumā „Par valsts pensijām”, kā arī informācijas uzlabošanai sociālās apdrošināšanas nodaļu klientiem. 2009.gada rudenī Latvijas valsts kalendārā kā atzīmējamā diena iekļauta Starptautiskā veco ļaužu diena - 1.oktobris. Savukārt, sadarbībā ar Labklājības ministriju un Tieslietu ministriju sagatavots Satversmes 110.panta grozījumu projekts, lai nodrošinātu ar vardarbību ģimenē saistīto problēmu risināšanu. Ekonomikas jomā uzklauti NVO ierosinājumi par mikrouzņēmumu atbalstu, patentmaksātājiem, sociālajām garantijām pašnodarbinātajām personām, patērētāju tiesībām, PVN likmes samazināšanu grāmatām, atļauju mājražotājiem tirgot pašu saražoto alkoholu u.c. Lauksaimniecības jomā NVO līdzdarbojušās tādu jautājumu risināšanā kā tiešo maksājumu maksāšana ražojošām saimniecībām, 2009.gada subsīdiju neaplikšana ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, naudas sadale piena lopkopībā, maksājot no noteikta nodotā piena daudzuma gadā, un citi. NVO izteikušas arī priekšlikumus par brīvprātīgo darba tiesiskā regulējuma pilnveidošanu un brīvprātīgā darba attīstību; par NVO, valsts un pašvaldību institūciju sadarbību lēmumu pieņemšanā; par NVO un Saeimas sadarbību forumos un komisijās; par finansējuma piešķiršanas paplašināšanu nevalstiskajām organizācijām ES struktūrfondu ietvaros un NVO līdzdalību ES struktūrfondu uzraudzībā. NVO līdzdarbojušās arī politikas izstrādē reģionālā un vietējā līmenī, piedaloties pašvaldību attīstības plānu izstrādē, sabiedrības integrācijas programmu izstrādē un ieviešanā, tā rezultātā palielinot NVO lomu iedzīvotāju pašorganizēšanās aktivitātēs.

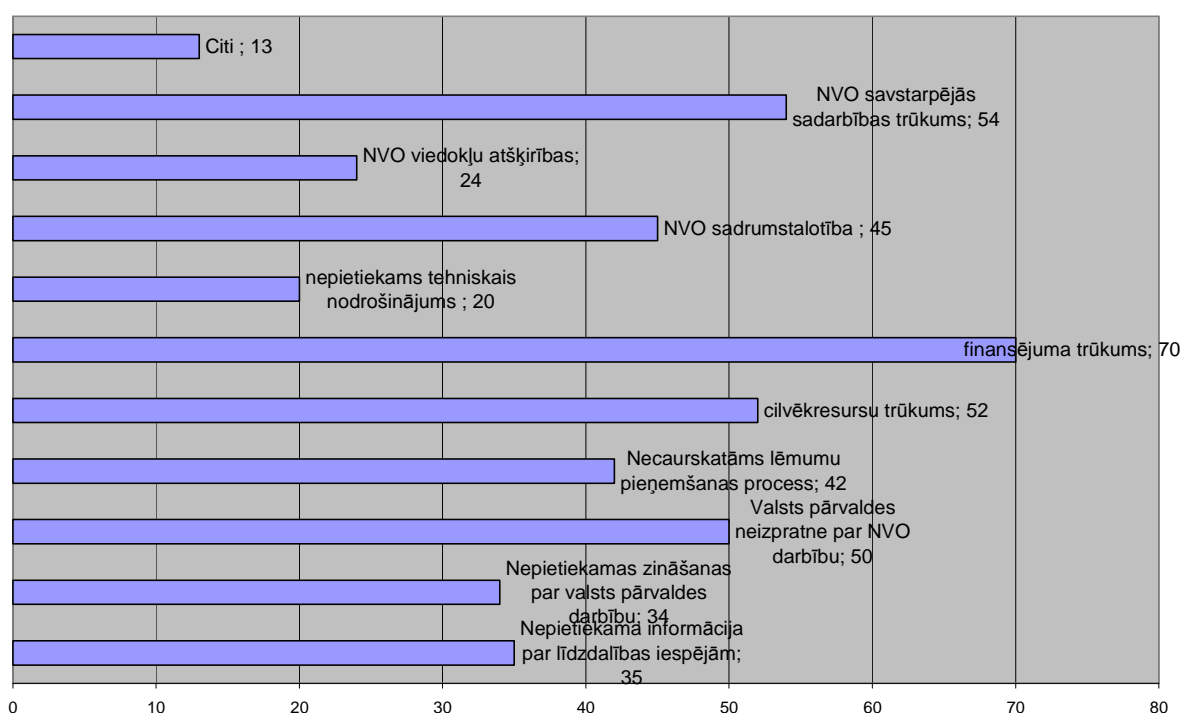
Izanalizējot sniegtās atbildes, novērojama tieša kolerācija starp NVO aktivitāti, iesaistoties lēmumu pieņemšanas procesā, un to ietekmi uz sev vēlamā lēmuma pieņemšanu. Lielākā daļa organizāciju, kuras norādījušas, ka to ierosinājumi tiek ņemti vērā, izmantojušas vairāk nekā divus no iepriekš minētajiem līdzdalības veidiem. Savukārt organizācijas, kuras norādījušas, ka to ierosinājumi netiek ņemti vērā, pārsvarā izmantojušas tikai vienu vai divus līdzdalības veidus, no kuriem populārākie ir piedalīšanās sabiedriskajās apspriešanās un vēstuļu rakstīšana ministrijām par dažādām konstatētajām problēmām. Šajā ziņā par efektīvākiem līdzdalības veidiem atzīstama līdzdalība ministriju darba grupās, iesaistoties tiesību aktu projektu izstrādē jau no paša sākuma, un atzinumu sniegšana par sagatavotajiem dokumentu projektiem, kurus visbiežāk izmantojušas organizācijas, kuru ierosinājumi ir ņemti vērā.

Atbildot uz jautājumu, kas ir kavējošie faktori sekmīgai NVO līdzdalībai politikas veidošanā un ieviešanā, kā galvenie tika minēti: finansējuma trūkums (70 atbildes jeb 77%),

NVO savstarpējās sadarbības trūkums (54 atbildes jeb 59%), cilvēkresursu trūkums (52 atbildes jeb 57%), kā arī valsts pārvaldes neizpratne par NVO darbību (50 atbildes jeb 55%). Tiem sekoja NVO sadrumstalotība (45 atbildes jeb 49%), necaurskatāms lēmumu pieņemšanas process (42 atbildes jeb 46%), nepietiekama informācija par līdzdalības iespējām (35 atbildes jeb 38%), nepietiekamas zināšanas par valsts pārvaldes darbību (34 atbildes jeb 37%) un NVO viedokļu atšķirības (24 atbildes jeb 26%). Kā parāda sniegtās atbildes, NVO iesaisti politikas veidošanas un ieviešanas procesā vismazāk kavē nepietiekams tehniskais nodrošinājums (20 atbildes jeb 22%).

2.3.attēls

Kavējošie faktori NVO līdzdalībai politikas veidošanā

Papildus kā kavējošie faktori tika minētas nepilnības likumdošanā (NVO klasifikācijas trūkums, tiesiskā regulējuma trūkums brīvprātīgā darba jomā, nesakārtotība finansēšanas jautājumos un valsts funkciju deleģēšanā nevalstiskajam sektoram); tas, ka NVO netiek uztvertas kā līdzvērtīgs sadarbības partneris, bet tikai kā vajadzīgs „ķeksītis”; NVO viedoklis tiek uzklauts, bet netiek ņemts vērā; lēmumi tiek pieņemti bez NVO līdzdalības vai arī lēmumos tiek iestrādātas nepieciešamās korekcijas jau pēc panāktās vienošanās ar organizācijām; NVO nav ticības, ka tām izdosies ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu. Nereti NVO līdzdalību apgrūtina arī to ģeogrāfiskā atrašanās vieta, - anketās norādīts, ka NVO no attālajiem reģioniem grūti aktīvi piedalīties ministriju darba grupās, jo trūkst finansējuma transporta izdevumu segšanai, kā arī ceļā tiek patērēts daudz laika. Savukārt, kāds no respondentiem norādījis, ka problēma ir arī pašu NVO nespēja skatīties uz lietām

valstiski un vēlme lobēt tikai savas intereses. Līdzīgs viedoklis pausts arī citā anketā: „Daudzas NVO nav interešu aizstāvības organizācijas, – tās nepārstāv nevienas sabiedrības grupas vajadzības, tās vienkārši „strādā uz sevi”, nodrošinot sev darbu caur projektiem un valsts deleģējumu, bet viņu projektu atziņas un pieredze nekad netiek virzīta politikas līmenī, un tās neaizstāv savu pakalpojumu gala saņēmēju. [...] Daudzas NVO ir politiski/ finansiāli angažētas, – ja tās saņem finansējumu tieši no ministrijas vai tās aģentūrām, kas administrē ES fondus vai citus līdzekļus, tās parasti nekonfrontējas ar ministrijas viedokli, veidojot tiesisko regulējumu.”⁸⁵

Kā jau iepriekš minēts, par galveno kavējošo faktoru NVO līdzdalībai politikas veidošanā organizācijas uzskata finansējuma trūkumu. Jau 2003.gadā veiktajā pētījumā „Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot” norādīts, ka NVO iespējas kvalitatīvi un uz līdztiesiskiem pamatiem sadarboties politikas formulēšanas procesā ir atkarīgas no to rīcībā esošajiem līdzdalības resursiem, proti, pieeju tehnoloģijām (tehniskām iespējām saņemt un nodot informāciju), zināšanām par politikas veidošanas procesu, laika resursiem (lai pulcētos, apspriestu jautājumus, ierastos uz semināriem un darba grupu sēdēm, iepazītos ar materiāliem un sagatavotu viedokļus), kā arī finansējuma apjoma. Izdevumi, kas rodas, lai efektīvi līdzdarbotos politikas plānošanā, ir administratīvās izmaksas (sakaru izdevumi, lai sazinātos ar ministrijām un savas organizācijas biedriem, transporta izdevumi, telpu īre), organizācijas vadītāja atalgojuma izmaksas (viedokļa pārstāvēšanai dažādās darba grupās un sanāksmēs), kā arī ekspertu (juristu, politikas analītiķu) izmaksas politikas dokumentu un normatīvo aktu analīzei un viedokļa formulēšanai.⁸⁶ Līdzīgs secinājums minēts arī Latvijas Pilsoniskās alianses 2005.gadā veiktajā pētījumā „Administratīvās barjeras NVO attīstībā”: „Runājot par NVO un valsts pārvaldes institūciju sadarbību, būtiskākais administratīvais šķērslis, kas identificēts šajā pētījumā, ir nevalstisko organizāciju pārstāvju bezatlīdzības līdzdalība ministriju darba grupās un konsultatīvajās padomēs, kaut arī daudzu organizāciju pārstāvjiem šāda veida sadarbība ar valsts pārvaldes institūcijām ir ikdienas darba sastāvdaļa. Jāatzīmē, ka tā ir nepieciešama ne tikai pašām organizācijām, bet arī ministrijām, lai uzlabotu pieņemto lēmumu kvalitāti. Tas laiks, kas tiek veltīts dalībai apspriedēs vai atzinumu sagatavošanā par atsevišķiem likumprojektiem vai politikas plānošanas dokumentiem, netiek finansēts ne no valsts budžeta, nedz arī no citiem avotiem, kas nepārprotami ietekmē sadarbības kvalitāti un ilglaicību.”⁸⁷

⁸⁵ 2.pielikums. Aptaujas rezultāti.

⁸⁶ Miezaine, Z. *Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot*. Rīga: izdevniecība „Nordik”, 2003., 48.lpp., 51.lpp.

⁸⁷ Sņiķere, S., Krieviņa, B., Aleksandrovs, A. *Administratīvās barjeras NVO attīstībā*. Rīga: Latvijas Pilsoniskā alianse, 2005., 7.lpp.

Kā liecina maģistra darba ietvaros veiktās aptaujas dati, lielākā daļa organizāciju kā finansējuma avotus izmanto biedru naudas (59 atbildes jeb 65% respondentu) un ziedojumus (47 atbildes jeb 52% respondentu), kaut arī vairumā gadījumu tie veido niecīgu daļu no organizāciju kopējā budžeta. Tomēr 11 organizācijām (12%) biedru naudas ir vienīgais finansējuma avots; galvenokārt tās ir vietēja mēroga organizācijas (7 no 11 organizācijām). Savukārt, ziedojumi ir vienīgais ienākumu avots 3 organizācijām (3%). Trešais biežāk izmantotais finansējuma avots ir ES struktūrfondu finansējums, kuru saņem trešā daļa no visām aptaujātajām organizācijām - 31 organizācija (jeb 34%), tajā skaitā 13 nacionāla mēroga, 9 reģionāla mēroga un 9 vietēja mēroga organizācijas. Tam seko Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas valdības finanšu instrumentu finansējums, kuru saņem 26 organizācijas (jeb 29%), tajā skaitā 14 nacionāla mēroga, 5 reģionāla mēroga un 7 vietēja mēroga organizācijas. Kaut arī vairumā gadījumu ES struktūrfondu un EEZ/ Norvēģijas finanšu instrumentu finansējums veido būtisku daļu no organizāciju budžeta, tomēr nevienā gadījumā tas nav vienīgais finansējuma avots, bet ir papildus finansējums līdzās vienam vai vairākiem citiem finansējuma avotiem. Gandrīz puse no visiem aptaujātajiem - 42 organizācijas (jeb 46%) – norādīja, ka, papildus iepriekš minētajam, tās saņem finansējumu arī no citiem avotiem, tajā skaitā 4 organizācijām tas veido 100% budžetu. Kā citi finansējuma avoti tikai norādīti: Eiropas Savienības programmu un fondu finansējums (*Leonardo da Vinci*, *Grundtvig*, „Jaunatne Darbībā”, *Daphne*, Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonds, Eiropas Komisijas projektu konkursi), dažādi Latvijas fondi (Valsts Kultūrkapitāla fonds, Vides aizsardzības fonds, Latvijas Kopieniu iniciatīvu fonds, Sorosa fonds-Latvija, portāls www.ziedot.lv), starptautiskās organizācijas un ārvalstu fondi (Ziemeļvalstu Ministru padome, OAK, *Save the Children*, UNODC, *Aksept* (Norvēģija), SWAN), vēstniecības (piemēram, ASV vēstniecība), ārzemju firmu/ aģentūru pārstāvniecības Latvijā, kā arī piedalīšanās kā sadarbības partnerim citu ES dalībvalstu NVO projektos, pašvaldību finansējums, ienākumi no saimnieciskās darbības un pakalpojumu sniegšanas. Tikai neliels skaits organizāciju saņem valsts budžeta finansējumu savas pamatdarbības nodrošināšanai (8 organizācijas jeb 9%) vai valsts deleģēto funkciju veikšanai (5 organizācijas jeb 5%).

Saskaņā ar K.Gaugeres 2004.gadā veiktā pētījuma datiem publiskie līdzekļi - valsts un pašvaldību budžeta dotācijas - veido aptuveni 16,4% no visiem NVO ieņēmumiem.⁸⁸

⁸⁸ Gaugere, K. Pārskats par nevalstisko organizāciju sektoru Latvijā. 2004.gads. Rīga: Sorosa fonds-Latvija, 2005., 19.lpp.

Salīdzinājumam var minēt, ka, piemēram, Polijā publiskie līdzekļi veido gandrīz 30% no kopējiem NVO sektora ieņēmumiem⁸⁹, Čehijā – 39%⁹⁰, bet Vācijā - 64,3%⁹¹.

Šobrīd galvenie Latvijas NVO sektoram pieejamie finansējuma avoti administratīvās kapacitātes stiprināšanai un līdzdalības veicināšanai ir Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instruments, Norvēģijas valdības divpusējais finanšu instruments un Eiropas Sociālais fonds. EEZ/ Norvēģijas finanšu instrumentu finansētā NVO fonda ietvaros izveidotas trīs grantu shēmas, no kurām viena - „NVO darbības atbalsta programma” - ir īpaši paredzēta NVO līdzdalības veicināšanai politikas veidošanas procesā. Grantu shēmas mērķis ir stiprināt pilsonisko sabiedrību Latvijā un finansiāli atbalstīt NVO darbību demokrātijas un pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā⁹². Finansējums paredzēts tām NVO, kuras līdz šim jau ir sekmīgi darbojušās pilsoniskās sabiedrības jomā, piedaloties lēmumu pieņemšanas procesā, sniedzot atbalstu citu NVO attīstībai, aktīvi pārstāvēt kādas sabiedrības grupas intereses vai kā citādāk veicinot pilsoniskās sabiedrības attīstību, un kuras vēlas šo darbību turpināt. Grantu shēma dod iespēju organizācijām saņemt finansējumu ikdienas darbības nodrošināšanai nepieciešamo izdevumu segšanai un darba programmu īstenošanai laika periodam no viena līdz trim gadiem (piemēram, personāla atalgojumam, telpu nomai, sakaru un komunālo pakalpojumu izmaksu segšanai, nepieciešamā biroja aprīkojuma iegādei u.tml.). Kopējais grantu shēmas ietvaros pieejamais finansējums ir 1,48 miljoni latu. Laika posmā no 2007.gada līdz 2009.gadam notikuši četri projektu konkursi, kuros saņemti 293 projektu pieteikumi par kopējo summu 9,6 miljoni latu, kas vairāk nekā 6 reizes pārsniedz pieejamo finansējumu. Pavisam kopā atbalstīti 42 projekti, kuri tiks īstenoti līdz 2011.gada februāra beigām.

Savukārt, Eiropas Sociālā fonda finansētās darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” 1.5.2.2.2.apakšaktivitātes „NVO administratīvās kapacitātes stiprināšana” mērķis ir panākt aktīvu un kvalitatīvu nevalstiskā sektora līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā un publisko pakalpojumu sniegšanā, kā arī Eiropas Savienības politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošanā⁹³. Šīs

⁸⁹ Gumkowska, M., Herbst, J., Szolajska, J., Wygnański, J. The Challenge of Solidarity. CIVICUS Civil Society Index Report for Poland. Warsaw: Klon/Jawor Association, CIVICUS – World Alliance for Citizen Participation, 2006, p. 49.

⁹⁰ Vajdová, T. An Assessment of Czech Civil Society in 2004: after fifteen years of development. CIVICUS Civil Society Index Report for the Czech Republic. Prague: CIVICUS - World Alliance for Citizen Participation, 2005, p. 47.

⁹¹ Reimer, S. Civil Society – a New Solution beyond State and Market? CIVICUS Civil Society Index Report for Germany. Berlin: CIVICUS – World Alliance for Citizen Participation, 2005, p. 36.

⁹² 28.07.2008. MK noteikumi Nr.609 „Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta un Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta Nevalstisko organizāciju fonda grantu shēmas „NVO darbības atbalsta programma” apakšprojektu iesniegumu trešā un ceturrtā atklātā konkursa nolikums”.

⁹³ 25.11.2008. MK noteikumi Nr.963 „Noteikumi par darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” papildinājuma 1.5.2.2.2.apakšaktivitāti „Nevalstisko organizāciju administratīvās kapacitātes stiprināšana”.

apakšaktivitātes ietvaros paredzēts atbalstīt NVO projektus, kuri stiprina organizāciju līdzdalības resursus politikas plānošanā un ieviešanā; nodrošina NVO sniegto publisko pakalpojumu pielāgošanu kvalitātes standartiem vai inovatīvu pakalpojumu attīstīšanu, kā arī veicina NVO līdzdalību Eiropas Savienības sadarbības tīklos. Kopējais pieejamais Eiropas Sociālā fonda finansējums ir 2,09 miljoni latu. 2009.gada beigās tika izsludināts pirmais projektu konkurss, kura ietvaros tika saņemti 172 projektu pieteikumi par kopējo summu 3,3 miljoni latu, kas gandrīz 7 reizes pārsniedz pirmajam konkursam pieejamo finansējumu. Vēl paredzēti 3 projektu konkursi – 2009.gada otrajā pusgadā, 2010.gadā un 2011.gadā. Projektus varēs īstenot līdz 2013.gada beigām.

Šie dati liecina, ka šobrīd pieejamais finansējums ir daudz mazāks, nekā tas ir reāli nepieciešams, turklāt tas ir pieejams tikai noteiktam laika periodam. Šobrīd jau ir zināms, ka Īslande, Lihtenšteina un Norvēģija parakstījušas vienošanos ar Eiropas Savienību par EEZ/ Norvēģijas finanšu instrumentu turpinājumu 2009.-2014.g. plānošanas periodā, kur viena no izvirzītajām prioritātēm ir pilsoniskās sabiedrības attīstības stiprināšana. Saskaņā ar Finanšu ministrijas sniegto informāciju Latvijai kopējais pieejamais finansējums būs 72,95 miljoni eiro (jeb 51,27 miljoni latu), no kuriem 12,1 miljoni eiro (jeb 8,5 miljoni latu) varētu tikt novirzīti NVO sektora atbalstam.⁹⁴ Taču par to vēl jālemj Ministru kabinetam, turklāt pagaidām vēl nav zināms iespējamais laika grafiks, kad šis finansējums kļūs pieejams. Projektus varēs īstenot līdz 2016.gada 30.aprīlim. Maz ticams, ka ārvalstu finanšu palīdzība tiks turpināta vēl pēc šī perioda beigām, tādēļ nepieciešams jau savlaicīgi domāt par alternatīviem risinājumiem NVO sektora līdzdalības finansēšanai. Jau 2003.gadā veiktajā pētījumā „Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot” tika izvirzīts priekšlikums nodrošināt pastāvīgu valsts budžeta finansējumu interešu aizstāvības organizācijām administratīvo izdevumu segšanai līdzdalībai politikas veidošanas procesā. Tas dotu iespēju organizācijām nostiprināt savus līdzdalības resursus un kļūt par pilnvērtīgu sarunu partneri ne tikai Latvijas politikas veidošanā, bet arī – par sabiedroto Latvijas interešu aizstāvībā Eiropas Savienībā. Pēc pētījuma autores aprēķiniem, šim mērķim būtu nepieciešami aptuveni 100 tūkstoši latu gadā, kurus varētu piešķirt konkursa kārtībā vai nu caur ministrijām, vai Sabiedrības integrācijas fondu, - šāds finansēšanas modelis nodrošinātu gan organizāciju vajadzības aktīvai līdzdalībai, gan arī šo organizāciju viedokļa neatkarību.⁹⁵ 2007.gadā, kad Latvijā tika uzsākta EEZ/ Norvēģijas finanšu instrumentu NVO fonda īstenošana, NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padome izvirzīja priekšlikumu

⁹⁴ Par Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta un Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta plānošanas perioda no 2009. līdz 2014.gadam prioritātēm. Finanšu ministrijas informatīvais ziņojums, <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40175409>, skatīts 06.05.2010.

⁹⁵ Miezaine, Z. *Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeli meklējot*. Rīga: izdevniecība „Nordik”, 2003., 71.lpp.

Finanšu ministrijai izskatīt jautājumu par pakāpenisku NVO fonda valsts budžeta līdzfinansējuma daļas pieaugumu 10% apmērā katru gadu, ar laiku pilnībā aizstājot ārvalstu finansējumu.⁹⁶ Bez tam, pēc Memoranda padomes ierosinājuma, ar Ministru prezidenta rīkojumu tika izveidota darba grupa, kuras uzdevums bija izvērtēt kārtību, kādā piešķir valsts finansējumu nevalstiskajām organizācijām, un sagatavot priekšlikumus par kritērijiem, kas izvirzāmi nevalstiskajām organizācijām valsts finansējuma saņemšanai, kā arī par nepieciešamajiem grozījumiem normatīvajos aktos.⁹⁷ Diemžēl šādi priekšlikumi līdz pat 2009.gadam netika sagatavoti, un tika pieņemts lēmums par darba grupas darbības izbeigšanu.⁹⁸ Arī pārējās iniciatīvas tā arī nav īstenotas.

NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes vadītājas vietniece Inete Ielīte uzskata, ka no valsts budžeta finansēta NVO atbalsta fonda izveide ir viena no Memoranda padomes turpmākajām darba prioritātēm un galvenajiem uzdevumiem: „Ar padomes palīdzību un to instrumentu palīdzību, kurus padome var ietekmēt (ministriju darba grupas u.tml.), mums ir jāpagatavo NVO atbalsta fonds NVO administratīvās kapacitātes stiprināšanai. Tā ir visās civilizētajās valstīs – ja sabiedrības līdzdalība ir vajadzīga, tad tai ir jānodrošina resursi, pirmkārt, jau administratīvie resursi. Latvijā ir maz organizāciju, kas nacionālā līmenī var sniegt viedokļus. Tas valstij būtu liels ieguvums, tajā skaitā NVO ietekmes kanāli uz ES, starptautiskā sadarbība ar Eiropas tīkliem un citām NVO, ietekmējot viņu valdību pozīcijas, - tas Latvijai var nākt pa labu. NVO fonds ir vajadzīgs divām lietām – pirmkārt, nacionālā līmeņa pārstāvniecībai dialogā ar valsti, otrkārt, jaunu pakalpojumu un ideju attīstībai - pilotprojektiem, kurus pēc tam var „pārdot” valstij.”⁹⁹ Arī lielākā daļa maģistra darba ietvaros aptaujāto NVO norādījušas, ka, viņuprāt, svarīgākais valsts pārvaldes veicamais uzdevums pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā ir nacionālā NVO fonda izveide, - šādu atbildi snieguši 59% respondentu.¹⁰⁰ Latvijas Pilsoniskās alianses direktore Rasma Pīpiķe uzskata: „NVO fondam jābūt neitrālam, kur šo finansējumu varētu sapludināt kopā un tad dalīt, lai finansējums nāktu no fonda, nevis no ministrijas, no kuras būtu atkarīgs, vai es to saņemšu.”¹⁰¹ Optimālākais risinājums tam būtu šāda nacionālā NVO fonda administrēšanu nodot Sabiedrības integrācijas fondam, kurš ir neatkarīgs publisks nodibinājums un kurš jau kopš 2001.gada sniedz atbalstu NVO īstenotajiem projektiem gan sabiedrības integrācijas

⁹⁶ NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 25.04.2007. sēdes protokols Nr.4, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 22.04.2010.

⁹⁷ 19.01.2007. Ministru prezidenta rīkojums Nr.33 „Par darba grupu”.

⁹⁸ 08.06.2009. Ministru prezidenta rīkojums Nr.243 „Par Ministru prezidenta 2007.gada 19.janvāra rīkojuma Nr.33 „Par darba grupu” atzīšanu par spēku zaudējušu”.

⁹⁹ 4.pielikums. Intervija ar Ineti Ielīti, Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkla valdes priekšsēdētāju, NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes vadītājas vietniecei.

¹⁰⁰ 2.pielikums. Aptaujas rezultāti.

¹⁰¹ 6.pielikums. Intervija ar Rasmu Pīpiķi, Latvijas Pilsoniskās alianses direktori.

veicināšanas, gan pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas jomā, administrējot dažādas valsts budžeta, Eiropas Savienības PHARE programmas un Eiropas Sociālā fonda finansētas programmas. Sabiedrības integrācijas fonds šobrīd administrē arī EEZ/ Norvēģijas finanšu instrumentu NVO fondu un Latvijas-Šveices sadarbības programmas finansēto NVO fondu.

III NODAĻA. NVO un Ministru kabineta sadarbības izvērtējums

Nozīmīgs nevalstiskā sektora un valdības sadarbības mehānisms ir NVO un Ministru kabineta sadarbības memorands, kura mērķis ir sekmēt efektīvas un sabiedrības interesēm atbilstošas valsts pārvaldes darbību, nodrošinot pilsoniskās sabiedrības iesaisti lēmumu pieņemšanas procesos visos līmeņos un stadijās valsts pārvaldē, tādējādi veicinot pilsoniskās sabiedrības attīstību¹⁰². Atbalstu NVO un MK sadarbības memorandam paudusi arī pašreizējā valdība. Valdības deklarācijā teikts, ka valdība veiks aktivitātes, kas stiprina biedrību un nodibinājumu darbību Latvijā, īstenojot valdības un NVO sadarbības memorandā noteiktos mērķus.¹⁰³

NVO un MK sadarbības memorandā izvirzīti šādi galvenie uzdevumi:

- veikt valsts pārvaldes darbinieku izglītošanu jautājumos par NVO darbību un sabiedrības izglītošanu jautājumos par valsts pārvaldi;
- sekmēt caurskatāmu un pieejamu ES struktūrfondu un citu finansējuma avotu izmantošanas mehānismu izstrādi un ieviešanu;
- sagatavot priekšlikumus grozījumiem normatīvajos aktos, lai nodrošinātu 1% iedzīvotāju ienākuma nodokļa novirzīšanu sabiedriskā labuma NVO;
- nodrošināt NVO līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesos, iesaistoties konsultatīvajās padomēs, normatīvo aktu projektu izstrādes darba grupās, saskaņošanas sanāksmēs;
- sekmēt valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu NVO;
- sekmēt konstruktīvu sadarbību starp NVO, sabiedrību un Ministru kabinetu.¹⁰⁴

NVO un MK sadarbības memorands tika izstrādāts pēc 20 aktīvāko NVO iniciatīvas. 2005.gada 13.janvārī, nevalstisko organizāciju pārstāvjiem tiekoties ar Ministru prezidentu A.Kalvīti, organizācijas iesniedza viņam ierosinājumus izpildvaras un nevalstisko organizāciju sadarbības uzlabošanai, un tika atbalstīta ideja par memoranda izstrādi. Tika izveidota darba grupa, kura sagatavoja sākotnējo memoranda projekta redakciju, kura tika izvērtēta Valsts kancelejā un ievietota Ministru kabineta interneta mājas lapā un politikas portālā www.politika.lv apspriešanai un priekšlikumu izteikšanai. Memoranda sabiedriskā apspriešana ilga četrus mēnešus, kuru laikā savus priekšlikumus un viedokli par memoranda

¹⁰² NVO un MK sadarbības memorands, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/>, skatīts 23.04.2010.

¹⁰³ 11.03.2009. Deklarācija par V.Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, 1.5.punkts.

¹⁰⁴ NVO un MK sadarbības memorands, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/>, skatīts 23.04.2010.

tekstu izteica 44 organizācijas. Tajā skaitā NVO ierosināja memorandā iekļaut arī šādus uzdevumus:

- 2006.gada budžetā ieplānot nepieciešamos līdzekļus valsts programmas „Pilsoniskās sabiedrības stiprināšana. 2005.-2009.gads” īstenošanai un paplašināšanai;
- sagatavojot valsts budžetu kārtējam gadam, paredzēt neatkarīgus finanšu avotus un finanšu piešķiršanas mehānismus sabiedriskā labuma interešu aizstāvības organizāciju darbam, kompensējot iztrūkumus no starptautiskajiem fondiem saistībā ar Latvijas dalību Eiropas Savienībā;
- paredzēt nevalstiskajām organizācijām nodokļu atlaides nekustamā īpašuma nodoklim un biedru naudām;
- uzlikt par pienākumu ministrijām saskaņot tiesību aktus un politikas plānošanas dokumentus ar nevalstiskajām organizācijām un sniegt pamatojumu, ja šādas konsultācijas nav notikušas.

Tomēr šie pasākumi memorandā netika iekļauti, pamatojot, ka jautājumi par finanšu līdzekļu piešķiršanu un grozījumiem nodokļu likumdošanā ir izskatāmi Ministru kabinetā vienlaikus ar ministriju un citu centrālo valsts iestāžu budžeta prioritātēm kārtējā gada valsts budžeta likumprojekta sagatavošanas procesā. Savukārt, attiecībā uz tiesību aktu un politikas plānošanas dokumentu izstrādes procesu, tobrīd spēkā esošais Ministru kabineta kārtības rullis (12.03.2002. MK noteikumi Nr.111) jau paredzēja, ka dokumentu projektiem jāpievieno informācija par veiktajām konsultācijām ar nevalstiskajām organizācijām un to sniegto viedokli par sagatavoto dokumenta projektu.¹⁰⁵

Memorands tika parakstīts 2005.gada 15.jūnijā, un tam pievienojās 57 nevalstiskās organizācijas. Memorands ir atvērts parakstīšanai arī citām organizācijām, kuras var pievienoties memorandam ik pēc sešiem mēnešiem. Pēdējoreiz memoranda parakstīšana tika organizēta 2009.gada 16.oktobrī, kad tam pievienojās 17 organizācijas. Līdz ar to šobrīd memorandu ir parakstījušas 211 organizācijas¹⁰⁶.

Maģistra darba ietvaros tika aptaujātas 91 nevalstiskās organizācijas, no kurām 27 organizācijas (jeb 30%) ir parakstījušas NVO un MK sadarbības memorandu, un 64 organizācijas (jeb 70%) memorandu nav parakstījušas. Organizācijas, kuras ir parakstījušas NVO un MK sadarbības memorandu, savu izvēli pamatoja ar to, ka sadarbības memorands sniedz plašākas dialoga iespējas, ļauj iegūt aktuālāko informāciju par norisēm Ministru kabinetā un NVO sektorā, palielina iespējas paust savu viedokli, risināt dažādus

¹⁰⁵ Informatīvais ziņojums par NVO un MK sadarbības memorandu, <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=30197658&mode=mk&date=2005-05-31>, skatīts 23.04.2010.

¹⁰⁶ Ministru kabineta interneta mājas lapa, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/>, skatīts 23.04.2010.

problēmjaudājumus un ietekmēt lēmumus, kā arī ļauj aktīvāk iesaistīties valsts pārvaldē un labāk līdzdarboties lēmumu pieņemšanas procesos. Tomēr viena no organizācijām norādīja, ka nesaskata tajā jēgu. Savukārt, organizācijas, kuras nav pievienojušās NVO un MK sadarbības memorandam, kā galvenos iemeslus minēja nepietiekamu informāciju par iespējām pievienoties memorandam, cilvēkresursu un laika trūkumu vai to, ka organizācija tikai nesen dibināta, un tai vēl nav pietiekamas pieredzes. Tomēr vairākas (9) organizācijas norādīja, ka ir plānojušas pievienoties memorandam šī gada laikā. Savukārt, organizācijas, kuras neplāno pievienoties memorandam, norādīja, ka to intereses jau tiek pārstāvētas caur biedru organizācijām vai sadarbības organizācijām, vai arī tās ir orientētas uz sadarbību ar konkrētu ministriju, nevis Ministru kabinetu kopumā. Vairākas (12) organizācijas norādīja, ka nav uzskatījušas šo jautājumu par būtisku savas organizācijas mērķu sasniegšanai vai arī nesaskata tam jēgu un konkrētu atdevi. Pēc dažu organizāciju domām, tas ir tikai „ķeksītis” šķietamai NVO un valdības sadarbībai, jo nav jūtama būtiska ietekme vai izmaiņas, kā arī nenotiek aktīva sadarbība ar tām NVO, kuras memorandu ir parakstījušas.

Memoranda īstenošanas pārraudzībai 2006.gadā tika izveidota NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padome. Memoranda padome ir konsultatīva institūcija, kuras galvenā funkcija ir veicināt valsts pārvaldes institūciju un NVO sadarbību memoranda īstenošanā. Padomei ir šādi galvenie uzdevumi:

- izvērtēt memoranda īstenošanas gaitu un informēt par to Ministru prezidentu un Ministru kabinetu;
- sniegt priekšlikumus Ministru prezidentam un ministrijām valsts pārvaldes institūciju un pilsoniskās sabiedrības sadarbības uzlabošanai;
- sniegt ieteikumus Ministru prezidentam par valsts budžeta prioritātēm un pasākumiem, kas saistīti ar memoranda īstenošanu;
- sniegt ieteikumus par nepieciešamajiem tiesību aktiem un politikas plānošanas dokumentiem, kas saistīti ar valsts pārvaldes institūciju un NVO sadarbības īstenošanu.¹⁰⁷

Saskaņā ar Memoranda padomes nolikumu (apstiprināts ar 10.01.2006. MK noteikumiem Nr.22), tās sastāvā ir Valsts kancelejas direktors, Ministru prezidenta biroja pārstāvis, Bērnu un ģimenes lietu ministrijas, Finanšu ministrijas, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas un Tieslietu ministrijas valsts sekretārs, Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta vadītājs, kā arī astoņi pilnvaroti pārstāvji no nevalstiskajām organizācijām, kas ir parakstījušas memorandu. Tomēr, ņemot vērā 2008. un

¹⁰⁷ 10.01.2006. MK noteikumi Nr.22 „Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes nolikums”.

2009.gadā veikto Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta un Bērnu un ģimenes lietu ministrijas reorganizāciju, padomē šobrīd darbojas tikai trīs ministriju pārstāvji. NVO pārstāvji padomē darbojas rotācijas kārtībā: padomes locekļa pilnvaru termiņš ir gads un seši mēneši, pēc tam viņa vietu padomē ieņem nākamais pārstāvis no organizācijas, kura parakstījusi memorandu un rakstiski paudusi vēlmi darboties padomē. Līdz šim padomē darbojušās jau 22 organizācijas, tajā skaitā 2 organizācijas (Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome un Latvijas Dzimumu līdztiesības apvienība) padomē darbojas atkārtoti.¹⁰⁸ Padomi vada Valsts kancelejas direktore Gunta Veismane. Padomes vadītājas vietniece ir Latvijas Bērnu foruma pārstāve, Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkla valdes priekšsēdētāja Inete Ielīte. Padomes sekretariāta funkcijas pilda Valsts kanceleja, kas arī sedz ar padomes darbības nodrošināšanu saistītos izdevumus. Saskaņā ar nolikumu, padomes sēdes notiek ne retāk kā reizi trijos mēnešos, taču praksē tās notiek gandrīz katru mēnesi.

Valsts kancelejas direktore Gunta Veismane, kura vadījusi Memoranda padomi kopš tās izveidošanas 2006.gadā, atceras: „Sākumposmā, kad mēs sākām organizēt Memoranda padomes sēdes, pamatjautājums bija – vai nevalstiskās organizācijas ir gatavas īstenot Memoranda padomei noteiktos uzdevumus, vai tām ir pietiekama kapacitāte un vai tās saprot, ko grib panākt. Vērtējot procesu no paša sākuma, jāteic, ka nevalstiskajām organizācijām bija tikai ļoti liela vēlme piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā, bet, kā to izdarīt un kas būtu tie cilvēki, kas varētu dot konkrētu pieņemšanu, – toreiz tādas izpratnes nebija. Tajā pašā laikā no nevalstisko organizāciju puses bija uzstādījums, ka valsts pārvaldē lietās notiek nepareizi, valsts pārvaldē nav neviena, kurš gribētu aizstāvēt sabiedrības intereses. Bet *kas, ko, kāpēc* un *kur* ir tā pamatproblēma, – tobrīd faktiski nebija skaidrs. Un kad jautājām, kādi ir organizāciju konkrētie priekšlikumi, priekšlikumu nebija. Nevalstiskās organizācijas uzskatīja, ka valsts pārvalde ir atbildīga sabiedrības priekšā, un tas ir pareizi. Bet, no otras puses, kas ir tās lietas, kas viņus neapmierina, – tādu atbildi nesaņēām. Tas, ar ko mēs sākām, bija dialogs. Mēģinājām konkrēti saprast, kas ir svarīgākie procesi, kuros nevalstiskās organizācijas gribētu piedalīties. Galvenais uzsvars tika likts uz sadarbību Valsts sekretāru sanāksmēs – operatīvi ietekmēt to lēmumu saturu, kas tiek skatīti Valsts sekretāru sanāksmēs, piedalīties likumu rakstīšanā, sākot no brīža, kad likums vai konceptuālais ziņojums top. Tā pamazām, pamazām sākām veicināt dialogu. Tika izstrādāta rokasgrāmata par nevalstisko organizāciju piedalīšanos lēmumu pieņemšanas procesā. Notika daudz semināru, kuros skaidrojām, stāstījām, kā šo rokasgrāmatu izmantot, kādi ir būtiskākie procesi, kuros nevalstiskās

¹⁰⁸ NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes locekļu – NVO pārstāvju rotēšanas kārtība un grafiks, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzidaliba/sadarbibas-memorands/istenosanas-padome/>, skatīts 20.03.2010.

organizācijas var piedalīties, kas jādara, ja nevalstisko organizāciju pārstāvji grib piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā.”¹⁰⁹

Viens no pirmajiem uzdevumiem, kam Memoranda padome pievērsās, bija jautājums par 1% iedzīvotāju ienākuma nodokļa novirzīšanu NVO atbalstam. Jau padomes otrajā sēdē tika nolemts aicināt Ministru prezidentu izveidot darba grupu, kuras uzdevums būtu izpētīt Latvijas situāciju un citu valstu pieredzi nodokļu atvieglojumu piešķiršanai ziedotājiem – fiziskām personām, un iespēju 1% iedzīvotāju ienākuma nodokļa novirzīt sabiedriskā labuma organizācijām, kā arī izvērtēt nodokļa atvieglojuma mehānisma sakārtošanu ziedojumiem nevalstiskajām organizācijām.¹¹⁰ Saskaņā ar Ministru prezidenta rezolūciju Finanšu ministrijā tika izveidota darba grupa, piesaistot ekspertus no Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta un nevalstiskajām organizācijām (apstiprināta ar finanšu ministra 2006.gada 1.jūnija rīkojumu Nr.575). Darba grupa apzināja informāciju par nevalstiskajam sektoram pieejamo tiešo finansējumu (piešķirot budžeta līdzekļus) un netiešo finansējumu (dodot iespēju ziedotājiem piemērot nodokļu atvieglojumus vai atbrīvojot no PVN maksājumiem noteikta projekta ietvaros). No darba grupas ziņojuma¹¹¹ izrietēja, ka NVO sektors saņem būtisku valsts atbalstu, tomēr finansējums starp dažādu darbības jomu NVO sadalīts nevienmērīgi, un finansējuma sadales mehānisms nav caurskatāms un skaidrs. Lielāko daļu finansējuma saņem organizācijas, kuras darbojas kultūras un sporta jomās, bet pārējām NVO resursu nodrošinājums ir nepietiekams.

Darba grupa arī apzināja informāciju par starptautisko pieredzi attiecībā uz 1% iedzīvotāju ienākuma nodokļa novirzīšanu sabiedriskā labuma organizācijām Centrālajā un Austrumeiropā. Tika konstatēts, ka šāda sistēma pastāv tikai dažās jaunajās ES dalībvalstīs - Ungārijā, Slovākijā, Lietuvā, Polijā un Rumānijā. Vecajās dalībvalstīs ar attīstītu ekonomiku pastāv nodokļu atvieglojumi ziedotājiem, kā arī ir pieejams valsts finansējums. Izvērtējot citu valstu pieredzi IIN daļējā novirzīšanā NVO sektoram, tika secināts, ka šis modelis tomēr nav efektīvs, jo:

- iespēju novirzīt 1% IIN nevalstiskajām organizācijām izmanto tikai 33-35% nodokļu maksātāju;

¹⁰⁹ 3.pielikums. Intervija ar Guntu Veismani, Valsts kancelejas direktori, NVO un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes vadītāju.

¹¹⁰ NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 26.04.2006. sēdes protokols Nr.2, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 23.04.2010.

¹¹¹ Darba grupas, kas izveidota, lai izpētītu jautājumu par 1% iedzīvotāju ienākuma nodokļa novirzīšanu sabiedriskā labuma organizācijām un nodokļa atvieglojuma mehānisma sakārtošanu ziedojumiem nevalstiskajām organizācijām, ziņojums. NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 04.10.2006. sēdes protokols Nr.5, 1.pielikums, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 23.04.2010.

- ieguvēji pārsvarā ir vienas un tās pašas organizācijas, kuru kapacitāte ļauj veikt sevis popularizēšanas kampaņas, bet ne viss NVO sektors kopumā;
- 1% IIN novirzīšanas modelis neveicina filantropijas attīstību;
- administratīvie izdevumi sistēmas ieviešanai un piemērošanai ir nesamērīgi lieli salīdzinājumā ar gūto labumu.

Tādējādi darba grupa secināja, ka 1% iedzīvotāju ienākuma nodokļa novirzīšana NVO sektoram nav lietderīga, un tā uzskatāma tikai par pārejas perioda NVO finansēšanas problēmas risinājumu. Darba grupa norādīja, ka nepieciešams izvērtēt iespēju piesaistīt NVO sektoram valsts budžeta līdzekļus, kas paredzēti NVO sektora administratīvās kapacitātes stiprināšanai, kā arī nepieciešams izstrādāt caurskatāmu finanšu piešķiršanas mehānismu NVO atbalstam no valsts budžeta. Latvijas Pilsoniskās alianses direktore Rasma Pīpiķe, kura darbojās šajā darba grupā, atzīst, ka jautājums par 1% iedzīvotāju ienākuma nodokļa novirzīšanu NVO sektoram ir zaudējis savu aktualitāti un būtu svītrojams no NVO un MK sadarbības memoranda.¹¹²

Tomēr zināms rezultāts tika panākts, jo, pamatojoties uz darba grupas izteiktajiem ierosinājumiem, ar Memoranda padomes atbalstu, tika izveidota jauna darba grupa, kura turpināja iepriekšējās darba grupas aizsākto darbu un kuras uzdevums bija izvērtēt kārtību, kādā piešķir valsts finansējumu nevalstiskajām organizācijām, un sagatavot attiecīgus priekšlikumus par kritērijiem, kas izvirzāmi nevalstiskajām organizācijām valsts finansējuma saņemšanai, kā arī par nepieciešamajiem grozījumiem normatīvajos aktos. Sākotnēji bija noteikts, ka darba grupai jāizstrādā minētie priekšlikumi un finanšu ministram tie jāiesniedz Ministru kabinetā līdz 2007.gada 15.jūlijam. Vēlāk šis termiņš tika vairākkārt pagarināts, un par galīgo datumu noteikts 2009.gada 15.aprīlis.¹¹³

Saskaņā ar darba grupas vadītāja, Finanšu ministrijas valsts sekretāra vietnieka budžeta jautājumos, J.Šinta sniegto informāciju, darba grupa izanalizēja esošo pieredzi, kādā nevalstiskajām organizācijām tiek piešķirti valsts budžeta līdzekļi, un normatīvo bāzi, kas nosaka šo procesu. Darba grupa konstatēja, ka pastāv virkne veidu, kādā nevalstiskās organizācijas var saņemt valsts budžeta līdzekļus, piemēram, dotāciju programmas, kas paredz finansējuma piešķiršanu biedrībām un nodibinājumiem no nozaru ministriju budžeta, valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšana atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likumam, valsts iepirkumi, kur nevalstiskās organizācijas var konkurēt ar komersantiem, Eiropas Savienības

¹¹² 6.pielikums. Intervija ar Rasmu Pīpiķi, Latvijas Pilsoniskās alianses direktori.

¹¹³ 19.01.2007. Ministru prezidenta rīkojums Nr.33 „Par darba grupu”.

līdzfinansētie projekti, EEZ/ Norvēģijas finanšu instrumentu finansētais NVO fonds un citas iespējas.¹¹⁴

Izanalizējot pastāvoši praksi, kādā nevalstiskajām organizācijām tiek piešķirti valsts budžeta līdzekļi, darba grupa identificēja šādas galvenās problēmas:

- nav vispārēja normatīvā akta par NVO finansēšanas kārtību no valsts budžeta; pastāvošais valsts tiešais finansējums NVO sektoram ir necaurskatāms un trūkst skaidru kritēriju, kā NVO var pretendēt uz šiem līdzekļiem;
- dažādās ministrijās būtiski atšķiras NVO atbilstības kritēriji finansējuma piešķiršanai; dažkārt finansējamās organizācijas tiek izvēlētas bez konkursa, kas ne vienmēr rada pārlicību par izvēles caurskatāmību;
- nav izstrādāta vienota valsts budžeta finansējuma NVO uzraudzības sistēma; iespējami gadījumi, kad NVO iesniedz finansējuma pieprasījumu savu administratīvo izdevumu segšanai vairākām institūcijām, kurām ir līdzīgas funkcijas;
- NVO sektoram ir ierobežotas iespējas piesaistīt valsts budžeta līdzekļus administratīvās kapacitātes stiprināšanai;
- NVO ir sarežģīti piesaistīt valsts budžeta finansējumu starptautiskai sadarbībai (dalībai starptautiskās organizācijās un starptautiskos pasākumos).¹¹⁵

Balstoties uz iegūtajiem secinājumiem, darba grupa ierosināja izdot Ministru kabineta noteikumus par vispārēju kārtību, kādā piešķir valsts budžeta finansējumu NVO, nosakot vienotus pamatprincipus visām valsts institūcijām valsts budžeta dotāciju piešķiršanā un administrēšanā:

- līdzdalība – finansējums tiek piešķirts, lai stiprinātu pilsoniskas sabiedrības tradīcijas un nodrošinātu NVO sektora līdzdalību valsts politikas īstenošanā;
- caurspīdīgums un atklātība – informācija par pieejamo finansējumu un tā piešķiršanas kārtību ir publiski pieejama atbildīgo institūciju mājas lapās;
- atskaitītīšanās – finansējuma saņēmēji atskaitās par piešķirto finansējumu atbilstoši noteiktām atskaišu (pārskatu) formām;
- taisnīgums un vienlīdzība – uz finansējumu var pieteikties jebkura NVO, kuras darbība un aktivitātes atbilst attiecīgās ministrijas jomai, politikas plānošanas dokumentiem (programmām, rīcības plāniem u.c.) un darba virzieniem; pieteikumi

¹¹⁴ NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 24.09.2008. sēdes protokola Nr.8 pielikums, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 23.04.2010.

¹¹⁵ Darba grupas ziņojums par pamatprincipiem kārtībai, kādā piešķirams valsts finansējums nevalstiskajām organizācijām un kritērijiem, kas izvirzāmi nevalstiskajām organizācijām finansējuma saņemšanai. NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 21.05.2008. sēdes protokola Nr.5 pielikums, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 23.04.2010.

tiek vērtēti, balstoties uz MK noteiktajā kārtībā izstrādātajiem un apstiprinātajiem finansējuma piešķiršanas kritērijiem;

- saskaņotība – finansējuma piešķiršanas virzieni ir saskaņoti ar nacionālajām prioritātēm, un tiek ņemta vērā kopējā ES politiku virzība;
- paļāvība – ar NVO tiek noslēgts finansēšanas līgums, kura saistību izpildes laikā netiek mainīti finanšu un saturiskās uzraudzības noteikumi, tādējādi nodrošinot tiesiskās paļāvības principa ievērošanu.

Darba grupas izstrādātie priekšlikumi paredzēja, ka katra ministrija savas kompetences ietvaros nosaka individuālo finansējuma piešķiršanas kārtību ar iekšējo normatīvo aktu, kas tiek izstrādāts un apstiprināts vienotajos Ministru kabineta noteikumos noteiktajā kārtībā. Papildus darba grupa arī ierosināja izveidot jaunu darba grupu un izstrādāt koncepciju par valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu biedrībām un nodibinājumiem, vienoties par Sabiedrības integrācijas fonda finansēšanas turpināšanu pēc 2010.gada, kā arī izveidot vienotu valsts budžeta atbalstīto NVO projektu datu bāzi.¹¹⁶

Tomēr šie priekšlikumi netika realizēti, un vienota valsts budžeta līdzekļu piešķiršanas kārtība un uzskaites sistēma netika izstrādāta. 2010.gada sākumā NVO un MK sadarbības memoranda padome atgriezās pie šī jautājuma un pieņēma lēmumu lūgt Finanšu ministrijai izvērtēt iespēju atjaunot starpministriju darba grupu kritēriju noteikšanai valsts finansējuma saņemšanai nevalstiskajām organizācijām, kā arī paplašināt tās uzdevumu, paredzot tiesiskā regulējuma izstrādi par ziedojumiem NVO.¹¹⁷ Tādējādi var secināt, ka darbs pie šī uzdevuma vēl tiks turpināts.

Otrs NVO un MK sadarbības memorandā noteiktais uzdevums, kas saistīts ar stabilu finansējuma avotu nodrošināšanu NVO sektora ilgtspējīgai attīstībai, ir caurskatāmu un pieejamu ES struktūrfondu un citu finansējuma avotu izmantošanas mehānismu izstrāde un ieviešana. Pašlaik no 130 Eiropas Savienības struktūrfondu aktivitātēm NVO kā finansējuma saņēmēji var piedalīties tikai 10 aktivitātēs ar kopējo ES struktūrfondu finansējumu 65,5 miljoni latu apmērā. Šīs aktivitātes ir saistītas ar profesionālās izglītības programmu kvalitātes uzlabošanu, atbalsta pasākumu īstenošanu jauniešu sociālās atstumtības riska mazināšanai un jauniešu ar funkcionāliem traucējumiem integrācijai izglītībā, infrastruktūras pilnveidošanu un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstību personām ar redzes un dzirdes traucējumiem, alternatīvu sociālās aprūpes pakalpojumu attīstību reģionos, atbalsta pasākumiem nodarbināto

¹¹⁶ Darba grupas ziņojums par pamatprincipiem kārtībai, kādā piešķirams valsts finansējums nevalstiskajām organizācijām un kritērijiem, kas izvirzāmi nevalstiskajām organizācijām finansējuma saņemšanai. NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 21.05.2008. sēdes protokola Nr.5 pielikums, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 23.04.2010.

¹¹⁷ NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 27.01.2010. sēdes protokols Nr.1, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 23.04.2010.

apmācībām komersantu konkurētspējas veicināšanai un ārējā mārketinga pasākumiem ārējo tirgu apgūšanai. Vienlaikus ar NVO uz šo finansējumu var pretendēt arī valsts institūcijas, izglītības iestādes, plānošanas reģioni, pašvaldības un to iestādes, un komersanti.¹¹⁸

NVO pārstāvji aicināja Finanšu ministriju paplašināt NVO iespējas pieteikties atbalsta saņemšanai ES struktūrfondu projektu ietvaros. 2008.gada beigās Finanšu ministrija un Valsts kanceleja sadarbībā ar Memoranda padomi apzināja ES struktūrfondu aktivitātes, kurās projektu iesniedzēju loks būtu jāpaplašina, dodot iespēju iesniegt projektus NVO, un iesniedza minēto informāciju izvērtēšanai atbildīgajām nozaru ministrijām.¹¹⁹ Finanšu ministrija apkopoja nozaru ministriju sniegtās atbildes par izvērtējuma rezultātiem un 2009.gada sākumā informēja Memoranda padomi, ka nozaru ministrijas nav atbalstījušas NVO izteiktos priekšlikumus ES struktūrfondu finansējuma saņēmēju loka paplašināšanai.¹²⁰

Atkārtoti diskutējot par iespēju nodrošināt plašāku NVO iesaisti ES struktūrfondu projektu īstenošanā, 2009.gada 16.oktobra Memoranda padomes sēdē tika nolemts rīkot NVO, Finanšu ministrijas un nozaru ministriju tikšanos ar mērķi diskutēt par ES struktūrfondu aktivitāšu atvēršanu NVO projektiem, kā prioritārās jomas minot izglītību, veselības aprūpi, sociālo aprūpi, vides aizsardzību un nodarbinātību.¹²¹ Saskaņā ar Ministru kabineta 2009.gada 15.decembra protokollēmumu Ekonomikas ministrijai, Izglītības un zinātnes ministrijai, Labklājības ministrijai, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai, Veselības ministrijai un Vides ministrijai tika uzdots sadarbībā ar NVO pārstāvjiem izvērtēt iespēju veikt grozījumus ES struktūrfondu aktivitāšu īstenošanas nosacījumos, definējot biedrības un nodibinājumus kā finansējuma saņēmējus, un Finanšu ministrijai sagatavot un līdz 2010.gada 1.februārim iesniegt Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu par šī izvērtējuma rezultātiem.¹²²

¹¹⁸ Par atsevišķu ar nozares politikas īstenošanu saistītu uzdevumu nodošanu biedrībām un nodibinājumiem un grozījumu veikšanu Eiropas Savienības struktūrfondu aktivitāšu īstenošanas nosacījumos. Finanšu ministrijas informatīvais ziņojums, <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40164446&mode=mk&date=2010-02-16>, skatīts 23.04.2010.

¹¹⁹ Par atsevišķu ar nozares politikas īstenošanu saistītu uzdevumu nodošanu biedrībām un nodibinājumiem un grozījumu veikšanu Eiropas Savienības struktūrfondu aktivitāšu īstenošanas nosacījumos. Finanšu ministrijas informatīvais ziņojums, <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40164446&mode=mk&date=2010-02-16>, skatīts 23.04.2010.

¹²⁰ NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 27.02.2009. sēdes protokols Nr.3, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 23.04.2010.

¹²¹ NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 16.10.2009. sēdes protokols Nr.10, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 23.04.2010.

¹²² Ministru kabineta 15.12.2009. sēdes protokols Nr.88, 93.§, <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2009-12-15>, skatīts 23.04.2010.

Saskaņā ar Finanšu ministrijas sagatavoto informatīvo ziņojumu¹²³, šobrīd neviena minētā nozares ministrija neatbalsta grozījumu veikšanu ES struktūrfondu aktivitāšu īstenošanas nosacījumos, papildus nosakot NVO kā finansējuma saņēmējus. Izglītības un zinātnes ministrija norādīja, ka NVO pārstāvji tika plaši iesaistīti ES fondu ieviešanas plānošanas dokumentu izstrādē un sabiedriskajā apspriešanā. NVO pārstāvji arī piedalās Uzraudzības komitejas sēdēs, sniedzot priekšlikumus un saskaņojot katras aktivitātes projektu iesniegumu vērtēšanas kritērijus, un kā Uzraudzības komitejas dalībniekiem tiem ir arī tiesības ierosināt grozījumus ES fondu plānošanas dokumentos, tai skaitā finansējuma saņēmēju definējumā. IZM norādīja, ka tās pārziņā esošajās aktivitātēs, kuras šobrīd nav atvērtas NVO kā finansējuma saņēmējiem, nav ietvertas darbības, kuras būtu tieši atbilstošas NVO deleģētajiem, ar nozares politikas īstenošanu saistītajiem, uzdevumiem. Līdz ar to IZM uzskata, ka līdz attiecīga valdības lēmuma pieņemšanai par papildu ar nozares politikas īstenošanu saistītu uzdevumu deleģēšanu NVO, finansējuma saņēmēju definējuma paplašināšana, iekļaujot tajā NVO, nav pamatota. Arī Labklājības ministrija norādīja, ka, plānojot ES fondu aktivitātes 2007.-2013.gada plānošanas periodam un nosakot indikatīvos finansējuma saņēmējus, ir ievērots normatīvajos aktos noteiktais uzdevumu deleģējums, un papildus ES fondu aktivitāšu īstenošanas nodošana NVO kā finansējuma saņēmējiem nav pamatota un iespējama. Līdzīgi arī pārējās ministrijas informēja, ka, ņemot vērā to pārziņā esošās ES fondu aktivitātes un to saturu, nav iespējams veikt grozījumus aktivitāšu īstenošanas nosacījumos un noteikt NVO kā finansējuma saņēmējus.

Pamatojoties uz informatīvajā ziņojumā ietvertajiem secinājumiem, Finanšu ministrija ierosināja atkārtoti lemt par ES struktūrfondu aktivitāšu atvēršanu NVO kopā ar lēmumu par noteiktu valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu NVO, kad 2012.gadā tiks pieņemts jauns politikas plānošanas dokuments ES struktūrfondu ieviešanai 2014.-2020.gada plānošanas periodā.¹²⁴ Tādējādi nākas secināt, ka jautājums par ES struktūrfondu pieejamību NVO ir cieši saistīts ar citu NVO un MK sadarbības memorandā noteikto uzdevumu - sekmēt valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu NVO. Diemžēl arī šajā jomā nav vērojams būtisks progress. Latvijas Pilsoniskās alianses direktore Rasma Pīpiķe norāda, ka jau „1995./1996.g. NVO ziņās viens no jautājumiem bija valsts pārvaldes funkciju deleģēšana NVO. Šajā ziņā mēs

¹²³Par atsevišķu ar nozares politikas īstenošanu saistītu uzdevumu nodošanu biedrībām un nodibinājumiem un grozījumu veikšanu Eiropas Savienības struktūrfondu aktivitāšu īstenošanas nosacījumos. Finanšu ministrijas informatīvais ziņojums, <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40164446&mode=mk&date=2010-02-16>, skatīts 23.04.2010.

¹²⁴ NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 27.01.2010. sēdes protokols Nr.1, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 23.04.2010.

nekur neesam pavisam izvērtējušies uz priekšu, tikai daudz diskutēts.”¹²⁵ Šis jautājums tiks detalizētāk apskatīts nākamajā nodaļā.

Vēl viens uzdevums, kas minēts NVO un MK sadarbības memorandā un kam Memoranda padome pievērsās jau kopš tās izveidošanas 2006.gadā, bija NVO līdzdalības veicināšana lēmumu pieņemšanas procesos, iesaistoties konsultatīvajās padomēs, normatīvo aktu projektu izstrādes darba grupās un starp institūciju saskaņošanas sanāksmēs. Salīdzinot ar iepriekš minētajiem uzdevumiem, šajā jomā vērojami daudz labāki panākumi. Kā jau minēts iepriekšējā nodaļā, pēdējo gadu laikā vērojams NVO līdzdalības pieaugums gan ministriju veidotajās darba grupā un padomēs, gan tiesību aktu izstrādes procesā, un daļēji to ietekmējušas arī Memoranda padomes aktivitātes šajā jomā.

2006.gadā Memoranda padome uzsāka diskusiju par ministriju darba grupu veidošanas mehānismu un tā pilnveidošanas iespējām: kā nodrošināt NVO informēšanu par iespējām iesaistīties ministriju veidotajās darba grupās un kur šādu informāciju publicēt – vienotajā portālā www.latvija.lv vai katras ministrijas mājas lapā. 2007.gadā tika izvirzīts priekšlikums izveidot darba grupu reģistru, kur būtu pieejama informācija par visām darba grupām ministrijās, kā arī tika sagatavoti priekšlikumi MK noteikumu projektam par kārtību, kādā iestādes ievieto informāciju internetā¹²⁶, nosakot prasības ministrijām ievietot savās mājas lapās informāciju par darba grupām, kritērijiem darba grupas sastāvam un iespēju NVO pieteikties līdzdalībai darba grupā. Memoranda padome norādīja, ka NVO būtu jāsaņem informācija par tiesību aktu projektu izstrādi vēl pirms to izsludināšanas Valsts sekretāru sanāksmē, sākot no brīža, kad pieņemts lēmums uzsākt dokumenta izstrādi, līdz pat tā pabeigšanai un pieņemšanai Ministru kabinetā vai Saeimā.

Pēc 06.03.2007. MK noteikumu Nr.171 „Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā” spēkā stāšanās Memoranda padome sekoja līdz tam, kā ministrijas ievēro šajos noteikumos noteiktās prasības. 2008.gada sākumā Latvijas Pilsoniskā alianse iepazīstināja Memoranda padomi ar ministriju mājas lapu monitoringa rezultātiem, kura ietvaros tika veikta pārbaude, vai ministriju mājas lapās ir ievietota informācija par ministriju darba grupām un konsultatīvajām padomēm un dalības iespējām tajās, kā arī informācija par dokumentiem, kas nodoti publiskajai apspriešanai. Tika konstatēts, ka informācija par darba grupām atrodama tikai četrus ministriju (Ekonomikas, Finanšu, Iekšlietu un Vides ministrijas) mājas lapās. Pamatojoties uz iegūtajiem secinājumiem, tika sagatavoti priekšlikumi¹²⁷, un 2008.gadā veikti grozījumi MK noteikumos, paredzot valsts iestāžu mājas lapās iekļaut jaunu

¹²⁵ 6.pielikums. Intervija ar Rasmu Pīpiķi, Latvijas Pilsoniskās alianses direktori.

¹²⁶ 06.03.2007. MK noteikumi Nr.171 „Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā”.

¹²⁷ NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 30.01.2008. sēde, protokols Nr.1,

<http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 23.04.2010.

sadaļu „Sabiedrības līdzdalība”, kurā jānorāda informācija par iestādes sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām (ziņas par sadarbības partneriem, sadarbības principu īss apraksts, kontaktpersonas iestādē sadarbībai ar nevalstiskajām organizācijām); informācija par iestādes darba grupām un padomēm; informācija par plānotajām un notikušajām publiskajām apspriedēm un līdzdalības iespējām tajās, kā arī par publiskai apspriešanai nodotajiem dokumentu projektiem.¹²⁸ 2008.gadā Memoranda padomes pārstāvji arī iesaistījās un aktīvi līdzdarbojās darba grupā, kura izstrādāja MK noteikumu projektu par sabiedrības iesaistīšanu attīstības plānošanas procesā un sabiedrisko apspriežu organizēšanas kārtību.¹²⁹

Memoranda padome pievērsusies arī citu jautājumu risināšanai. Tā, piemēram, 2007.gadā tika ierosināta diskusija par uzsāktās sadarbības paplašināšanu un trīspusējas sadarbības veidošanu starp NVO, Ministru kabinetu un Saeimu. Šī ideja neguva atbalstu, taču tika sarīkots pirmais Saeimas un NVO forums, un Memoranda padome plaši apsprieda tā organizēšanu. Dienas kārtībā tika izvirzīts jautājums par ĪUMSILS ierosinātajām iniciatīvām - NVO klasifikatora izveidi un valsts budžeta finansēto NVO projektu datubāzes izveidi, lai izstrādātu vienotus finansējuma piešķiršanas kritērijus un izvairītos no dubultās finansēšanas. Tāpat arī Memoranda padome izteica priekšlikumu Finanšu ministrijai izskatīt jautājumu par pakāpenisku valsts budžeta līdzfinansējuma daļas pieaugumu EEZ/ Norvēģijas finanšu instrumentu finansētajā NVO fondā 10% apmērā katru gadu. Diemžēl šīs iniciatīvas līdz šim brīdīm tā arī nav īstenotas. 2008.gadā aktuāli kļuva jautājumi par NVO pārstāvju iesaisti budžeta veidošanas procesā un jauno politikas iniciatīvu apspriešanā. Saistībā ar ministriju reorganizāciju, tika diskutēts par Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta funkciju pilsoniskās sabiedrības politikas jomā nodošanu Bērnu un ģimenes lietu ministrijai, un vēlāk, 2009.gadā, tās funkciju nodošanu Tieslietu ministrijai, kā arī par Sabiedrības integrācijas fonda turpmāko darbību un juridisko statusu. 2009.gadā, ņemot vērā ekonomisko situāciju valstī, Memoranda padomes dienas kārtībā izvirzījās jautājumi par valsts budžeta finansējuma apjoma samazinājumu NVO, tā ietekmi uz NVO darbību un iespējām NVO pilnvērtīgi pildīt savas funkcijas. Memoranda padome pievērsās jautājumam par valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu NVO un tās tiesisko regulējumu. Tika aktualizēts arī jautājums par nepieciešamību pilnveidot brīvprātīgā darba tiesisko regulējumu Latvijā.

Memoranda padome aktīvi centusies iesaistīties un līdzdarboties arī dažādās darba grupās un komitejās. Tā, piemēram, kopš 2008.gada Memoranda padomes pilnvarotie pārstāvji darbojas ES fondu uzraudzības komitejā. 2008. un 2009.gadā Memoranda padomes pārstāvji aktīvi līdzdarbojās darba grupā, kura izstrādāja MK noteikumu projektu par

¹²⁸ 04.08.2008. MK noteikumi Nr.648 „Grozījumi Ministru kabineta 2007.gada 6.marta noteikumos Nr.171 „Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā””.

¹²⁹ 25.08.2009. MK noteikumi Nr.970 „Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā”.

sabiedrības līdzdalību attīstības plānošanas procesā¹³⁰. 2009.gadā Memoranda padome aktīvi iesaistījās diskusijā par Pasākumu plānu valsts pārvaldes un civildienesta optimizācijai un izvirzīja savu pārstāvi darbam Funkciju audita komisijā, kā arī nominēja pārstāvjus darbam Valsts kancelejas izveidotajās ESF darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” 5.1.pasākuma „Labāka regulējuma politika” un 5.2.pasākuma „Cilvēkresursu kapacitātes stiprināšana” uzraudzības komitejās. Ņemot vērā 2010.gadā veiktos grozījumus Ministru kabineta kārtības rullī, Memoranda padomes pilnvarotais pārstāvis turpmāk piedalīsies Valsts sekretāru sanāksmēs un Ministru kabineta komitejas sēdēs. Taču Memoranda padomes pārstāvji netika iesaistīti 2010.gada valsts budžeta izstrādes darba grupā Finanšu ministrijā, kas bija izvirzīts kā viens no uzdevumiem padomes 2009.gada darba plānā. Tāpat padomei pagaidām vēl nav izdevies panākt sava pārstāvja iekļaušanu Reformu vadības grupā.

Izvērtējot līdzšinējo Memoranda padomes darbību, šķiet, ka NVO un MK sadarbības memorands tiek uztverts ne tik daudz kā programmatisks dokuments ar precīzi formulētiem uzdevumiem, kas jāsasniedz noteiktā termiņā, bet drīzāk kā ietvars NVO sektora un valsts pārvaldes sadarbībai, kas ir ilgtermiņa process un - patiesībā - nepārtraukts process. Tāpat arī Memoranda padome netiek uztverta kā pārraudzības institūcija, kura seko līdzī memoriāla īstenošanai un izvērtē tā īstenošanas gaitu, bet vairāk kā forums viedokļu apmaiņai starp valsts pārvaldi un NVO sektoru un sadarbības veicināšanas mehānisms. Maģistra darba ietvaros aptaujātie NVO pārstāvji un eksperti Memoranda padomei veltījuši tāds apzīmējumus kā „diskusiju forums dažādu jautājumu virzīšanai”, „konfliktu risināšanas mehānisms”, „tvaika nolaišanas institūcija”, „platforma, lai tiktos ar valdību”, „mehānisms, kas darbojas kā starpnieks starp NVO un MK”, „efektīvs mehānisms sabiedrības līdzdalībai lēmumu pieņemšanā”, „tilts starp sabiedrību un valsts pārvaldi”. Šeit veidojas zināma pretruna – ja memoriāla noteiktie mērķi un uzdevumi tiktu pilnībā izpildīti, tas zaudētu savu aktualitāti, taču nevalstiskais sektors ir acīmredzami ieinteresēts šāda sadarbības mehānisma ilgstošā pastāvēšanā, par ko liecina aizvien pieaugošais organizāciju skaits, kuras pievienojušās memoriālam. Tādēļ būtu lietderīgi pārskatīt sadarbības memoriāla tekstu, tajā nosakot pamatprincipus valsts pārvaldes un nevalstiskā sektora savstarpējai sadarbībai, savukārt konkrētus veicamos uzdevumus nosakot atsevišķā plānā, kuru varētu apstiprināt un pēc vajadzības pārskatīt reizi pusgadā kārtējā Ministru prezidenta un Memoranda padomes tikšanās reizē. Jāatzīmē, ka tikai 2008.gada beigās Memoranda padome pirmo reizi apstiprināja darba plānu 2009.gadam, kurā tika noteikti konkrēti veicamie pasākumi, izpildes termiņi, atbildīgās organizācijas (personas) un sagaidāmie rezultāti. Tomēr, iepazīstoties ar informāciju par darba plāna izpildi, nākas secināt, ka liela daļa no tajā iekļautajiem

¹³⁰ 25.08.2009. MK noteikumi Nr.970 „Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā”.

pasākumiem nav īstenoti un ir pārcelti uz 2010.gada darba plānu, kas lielā mērā līdzinās 2009.gada darba plānam. Kā jaunu iniciatīvu var minēt brīvprātīgā darba normatīvā regulējuma pilnveidošanu, par ko atbildība uzticēta Tieslietu ministrijai.

Neskatoties uz to, ka daļa no NVO un MK sadarbības memorandā izvirzītajiem uzdevumiem nav īstenoti, abas puses – gan valsts pārvalde, gan nevalstiskais sektors – ir vienprātis, ka iniciatīva par šāda memoranda tapšanu sevi ir attaisnojusi, un, kaut arī min vairākus trūkumus, tomēr pārsvarā vērtē to pozitīvi. Memoranda padomes vadītājas vietniece, Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkla valdes priekšsēdētāja, Inete Ielīte vērtē: „Attaisnojies ir tas, ka valsts līmenī ir process, kurā NVO var iesaistīties un virzīt savu viedokli, ja tāds ir. Nav attaisnojies, manuprāt, tas, ka daudzas organizācijas, kas procesā ir iesaistītas, to procesu neizprot vai atrodas tur tikai „skata pēc”.”¹³¹ Latvijas Pilsoniskās alianses direktore Rasma Pīpiķe uzskata: „NVO ir izdevies uzturēt šo mehānismu par spīti tam, ka valdība to sākotnēji bija domājusi tikai kā PR pasākumu, lai parādītu sevi no labās puses. Tādā ziņā Memoranda padome ir attaisnojusies”.¹³²

Savukārt, Memoranda padomes vadītāja, Valsts kancelejas direktore Gunta Veismane uz jautājumu, vai iniciatīva par NVO un MK sadarbības memoranda parakstīšanu ir attaisnojusies, sniedz šādu atbildi: „Viennozīmīgi. Uzskatu, kas tas, ka tāds memorands ir parakstīts, ka tāda sadarbība notiek, vismaz uzliek par pienākumu valsts pārvaldei ņemt vērā to, ko esam nolēmuši. Vai tas notiek visos gadījumos? Nē. Protams, ka valsts pārvalde cenšas atrunāties un izvairīties no nevalstisko organizāciju ietekmes vai vēlmes piedalīties kāda likuma rakstīšanas vai saskaņošanas procesā.”¹³³ Bet Tieslietu ministrijas Sabiedrības integrācijas lietu departamenta direktore Ruta Klimkāne norāda: „Man liekas, ja kādreiz ārvalstīs vajag palielīties ar kādu labu piemēru, tad Memoranda padome ir labs piemērs, jo tā ir reāla iespēja reizi mēnesī, - īstenībā pastāvīgi,- bet reizi mēnesī arī klātienē būt tiešā dialogā ar valsts pārvaldes darbiniekiem, diskutēt par sāpīgajiem jautājumiem vai uzsvērt sasniegumus, vai atvieglot kādu jautājumu risināšanu. NVO ne vienmēr vajag pašai mēģināt atrast atbildīgo amatpersonu, bet formulēt savu jautājumu caur Memoranda padomi, un tad padomes vadītāja uzdevums, kā arī iesaistīto ministriju un NVO pārstāvju uzdevums ir atrast pareizāko amatpersonu, kuram tā konkrētā problēma būtu jāuzklausā. Tās ir atvērtas sēdes, publiskas internetā, un tur tas caurspīdīgums, manuprāt, ir ļoti liels. Tikai jautājums, vai visi

¹³¹ 4.pielikums. Intervija ar Ineti Ielīti, Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkla valdes priekšsēdētāju, NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes vadītājas vietniecei.

¹³² 6.pielikums. Intervija ar Rasmu Pīpiķi, Latvijas Pilsoniskās alianses direktori.

¹³³ 3.pielikums. Intervija ar Guntu Veismani, Valsts kancelejas direktori, NVO un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes vadītāju.

to izmanto un cik daudz. Bet es domāju, ka tas viennozīmīgi ir veiksmīgs piemērs. Un tas, ka šī padome pastāv tik ilgu laiku, arī nozīmē, ka tā ir attaisnojusi savu vajadzību.”¹³⁴

Eksperti uzskata, ka Memoranda padomei ir reāla ietekme, un, kaut arī negribīgi, tomēr ministriju pārstāvji respektē tās pieņemtos lēmumus. Pēc G.Veismanes domām, „no vienas puses, ministrijas ir spiestas piedalīties un ņemt vērā, ko mēs iesakām. No otras puses, tās cenšas izvairīties. It kā respektē, bet respektē „ar gariem zobiem”.”¹³⁵ I.Ielīte norāda: „Domāju, ka Memoranda padomei ir ietekme. Un tā ietekme balstās divos instrumentos – viens ir Ministru prezidenta autoritāte, un otrs ir Valsts kancelejas mehānisms sadarbībai ar ministrijām, jo ir gan risināti konflikti un dažādas situācijas, gan veidotas darba grupas. Tas, ko man vēl gribētos redzēt, ka padomes viedokļi vairāk atspoguļotos ministriju tālākajā sadarbībā ar NVO. Tas ne vienmēr tā notiek.”¹³⁶ Savukārt, R.Pīpiķe uzskata, ka daļēji pie tā vainojamas pašas NVO: „Mūsu interesēs ir uzturēt to, ka respekts ir, bet nereti no pašu NVO puses tas respekts tiek veidots nevis ar saturu, bet ar pozēšanu, ne pēc būtības, bet tikai pēc formas. Memoranda padome teica, tāpat tas ir svarīgi. Bet ir svarīgi, ka ar to saturu Memoranda padome parādītu, kāda viņai ir ietekme. Piemēram, šo piecu gadu laikā es pat nevaru atsaukt atmiņā nevienu reizi, kad Memoranda padome būtu radījusi kopēju vēstuli par kaut kādu būtisku rīcībpolitikas virzienu. Ir bijusi izteikšanās un tad, kad jāvienojas, kurš tad to darīs, organizācijas rāda viena uz otru.”¹³⁷

Ņemot vērā, ka NVO un MK sadarbības memorands tika parakstīts pirms 5 gadiem, maģistra darba ietvaros veiktajā aptaujā NVO tika uzdots jautājums, vai sadarbības memorandā ietvertie mērķi un uzdevumi joprojām ir aktuāli un atbilst šā brīža vajadzībām. Jāatzīmē, ka uz šo jautājumu līdzīgi atbildēja gan tās organizācijas, kuras memorandu ir parakstījušas, gan tās, kuras memorandam nav pievienojušās. Gandrīz puse aptaujāto (44 organizācijas jeb 48% respondentu) atzina, ka NVO un MK sadarbības memorandā ietvertie mērķi un uzdevumi ir aktuāli un atbilst šā brīža vajadzībām, tajā skaitā 23 organizācijas memorandu ir parakstījušas, bet 21 organizācija to nav parakstījusi. Savukārt, 7 organizācijas (jeb 8%) uz šo jautājumu atbildēja noliedzoši, tajā skaitā 3 no tām memorandu ir parakstījušas, bet 4 - memorandam nav pievienojušās. 40 organizācijas (jeb 44% respondentu) atbildi nesniedza, galvenokārt tādēļ, ka nebija iepazinušās ar memorandu.

¹³⁴ 5.pielikums. Intervija ar Rutu Klimkāni, Tieslietu ministrijas Sabiedrības integrācijas lietu departamenta direktori.

¹³⁵ 3.pielikums. Intervija ar Guntu Veismani, Valsts kancelejas direktori, NVO un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes vadītāju.

¹³⁶ 4.pielikums. Intervija ar Ineti Ielīti, Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkla valdes priekšsēdētāju, NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes vadītājas vietnieci.

¹³⁷ 6.pielikums. Intervija ar Rasmu Pīpiķi, Latvijas Pilsoniskās alianses direktori.

Organizācijas, kuras memorandu ir parakstījušas, norādīja, ka memorandā ietvertie mērķi un uzdevumi joprojām ir aktuāli, jo pilsoniskā sabiedrība ir vēl tikai attīstības stadijā, un memorands dod iespēju NVO, kopā līdzdarbojoties, caur attiecīgajām ministrijām izvirzīt dienas kārtībā sev aktuālās problēmas un ietekmēt valdības lēmumus. Tomēr tika pausts arī viedoklis, ka memorandā ietvertie mērķi un uzdevumi tikai daļēji atbilst šā brīža vajadzībām. Tas tika pamatots ar to, ka šā brīža aktualitātes krīzes novēršanā, kur aktīvi varētu sadarboties un līdzdarboties NVO, gandrīz nemaz netiek skartas, vai arī tiek skartas bez vērā ņemamiem prognozējamiem rezultātiem. Tika norādīts, ka Memoranda padomes gada plānā ietvertie uzdevumi neatbilst aktuālajiem risināmajiem jautājumiem, bet ir definēti tendenciozi. Lielu lomu Memoranda padomes darba kārtības veidošanā spēlē personības; daudz uzmanības tiek veltīts dažādu amatu dalīšanai. Kā mīnuss minēts tas, ka Memoranda padomei nav atskaites punktu par pieņemtajiem lēmumiem un to izpildi.

Organizācijas, kuras memorandu nav parakstījušas, kā galvenos trūkumus minēja to, ka memorandā noteiktie mērķi ir tikai „uz papīra”; tie netiek realizēti, un nav jūtamas nekādas pārmaiņas. Tika norādīts, ka valsts pārvaldei būtu nepieciešams īstenot memorandu ne tikai vārdos, bet arī darbos. Taču vairākums tomēr uzskata, ka memorandā ietvertie mērķi un uzdevumi ir aktuāli un atbilst šā brīža vajadzībām. Kāds no respondentiem raksta: „Es domāju, ka izvirzītais mērķis ir aktuāls, jo šobrīd, kad valstij ir smaga situācija, tikai saliedētība un konsolidācija vienotam mērķim vajadzīga visos līmeņos, kas nozīmē, ka ir jāiesaista pēc iespējas vairāk organizāciju, kuras kompetences ietvaros var sniegt savus atzinumus un vērtējumus par konkrētiem valstij svarīgiem jautājumiem, tādējādi attīstot pilsonisko sabiedrību Latvijā, rādot piemēru citiem. Tajā pašā laikā redzu, ka nevalstiskās organizācijas ne līdz galam tiek iesaistītas valstisku lēmumu pieņemšanas apspriedēs Ministru kabinetā un to viedoklis ne līdz galam tiek uzklauts. Tāpat, izejot no dokumenta, neticu, ka nevalstiskās organizācijas ir līdz galam informētas par visiem svarīgajiem procesiem katrā no jautājumiem, kas katras jomas organizācijai ir svarīgi.”¹³⁸

Savukārt, jautājumā, vai NVO un MK sadarbības memorandā ir nepieciešamas kādas izmaiņas, organizāciju viedokļi dalās. Organizācijas, kuras ir parakstījušas sadarbības memorandu, biežāk izvēlējās atbildi, ka tajā ir nepieciešamas izmaiņas, nekā tās organizācijas, kuras memorandu nav parakstījušas. Kopumā aptuveni trešā daļa aptaujāto (26 organizācijas jeb 29% respondentu) atbildēja, ka NVO un MK sadarbības memorandā ir nepieciešamas izmaiņas, tajā skaitā šādu atbildi sniedza 17 organizācijas, kuras memorandu ir parakstījušas, un 9 organizācijas, kuras memorandam nav pievienojušas. Savukārt, 20 organizācijas (jeb 22%) uzskata, ka memorandā izmaiņas nav nepieciešamas, tajā skaitā ar memoranda

¹³⁸ 2.pielikums. Aptaujas rezultāti.

pašreizējo tekstu apmierinātas ir 6 organizācijas, kuras to ir parakstījušas, un 14 organizācijas, kuras to nav parakstījušas. Savukārt, 45 organizācijas (jeb 49% no visiem respondentiem) atturējās paust savu viedokli šajā jautājumā, galvenokārt tās pašas, kuras nebija atbildējušas arī uz iepriekšējo jautājumu par sadarbības memorandā ietverto mērķu un uzdevumu aktualitāti un atbilstību šā brīža vajadzībām, norādot, ka ar memorandu nav iepazinušās.

Vairāki no anketās izteiktajiem ierosinājumiem attiecas uz Memoranda padomes darba organizāciju, norādot nepieciešamību tās darbu organizēt mērķtiecīgāk un aktīvāk, veicot sistemātiskāku un elastīgāku darba plānošanu par aktuālām tēmām, nepārtraukti pārskatot NVO un MK sadarbības uzdevumus, lai sadarbība būtu aktuāla un atbilstoša esošajai situācijai, noteikt konkrētus uzdevumu izpildes grafikus un sniegt pārskatus par darbības rezultātiem. Viens no respondentiem raksta: „Ir jautājumi, kurus apspriež jau 3 gadus, bet jēgas nekādas. Tas ir pārmetums atsevišķiem NVO pārstāvjiem, kas atrodas Memoranda padomes locekļu statusā, bet neko vairāk par tukšu demagoģiju nespēj izdarīt. Iespējams, vajadzētu piešķirt zināmu atalgojumu padomes locekļiem un par to prasīt konkrētu darbu izpildi.”¹³⁹ Citā anketā norādīts, ka nepieciešams noteikt skaidrus kritērijus, „kas ir darba rezultāts, – tas nevar būtu tikai sēžu skaits (process), tam ir jābūt konkrētiem lēmumiem, uz kuru pamata notiek darbība”.¹⁴⁰ Tiek pausts arī viedoklis, ka memorandam pievienojušās organizācijas, kuras aktīvi neiesaistās tā aktivitātēs, tādēļ būtu jāveicina šo organizāciju iesaistīšanās un aktivitāte, izvirzot aktuālus dienas kārtības jautājumus. Ierosinājumos norādīts, ka nepieciešama biežāka NVO un MK domu apmaiņa, un MK būtu jāpievērš vairāk uzmanības NVO profesionālā viedokļa atbalstīšanai un uzklausišanai likumu pieņemšanas procesos. Daži respondenti nepieciešamību veikt izmaiņas memorandā saista ar pārmaiņām sabiedrības attieksmē un politiskās dzīves kultūrā kopumā: „Memoranda darbībai ir jābūt pakļautai pašreizējai situācijai. Ir jāizmanto sabiedrības organizētās, aktīvās daļas potenciāls. Taču pašreizējā oligarhā valsts politika, pārvaldes sistēma, kad darbības primāri tiek veiktas šauru grupu interešu labā, nevis sabiedrības labā, nerada dzižu interesi valsts pārvaldē par sadarbību ar NVO. Tā notiek ķeksīša pēc. Jāmaina valsts demokrātijas sistēma no oligarhās uz pilsonisko, no primārām rūpēm par šaurām grupām piederīgo labklājību, drošību un ilgtspēju, nerēķinoties ar plašas sabiedrības vajadzībām, uz sistēmu, kura primāri rūpējas par visas sabiedrības labklājību, drošību un ilgtspēju. Ātrāk izmaiņas nav gaidāmas, lai kā arī NVO vai kāds cits to nevēlētos.”¹⁴¹

Arī aptaujātie eksperti, kuri pārstāv NVO sektoru, pauda viedokli, ka NVO un MK sadarbības memorandā nepieciešamas izmaiņas. I.Ielīte uzskata: „Memorandā noteikti

¹³⁹ 2.pielikums. Aptaujas rezultāti.

¹⁴⁰ 2.pielikums. Aptaujas rezultāti.

¹⁴¹ 2.pielikums. Aptaujas rezultāti.

nepieciešamas izmaiņas, jo tas, ko cilvēki gaida no Memoranda padomes, ir vairāk, nekā padome šobrīd spēj dot. Šobrīd padome vairāk strādā kā konfliktu risināšanas mehānisms un diskusiju forums dažādu jautājumu virzīšanai. [...] Jautājums, par ko padome nav vienojusies, bet par ko vairākkārt ir diskutēts, - vajadzētu pārskatīt, kā šis memorands tālāk varētu darboties. Tas ir iemesls, kāpēc mēs ierosinājām rīkot konferenci NVO un valsts pārvaldes sadarbības mehānismu attīstībai, jo ir nepieciešama vieta un pietiekami daudz laika, lai visi varētu satikties un izdiskutēt, kas ir tās gaidas un ko vēlamies panākt.”¹⁴²

Jāatzīmē, ka jautājums par NVO un MK sadarbības memoranda pārskatīšanu nav jauns. Memoranda padome diskutēja par to jau 2007.gadā kontekstā ar grozījumiem Memoranda padomes nolikumā, atzīstot, ka memoranda teksts daļēji vairs nav aktuāls. Taču Valsts kanceleja norādīja, ka, veicot grozījumus memoranda tekstā, tas radītu juridiska rakstura problēmas, jo memoranda parakstīšanu nāktos rīkot no jauna. Tādēļ memoranda aktuālais saturs būtu jāieliek Memoranda padomes darbā.¹⁴³ Latvijas Pilsoniskās alianses direktore R.Ļipiķe norāda uz vēl vienu kavējošo faktoru: „Mēs esam runājuši par to, ka memorands ir jāpārskata pēc satura. Tur ir muļķības, piemēram, par 1% iedzīvotāju ienākuma nodokļa novirzīšanu NVO. Bet ir bailes memorandu vērt vaļā, jo tas varētu tikt iznīcināts.”¹⁴⁴ Līdz ar to jautājums par NVO un MK sadarbības memorandā noteikto uzdevumu pārskatīšanu un aktualizēšanu, vismaz pagaidām, paliek atklāts.

Runājot par Memoranda padomes turpmākajām darba prioritātēm, NVO sektora pārstāvji uzskata, ka Memoranda padome ir pamats, uz kura jāveido tālāka sadarbība, atzīstot NVO kā līdzvērtīgu sadarbības partneri valdībai jeb „trešo sociālo partneri” līdzās darba devēju un darba ņēmēju organizācijām, kuru intereses tiek nodrošinātas caur Nacionālo trīspusējās sadarbības padomi. R.Ļipiķe norāda: „Nākotnē, runājot par trīspusējo sadarbību, prioritāte būtu redzēt, kur tajā sadarbības kartē ir šis mehānisms. Jo nebūtu labi to izjaukt, - tam ir loma tieši priekš NVO, un tad ir darba devēji un arodbiedrības.”¹⁴⁵ Līdzīgu viedokli pauž arī I.Ielīte: „Latvijā joprojām attiecībā uz sociālo partnerību daudz kas nav skaidrs un nav sakārtots. [...] Šobrīd var vērot lielu disbalansu, jo Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Latvijas Pašvaldību savienība, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera, Latvijas Darba devēju konfederācija saņem miljoniem latu slēgtā konkursā kapacitātes stiprināšanai, bet viņi pārstāv samērā nelielu sabiedrības daļu, kas īstenībā strauji sarūk, – gan uzņēmēji, gan darba ņēmēji. [...] Ja runā par ES uzstādījumiem Lisabonas stratēģijā, kur uzsvērti divi procesi -

¹⁴² 4.pielikums. Intervija ar Ineti Ielīti, Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkla valdes priekšsēdētāju, NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes vadītājas vietnieci.

¹⁴³ Darba grupas 15.10.2007. sanāksmes protokols Nr.1, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 23.04.2010.

¹⁴⁴ 6.pielikums. Intervija ar Rasmu Ļipiķi, Latvijas Pilsoniskās alianses direktori.

¹⁴⁵ 6.pielikums. Intervija ar Rasmu Ļipiķi, Latvijas Pilsoniskās alianses direktori.

izaugsme un iekļaušana, tad valdībai iztrūkst tas sadarbības partneris, kurš caur Memoranda padomi pamazām sāk formēties. Daļa no lielajām organizācijām redz Memoranda padomi kā pārstāvniecību tiem, kuri šobrīd nav darba tirgū, - ir tuvu „izkrišanai” no darba tirgus vai iekļaušanai darba tirgū, bet kuriem vēl ir spējas kaut ko darīt tautsaimniecībā, piemēram, pensionāri. Caur Memoranda padomi tas dialogs var veidoties.”¹⁴⁶

¹⁴⁶ 4.pielikums. Intervija ar Ineti Ielīti, Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkla valdes priekšsēdētāju, NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes vadītājas vietnieci.

IV NODAĻA. Valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšana NVO sektoram, tiesisko un praktisko aspektu izpēte

Viens no Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2007.-2013.gadam izvirzītajiem risināmajiem uzdevumiem publiskā, nevalstiskā un privātā sektora sadarbības jomā ir veicināt valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu nevalstiskajām organizācijām, veidot aktīvu sadarbību starp publisko un privāto sektoru, panākt, ka partnerība kļūst par nozīmīgu mehānismu publisko pakalpojumu un infrastruktūras nodrošināšanā.¹⁴⁷ Arī Valdības deklarācijā teikts, ka valdība izstrādās un ieviesīs kārtību, kādā valsts pārvalde deleģē uzdevumus biedrībām un nodibinājumiem¹⁴⁸.

Tiesisko regulējumu valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanai nosaka 06.06.2002. Valsts pārvaldes iekārtas likums un 29.07.2003. MK noteikumi Nr.419 „Kārtība, kādā tiešās pārvaldes iestādes slēdz līdzdarbības līgumus, un līdzdarbības līgumu publiskošanas kārtība”. Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likumu, publiska persona var deleģēt pārvaldes uzdevumu, kas ietver pārvaldes lēmumu pieņemšanu, privātpersonai vai citai publiskai personai vienīgi tad, ja pilnvarotā persona attiecīgo uzdevumu var veikt efektīvāk. Privātpersonai pārvaldes uzdevumu var deleģēt ar ārēju normatīvo aktu vai līgumu, ja tas paredzēts ārējā normatīvajā aktā (40.pants). Iestāde var arī ar ārēju normatīvo aktu vai līdzdarbības līgumu pilnvarot privātpersonu veikt pārvaldes uzdevumu, kurš neietver pārvaldes lēmuma pieņemšanu, ja tas tiek veikts sabiedriskā labuma (nekomerciālos) nolūkos, tas ir lietderīgi un veicina sabiedrības iesaistīšanu valsts pārvaldē, un privātpersona to var veikt vismaz tikpat efektīvi kā pati iestāde (49.pants). Publiska persona var deleģēt tikai tāds pārvaldes uzdevumus, kuru izpilde ietilpst šīs publiskās personas vai tās iestādes kompetencē. Nevar deleģēt šādus pārvaldes uzdevumus: nozares politikas veidošanu un attīstības plānošanu, nozares darbības koordināciju, iestāžu un pārvaldes amatpersonu uzraudzību, publisku personu budžeta apstiprināšanu, finanšu resursu sadali programmu un apakšprogrammu līmenī, finanšu resursu kontroli. Papildus minētajam privātpersonai nevar deleģēt arī administratīvo aktu izdošanu, pārvaldes uzdevumus, kas saistīti ar valsts ārējās un iekšējās drošības funkciju izpildi, un Latvijas Republikas pārstāvību ekonomiskajās, militārajās un politiskajās savienībās un to institūcijās, izņemot gadījumus, kad tas paredzēts likumā, kā arī pārvaldes uzdevumus, kas nodrošina Latvijas Republikas Satversmē garantēto cilvēktiesību īstenošanu un uzraudzību un kuru izpildes kārtību un institūciju ir noteicis likumdevējs, vai citus pārvaldes uzdevumus, kuri pēc savas būtības ir valsts pārvaldes

¹⁴⁷ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2007.-2013.gadam, 29.lpp.

¹⁴⁸ 11.03.2009. Deklarācija par V.Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, 1.2.punkts.

funkcijas pamats un kurus drīkst veikt tikai valsts iestādes (41.pants). Par tiešās pārvaldes iestādes kompetencē esošu pārvaldes uzdevumu deleģēšanu uz laiku līdz trim gadiem lemj Ministru kabineta loceklis, kura padotībā atrodas iestāde, kas slēdz līgumu. Par deleģēšanu uz ilgāku laiku lemj Ministru kabinets (45.pants). Lemjot par pārvaldes uzdevuma deleģēšanu privātpersonai, ņem vērā tās pieredzi, reputāciju, resursus, personāla kvalifikāciju, kā arī citus kritērijus. Ja pārvaldes uzdevumu deleģē personu apvienībai, papildus izvērtē, vai tā nepārstāv atsevišķas mantiski vai citādi ieinteresētas grupas intereses (42.pants). Deleģējot pārvaldes uzdevumus, par funkcijas izpildi kopumā atbild attiecīgā publiskā persona (41.pants). Pilnvarojot privātpersonu veikt pārvaldes uzdevumu, par uzdevuma pienācīgu veikšanu atbild iestāde, kura ir pilnvarojusi privātpersonu un kurai jānodrošina privātpersonas darbības uzraudzība (52.pants). Deleģējot pārvaldes uzdevumu, ārējā normatīvajā aktā nosaka iestādi, kuras padotībā atrodas pilnvarotā persona attiecībā uz konkrētā uzdevuma izpildi. Ja pārvaldes uzdevums tiek deleģēts ar līgumu, attiecībā uz konkrētā uzdevuma izpildi pilnvarotā persona atrodas tās iestādes padotībā, kura slēdz līgumu. Pilnvarotā persona un iestāde, kuras padotībā ir pilnvarotā persona, ir atbildīga par deleģētā uzdevuma tiesisku un lietderīgu izpildi. Ja pilnvarotajai personai ir deleģētas tiesības izdot administratīvos aktus, tā atrodas iestādes funkcionālā pakļautībā, un šī iestāde ir pilnvarotās personas izdoto administratīvo aktu apstrīdēšanas iestāde, ja ārējā normatīvajā aktā nav noteikts citādi (43.pants).

Detalizētāka kārtība, kādā tiek slēgti līdzdarbības līgumi, noteikta 29.07.2003. MK noteikumos Nr.419 „Kārtība, kādā tiešās pārvaldes iestādes slēdz līdzdarbības līgumus, un līdzdarbības līgumu publiskošanas kārtība”, kuri izdoti saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 50.panta piekto daļu un 51.pantu. Līdzdarbības līguma slēgšanas mērķis ir veicināt sabiedrības iesaistīšanu valsts pārvaldē. Lai privātpersonu pilnvarotu veikt pārvaldes uzdevumu, iestāde izvērtē pārvaldes uzdevuma atbilstību Valsts pārvaldes iekārtas likuma 49.panta pirmajā daļā noteiktajiem kritērijiem. Ja paredzamā līdzdarbības līguma līgumcena nepārsniedz 10000 latu, iestāde noskaidro potenciālos līdzdarbības līguma slēdzējus un uzaicina tos iesniegt pieteikumu līdzdarbības līguma slēgšanai. Pieteikumus izvērtē iestādes vadītājs vai viņa noteikta iestādes amatpersona vai speciāli izveidota vērtēšanas komisija, kura sniedz atzinumu par atbilstošāko privātpersonu līdzdarbības līguma slēgšanai. Ja paredzamā līdzdarbības līguma līgumcena pārsniedz 10000 latu, iestāde rīko konkursu par līdzdarbības līguma slēgšanu. Konkurssam par līdzdarbības līguma slēgšanu iestāde izveido konkursa komisiju vismaz trīs cilvēku sastāvā, kuru vada iestādes vadītājs. Iestāde izvērtē privātpersonu iesniegtos pieteikumus un izvēlas atbilstošāko privātpersonu līdzdarbības līguma slēgšanai, ņemot vērā šādus kritērijus: pārvaldes uzdevuma veikšanas efektivitāte,

privātpersonas kompetence un spēja veikt pārvaldes uzdevumu (privātpersonas resursi, reputācija, finansiālais stāvoklis, personāla kvalifikācija, pieredze, citi iestādes noteiktie rādītāji), līdzdarbības līguma cena.¹⁴⁹

Minētie noteikumi nosaka kārtību, kādā slēdzami līdzdarbības līgumi, taču attiecībā uz uzdevumu izpildi, kuri deleģēti ar ārēju normatīvo aktu, detalizētāks tiesiskais regulējums nav noteikts. Maģistra darba ietvaros aptaujātās NVO to norādījušas kā vienu no problēmām, kas apgrūtina valsts deleģēto funkciju īstenošanu. Kā vēl viena problēma minēts šobrīd spēkā esošais regulējums, saskaņā ar kuru organizācija, kurai deleģētas kādas pārvaldes funkcijas, ja šo funkciju īstenošanai piešķirtais valsts vai pašvaldības budžeta finansējums pārsniedz 50% no organizācijas kopējā budžeta, kļūst par pasūtītāju Publisko iepirkumu likuma izpratnē¹⁵⁰, kas nozīmē, ka tai ir jāveic publiskie iepirkumi ne tikai deleģētās funkcijas īstenošanas ietvaros, bet arī attiecībā uz savu pamatdarbību, kas tiek finansēta no citiem, tajā skaitā privātiem, finanšu avotiem. Tas rada papildu administratīvo slogu, kā arī apgrūtina organizācijas darbu, jo likums arī paredz, ka uz personām, kuras tiek iesaistītas iepirkuma komisijā, attiecināms valsts amatpersonas statuss, kas nozīmē, ka šiem darbiniekiem, pat ja viņi šos pienākumus veic kā brīvprātīgo darbu bez atlīdzības, ir jāaizpilda valsts amatpersonas deklarācija, deklarējot visus savus ienākumus, darījumus un īpašumus.¹⁵¹ Pēc aptaujāto NVO domām, viens no svarīgākajiem uzdevumiem, kas valsts pārvaldei būtu jāveic pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā, ir tiesiskā regulējuma pilnveidošana valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanai nevalstiskajam sektoram, - šādu atbildi snieguši 56% respondentu.¹⁵²

NVO un MK sadarbības memorandā noteikts, ka Ministru kabinets apņemas sekmēt valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu NVO, atbalstot koncepcijas izstrādi valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanas veicināšanai, veicinot līdzdarbības līgumu slēgšanu, turpinot darbu pie valsts pārvaldes sniegto pakalpojumu vienotu izmaksu noteikšanas un veicinot nepieciešamās normatīvās bāzes izstrādi.¹⁵³ Memoranda padome ir aktīvi sekojusi līdzi šī uzdevuma izpildei. 2008.gada 26.martā, tiekoties ar Ministru prezidentu I.Godmani, darba kārtībā tika izvirzīts arī jautājums par valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu nevalstiskajām organizācijām. Šajā sēdē I.Godmanis pauda viedokli, ka nepieciešams izvērtēt līdzšinējo funkciju deleģēšanas praksi - kam valsts deleģē savas funkcijas, kā notiek šī deleģēšana un kāda ir deleģēto funkciju izpildes kvalitāte, kā arī noteikt, kuras valsts pārvaldes funkcijas ir iespējams deleģēt NVO un noskaidrot, kuras funkcijas NVO ir ar mieru pārņemt. Sēdes dalībnieki atbalstīja

¹⁴⁹ 29.07.2003. MK noteikumi Nr.419 „Kārtība, kādā tiešās pārvaldes iestādes slēdz līdzdarbības līgumus, un līdzdarbības līgumu publiskošanas kārtība”.

¹⁵⁰ 06.04.2006. Publisko iepirkumu likums, 1.pants.

¹⁵¹ 25.04.2002. likums „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”, 4.pants un 23.pants.

¹⁵² 2.pielikums. Aptaujas rezultāti.

¹⁵³ NVO un MK sadarbības memorands, 6.punkts.

ierosinājumu noteikt valsts pārvaldes funkcijas, ko iespējams deleģēt NVO, kā arī izstrādāt un publiskot vienotus kritērijus nevalstiskajām organizācijām, kuras piesakās valsts pārvaldes funkciju veikšanai.¹⁵⁴

Memoranda padomes 2008.gada 25.jūnija sēdē Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts informēja, ka 2008.gada 28.maijā notika diskusija par valsts pārvaldes funkciju deleģēšanu, kuru rīkoja ĪUMSILS un kurā piedalījās 9 NVO pārstāvji un 20 ministriju pārstāvji. Diskusijas gaitā tika veikta funkciju deleģēšanas SVID analīze. Kā stiprās puses tika norādīta NVO pieredze, kompetence, elastīgums, zemākas administratīvās izmaksas un elastīgums finansējuma piesaistē, bet kā vājās puses – smagnējs deleģēšanas mehānisms un neskaidrība par „piedāvājumu” un „pieprasījumu” deleģējamām funkcijām. Tika atzīts, ka funkciju deleģēšana sniegtu iespējas samazināt administratīvās izmaksas un paaugstināt kvalitāti, bet draudus varētu radīt nepietiekoši efektīvi kontroles mehānismi. ĪUMSILS informēja, ka tam ir uzdots apzināt funkciju deleģēšanas pieredzi Lietuvā un Igaunijā un sagatavot ziņojumu un priekšlikumus par funkciju deleģēšanas sistēmas attīstību, kurā paredzēts akcentēt nepieciešamību izveidot vienotu kontroles sistēmu un izstrādāt metodiku funkciju deleģēšanai.¹⁵⁵ Nākamajā sēdē, uzklusot ĪUMSILS sagatavoto ziņojumu, Memoranda padome nolēma lūgt Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariātam 2 mēnešu laikā izstrādāt grozījumus Valsts pārvaldes iekārtas likumā un 6-12 mēnešu laikā izstrādāt un iesniegt Ministru kabinetā noteikumus par valsts pārvaldes funkciju deleģēšanu.¹⁵⁶ Ņemot vērā, ka 2008.gada beigās ĪUMSILS tika likvidēts un tā funkcijas pārņēma Bērnu, ģimenes un sabiedrības integrācijas lietu ministrija, tā izstrādāja noteikumu projektu, kurš paredzēja dot Ministru kabinetam deleģējumu noteikt, kādus valsts pārvaldes uzdevumus var deleģēt NVO. Taču Tieslietu ministrija iebilda pret sagatavoto noteikumu projektu¹⁵⁷, un tas netika iesniegts Ministru kabinetā. Tomēr darbs pie šī uzdevuma vēl turpināsies. Saskaņā ar 2009.gada 11.augustā apstiprināto Valdības rīcības plānu, Tieslietu ministrijai ir uzdots līdz 2010.gada 1.oktobrim pilnveidot tiesisko regulējumu valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanai privātpersonām.¹⁵⁸

Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmā 2008.-2012.gadam konstatēts: kaut arī „Valsts pārvaldes iekārtas likums paredz atsevišķu pārvaldes uzdevumu deleģēšanu NVO,

¹⁵⁴ NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 26.03.2008. sēdes protokols Nr.3, 6.§, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 26.04.2010.

¹⁵⁵ NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 25.06.2008. sēdes protokols Nr.6, 5.§, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 26.04.2010.

¹⁵⁶ NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 06.08.2008. sēdes protokols Nr.7, 4.§, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 26.04.2010.

¹⁵⁷ NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 25.03.2009. sēdes protokols Nr.4, 4.§, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>, skatīts 26.04.2010.

¹⁵⁸ Valdības rīcības plāns Deklarācijas par V.Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai, <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/darbibu-reglamentejosie-dokumenti/ricibas-plans/>, skatīts 20.04.2010.

tomēr praksē tas nav plaši izplatīts. Šāda nostāja varētu būt skaidrojama ar valsts pārvaldes institūciju neuzticību un dialoga trūkumu ar NVO.”¹⁵⁹ Saskaņā ar Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta apkopoto informāciju, laika posmā no 2004. līdz 2008.gadam nevalstiskajām organizācijām deleģēti 32 valsts pārvaldes uzdevumi par kopējo summu 1,67 miljoni latu. Uzdevumus deleģējušas astoņas ministrijas (KM, SM, TM, FM, VidM, VM, RAPLM un EM) un viens sekretariāts (ĪUMSILS). Uzdevumi deleģēti saskaņā ar likumiem, MK noteikumiem, līgumiem un sadarbības memorandiem.¹⁶⁰

Savukārt, 2009.gadā, atbilstoši ministriju sniegtajiem datiem, no ministriju un to iestāžu veiktajām 625 funkcijām nevalstiskajam sektoram nodotas tikai 6 funkcijas. Labklājības ministrija deleģējusi divas funkcijas: sākot no 2010.gada 1.janvāra, sociālās rehabilitācijas pakalpojuma nodrošināšana deleģēta Latvijas Neredzīgo biedrībai (personām ar redzes traucējumiem), Latvijas Nedzirdīgo savienībai (personām ar dzirdes traucējumiem) un Latvijas Bērnu fondam (no vardarbības cietušajiem bērniem). Līdzīgā veidā, sākot no 2010.gada 1.janvāra, deleģēta personu funkcionālo spēju novērtēšana un nepieciešamās tiftotehnikas un surdotehnikas nodrošināšana personām ar redzes vai dzirdes traucējumiem – attiecīgi Latvijas Neredzīgo biedrībai un Latvijas Nedzirdīgo savienībai. Arī Izglītības un zinātnes ministrija deleģējusi divas funkcijas: nodrošināt talantīgo jauno sportistu atlasīšanu un trenēšanu, lai sagatavotu rezerves augstas klases sportistiem; nodrošināt metodisko vadību un kontroli darbam ar talantīgajiem jaunajiem sportistiem. Abas funkcijas tādā apmērā, kādā to līdz šim īstenojušas attiecīgās IZM padotībā esošās valsts aģentūras, ministrija deleģējusi Sporta likumā noteiktā kārtībā atzītajām sporta federācijām. Kultūras ministrija deleģējusi vienu funkciju - vizuālās mākslas, literatūras un grāmatniecības nozaru attīstības veicināšana un pieejamības nodrošināšana: literatūras popularizēšana ārvalstīs, latviešu literatūras tulkojumu nodrošināšana un izdošanas līdzfinansēšana deleģēta Latvijas Literatūras centram, vizuālās mākslas funkciju īstenošana - biedrībām „Jauno mediju kultūras centrs RIXC” (elektroniskās mākslas jomā), „Kultūras un mākslas projekts NOASS” (video mākslas jomā), Laikmetīgās mākslas centram (vizuālās mākslas jomā), Latvijas Laikmetīgās mākslas muzejam (muzeja krājuma pieejamības nodrošināšana). Savukārt, Zemkopības ministrija deleģējusi dzīvnieku produktivitātes virspārraudzības funkciju nevalstiskajai organizācijai (nav norādīts, kurai).¹⁶¹

¹⁵⁹ Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programma 2008.-2012.gadam, 7.lpp.

¹⁶⁰ Ziņojums par sniegto atbalstu nevalstiskajām organizācijām, piešķirto līdzekļu avotiem un apjomu 2004.-2008. Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta sagatavotais ziņojums, <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file27351.doc>, skatīts 26.04.2010.

¹⁶¹ Valsts pārvaldes institūciju paveiktais, deleģējot, pārtraucot funkcijas vai samazinot to finansēšanas apjomu. Valsts kancelejas apkopotā informācija, <http://www.mk.gov.lv/lv/vk/funkciju-audita-komisija/funkciju-izvertesana/>, skatīts 26.04.2010.

Maģistra darba ietvaros tika aptaujātas 91 nevalstiskās organizācijas, no kurām 13 organizācijas (jeb 14%) norādīja, ka veic valsts vai pašvaldību deleģētās funkcijas, bet 78 organizācijas (jeb 86%) atbildēja ar „nē”. Tomēr savu viedokli par NVO priekšrocībām un problēmām valsts deleģēto funkciju īstenošanā izteica lielākā daļa respondentu. Uz jautājumu, kādas ir NVO priekšrocības valsts deleģēto funkciju īstenošanā, organizācijas, kuras veic šādas funkcijas, norādīja, ka to sniegtie pakalpojumi ir lētāki un vairāk atbilst klientu vajadzībām. Organizācijām ir augsta ekspertīze konkrētajās jomās, tās nodrošina profesionālu problēmas izpēti un labāku pakalpojuma kvalitāti. Organizācijas ir mobilākas, elastīgākas lēmumu pieņemšanā un ne tik birokrātiskas kā valsts institūcijas.

Līdzīgas atbildes sniedza arī organizācijas, kuras neveic valsts deleģētās funkcijas. Kaut arī trīs respondenti norādīja, ka priekšrocību nav nekādu, tomēr lielākais vairākums bija vienprātis, ka NVO ir vairākas priekšrocības valsts deleģēto funkciju veikšanā. Kā būtiskākās no tām visbiežāk tika minēta mērķa grupas vajadzību un vietējās situācijas pārzināšana, lielāka mērķauditorijas uzticēšanās, spēja realizēt funkcijas atbilstošāk mērķauditorijas vajadzībām, atrašanās tuvāk attiecīgai sabiedrības daļai un iespējas ātrāk un operatīvāk reaģēt uz izmaiņām, it īpaši, ja deleģētais uzdevums saistīts ar sociālās atstumtības riskam pakļautajām sabiedrības grupām. Tika norādīts, ka NVO raksturīga lielāka elastība un nebirokratizēta pieeja problēmu risināšanā. Kā būtisks faktors tika minēta arī NVO sniegto pakalpojumu kvalitāte un pieejamība, norādot, ka NVO darbojas kvalificēti savas jomas profesionāļi, un tām ir izveidoti dažādi sadarbības tīkli. Liela daļa respondentu arī norādīja, ka NVO šādas funkcijas veic ar zemākām izmaksām, jo tām ir iespēja iesaistīt brīvprātīgos, nepieciešams mazāk cilvēkresursu un administratīvo izdevumu, un tās efektīvāk izmanto resursus. Piemēram, viens no respondentiem rakstīja: „NVO ir mobilāka lēmumu pieņemšanā un taktiskās izmaiņās, kuras diktē ārējie faktori. NVO vada un darbina entuziasti, kuri lielā mērā darbojas bez maksas, brīvprātīgi. NVO dalībnieki ir „cilvēki no tautas”, politiskai elitei galvenokārt nepiederoši, tāpēc zina sabiedrības konkrētā brīža aktuālās problēmas un redz valsts institūcijām grūti saskatāmus risinājumus, kuri ir ciešā saitē ar realitāti, kamēr valsts institūciju kabineti ir visai tālu no sabiedrības reālajām norisēm, tāpēc lēmumi un rīcība bieži vien ir neefektīva un pat ar mīnus zīmi.”¹⁶² Un vēl viens viedoklis par NVO priekšrocībām salīdzinājumā ar valsts institūcijām: „Daudz mazākas izmaksas, pamatojoties uz to, ka NVO veido cilvēki, kas (lielākoties) apvienojas idejas vadīti, t.i., NVO balstās uz brīvprātīgo darbu, kas balstīts uz personīgu motivāciju. NVO sektors vairāk kā 10 gadu laikā ir attīstījies un šobrīd varu apgalvot, ka sektorā darbojas profesionāļi, kuru zināšanas ir būtiskas valsts funkciju veikšanai. NVO ir tuvāk sabiedrībai jeb tiešajai mērķa grupai, ar ko attiecīgā

¹⁶² 2.pielikums. Aptaujas rezultāti.

organizācija strādā, labāk pārzina aktuālās vajadzības un pārzina situāciju jomā, kurā darbojas organizācija.”¹⁶³ Tomēr jāatzīmē, ka tika pausts arī negatīvs viedoklis. Viens no respondentiem norādīja, ka deleģējot kādas funkcijas NVO, to izmaksas dažkārt pat palielinās: „Apbrīnojami, bet ja kādai NVO kaut ko deleģē, tad tās pakalpojums nemaz nav lētāks, bet pat dārgāks! Šķiet, ka NVO uzskata deleģējumus par zelta bedrīti sev!”¹⁶⁴

Atbildot uz jautājumu, kādas ir NVO problēmas valsts deleģēto funkciju īstenošanā, organizācijas, kuras veic šādas funkcijas, minēja neskaidrības likumdošanā, ilgtermiņa garantiju trūkumu, kas rada problēmas kvalificētu cilvēkresursu piesaistei, jo nākas slēgt terminētos darba līgumus, kā arī to, ka nav koordinatora no valsts pārvaldes puses. Pēc organizāciju domām, darbību apgrūtina arī ierobežotie resursi (nepietiekams finansējums, kvalificētu darbinieku trūkums, piemērotu telpu un aprīkojuma trūkums, nepietiekama informācija un kvalifikācijas paaugstināšanas iespējas) un problēmas ar izlietoto līdzekļu uzskaiti un dokumentācijas kārtošanu atbilstoši noteiktajām prasībām. Tika arī minēts, ka atsevišķos gadījumos NVO nespēj nodrošināt pietiekami augstu pakalpojuma kvalitāti.

Savukārt, organizācijas, kuras neveic valsts deleģētās funkcijas, kā būtiskākās problēmas minēja zināšanu un pieredzes trūkumu gan no valsts iestāžu, gan arī no NVO puses par deleģēšanas ieguvumiem un tiesiskajiem aspektiem, labās sadarbības piemēru trūkumu, valsts pārvaldes neuzticēšanos NVO sektoram, nevēlēšanos uzsākt sadarbību un pasivitāti funkciju deleģēšanā, valsts institūciju nevēlēšanos uztvert NVO kā līdzvērtīgu partneri, kā arī neskaidrus kritērijus, pēc kuriem tiek izvēlētas NVO, kam deleģēt funkcijas. Viens no respondentiem norādīja, ka gan valsts pārvalde, gan NVO bieži vien nezina, kas ir funkciju deleģēšana un jauc to ar pakalpojumu sniegšanu vai interešu aizstāvību. Kā kavējošie faktori, kas neļauj pārņemt valsts deleģētās funkcijas pietiekamā apjomā, tika minēts arī ierobežotais šādu funkciju skaits, nepietiekama informācija par NVO iespējām pieteikties, nespēja iekļauties valsts birokrātiskajā kontroles un atskaišu sistēmā, kā arī tas, ka nav izstrādāts ilglaicīgs sadarbības modelis.

Runājot par deleģēto funkciju īstenošanu, vairāki respondenti kā problēmu norādījuši nepietiekamu kapacitāti - atbilstoši kvalificētu cilvēkresursu trūkumu, nepietiekamu finansējumu un tehnisko nodrošinājumu, pieredzes un kompetences trūkumu, informācijas un laika trūkumu, kā arī pārāk birokrātisku pieeju no valsts pārvaldes puses, daudz uzmanības pievēršot dažādām atskaitēm, bet neveltot pienācīgu uzmanību mērķa grupas patiesajām vajadzībām un pakalpojuma modificēšanai atbilstoši šīm vajadzībām. Minētas arī nepilnības likumdošanā - vienota tiesiska regulējuma trūkums valsts līmenī, kā arī tas, ka deleģējot kādu

¹⁶³ 2.pielikums. Aptaujas rezultāti.

¹⁶⁴ 2.pielikums. Aptaujas rezultāti.

funkciju, Publisko iepirkumu likums tiek attiecināts ne tikai uz šīs funkcijas īstenošanas ietvaros veicamajiem iepirkumiem, bet gan uz visu NVO darbību kopumā. Viens no respondentiem paudis viedokli, ka problēma ir „valsts pārvaldnieku neieinteresētība, kas kavē funkciju deleģēšanu. Tās prioritāte nav darbības efektivitāte, bet gan iespēja līdzekļus virzīt oligarhu grupu interesēs, kuras bieži ir pilnīgi pretējas sabiedrības kopējām interesēm. Tāpēc arī NVO nevar īstenot valsts deleģētās funkcijas, jo tās praktiski netiek deleģētas. Tāpat, gadījumos, kad funkcijas tiek deleģētas, valsts skata konkrēto NVO pilnīgi kā savu apakšstruktūru ar visām no tā izrietošām sekām, lai gan sadarbība un pakļautība attiecas tikai uz konkrēto funkciju, ne NVO darbību kopumā.”¹⁶⁵ Viens no respondentiem paudis arī kritisku viedokli par pašām NVO, norādot: „Valsti var pielauzt deleģēt, bet NVO negrib ielikt arī savu brīvprātīgo darbu un saskata deleģējumos ienākuma avotu savai eksistencei.”¹⁶⁶

2009.gada 15.decembra Ministru kabineta sēdē tika izskatīts jautājums par valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu nevalstiskajām organizācijām. Sēdē tika pieņemts lēmums uzdot Ekonomikas ministrijai, Izglītības un zinātnes ministrijai, Labklājības ministrijai, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai, Veselības ministrijai un Vides ministrijai sadarbībā ar NVO pārstāvjiem izvērtēt iespēju atsevišķu ar nozares politikas īstenošanu saistītu uzdevumu veikšanu nodot biedrībām un nodibinājumiem. Finanšu ministrijai līdz 2010.gada 1.februārim bija jā sagatavo un jā iesniedz Ministru kabinetam informatīvais ziņojums par minētā izvērtējuma rezultātiem.¹⁶⁷

Finanšu ministrijas sagatavotajā informatīvajā ziņojumā¹⁶⁸ tika konstatēts, ka faktors, kas aprūtinā atsevišķu ar nozares politikas īstenošanu saistītu uzdevumu deleģēšanu NVO, ir tas, ka, atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likumam, nevalstiskajām organizācijām nevar deleģēt uzdevumus, kuri pēc savas būtības ir valsts pārvaldes funkciju pamats. Publiska persona var deleģēt pārvaldes uzdevuma veikšanu privātpersonai vienīgi tad, ja attiecīgā persona šo uzdevumu var veikt efektīvāk. Publiska persona nevar deleģēt pārvaldes uzdevumus, kas nodrošina Latvijas Republikas Satversmē garantēto cilvēktiesību īstenošanu un uzraudzību, kā arī citus pārvaldes uzdevumus, kuri pēc savas būtības ir valsts pārvaldes funkcijas pamats, kurus drīkst veikt tikai valsts pārvaldes iestāde.

Šajā ziņojumā norādīts, ka Labklājības ministrija iespēju robežās jau ir nodevusi NVO atsevišķu ar nozares politiku saistītu uzdevumu veikšanu. 2009.gada 7.maijā Saeimā pieņemti

¹⁶⁵ 2.pielikums. Aptaujas rezultāti.

¹⁶⁶ 2.pielikums. Aptaujas rezultāti.

¹⁶⁷ Ministru kabineta 15.12.2009. sēdes protokols Nr.88, 93.§,

<http://www.mk.gov.lv/lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2009-12-15>, skatīts 26.04.2010.

¹⁶⁸ Par atsevišķu ar nozares politikas īstenošanu saistītu uzdevumu nodošanu biedrībām un nodibinājumiem un grozījumu veikšanu Eiropas Savienības struktūrfondu aktivitāšu īstenošanas nosacījumos. Finanšu ministrijas informatīvais ziņojums,

<http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40164446&mode=mk&date=2010-02-16>, skatīts 26.04.2010.

grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13.panta 2.daļā, kas paredzēja atsevišķus valsts apmaksātos publiskos pakalpojumus nodot NVO. Tā rezultātā redzes un dzirdes invalīdu sociālā rehabilitācija no 2010.gada 1.janvāra deleģēta attiecīgi Latvijas Neredzīgo biedrībai un Latvijas Nedzirdīgo savienībai, bet no prettiesiskām darbībām cietušo bērnu rehabilitācija dzīvesvietā un institūcijās - Latvijas Bērnu fondam. Vienlaikus nozarē tiek meklēti alternatīvi risinājumi, kā uzlabot ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kvalitāti un pieejamību klientiem. Labklājības ministrija ir uzsākusi izpēti par Valsts un privātās partnerības modeļa pielietošanu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojuma nodrošināšanai personām ar garīga rakstura traucējumiem. 2009.gadā diskusijās ar NVO pārstāvjiem apspriestas arī citu pakalpojumu nodošanas iespējas. Tomēr Labklājības ministrija norādījusi, ka pārējo tās padotības institūciju sniegto pakalpojumu nodošana NVO sektoram nav uzskatāma par lietderīgu, ņemot vērā, ka Valsts pārvaldes iekārtas likuma 40.panta pirmā daļa nosaka, ka publiska persona var deleģēt privātpersonai un citai publiskai personai pārvaldes uzdevuma veikšanu vienīgi tad, ja attiecīgā persona šo uzdevumu var veikt efektīvāk. Bez tam, labklājības nozarē pakalpojumi pamatā tiek sniegti īpašām iedzīvotāju grupām un balstās uz individuālām konsultācijām, situācijas izvērtējumu vai tiešu sociālo pakalpojumu sniegšanu, ko veic atbilstoši sagatavoti, profesionāli speciālisti ar noteikta veida pieredzi.

Līdzīgā veidā arī Izglītības un zinātnes ministrija informējusi, ka atsevišķu ar nozares politiku saistītu uzdevumu veikšana jau ir nodota NVO. 2009.gadā ministrija ir veikusi tās padotībā esošo valsts pārvaldes iestāžu funkcionālo auditu un realizējusi būtisku strukturālo reformu, likvidējot funkciju dublēšanos, tajā skaitā izvērtēta iespēja atsevišķus ar nozares politikas īstenošanu saistītus uzdevumus nodot NVO. Izvērtējuma rezultātā atsevišķu uzdevumu īstenošana, piemēram, saistībā ar sporta nozari, ir nodota NVO. Bez tam ministrijai uzdots izstrādāt un līdz 2010.gada 31.decembrim iesniegt Ministru kabinetā Profesionālās izglītības likumprojektu, kurā plānots ministrijas kompetencē noteikt uzdevumus, kas veicami saistībā ar sākotnējās profesionālās izglītības īstenošanu, savukārt ar pieaugušo profesionālās izglītības īstenošanu saistītos uzdevumus (licencēšanu, akreditāciju) deleģēt nozaru asociācijām. Līdz ar to nākotnē plānots NVO nodot ar pieaugušo profesionālās izglītības īstenošanu saistītus uzdevumus.

Savukārt, Vides ministrija, izvērtējot iespēju nodot NVO ar nozares politikas īstenošanu saistītus uzdevumus, secinājusi, ka NVO varētu tikt nodoti atsevišķi Dabas aizsardzības pārvaldes uzdevumi, piemēram:

- veicināt sabiedrības informēšanu par dabas aizsardzības jautājumiem, īpaši aizsargājamām dabas teritorijām un to aizsardzības režīmu;

- veicināt sabiedrības (tai skaitā zemes īpašnieku) iesaistīšanu īpaši aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošanā;
- veikt vai organizēt atsevišķus dabas aizsardzības pasākumus īpaši aizsargājamās dabas teritorijās.

Taču Vides ministrija arī norādīja, ka, atbilstoši Valsts pārvaldes likuma 40.panta otrajai daļai, publiska persona privātpersonām (NVO) pārvaldes uzdevumus var deleģēt ar ārēju normatīvo aktu vai līgumu, ja tas paredzēts ārējā normatīvajā aktā. Patlaban spēkā esošajos ārējos normatīvajos aktos - ne likumā „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”, ne Dabas aizsardzības pārvaldes nolikumā - uzdevumu deleģēšana nav paredzēta.

Savukārt, Veselības ministrija informēja, ka tā ir izvērtējusi iespēju atsevišķus ar nozares politikas īstenošanu saistītus uzdevumus nodot NVO, un izvērtējuma rezultātā šādas funkcijas nav identificētas. Bet Ekonomikas ministrija un Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija informēja, ka tās iesaista NVO projektu īstenošanā. Projektu īstenošanu gan nevar uzskatīt par valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu, līdz ar to var secināt, ka šīs ministrijas atbildi uz jautājumu nav sniegušas pēc būtības.

Veicot izvērtējumu par NVO un MK sadarbības memoranda izpildi 2009.gada pirmajā pusgadā, Valsts kanceleja lūdza ministrijām sniegt atbildi uz jautājumu, vai tās uzskata par iespējamu nodot konkrētu valsts pārvaldes funkciju/ uzdevumu izpildi NVO. Kā liecina Valsts kancelejas apkopotā informācija¹⁶⁹, kopumā 8 ministrijas sniegušas apstiprinošu atbildi. Tā, piemēram, Ekonomikas ministrija norādīja, ka NVO iespējams deleģēt sekojošas funkcijas/ uzdevumus:

- Tūrisma operatoru un tūrisma aģentu datu bāzes uzturēšana;
- Būvkomersantu reģistra un Būvprakses un arhitektu prakses sertifikātu reģistra uzturēšana un pilnveidošana;
- Būvmateriālu Eiropas Tehniskā apstiprinājuma izstrāde;
- informatīva un konsultatīva rakstura funkcijas Ekonomikas ministrijas darbības jomās (t.sk. semināru, konferenču u.c. pasākumu organizēšana);
- pētījumu un analīzes veikšana dažādu politikas dokumentu izstrādei ekonomisko procesu, uzņēmējdarbības vides, nodarbinātības un darba tirgus prognozēšanas jomā.

Savukārt, Ārlietu ministrija norādīja, ka NVO nākotnē varētu uzdot veikt atsevišķus uzdevumus saistībā ar sabiedrības informēšanu par ES jautājumiem, piemēram, 2009.gada 10.jūlijā noslēgtā Latvijas un Eiropas Komisijas Vadības partnerības līguma ietvaros. Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija informēja, ka NVO varētu uzticēt Latvijas

¹⁶⁹ Par NVO un MK sadarbības memoranda izpildi 2009.gada 1.pusē: ministriju sniegtā informācija. Valsts kancelejas apkopojums, <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedrības-lidzdalība/sadarbības-memorands/>, skatīts 26.04.2010.

ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030.gadam ieviešanas monitoringu. Tieslietu ministrija norādīja, ka NVO var piedalīties notiesāto resocializācijas procesa īstenošanā, organizējot brīvā laika pavadīšanas pasākumus vai izglītošanas pasākumus un īstenojot resocializācijas programmas, kā arī sadarboties ar Valsts probācijas dienestu, tomēr funkcijas pilnīga nodošana nav pieļaujama. Labklājības ministrija, papildus jau iepriekš deleģētajiem uzdevumiem redzes un dzirdes invalīdu sociālās rehabilitācijas un vardarbībā cietušo bērnu rehabilitācijas jomā, varētu deleģēt arī tādus uzdevumus kā audžuģimeņu kustības attīstība (jaunu audžuģimeņu piesaiste, potenciālo audžuģimeņu apmācība) un atbalsta sniegšana esošajām audžuģimenēm (atbalsta grupas, psihologu konsultācijas, audžuģimeņu salidojuma organizēšana). Bet Karjeras attīstības atbalsta sistēmas ietvaros esošo funkciju izpildi iespējams nodot Latvijas karjeras attīstības atbalsta asociācijai. Savukārt, Zemkopības ministrija paredz deleģēt šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijām valsts pārvaldes uzdevumus ciltsdarba jomā. Veselības ministrija atzina, ka NVO iespējams deleģēt Starptautiskā Krūts piena aizstājēju aprītes uzraudzības kodeksa monitoringa veikšanu. Bet Vides ministrija informēja, ka NVO iespējams deleģēt atsevišķus uzdevumus vides izglītības un sabiedriskā vides monitoringa jomā. Tādējādi var secināt, ka darbs pie valsts pārvaldes funkciju izvērtēšanas un deleģēšanas NVO sektoram vēl tiks turpināts.

Izvērtējot pastāvošo praksi valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanā nevalstiskajam sektoram, nākas secināt, ka šobrīd tā nav plaši izplatīta, un atrodas tikai sākumstadijā. Līdz ar to trūkst objektīvu datu un analīzes par patiesajiem ieguvumiem vai problēmām, kas rodas, nododot kādu pārvaldes uzdevumu īstenošanu NVO sektoram. Tāpat nav plaši zināmi labās prakses piemēri, kas neveicina uzdevumu deleģēšanas attīstību. Gan valsts pārvaldes, gan NVO sektora priekšstati par uzdevumu deleģēšanas pozitīvajiem vai negatīvajiem aspektiem lielā mērā balstās uz pieņēmumiem vai stereotipiem. Tādēļ būtu nepieciešams veikt padziļinātu pētījumu, lai iegūtu objektīvu priekšstatu par reālo situāciju šajā jomā.

Secinājumi un priekšlikumi

Secinājumi:

- Pilsoniskās sabiedrības līdzdalībai ir svarīga nozīme valsts pārvaldē. Pilsoniskā sabiedrība nodrošina sabiedrības grupu interešu un tiesību aizstāvību, saikni starp iedzīvotājiem un lēmumu pieņēmējiem, sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesos, tādējādi uzlabojot valsts pārvaldes pieņemto lēmumu kvalitāti. Viena no galvenajām pilsoniskās sabiedrības formām ir nevalstiskās organizācijas, kuras darbojas pēc brīvprātības un peļņas negūšanas principa.
- Nevalstiskais sektors Latvijā ir salīdzinoši jauns; tas sāka veidoties 90.gadu pirmajā pusē, galvenokārt pateicoties dažādiem ārvalstu fondiem un palīdzības programmām. Šobrīd Latvijā darbojas vairāk nekā 12 tūkstoši nevalstisko organizāciju jeb vidēji 5,3 NVO uz 1000 iedzīvotājiem, kas pārsniedz Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmā uz 2009.gadu noteikto sasniedzamo politikas rezultatīvo rādītāju. Tomēr organizāciju sadalījums pa Latvijas novadiem un pilsētām ir nevienmērīgs, turklāt cilvēku skaits, kuri darbojas nevalstiskajās organizācijās, ir neliels, un pēdējo gadu laikā tam pat ir tendence samazināties.
- Pilsoniskās sabiedrības līdzdalību politikas veidošanā, ieviešanā un uzraudzībā paredz gan Latvijas stratēģiskās plānošanas dokumenti, gan politiskās vadlīnijas, gan politikas plānošanas dokumenti valsts pārvaldes jomā un pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā. Ir izstrādāti normatīvie akti, kas nosaka sabiedrības līdzdalības tiesisko regulējumu. Kopumā normatīvā bāze sabiedrības līdzdalībai ir labi attīstīta, jo īpaši pēdējo gadu laikā, izņemot atsevišķas nepilnības saistībā ar valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu nevalstiskajam sektoram.
- Pastāv dažādi veidi NVO līdzdalībai valsts pārvaldē: iesaistīšanās politiskās dienas kārtības veidošanā, tiekoties ar atbildīgajām amatpersonām vai rakstot vēstules par aktuālām problēmām un ierosinājumiem likumdošanas iniciatīvām; līdzdalība politikas veidošanā, piedaloties ministriju konsultatīvajās padomēs un dokumentu izstrādes darba grupās, sniedzot atzinumus par sagatavotajiem politikas plānošanas vai normatīvo aktu projektiem un piedaloties to sabiedriskajā apspriešanā, kā arī iniciējot jaunu tiesību aktu izstrādi; iesaistīšanās politikas īstenošanā, veicot atsevišķus valsts pārvaldes deleģētos uzdevumus, un citi.
- Kopš 2002.gada veikti vairāki nozīmīgi pasākumi NVO un sabiedrības līdzdalības veicināšanai lēmumu pieņemšanas procesā, kā, piemēram, ir nodrošināta informācijas

pieejamība internetā par Ministru kabineta sēdēm, ministriju mājas lapās izveidota sadaļa „Sabiedrības līdzdalība”, NVO pārstāvis piedalās Valsts sekretāru sanāksmēs ar padomdevēja tiesībām, sabiedrība tiek informēta par Valsts sekretāru sanāksmēs pieteiktajiem politikas plānošanas dokumentu un tiesību aktu projektiem, dokumentu izstrādes gaitā paustie NVO viedokļi tiek atspoguļoti dokumentu anotācijās, ir parakstīts NVO un Ministru kabineta sadarbības memorands un izveidota tā īstenošanas padome, ir pieņemti noteikumi par sabiedrības līdzdalību attīstības plānošanas procesā, un citi.

- Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, ministrijās ir pieaudzis pastāvīgo konsultatīvo padomju, darba grupu un komisiju skaits un tajās darbojošos NVO skaits. 2009.gadā ministrijās darbojās 186 pastāvīgās konsultatīvās padomes, darba grupas un dažādas komitejas, un tajās bija iesaistīti 961 NVO pārstāvji. Katra ministrija vidēji sadarbojās ar 60-70 NVO.
- Pieaugusi arī NVO līdzdalība tiesību aktu izstrādē. 2009.gada pirmajā pusē tika izstrādāti pavisam 938 tiesību akti un politikas plānošanas dokumenti, tajā skaitā 116 dokumentu izstrādes darba grupā bija iekļauti NVO pārstāvji, 153 dokumentu projekti apspriesti konsultatīvajās padomēs, 182 dokumentu izstrādē NVO pārstāvji piesaistīti kā eksperti, bet par 352 dokumentu projektiem saņemti NVO atzinumi.
- NVO iesaistījušās lēmumu pieņemšanas procesā un izteikušas dažādus ierosinājumus tādās jomās kā veselības aprūpe, izglītība, sociālā politika, ekonomika, lauksaimniecība, administratīvi teritoriālā reforma un citās. NVO visbiežāk izmantotais līdzdalības veids ir piedalīšanās sabiedriskajās apspriešanās, piedalīšanās ministriju organizētajās dokumentu izstrādes darba grupās, atzinumu sniegšana par normatīvo aktu vai politikas plānošanas dokumentu projektiem un vēstules ministrijām par konstatētajām problēmām vai ierosinājumiem normatīvo aktu grozījumiem.
- Ir novērojama tieša kolerācija starp NVO aktivitāti, iesaistoties lēmumu pieņemšanas procesā, un to ietekmi uz sev vēlamā lēmuma pieņemšanu. Lielākā daļa organizāciju, kuras norādījušas, ka to ierosinājumi tiek ņemti vērā, izmantojušas vairāk nekā divus līdzdalības veidus.
- Par efektīvākiem līdzdalības veidiem atzīstama līdzdalība ministriju darba grupās, iesaistoties tiesību aktu projektu izstrādē jau no paša sākuma, un atzinumu sniegšana par sagatavotajiem dokumentu projektiem, kurus visbiežāk izmantojušas organizācijas, kuru ierosinājumi ir ņemti vērā.
- Vismazāk NVO izmanto iespējas piedalīties Valsts sekretāru sanāksmēs un Ministru kabineta sēdēs. Daļēji to var skaidrot ar to, ka NVO sektoram Valsts sekretāru sanāksmēs ir pastāvīgais pārstāvis ar padomdevēja tiesībām - Latvijas Pilsoniskā alianse, kura seko

līdzī izsludinātajiem tiesību aktu projektiem, informē un konsultē citas NVO par atzinumu sniegšanu, kā arī izsaka savu viedokli par tiesību aktu projektiem, kam ir potenciāla ietekme uz NVO sektoru vai pilsoniskās sabiedrības attīstību kopumā.

- Galvenie kavējošie faktori NVO līdzdalībai politikas veidošanā ir nepietiekams finansējums, NVO sadrumstalotība un savstarpējās sadarbības trūkums, cilvēkresursu trūkums, kā arī valsts pārvaldes neizpratne par NVO darbību. Liela daļa NVO pārstāvju uzskata, ka joprojām nav pietiekami informēti par iespējām piedalīties politikas veidošanā un ieviešanā, tiem trūkst zināšanu par valsts pārvaldes darbību, un lēmumu pieņemšanas process ir necaurskatāms. NVO no valsts pārvaldes puses netiek uztvertas kā līdzvērtīgs sadarbības partneris, savukārt, pašām NVO nereti trūkst ticības, ka tām izdosies ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu. Kā kavējošs faktors minēta arī NVO ģeogrāfiskā atrašanās vieta, atzīstot, ka NVO no attālākajiem reģioniem ir grūtības aktīvi klātienē līdzdarboties ministriju darba grupās.
- Maģistra darba ietvaros veiktās aptaujas dati liecina, ka lielākā daļa organizāciju kā finansējuma avotus izmanto biedru naudas un ziedojumus, kaut arī vairumā gadījumu tie veido niecīgu daļu no organizāciju kopējā budžeta. Nākamais biežāk izmantotais finansējuma avots ir ES struktūrfondu finansējums un Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas valdības finanšu instrumentu finansējums. Tikai neliels skaits organizāciju saņem valsts budžeta finansējumu savas pamatdarbības nodrošināšanai vai valsts deleģēto funkciju veikšanai. Kā citi finansējuma avoti galvenokārt minētas dažādas Eiropas Savienības programmas, starptautiskās organizācijas, ārvalstu fondi, vēstniecības un ārvalstu firmu pārstāvniecības, arī Latvijas fondi un pašvaldību finansējums, dažos gadījumos arī ienākumi no saimnieciskās darbības un pakalpojumu sniegšanas.
- Šobrīd galvenie NVO sektoram pieejamie finansējuma avoti administratīvās kapacitātes stiprināšanai un līdzdalības veicināšanai lēmumu pieņemšanas procesā ir EEZ/ Norvēģijas finanšu instrumentu NVO fonda grantu shēma „NVO darbības atbalsta programma”, kuras ietvaros laika posmā no 2007.gada līdz 2011.gada februāra beigām pieejams finansējums 1,48 miljoni latu apmērā, un Eiropas Sociālā fonda finansētā 1.5.2.2.2.apakšaktivitāte „NVO administratīvās kapacitātes stiprināšana”, kuras ietvaros laika posmā no 2010.gada līdz 2013.gada beigām pieejams finansējums 2,09 miljoni latu apmērā. Tomēr minēto grantu shēmu ietvaros saņemtais projektu skaits liecina, ka pieprasītais finansējums aptuveni 6-7 reizes pārsniedz pieejamo finansējumu.
- Nozīmīgs nevalstiskā sektora un valdības sadarbības mehānisms ir NVO un Ministru kabineta sadarbības memorands, kura mērķis ir sekmēt efektīvas un sabiedrības interesēm atbilstošas valsts pārvaldes darbību, nodrošinot pilsoniskās sabiedrības iesaisti lēmumu

pieņemšanas procesos visos līmeņos un stadijās valsts pārvaldē, tādējādi veicinot pilsoniskās sabiedrības attīstību. Šobrīd memorandam pievienojusās 211 nevalstiskās organizācijas. Memoranda īstenošanas pārraudzībai 2006.gadā izveidota NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padome, kuras galvenā funkcija ir veicināt valsts pārvaldes institūciju un NVO sadarbību memoranda īstenošanā.

- Savas darbības laikā Memoranda padome galvenokārt pievērsusies jautājumam par NVO līdzdalības veicināšanu lēmumu pieņemšanas procesos, sekmīgi risinot NVO un ministriju sadarbības problēmjautājumus, izstrādājot priekšlikumus informācijas pieejamības nodrošināšanai ministriju mājas lapās par sabiedrības līdzdalības iespējām un līdzdarbojoties noteikumu izstrādē par sabiedrības iesaistīšanu attīstības plānošanas procesā. Būtiska uzmanība pievērsta jautājumam par pastāvīgu un stabilu finansējuma avotu nodrošināšanu NVO sektora ilgtspējīgai attīstībai, izvirzot vairākus priekšlikumus, tomēr vērā ņemami panākumi šajā jomā nav gūti.
- Memoranda padomes pilnvarotie pārstāvji aktīvi līdzdarbojas dažādās darba grupās un komitejās, piemēram, ES fondu uzraudzības komitejā, Funkciju audita komisijā un citās. Turpmāk Memoranda padomes pārstāvis piedalīsies arī Valsts sekretāru sanāksmēs un Ministru kabineta komitejas sēdēs ar padomdevēja tiesībām. Tomēr padomei nav izdevies panākt sava pārstāvja iekļaušanu Reformu vadības grupā un valsts budžeta izstrādes darba grupā Finanšu ministrijā.
- Neskatoties uz to, ka daļa no NVO un MK sadarbības memorandā izvirzītajiem uzdevumiem nav īstenoti, gan valsts pārvaldes, gan nevalstiskā sektora pārstāvji uzskata, ka iniciatīva par šāda memoranda tapšanu sevi ir attaisnojusi, jo tas ir sekmējis valsts pārvaldes un nevalstisko organizāciju dialogu. Tajā pašā laikā daļa NVO uzskata, ka memorandu nepieciešams pārskatīt un aktualizēt.
- NVO un MK sadarbības memorands šobrīd kalpo ne tik daudz kā programmatisks dokuments ar konkrēti formulētiem uzdevumiem, kas jāsasniedz noteiktā termiņā, bet vairāk kā ietvars NVO sektora un valsts pārvaldes sadarbībai, kas ir ilgtermiņa un nepārtraukts process. Savukārt, Memoranda padome tiek vairāk uztverta kā konfliktu risināšanas mehānisms un diskusiju forums viedokļu apmaiņai starp valsts pārvaldi un NVO sektoru, nevis kā pārraudzības institūcija, kura seko līdzī memoriāla īstenošanai un izvērtē tā īstenošanas gaitu.
- Daļa NVO pārstāvju uzskata, ka Memoranda padomes darbā nepieciešami uzlabojumi, veicot sistemātisku un mērķtiecīgu darba plānošanu, nosakot konkrētus uzdevumu izpildes termiņus un sniedzot pārskatus par savas darbības rezultātiem. Nepieciešams veicināt visu

organizāciju, kuras pievienojušās memorandam, aktivitāti un iesaistīšanos, izvirzot aktuālus dienas kārtības jautājumus.

- Runājot par Memoranda padomes turpmāko darbību, NVO sektora pārstāvji uzskata, ka Memoranda padome ir pamats, uz kura jāveido tālāka sadarbība, atzīstot NVO kā līdzvērtīgu sadarbības partneri valdībai jeb „trešo sociālo partneri” līdzās darba devēju un darba ņēmēju organizācijām, kuru intereses tiek nodrošinātas caur Nacionālo trīspusējās sadarbības padomi.
- Viens no NVO un MK sadarbības memorandā un Valdības deklarācijā noteiktajiem uzdevumiem ir sekmēt valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu NVO. Tomēr šobrīd tā nav plaši izplatīta prakse. Laika posmā no 2004. līdz 2008.gadam nevalstiskajām organizācijām deleģēti 32 valsts pārvaldes uzdevumi par kopējo summu 1,67 miljoni latu. 2009.gadā no ministriju un to iestāžu veiktajām 625 funkcijām nevalstiskajam sektoram nodotas 6 funkcijas.
- Kā NVO priekšrocības valsts deleģēto funkciju īstenošanā tiek minēta lielāka sniegtā pakalpojuma pieejamība un atbilstība konkrētajām klienta vajadzībām, lielāka klientu uzticēšanās, augstāka profesionalitāte un pakalpojuma kvalitāte, zemākas izmaksas, spēja ātrāk un elastīgāk reaģēt uz pārmaiņām, mazāka birokrātija. Tomēr minētie apgalvojumi ir balstīti uz vispārzināmiem pieņēmumiem, trūkst salīdzinošu datu un pētījumu, kas to apliecinātu.
- Kā būtiskākie faktori, kuri kavē valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu nevalstiskajam sektoram, minēts zināšanu un pieredzes trūkums gan no valsts iestāžu, gan arī no NVO puses par funkciju deleģēšanas būtību un tiesiskajiem aspektiem, labās prakses piemēru trūkums, valsts pārvaldes neuzticēšanās NVO sektoram, neskaidri kritēriji, pēc kuriem tiek izvēlētas konkrētās NVO, un nepietiekama informācija par NVO iespējām pieteikties valsts pārvaldes uzdevumu veikšanai, kā arī pārāk birokrātiska kontroles un atskaišu sistēma.
- Galvenās problēmas, kuras apgrūtina NVO darbību valsts deleģēto funkciju īstenošanā, rada vienota tiesiskā regulējuma trūkums un neskaidrības likumdošanā, ilgtermiņa garantiju trūkums, kas apgrūtina kvalificētu cilvēkresursu piesaisti pastāvīgā darbā, ierobežotie resursi (finanšu, materiāltehniskie, informācijas un cilvēkresursi), izlieto to līdzekļu uzskaitē un dokumentācijas kārtošana atbilstoši noteiktajām prasībām.

Priekšlikumi:

- Uzlabot NVO informētību par valsts pārvaldes darbību un līdzdalības iespējām lēmumu pieņemšanas procesā, piemēram, izstrādājot bukletu, kur vienkāršā un saprotamā veidā sniegta aktuālākā informācija par līdzdalības iespējām un norādīti interneta resursi tālākai izvērstākas informācijas meklēšanai, un izdalot to visām jaunajām NVO, kuras reģistrējas Uzņēmumu reģistrā, kā arī izplatot jau esošajām NVO caur lielākajām jumta organizācijām un reģionālajiem NVO atbalsta centriem, kā arī rīkojot seminārus un pieredzes apmaiņas pasākumus ar pieredzējušām NVO vai organizējot atvērto durvju dienas un stažēšanos valsts institūcijās.
- Turpināt izglītēt valsts pārvaldes darbiniekus par nevalstiskajām organizācijām un to lomu politikas veidošanā, ieviešanā un uzraudzībā, rīkojot seminārus un apmācību programmas gan ministrijās, gan Valsts administrācijas skolā.
- Nevalstiskajām organizācijām apzināt sev radniecīgās organizācijas, kuras darbojas līdzīgā jomā, un veicināt viedokļu apmaiņu un savstarpējo sadarbību, lai nodrošinātu plašu un vispusīgu interešu pārstāvniecību.
- Nevalstiskajām organizācijām aktīvāk izmantot tādas līdzdalības mehānismus kā piedalīšanās ministriju veidotajās dokumentu izstrādes darba grupās un atzinumu sniegšana par sagatavotajiem politikas plānošanas dokumentu un tiesību aktu projektiem, tādējādi iesaistoties dokumentu izstrādē jau no paša sākuma un nodrošinot efektīvāku savu viedokļu pārstāvniecību.
- Ministrijām paralēli klātienē darba grupu sanāksmēm izskatīt iespējas izmantot telefonkonferences un interneta diskusiju forumus viedokļu apmaiņai un rakstiskās procedūras lēmumu pieņemšanai.
- Atbalstīt NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes ierosinājumu pakāpeniski palielināt valsts budžeta līdzfinansējumu Eiropas Ekonomikas zonas finansētajā NVO fondā, ar laiku pilnībā aizstājot ārvalstu finansējumu.
- Izstrādāt vienotu valsts budžeta finansējuma piešķiršanas kārtību un NVO līdzdalības finansēšanas modeli caur Sabiedrības integrācijas fondu, lai nodrošinātu vienotu NVO sektoram piešķirto valsts budžeta līdzekļu uzskaiti, novērstu finansējuma dublēšanos un nodrošinātu NVO darbības neatkarību no valsts pārvaldes institūcijām.
- Izstrādājot atbalsta programmas NVO sektoram, pārlīkt līdzšinējo uzsvaru no jaunu organizāciju izveides uz atbalstu NVO sadarbības tīklu un platformu veidošanai, tādējādi mazinot NVO sadrumstalotību un veicinot savstarpējo sadarbību.

- Paredzēt atbalsta pasākumus iedzīvotāju sabiedriskās aktivitātes celšanai, veicinot iedzīvotāju iesaistīšanos nevalstiskajās organizācijās un NVO biedru loka paplašināšanos.
- Paredzēt pasākumus NVO finansēšanas avotu dažādošanai, piemēram, atbalstīt kopienu fondu izveidi un attīstību, palielināt sabiedrības informētību par NVO darbību un popularizēt labās prakses piemērus, tādējādi veicinot filantropijas un ziedošanas kultūras attīstību.
- Pārskatīt NVO un MK sadarbības memoranda tekstu, tajā nosakot ietvaru un pamatprincipus pastāvīgai valsts pārvaldes un nevalstiskā sektora sadarbībai, savukārt konkrētus veicamos uzdevumus nosakot atsevišķā plānā, kuru varētu apstiprināt un pēc vajadzības pārskatīt reizi pusgadā kārtējā Ministru prezidenta un Memoranda padomes tikšanās reizē.
- Regulāri sekot līdzi NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes gada darba plāna izpildei un atbildīgajām personām sniegt atskaiti par paveiktajiem uzdevumiem un sasniegtajiem rezultātiem.
- Iesaistīt NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes pārstāvi Reformu vadības grupā un valsts budžeta izstrādes darba grupā Finanšu ministrijā.
- Rosināt plašu un vispusīgu diskusiju par Memoranda padomes turpmāko darbību un lomu valsts pārvaldes un NVO sektora sadarbības veicināšanā.
- Veikt pētījumu, lai izvērtētu esošo situāciju un iegūtu objektīvus datus par NVO priekšrocībām vai trūkumiem valsts deleģēto funkciju īstenošanā.
- Apkopot un publicēt labās prakses piemērus, lai veicinātu valsts pārvaldes uzticēšanos NVO sektoram un veicinātu valsts funkciju deleģēšanu nevalstiskajām organizācijām.
- Noteikt skaidrus kritērijus, pēc kādiem tiek izvēlētas organizācijas, kurām deleģēt atsevišķu valsts pārvaldes uzdevumu veikšanu, un izstrādāt vienotu tiesisko regulējumu valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanai nevalstiskajam sektoram.
- Īstenot apmācības valsts iestāžu darbiniekiem un NVO pārstāvjiem par funkciju deleģēšanas būtību un tiesiskajiem aspektiem.
- Apzināt administratīvos šķēršļus deleģēto funkciju īstenošanā un vienkāršot atskaišu un kontroles sistēmu.
- Veikt grozījumus normatīvajos aktos publisko iepirkumu jomā, paredzot, ka publiskie iepirkumi veicami tikai deleģētās funkcijas īstenošanas ietvaros, nevis arī attiecībā uz organizācijas pamatdarbību, kas tiek finansēta no citiem, tajā skaitā privātiem, finanšu avotiem.

- Izstrādāt ilglaicīgus valsts pārvaldes un NVO sadarbības mehānismus, kas ļautu organizācijām ilgtermiņā piesaistīt kvalificētus cilvēkresursus un uzlabot materiāltehniskos resursus valsts deleģēto funkciju veikšanai.

Pateicības

Vēlos izteikt pateicību savai maģistra darba vadītājai, Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes Publiskās pārvaldes katedras lektorei, Lilitai Seimuškānei par atbalstu un konstruktīvajiem ieteikumiem maģistra darba izstrādes gaitā.

Liels paldies arī visām ekspertēm, kuras tika intervētas maģistra darba ietvaros, par intervijai veltīto laiku un sniegtajiem viedokļiem: Valsts kancelejas direktorei Guntai Veismanei, Tieslietu ministrijas Sabiedrības integrācijas lietu departamenta direktorei Rutai Klimkānei, Latvijas Pilsoniskās alianses direktorei Rasmai Pīpiķei un Latvijas Sieviešu NVO sadarbības tīkla valdes priekšsēdētājai Inetei Ielītei. Īpašs paldies Rutai Klimkānei par sagādātajiem dokumentiem – Pilsoniskās sabiedrības padomes nolikumu un Tieslietu ministrijas sagatavoto informatīvo ziņojumu par Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmas īstenošanu laika periodā no 30.06.2008. līdz 31.12.2009.

Paldies arī aptaujāto nevalstisko organizāciju pārstāvjiem par atsaucību un piedalīšanos aptaujā!

Izmantotās literatūras un informācijas avotu saraksts

1. Latvijas Republikas likumi

- 1.1. Biedrību un nodibinājumu likums: 30.10.2003. LR Saeimas pieņemtais likums // „Latvijas Vēstnesis” - 2003. - Nr.161 (2926) - 14.nov.
- 1.2. Biedrību un nodibinājumu likuma spēkā stāšanās kārtības likums: 22.01.2004. LR Saeimas pieņemtais likums // „Latvijas Vēstnesis” - 2004. - Nr.19 (2967) - 5.febr.
- 1.3. Latvijas Republikas Satversme: 15.02.1922. LR Satversmes Sapulces pieņemtais likums // „Latvijas Vēstnesis” - 1993. - Nr.43 - 1.jūl.
- 1.4. Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā: 25.04.2002. LR Saeimas pieņemtais likums // „Latvijas Vēstnesis” - 2002. - Nr. 69 (2644) - 9.maijs.
- 1.5. Par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām: 15.12.1992. LR Augstākās Padomes pieņemtais likums // „Ziņotājs” - 1993. - Nr.1 - 14.janv.
- 1.6. Publisko iepirkumu likums: 06.04.2006. LR Saeimas pieņemtais likums // „Latvijas Vēstnesis” - 2006. - Nr.65 (3433) - 25.apr.
- 1.7. Sabiedriskā labuma organizāciju likums: 17.06.2004. LR Saeimas pieņemtais likums // „Latvijas Vēstnesis” - 2004. - Nr.106 (3054) - 7.jūl.
- 1.8. Valsts pārvaldes iekārtas likums: 06.06.2002. LR Saeimas pieņemtais likums // „Latvijas Vēstnesis” - 2002. - Nr.94 (2669) - 21.jūn.

2. Valdības noteikumi un citi normatīvie dokumenti

- 2.1. Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta un Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta Nevalstisko organizāciju fonda grantu shēmas „NVO darbības atbalsta programma” apakšprojektu iesniegumu trešā un ceturtnā atklātā konkursa nolikums: 28.07.2008. LR Ministru kabineta pieņemtie noteikumi Nr.609 // „Latvijas Vēstnesis” - 2008. - Nr.123 (3907) - 12.aug.
- 2.2. Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā: 06.03.2007. LR Ministru kabineta pieņemtie noteikumi Nr.171 // „Latvijas Vēstnesis” - 2007. - Nr.41 (3617) - 9.marts.
- 2.3. Kārtība, kādā ministrija sagatavo, noformē un izplata sabiedrībai informāciju par Valsts sekretāru sanāsmēm, Ministru kabineta komitejā un Ministru kabineta sēdē izskatāmajiem projektiem un pieņemtajiem lēmumiem: 23.03.2010. Ministru kabineta pieņemtā instrukcija Nr.2 // „Latvijas Vēstnesis” - 2010. - Nr.53 (4245) - 1.apr.

- 2.4. Kārtība, kādā tiešās pārvaldes iestādes slēdz līdzdarbības līgumus, un līdzdarbības līgumu publiskošanas kārtība: 29.07.2003. LR Ministru kabineta pieņemtie noteikumi Nr.419 // „Latvijas Vēstnesis” - 2003. - Nr.111 (2876) - 6.aug.
- 2.5. Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2007.-2013.gadam, apstiprināts ar 04.07.2006. LR Ministru kabineta noteikumiem Nr.564 // „Latvijas Vēstnesis” - 2006. - Nr.108 (3476) - 11.jūl.
- 2.6. Līgums par Eiropas Savienību // „ES Oficiālais Vēstnesis” - 2008. - Nr.C115 - 9.maijs.
- 2.7. Ministru kabineta kārtības rullis: 07.04.2009. LR Ministru kabineta pieņemtie noteikumi Nr.300 // „Latvijas Vēstnesis” - 2009. - Nr.58 (4044) - 16.apr.
- 2.8. Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes nolikums: 10.01.2006. Ministru kabineta pieņemtie noteikumi Nr.22 // „Latvijas Vēstnesis” - 2006. - Nr.8 (3376) - 13.janv.
- 2.9. Noteikumi par darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” papildinājuma 1.5.2.2.2.apakšaktivitāti „Nevalstisko organizāciju administratīvās kapacitātes stiprināšana”: 25.11.2008. LR Ministru kabineta pieņemtie noteikumi Nr.963 // „Latvijas Vēstnesis” - 2008. - Nr.192 (3976) - 10.dec.
- 2.10. Par Bērnu, ģimenes un sabiedrības integrācijas lietu ministriju: 06.05.2009. Ministru kabineta pieņemtais rīkojums Nr.281 // „Latvijas Vēstnesis” - 2009. - Nr.71 (4057) - 8.maijs.
- 2.11. Par Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta reorganizāciju: 29.10.2008. Ministru kabineta pieņemtais rīkojums Nr.650 // „Latvijas Vēstnesis” - 2008. - Nr.169 (3953) - 30.okt.
- 2.12. Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādnes 2005.-2014.gadam, apstiprinātas ar 15.02.2005. LR Ministru kabineta rīkojumu Nr.98 // „Latvijas Vēstnesis” - 2005. - Nr.28 (3186) - 18.febr.
- 2.13. Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programma 2008.-2012.gadam, apstiprināta ar 30.06.2008. LR Ministru kabineta rīkojumu Nr.366 // „Latvijas Vēstnesis” - 2008. - Nr.101 (3885) - 3.jūl.
- 2.14. Politikas plānošanas sistēmas attīstības pamatnostādnes, apstiprinātas ar 18.09.2006. LR Ministru kabineta rīkojumu Nr.705 // „Latvijas Vēstnesis” - 2006. - Nr.149 (3517) - 19.sept.
- 2.15. Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā: 25.08.2009. LR Ministru kabineta pieņemtie noteikumi Nr.970 // „Latvijas Vēstnesis” - 2009. - Nr.141 (4127) - 4.sept.

- 2.16. Tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtība: 15.12.2009. LR Ministru kabineta pieņemtā instrukcija Nr.19 // „Latvijas Vēstnesis” - 2009. - Nr.205 (4191) - 30.dec.
- 2.17. Valdības komunikācijas politikas pamatnostādnes 2008.–2013.gadam, apstiprinātas ar 13.05.2008. LR Ministru kabineta rīkojumu Nr.259 // „Latvijas Vēstnesis” - 2008. - Nr.74 (3858) - 14.maijs.
- 2.18. Valsts pārvaldes attīstības politikas pamatnostādnes 2008.–2013.gadam. Labāka pārvaldība: pārvaldes kvalitāte un efektivitāte, apstiprinātas ar 03.06.2008. LR Ministru kabineta rīkojumu Nr.305 // „Latvijas Vēstnesis” - 2008. - Nr.87 (3871) - 5.jūn.

3. Žurnāli

- 3.1. **Moro, G.** The Citizen’s Side of Governance. *The Journal of Corporate Citizenship*, Issue 7, 2002, p. 18-30.

4. Grāmatas

- 4.1. **Caddy, J., Vergez, C.** *Open Government: Fostering Dialogue with Civil Society*. Paris: OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development, 2003, 213 p.
- 4.2. **Lewis, D.** *The Management of Non-Governmental Development Organisations*. London: Routledge, 2001, 242 p.
- 4.3. **Miezaine, Z.** *Valsts pārvalde un NVO līdzdalība – efektīvu sadarbības modeļi meklējot*. Rīga: izdevniecība „Nordik”, 2003., 76 lpp.

5. Raksti grāmatās

- 5.1. **Bevir, M.** Governance. In: *Encyclopedia of Governance*. SAGE Publications, 2006, article n.220.
- 5.2. **Gotham, K. F.** Civil Society. In: *Encyclopedia of Social Theory*. SAGE Publications, 2004, article n.43.

6. Pētījumi

- 6.1. Attieksme pret pilsonisku sabiedrību. Latvijas iedzīvotāju aptauja. Rīga: Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS, 2007., 133 lpp.
- 6.2. CIVICUS Civil Society Index Report for the Netherlands. De Nieuwe Dialog, CIVICUS - World Alliance for Citizen Participation, 2006, 63 p.

- 6.3. **Danga, I., Stalidzāne, I., Damberga, A. u.c.** Apkaimes attīstības rokasgrāmata. Valmieras novada fonds, 2007., 57 lpp.
- 6.4. **Gaugere, K.** Pārskats par nevalstisko organizāciju sektoru Latvijā. 2004.gads. Rīga: Sorosa fonds-Latvija, 2005., 29 lpp.
- 6.5. **Gumkowska, M., Herbst, J., Szolajska, J., Wygnański, J.** The Challenge of Solidarity. CIVICUS Civil Society Index Report for Poland. Warsaw: Klon/Jawor Association, CIVICUS – World Alliance for Citizen Participation, 2006, 110 p.
- 6.6. Kvantitatīvs un kvalitatīvs pētījums par sabiedrības integrācijas un pilsonības aktuālajiem aspektiem. Rīga: SIA „AC Konsultācijas”, 2008., 53 lpp.
- 6.7. NVO sektors Latvijā. 2000./2001. Rīga: Nevalstisko organizāciju centrs, 2002., 47 lpp.
- 6.8. **Reimer, S.** Civil Society – a New Solution beyond State and Market? CIVICUS Civil Society Index Report for Germany. Berlin: CIVICUS – World Alliance for Citizen Participation, 2005, 82 p.
- 6.9. **Sniķere, S., Krieviņa, B., Aleksandrovs, A.** Administratīvās barjeras NVO attīstībā. Rīga: Latvijas Pilsoniskā alianse, 2005., 52 lpp.
- 6.10. **Vajdová, T.** An Assessment of Czech Civil Society in 2004: after fifteen years of development. CIVICUS Civil Society Index Report for the Czech Republic. Prague: CIVICUS - World Alliance for Citizen Participation, 2005, 123 p.
- 6.11. **Vilka, I., Strupiņš, A.** Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze. Rīga: Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts, 2004., 68 lpp.

7. Elektroniskie informācijas avoti

- 7.1. Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process. Adopted by the Conference of INGOs at its meeting on 1st October 2009. Pieejams: http://www.coe.int/t/ngo/Source/Code_good_practice_en.pdf.
- 7.2. Darba grupas ziņojums par pamatprincipiem kārtībai, kādā piešķirams valsts finansējums nevalstiskajām organizācijām un kritērijiem, kas izvirzāmi nevalstiskajām organizācijām finansējuma saņemšanai. NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 21.05.2008. sēdes protokola Nr.5 pielikums. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>.
- 7.3. Darba grupas, kas izveidota, lai izpētītu jautājumu par 1% iedzīvotāju ienākuma nodokļa novirzīšanu sabiedriskā labuma organizācijām un nodokļa atvieglojuma

- mehānisma sakārtošanu ziedojumiem nevalstiskajām organizācijām, ziņojums. NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 04.10.2006. sēdes protokols Nr.5, 1.pielikums. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>.
- 7.4. Deklarācija par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/darbibu-reglamentejosie-dokumenti/valdibasd/>.
- 7.5. Informatīvais ziņojums par Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memorandu. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=30197658&mode=mk&date=2005-05-31>.
- 7.6. Latvijas Pilsoniskās alianses interneta mājas lapa: <http://www.nvo.lv/>.
- 7.7. Līdzdalības ietvars. Latvijas Pilsoniskās alianses prezentācija. NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes 16.12.2009. sēdes protokola Nr.12 pielikums. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>.
- 7.8. Lursoft statistika: <http://www.lursoft.lv/>.
- 7.9. Ministru kabineta interneta mājas lapa: <http://www.mk.gov.lv/>.
- 7.10. Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memorands. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/>.
- 7.11. Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda izpilde 2008.-2009.gadā: ministriju sniegtā informācija. Valsts kancelejas apkopojums. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/>.
- 7.12. Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes locekļu – NVO pārstāvju rotēšanas kārtība un grafiks. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/istenosanas-padome/>.
- 7.13. Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes sēžu protokoli. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/padomes-sedes/>.
- 7.14. Par atsevišķu ar nozares politikas īstenošanu saistītu uzdevumu nodošanu biedrībām un nodibinājumiem un grozījumu veikšanu Eiropas Savienības struktūrfondu aktivitāšu īstenošanas nosacījumos. Finanšu ministrijas informatīvais ziņojums. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40164446&mode=mk&date=2010-02-16>.

- 7.15. Par Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta un Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta plānošanas perioda no 2009. līdz 2014.gadam prioritātēm. Finanšu ministrijas informatīvais ziņojums. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40175409>.
- 7.16. Par Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda izpildi 2009.gada 1.pusē: ministriju sniegtā informācija. Valsts kancelejas apkopojums. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/>.
- 7.17. Valdības rīcības plāns Deklarācijas par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/darbibu-reglamentejosie-dokumenti/ricibas-plans/>.
- 7.18. Valsts pārvaldes institūciju paveiktais, deleģējot, pārtraucot funkcijas vai samazinot to finansēšanas apjomu. Valsts kancelejas apkopotā informācija. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/vk/funkciju-audita-komisija/funkciju-izvertesana/>.
- 7.19. Ziņojums par sniegto atbalstu nevalstiskajām organizācijām, piešķirto līdzekļu avotiem un apjomu 2004.-2008. Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta sagatavotais ziņojums. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file27351.doc>.

8. Npublicētie materiāli

- 8.1. Informatīvais ziņojums par Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmas 2008. – 2012. gadam īstenošanu no 2008.gada 30.jūnija līdz 2009.gada 31.decembrim. Tieslietu ministrijas sagatavotais informatīvais ziņojums, 2010.

Pielikumi

1.pielikums

Aptaujas anketa

Cienījamie NVO pārstāvji!

Lūdzam aizpildīt aptaujas anketu par NVO līdzdalību valsts pārvaldes darbībā.

Aptaujas mērķis ir noskaidrot NVO viedokli par līdzdalības iespējām, galvenajām problēmām un šķēršļiem sekmīgai NVO iesaistei politikas veidošanā un ieviešanā. Aptaujas rezultāti tiks izmantoti, lai izstrādātu priekšlikumus NVO līdzdalības veicināšanai, uzlabojot tās efektivitāti un kvalitāti. Aptauja ir anonīma, un iegūtās atbildes tiks izmantotas apkopotā veidā tikai šim mērķim.

Pateicamies par jūsu atsaucību anketas aizpildīšanā!

1. Vai jūsu organizācija ir pietiekami informēta par iespējām piedalīties politikas veidošanā un ieviešanā?

jā	nē

2. Kādus līdzdalības mehānismus jūsu organizācija ir izmantojusi pēdējo 2 gadu laikā? Cik bieži? (Lūdzu, norādiet aptuveno skaitu.)

Līdzdalības veidi	Skaitis
Vēstules ministrijām par konstatētajām problēmām un ierosinājumi normatīvo aktu grozījumiem	
Tikšanās ar ministriju amatpersonām apmeklētāju pieņemšanas laikos	
Līdzdalība ministriju organizētajās dokumentu izstrādes darba grupās	
Līdzdalība ministriju konsultatīvajās padomēs	
Atzinumu sniegšana par normatīvo aktu vai politikas plānošanas dokumentu projektiem	
Piedalīšanās sabiedriskajās apspriešanās	
Dalība Valsts sekretāru sanāksmēs	
Dalība Ministru kabineta sēdēs	

3. Cik lielā mērā jūsu organizācijas izteiktie ierosinājumi ir ņemti vērā un ir izdevies ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu? (Lūdzu, atzīmējiet ar X)

nav ņemti vērā	lielākoties netiek ņemti vērā	daži ir ņemti vērā	pārsvarā tiek ņemti vērā	vienmēr tiek ņemti vērā

Lūdzu, miniet dažus piemērus:

4. Kādi, jūsuprāt, ir kavējošie faktori sekmīgai NVO līdzdalībai politikas veidošanā un ieviešanā? (Lūdzu, atzīmējiet ar X)

Nepietiekama informācija par līdzdalības iespējām	
Nepietiekamas zināšanas par valsts pārvaldes darbību	
Valsts pārvaldes neizpratne par NVO darbību	
Necaurskatāms lēmumu pieņemšanas process	
Nepietiekama NVO administratīvā kapacitāte:	•) cilvēkresursu trūkums
	•) finansējuma trūkums
	•) nepietiekams tehniskais nodrošinājums
NVO sadrumstalotība (daudz nelielu un vāju organizāciju)	
NVO viedokļu atšķirības	
NVO savstarpējās sadarbības trūkums	
Citi (lūdzu, norādiet):	

5. Vai jūsu organizācija ir pievienojusies NVO un Ministru kabineta sadarbības memorandam?

jā	nē

Kāpēc?

6. Vai NVO un Ministru kabineta sadarbības memorandā ietvertie mērķi un uzdevumi ir aktuāli un atbilst šā brīža vajadzībām?

jā	nē

Komentāri:

7. Vai NVO un MK sadarbības memorandā nepieciešamas kādas izmaiņas? Kādas?

jā	nē

8. Vai jūsu organizācija veic kādas valsts deleģētās funkcijas?

jā	nē

9. Kādas, jūsuprāt, ir NVO priekšrocības valsts deleģēto funkciju īstenošanā?

10. Kādas, jūsuprāt, ir NVO problēmas valsts deleģēto funkciju īstenošanā?

11. Kādi, jūsuprāt, ir svarīgākie valsts pārvaldes veicamie uzdevumi pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā? (Lūdzu, atzīmējiet ar X)

NVO klasifikācijas izstrāde	
NVO projektu datu bāzes izveide	
Nacionālā NVO fonda izveide	
Valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanas kārtības tiesiskā regulējuma izstrāde	
Brīvprātīgo darba tiesiskā regulējuma izstrāde	
Citi (lūdzu, norādiet):	

12. Kādi ir galvenie jūsu organizācijas finansējuma avoti?

(Lūdzu, norādiet aptuveno % sadalījumu)

Finansējuma avoti	% no kopējā
Biedru naudas	
Ziedojumi	
Valsts budžeta finansējums pamatdarbībai	
Valsts budžeta finansējums deleģēto funkciju veikšanai	
Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas valdības finanšu instrumentu finansējums	
ES struktūrfondu finansējums	
Citi (lūdzu, norādiet):	

13. Jūsu organizācija:

Nacionāla mēroga	
Reģionāla mēroga	
Vietēja mēroga	

Apvieno fiziskas personas	
Apvieno citas NVO	

līdz 25 biedri	
25-50 biedri	
50-100 biedri	
100-200 biedri	
vairāk nekā 200 biedri	

Paldies par piedalīšanos aptaujā!

Aptaujas rezultāti

Aptaujā piedalījās 91 nevalstiskās organizācijas, tajā skaitā 36 nacionāla mēroga, 23 reģionāla mēroga un 32 vietēja mēroga organizācijas. Lielākā daļa organizāciju (76) apvieno fiziskas personas, 7 organizācijas apvieno citas NVO, bet 8 organizācijas apvieno gan fiziskas personas, gan citas NVO. Organizācijas pārsvarā ir nelielas: lielākā daļa no tām (49) apvieno līdz 25 biedru, 21 organizācijas apvieno 25-50 biedru, 7 organizācijas apvieno 50-100 biedru, 6 organizācijas apvieno 100-200 biedru, un 8 organizācijas apvieno vairāk nekā 200 biedru.

1.jautājums. Vai jūsu organizācija ir pietiekami informēta par iespējām piedalīties politikas veidošanā un ieviešanā?

50 organizācijas jeb 55% atbildēja ar „jā”, un 41 organizācijas jeb 45% atbildēja ar „nē”.

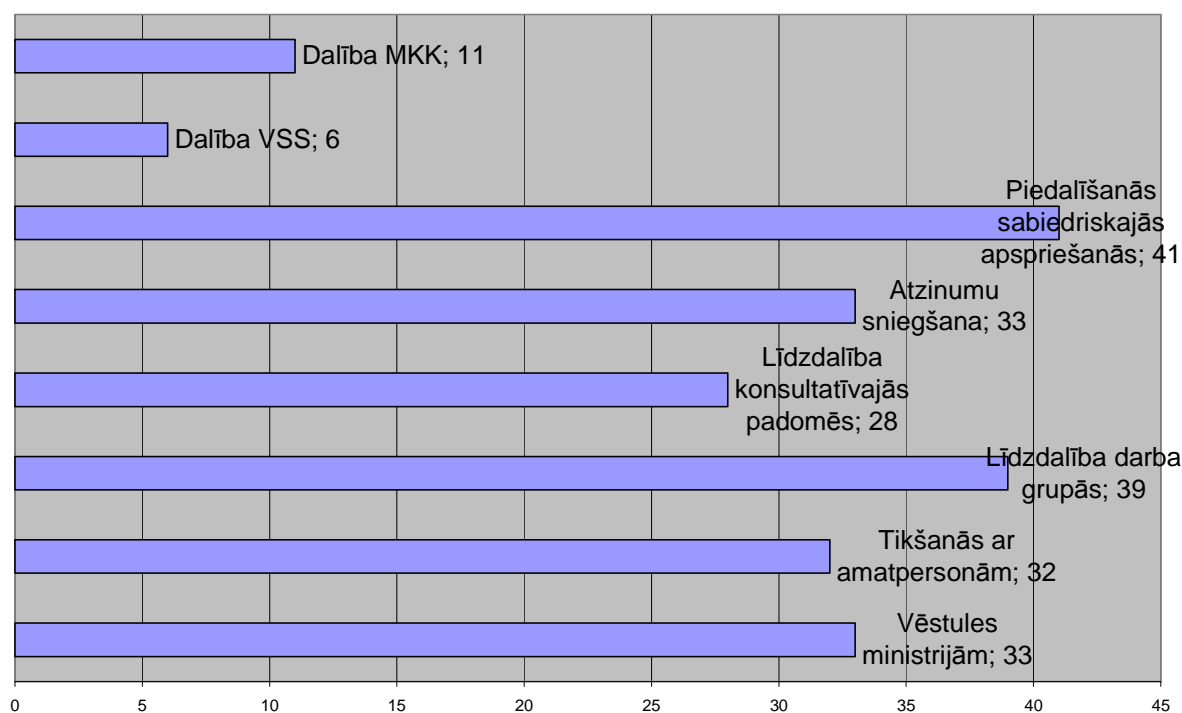
2.jautājums. Kādus līdzdalības mehānismus jūsu organizācija ir izmantojusi pēdējo 2 gadu laikā?

Kaut arī 45% respondentu norādījuši, ka nav pietiekami informēti par iespējām piedalīties politikas veidošanā un ieviešanā, tomēr lielākā daļa no aptaujātajām organizācijām (66 organizācijas jeb 73% respondentu) pēdējo divu gadu laikā ir izmantojušas vismaz kādu no anketā norādītajiem līdzdalības veidiem. Visus astoņus minētos līdzdalības veidus izmantojusi tikai viena organizācija, 5-7 veidus izmantojušas 18 organizācijas (20%), 2-4 veidus izmantojušas 29 organizācijas (32%), un vienu veidu norādījušas 18 organizācijas (20%), tajā skaitā piedalīšanos sabiedriskajās apspriešanās (11 atbildes), līdzdalību ministriju darba grupās, vēstules ministrijām un tikšanās ar ministriju amatpersonām (pa 2 atbildēm), kā arī līdzdalību ministriju konsultatīvajās padomēs (1 atbilde). Tikai 25 organizācijas (jeb 27%) nav izmantojušas nevienu no anketā minētajiem līdzdalības veidiem, tajā skaitā 15 vietēja mēroga, 4 reģionāla mēroga un 6 nacionāla mēroga organizācijas.

Visbiežāk izmantotais līdzdalības veids ir piedalīšanās sabiedriskajās apspriešanās, kuru atzīmējušas 41 organizācijas (jeb 45% respondentu). Tam seko piedalīšanās ministriju organizētajās dokumentu izstrādes darba grupās (39 organizācijas jeb 43% respondentu), atzinumu sniegšana par normatīvo aktu vai politikas plānošanas dokumentu projektiem un vēstules ministrijām par konstatētajām problēmām un ierosinājumi normatīvo aktu grozījumiem (pa 33 atbildēm jeb 36% respondentu). Tāpat NVO aktīvi tiek ar ministriju atbildīgajām amatpersonām, - šo līdzdalības veidu atzīmējušas 32 organizācijas (jeb 35%

respondentu), vai darbojas ministriju konsultatīvajās padomēs (28 organizācijas jeb 31% respondentu). Vismazāk NVO izmanto iespējas piedalīties Valsts sekretāru sanāksmēs (6 organizācijas jeb 7% respondentu) un Ministru kabineta sēdēs (11 organizācijas jeb 12% respondentu).

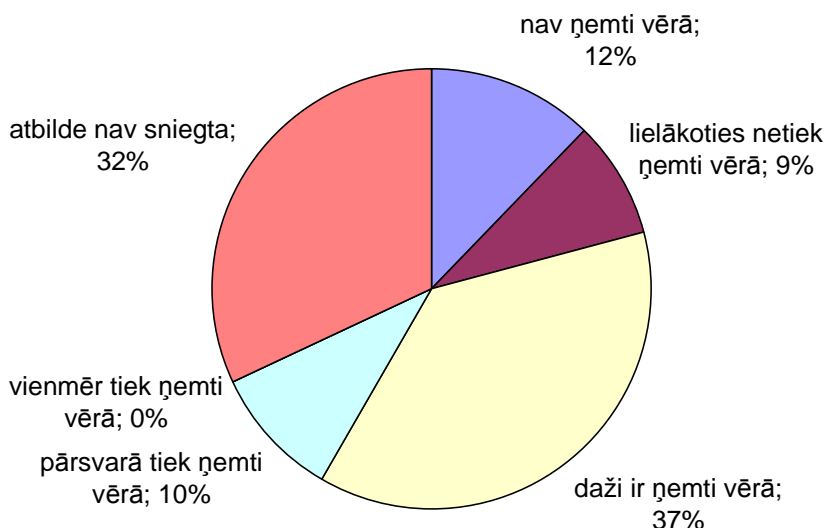
Līdzdalības veidi	Skaitis	%
Vēstules ministrijām par konstatētajām problēmām un ierosinājumi normatīvo aktu grozījumiem	33	36
Tikšanās ar ministriju amatpersonām apmeklētāju pieņemšanas laikos	32	35
Līdzdalība ministriju organizētajās dokumentu izstrādes darba grupās	39	43
Līdzdalība ministriju konsultatīvajās padomēs	28	31
Atzinumu sniegšana par normatīvo aktu vai politikas plānošanas dokumentu projektiem	33	36
Piedalīšanās sabiedriskajās apspriešanās	41	45
Dalība Valsts sekretāru sanāksmēs	6	7
Dalība Ministru kabineta sēdēs	11	12

3.jautājums. Cik lielā mērā jūsu organizācijas izteiktie ierosinājumi ir ņemti vērā un ir izdevies ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu?

Lielākā daļa respondentu atbildēja, ka viņu izteiktie ierosinājumi tiek ņemti vērā: 9 organizācijas (jeb 10%) norādīja, ka viņu ierosinājumi pārsvarā tiek ņemti vērā, un 34 organizācijas (jeb 37%) atbildēja, ka ņemti vērā daži ierosinājumi. Savukārt, 8 organizācijas (jeb 9%) norādīja, ka viņu ierosinājumi lielākoties netiek ņemti vērā, bet 11 organizācijas

(12%) norādīja, ka to izteiktie ierosinājumi nav ņemti vērā. Neviens no respondentiem nebija atzīmējis atbildi, ka tā ierosinājumi tiktu ņemti vērā vienmēr. 29 organizācijas jeb 32% respondentu atbildi uz šo jautājumu nesniedza, tajā skaitā lielākā daļa no tām (25 organizācijas) arī iepriekšējā jautājumā par pēdējos 2 gados izmantotajiem līdzdalības veidiem nebija atzīmējušas nevienu no atbildēm, no kā var secināt, ka tās nav izmantojušas nevienu no līdzdalības veidiem un nav centušās ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu.

Organizācijas, kuras bija norādījušas, ka viņu ierosinājumi tiek ņemti vērā, kā piemērus minēja:

- Šobrīd aktīvi mūsos vēlas ieklausīties Izglītības un zinātnes ministrija, ar kuru vēlamies tikties un pārrunāt izglītības problēmas Latvijā. Iepriekš un līdz šim mūsos ir ieklausījušas valsts institūciju pārstāvji, kas nodarbojas ar tūrismu, kur mēs esam izteikuši vairākas idejas. Tāpat reģionālā līmenī tiek atbalstīta mūsu iecere rakstīt projekta pieteikumu par Ogres skeitparka labierīkošanu un agrāk ir atbalstīta no vietējās pašvaldības doma par Ogres jauniešu domes izveidi.
- Par dzemdes vēža profilakses pasākumiem (vispārējais skrīnings, vakcinācija pret HPV vīrusu); par seksualitātes un reproduktīvās veselības mācīšanu vispārējās izglītības iestādēs (ja sākotnēji tā bija „cīņa” par veselības mācības kā atsevišķa priekšmeta atjaunošanu skolu programmās, tad šobrīd tā drīzāk ir centieni neieviešat reliģisko organizāciju aktīvi lobēto „ģimenes mācību” sociālo zinību vietā.)
- Kultūrpolitikas jomā, izglītības jomā.

- Vērsta Kultūras ministrijas uzmanība uz kultūras NVO darbību ierobežojušiem nosacījumiem noteikumos par sabiedrisko labumu un kases aparātu lietošanu. Dalība Nacionālās kultūras padomes sanāksmē.
- Zāles HIV infekcijas ārstēšanai iekļautas kompensējamo zāļu sarakstā. MK sēdē pieņemta mūsu piedāvāta Ministru prezidenta Rīkojuma par HIV ierobežošanas programmas apstiprināšanu redakcija. Racionalizētas HIV ārstēšanas shēmas, kas ļāva par trešdaļu palielināt ārstējamo cilvēku skaitu.
- Zemgales NVO Centrs piedalās eLPA rīkotajās likumprojektu apspriešanas sanāksmēs, sniedz savu atzinumu reģiona organizāciju interesēs. Šis ir veids, kā reģionāla organizācija var pārstāvēt savas intereses, izmantojot eLPA kā platformu interešu aizstāvībai. Reģionālā līmenī aktivitātes ir plašākas, jo ir iespēja piedalīties attīstības plānu izstrādē, integrācijas programmas izstrādē un ieviešanā, kā rezultātā NVO tiek paredzēta lielāka loma iedzīvotāju pašorganizēšanās aktivitātēm.
- Par neformālo izglītību. Par mikro uzņēmumu atbalstu, par sociālajām garantijām pašnodarbinātajām personām, par patentmaksātājiem.
- Jautājumā par brīvprātīgā darba attīstību Latvijā; jautājumā par ārējā finansējuma normatīvo regulējumu.
- Mūsu organizācija sadarbojas ar Zemkopības ministriju. Kā sadalīt naudu piena lopkopībā, maksājot no noteikta nodotā piena daudzuma gadā. Par to, ka nevajadzētu ar nodokli aplikt subsīdijas, kas 2010.gadā ienāks par 2009.gadu. Par tiešo maksājumu maksāšanu ražojošām saimniecībām.
- PVN likmes samazināšana grāmatām.
- Brīvprātīgo darba tiesiska regulējuma pilnveidošana. 2008.gada Daugavpils Brīvprātīgo foruma rezolūcijas priekšlikumi ir izskatīšanas stadijā. Ar dažādiem brīvprātīgo darba neatrisinātiem aspektiem „ODIN/VITA” vadītāja iepazīstināja NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes sēdes dalībniekus 2009.gada rudenī.
- Saskaņotas ar Ekonomikas ministriju Regulas par patērētāju tiesībām un ES.
- Par finansējuma piešķiršanas paplašināšanu NVO ES struktūrfondu konkursos; par NVO līdzdalību ES struktūrfondu uzraudzībā; par NVO un valsts institūciju un pašvaldību sadarbību lēmumu pieņemšanā; par dzimumu līdztiesības struktūru saglabāšanu pie LM; par NVO un Saeimas sadarbību forumos un komisijās.
- Ir ļoti dažādi, gan ņemti vērā, gan ignorēti. Materiālu ir ļoti daudz (karu dienu pa 3-4) un tos var redzēt birojā Sēlijas 25, Daugavpils Lauksaimnieku apvienībā.
- Tas saistāms galvenokārt ar Latvijas Pilsoniskās alianses viedokļa aizstāvēšanu dažādos jautājumos. Un pārstāvju deleģēšanu MK struktūru sapulcēm, sēdēm.

- Biedrība „Baltā māja” 3 gadu laikā panāca, ka Latvijas valsts kalendārā kā atzīmējamā diena 2009.gada rudenī tika iekļauta Starptautiskā veco ļaužu diena - 1.oktobris.
- Esam panākuši atbalsta pasākumu (papildus laiks, u.tml.) valsts pārbaudes darbos (MK not. Nr.264) un tagad arī centralizētajos eksāmenos, lai arī ļoti nelielai un ierobežotai skolēnu grupai. Tā ir pirmā reize, kad atbalsta pasākumi ir nostiprināti normatīvajos aktos Latvijā. IZM pati un neviena cita institūcija (LIZDA, LPS) vai NVO (Logopēdu asociācija, Profesionālo psihologu asociācija, u.c.) šādu iniciatīvu nav virzījusi un arī atbalstījusi. Sadarbībā ar Ģimenes un bērnu lietu ministriju panācām izmaiņas Bērnu tiesību aizsardzības likumā. Sadarbībā ar Latvijas Jaunatnes padomi mēģinājām nepieļaut izmaiņas MK not. Nr.822, kas tagad paredz vidusskolā atstāt skolēnu uz otru gadu ar vienu nesekmīgu atzīmi. Netikām uzaicināti ne uz attiecīgo VSS, ne MKK, kur noteikumi tika pieņemti (30.06.2009). Kopumā – IZM ļoti baidās no viedokļiem un faktiem, kas nesaskan ar viņu nostāju; ministrija mēģina no citādiem viedokļiem maksimāli ātri un slepeni atbrīvoties.
- Projekta „Par drošu vasaru” ietvaros tika apzinātas bīstamākās vietas pašvaldībā un sniegti ierosinājumi Domē, kuri tika ņemti vērā.
- Piedaloties sabiedriskajā apspriešanā, ņemti vērā NVO ieteikumi (apvedceļš Iecavai).
- Alkohola aprites likums – atļauja mājražotājiem tirgot pašu saražoto alkoholu. Tradicionālo prasmju likuma gaita KM.
- Atbalsts lielāks ir bijis Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijā. Lielāka rezistence ministrijās. Laba sadarbība izveidojusies ar Ārlietu ministriju – piemēram, ministrija prasa viedokli ekspertiem valsts pozīciju/ nostāju gatavošanā, iekļauj un aicina biedrības pārstāvjus iesaistīties valdības delegācijā. Pēc biedrības ierosinājuma Labklājības ministrija 2009.gadā uzsāka ikmēneša Sociālās iekļaušanas politikas departamenta un Veselības ministrija ņemusi vērā biedrības ierosinājumus veselības jomā jaunām meitenēm – piemēram, ar 2010.gada septembri ieviesta valsts apmaksāta vakcinācija jaunām meitenēm pret dzemdes kakla vēzi (cilvēkpapilomas vīrusu). 14.aprīlī notika Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas sēde, kurā tika izskatīti Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkla (LSOST) un Sieviešu Tiesību institūta priekšlikumi vardarbības pret sievieti novēršanai (bija nosūtīta rezolūcija). Ņemot vērā diskusijas šajā sēdē, Labklājības ministrijai, Tieslietu ministrijai un nevalstiskajām organizācijām tika dots uzdevums līdz 15.aprīlim sniegt saskaņotus priekšlikumus grozījumiem normatīvajos aktos, lai nodrošinātu efektīvu ar vardarbību ģimenē saistīto problēmu risināšanu. Tādējādi jau ir sagatavoti priekšlikumi Satversmes 110.panta grozījumiem. Labklājības ministrija uzskata, ka, lai izvairītos no neproduktīvām

diskusijām, pašlaik nav lietderīgi piedāvāt „ģimenes” vai „vardarbības ģimenē” definīcijas, bet ir būtiski vērsties pret vardarbību kā negatīvo parādību un īpaši pret vardarbību, kas notiek noteikto personu lokā - tuvinieku vai mājsaimniecības locekļu starpā. Labklājības ministrija secinājusi, ka atbilstošākais normatīvais akts, kurā iekļaut šādu definīciju būtu LR Satversme, kas būtu tāds „jumta” likums, no kura izrietētu aizsardzība pret vardarbību citos likumos. Labklājības ministrija ierosina papildināt Satversmes 110.pantu „Valsts aizsargā un atbalsta laulību — savienību starp vīrieti un sievieti, ģimeni, vecāku un bērna tiesības. Valsts īpaši palīdz bērniem invalīdiem, bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības vai cietuši no varmācības” ar vārdiem: „Valsts aizsargā un atbalsta personu, kas cietusi no citas personas vardarbības, vardarbības piedraudējuma vai vajāšanas. Valsts īpaši palīdz personai, kas cietusi no citas personas, ar kuru persona dzīvo vai ir dzīvojusi nedalītā saimniecībā, veiktas vardarbības, vardarbības piedraudējuma vai vajāšanas”. „Persona, kura dzīvo vai ir dzīvojusi nedalītā saimniecībā” iekļauj gan tuviniekus (laulātie, vecāki, bērni, kopdzīvē esošās personas), gan arī bijušos laulātos un cilvēkus, kuri kādreiz dzīvoja kopā, nenoslēdzot laulību. Jāņem gan vērā, ka zināma politiķu un amatpersonu sarosīšanās 2010.gadā ir saistīta ar priekšvēlēšanu laiku. Pateicoties koordinētai tiesību/ interešu aizstāvības NVO darbībai un spiedienam panākta atsevišķu startptautisku konvenciju ratificēšana Latvijā (piemēram, ANO konvencija par invalīdu tiesībām). Pēc biedrības priekšlikumiem ir izveidotas vairākas darba grupas ministrijās darbam pie konkrētiem likumprojektiem u.tml.

- Priekšlikumi likuma „Par valsts pensijām” grozījumos, informācijas uzlabošana soc. apdrošināšanas nodaļu klientiem. Priekšlikumi ņemti vērā Saeimā, Labklājības un Veselības ministrijās, Ministru kabinetā un Valsts Prezidenta kancelejā.
- Ierosinājumi par izmaiņām kompensējamo zāļu sarakstā.
- Reģionālā valsts pārvaldes līmenī, līdzdarbojoties attīstības programmas izstrādē.
- Sabiedriskā labuma organizāciju likums un tā MK noteikumi; Biedrību un nodibinājumu likums.

Organizācijas, kuras bija norādījušas, ka viņu ierosinājumi netiek ņemti vai lielākoties netiek ņemti vērā, kā piemērus minēja:

- Par pensiju politiku, nepasargājot mazo pensiju saņēmējus no 10% samazinājuma, pašvaldību reformas nepilnības.
- Vienīgā profilakses kabineta slēgšana prostitutām, sasaukta sanāksme ministrijā – nekas nemainījās. Vairākkārtīgi saskaņota Veselības ministrijas izteiktā pozīcija (priekš ES instancēm), nekas neuzlabojas. Tiekamies, pēc ministrijas uzaicinājuma, pie Bunduļa k-

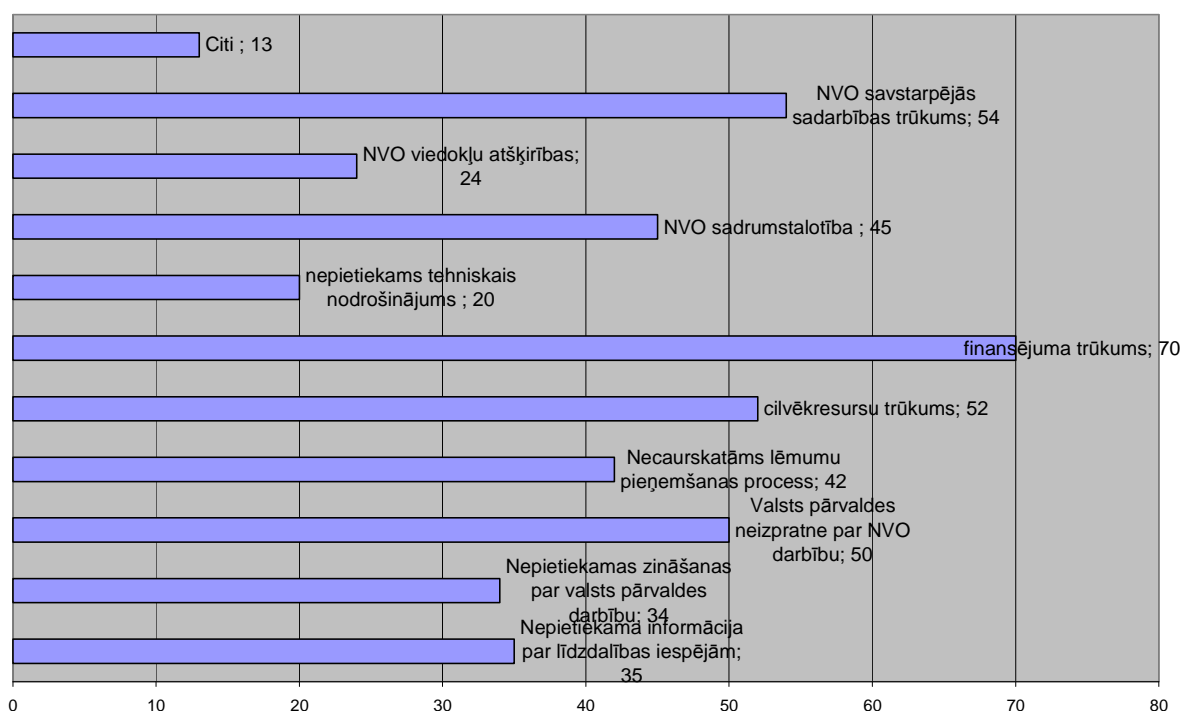
ga, tiek uzklauskātas aktualitātes, vairāk uzmanības un darbības tiek veiktas, ja tiek ziņots par ārstēšanas problēmām, diemžēl profilaksei – mazāk vērības.

- Latvijas Saeima pasludināja Starptautisko ģimenes dienu par atzīmējamo dienu 2007.gada 24.maijā. Daudz bērnu ģimenes definīcija iekļauta Likumā un stājusies spēkā 16.11.2009. Taču praktiski nekas netiek darīts, lai šiem lēmumiem sekotu reāla darbība un aktivitātes valdības līmenī. Pretēji tam, neskatoties uz izteikto NVO satraukumu par Ģimenes lietu ministrijas likvidāciju, tā tomēr tika likvidēta, bet Labklājības ministrijā strādājošie šajā jomā tagad tikai 4 cilvēki 9 mēnešu laikā kopš Ģimenes lietu ministrijas likvidācijas šo darbu praktiski nav turpinājuši un tas tagad notiek formāli.
- Par valsts funkciju nodošanu nevalstiskajām organizācijām.

4.jautājums. Kādi, jūsuprāt, ir kavējošie faktori sekmīgai NVO līdzdalībai politikas veidošanā un ieviešanā?

Kā galvenie kavējošie faktori sekmīgai NVO līdzdalībai politikas veidošanā un ieviešanā tika minēti finansējuma trūkums (70 atbildes jeb 77%), NVO savstarpējās sadarbības trūkums (54 atbildes jeb 59%), cilvēkresursu trūkums (52 atbildes jeb 57%), kā arī valsts pārvaldes neizpratne par NVO darbību (50 atbildes jeb 55%). Tam sekoja NVO sadrumstalotība (45 atbildes jeb 49%), necaurskatāms lēmumu pieņemšanas process (42 atbildes jeb 46%), nepietiekama informācija par līdzdalības iespējām (35 atbildes jeb 38%), nepietiekamas zināšanas par valsts pārvaldes darbību (34 atbildes jeb 37%) un NVO viedokļu atšķirības (24 atbildes jeb 26%). NVO iesaisti politikas veidošanas un ieviešanas procesā vismazāk kavē nepietiekams tehniskais nodrošinājums (20 atbildes jeb 22%).

Kavējošie faktori	Skaitis	%
Nepietiekama informācija par līdzdalības iespējām	35	38
Nepietiekamas zināšanas par valsts pārvaldes darbību	34	37
Valsts pārvaldes neizpratne par NVO darbību	50	55
Necaurskatāms lēmumu pieņemšanas process	42	46
Nepietiekama NVO administratīvā kapacitāte:		
•) cilvēkresursu trūkums	52	57
•) finansējuma trūkums	70	77
•) nepietiekams tehniskais nodrošinājums	20	22
NVO sadrumstalotība (daudz nelielu un vāju organizāciju)	45	49
NVO viedokļu atšķirības	24	26
NVO savstarpējās sadarbības trūkums	54	59
Citi	13	14

Papildus tika norādīti vēl arī šādi kavējošie faktori:

- NVO viedoklis tiek uzklausīts, bet netiek ņemts vērā.
- Atsevišķu valsts pārvaldes darbinieku nolaidīga attieksme pret NVO. NVO no attālajiem reģioniem grūti aktīvi piedalīties ministriju darba grupās.
- NVO nespēja skatīties uz lietām valstiski kopumā. NVO vēlme lobēt tikai savas lietas valsts struktūrās.
- NVO netiek ņemtas „pārāk nopietni”, bet gan kā „vajadzīgais ķeksītis” nepieciešamības gadījumos. Pamatojums iepriekš minētajam: jau vairāk kā 2 mēnešus Limbažu fonds ir pieteicies Labklājības ministrijas mājas lapā piedāvātajai sadarbības līguma slēgšanai ar NVO, bet atbilde nav saņemta.
- Vajadzīgos lēmumus cenšas pieņemt bez NVO vai iestrādā sev vajadzīgās korekcijas pēc vienošanās ar NVO.
- Biedrībām no reģioniem trūkst finansējuma tiešas līdzdalības nodrošināšanai pasākumos Rīgā vai reģionu centros. Nereti uzaicinājumos tiek piedāvāts piedalīties pasākumos, kuri ilgst 1-2 stundas. Savukārt ceļš no reģioniem līdz Rīgai turp un atpakaļ kopā sastāda aptuveni 6 stundas.
- Nav skaidri nodefinētas un tiesību aktos nostiprinātas valsts politikas NVO līdzdalības jomā. Mūsuprāt, tas ir ļoti aktuāls jautājums, jo ārvalstīs pastāv dažādi modeļi šajā jomā un jābūt skaidrībai – uz ko tiecas Latvijas valsts.

- Atbalsts ģimeņu NVO veidošanai, stiprināšanai un ilgtspējīgai attīstībai. Neticība politiķu vēlmei uzlabot valsts ģimenes politiku. Aktīvo NVO līderu aizbraukšana no Latvijas algota darba meklējumos, kas noved pie NVO likvidācijas vai kļūšanu par vājām.
- Daudzas NVO nav interešu aizstāvības organizācijas – tās nepārstāv nevienas sabiedrības grupas vajadzības, tās vienkārši „strādā uz sevi”, nodrošinot sev darbu caur projektiem un valsts deleģējumu, bet viņu projektu atziņas un pieredze nekad netiek virzīta politikas līmenī un tās neaizstāv savu pakalpojumu gala saņēmēju – skolēnu un viņu vecāku intereses. Daudzas NVO ir politiski/ finansiāli angažētas – ja tās saņem finansējumu tieši no IZM vai tās aģentūrām, kas administrē ES fondus vai citus līdzekļus, tās parasti nekonfrontējas ar IZM viedokli, veidojot tiesisko regulējumu. Manuprāt, NVO līdzdalības vājums ne tik daudz nāk no pašām NVO, bet no kopējās valsts pārvaldes kultūras, ka iedzīvotāju - iestāžu radīto pakalpojumu gala produkta/ pakalpojuma saņēmēja – viedoklis nav svarīgs. Izglītībā lēmumi tiek pieņemti, neuzklausot vecākus un skolēnus, veselības aprūpē – neuzklausot pacientus. Lēmumi tiek pieņemti politiķu, ierēdņu un nozares darba ņēmēju līmenī (skolotāju, mediķu arodbiedrības).
- Valsts spļauj virsū uz NVO un uz visu tautu kopumā.
- Nav vēsturiski nostiprinātu tradīciju šajā jomā. Arī neticība, doma, kas tas būs vērtīgi paveikts darbs.
- Likumdošanas aktu nesakārtotība par NVO sektoru – nav kritēriju klasifikācijas, nav likuma par brīvprātīgo darbu. Absolūts haoss finansēšanas jautājumos un funkciju deleģēšanā.
- Pašvaldību nesadarbošanās! Iepriekšējā pieredze, kad aicinājām.

5.jautājums. Vai jūsu organizācija ir pievienojusies NVO un Ministru kabineta sadarbības memorandam?

27 organizācijas jeb 30% respondentu atbildēja ar „jā”. 64 organizācijas jeb 70% respondentu atbildēja ar „nē”.

Organizācijas, kuras ir pievienojušās NVO un MK sadarbības memorandam, savu izvēli pamatoja šādi:

- Lai labāk varētu līdzdarboties politisko lēmumu pieņemšanas procesā un būtu lietas kursā par MK un NVO sektorā notiekošo, lai iegūtu aktuālo informāciju.
- Dialoga iespējas.
- Tas ir vienīgais mehānisms, kas darbojas kā starpnieks starp NVO un MK.
- Aktīvāk iesaistīsimies valsts pārvaldē un kopā spējam vairāk mainīt par labu sabiedrībai.

- Cerējām, ka varēsim saņemt vairāk informācijas un ka palielināsies iespēja paust savu viedokli un ietekmēt lēmumus.
- Lai sekotu līdzī attiecīgo lēmumu risināšanā, izteiktu savu viedokli un risinātu asi sasāpējušos biedrības jautājumus.
- Saskatām iespēju risināt problēmsituācijas, pārstāvēt savu viedokli, ietekmēt procesus.
- Jā, bet kāda jēga.
- Iespēja ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesus NVO mērķu aizstāvībai kopumā, kā arī iespēja prezentēt savu organizācijas kapacitāti valstij un izvirzīt savus pārstāvjus uz lēmumu pieņemšanas institūcijām, iespēja iepazīt valsts struktūras „no iekšpuses”.
- Zinot, ka Memoranda padomes darbība nav bijusi ne tuvu vēlamai un plānotai, biedrība uzskata, ka ir iespējas pārmaiņas brīdī, kad valstī notiks pārmaiņas par labu pilsoniskai demokrātijai un pārstās dominēt oligarhās (šauru grupu) intereses valsts pārvaldes darbībā. Un tad jau būsim gatavi tūlītējai auglīgai sadarbībai.
- Palielināta informācijas apmaiņa, dialoga iespējas.
- Tā ir laba iespēja aktualizēt NVO un valsts sadarbības procesa grūtības un ļoti ātri iegūt kompetentu palīdzību (VK) un citu NVO atbalstu un viedokli. Memorandam it kā ir „svars” arī ierēdņu acīs.
- Jo vēlējamies iesaistīties politikas plānošanas procesos.
- Lai sekmētu pozitīvu sadarbību.
- Organizācija piedalījās Memoranda izstrādē. Saredzam to kā efektīvu mehānismu sabiedrības līdzdalībai lēmumu pieņemšanā.
- Lai veidotu sadarbību ar LR.
- Lai sniegtu savu ieguldījumu aktīvas sabiedrības veidošanā un stiprinātu tiltu starp sabiedrību un valsts pārvaldi.
- Tā ir platforma, lai tiktos ar valdību, uzzinātu jaunumus, kā arī nodotu savu viedokli.

Organizācijas, kuras nav pievienojušās NVO un MK sadarbības memorandam, kā iemeslus minēja:

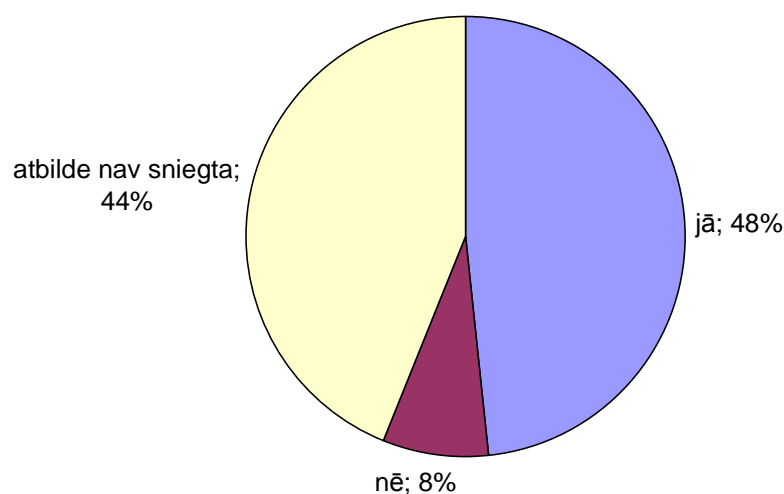
- Nav bijusi iespēja līdz šim šādu sadarbības memorandu noslēgt un pagaidām nezinu, vai mums un valstij no tā būtu kāds labums. Kad jutīsim, ka ir, domāju, ka likumsakarīgā kārtā tas tiks paveikts, jo labprāt iesaistītos valsts politikas plānošanas un īstenošanas procesā arvien vairāk.
- Cilvēkresursu trūkums, laika trūkums, ir iestrādes, lai pievienotos.
- Ir plānots pievienoties memorandam.

- Pievienosimies, tiklīdz tas būs iespējams.
- Orientējamies uz sadarbību tieši ar Kultūras ministriju.
- Organizācijai šobrīd nav pietiekamu cilvēkresursu dalībai memorandā, taču šī gada laikā plānojam pievienoties sadarbības memorandam.
- Nav bijis pietiekami laika šim jautājumam pievērsties, un mūsu intereses tāpat tiek pārstāvētas caur mūsu biedru organizācijām vai organizācijām, kurās līdzdarbojamies.
- Valstī nav attīstības plāna un neredzam tam jēgu.
- Bet pievienojusies ir mūsu sadarbības organizācija LOSP, kura pārstāv mūsu intereses.
- Trūcis laika un cilvēkresursu; neesam saskatījuši konkrētu atdevi no šī dokumenta.
- Neredzu tam jēgas, agrāk iesaistījos aktīvāk, bet ietekme vai izmaiņas retu reizi ir jūtamas. Labāk orientēt jau tā ierobežotos resursus reālai un praktiskai darbībai organizācijas attīstībai.
- Pagaidām nesanāca ar laika grafikiem, lai atbrauktu uz Rīgu noteiktos datumos un parakstītu memorandu. No cita skata punkta, tas vienalga netraucē darbam.
- Biedrība juridiski reģistrēta kopš 2010.gada janvāra un plāno parakstīt MK memorandu šajā gadā.
- Tad, kad notika „masveida” parakstīšanās, vēl nebijām reģistrēti; pēc mūsu rīcībā esošās informācijas, parakstījušās 160 NVO, bet par to, ka notiktu aktīva sadarbība ar šīm NVO, informācijas mūsu rīcībā nav. Kā to var veikt pašreiz, arī nav informācijas.
- Nav pietiekošas informācijas, kā to izdarīt.
- Līdz šim neesam saskatījuši pievienošanās lietderību. Esam ieplānojuši pievienoties Memorandam tuvākā gada laikā.
- Mūsu NVO ir LOSP sadarbības tīklā, savukārt LOSP ir memorandu parakstījuši.
- Mūsu fonds nodibināts 2009.gadā, tāpēc aktivitātes lielākoties tika vērstas uz organizatoriskas dabas jautājumu risināšanu.
- Ģimenes politikas jomā uzskatām to nepieciešamu valdībai tikai ķeksītim - šķietamai NVO un valdības sadarbībai.
- Organizācija neliela, aktīvi darbojamies savu nosprausto uzdevumu veikšanā, bet sekojam līdzīgi notikumiem valsts dzīvē.
- Paredzēts pievienoties.
- Jaundibināta NVO, bet nākotnē plānojam.
- Pievienosies gada laikā.
- Nezināju, ka tāds eksistē.
- Zinām organizācijas, kas ir pievienojušās, bet panākumu nav.

- Jo nav vēl izsniegta reģistrācijas apliecība no Uzņēmumu reģistra.
- Jo mūsu organizācija ir nesen uzsākusi savu darbību un ir nepietiekamas zināšanas.
- Mūsu pensionāru biedrība pastāv nepilnu gadu un nav vēl pieredzes.
- Nav bijis piedāvājums/ uzaicinājums.
- Pārstavu organizāciju, kura tikai šogad izveidota. Nebijām par to domājuši, un pagaidām ir citas prioritātes.
- Esam pavisam vietēja mēroga NVO.
- Neesmu informēts.
- Neredzam vajadzību.
- Bezjēdzīgi.
- Esam tikko nodibinājušies.
- Neesam šo jautājumu uzskatījuši par būtisku organizācijas mērķu sasniegšanā.
- Nezinājām.
- Cilvēkresursu trūkums.
- Nav bijis pietiekami informācijas par reālo ietekmi no šī sadarbības veida.
- Neko par tādu nezinājām.
- Mūsu biedrībai ir citi mērķi.
- Procesa kampaņveidība un nepārskatāmība.
- Darbību tikai uzsākam.

6.jautājums. Vai NVO un Ministru kabineta sadarbības memorandā ietvertie mērķi un uzdevumi ir aktuāli un atbilst šā brīža vajadzībām?

Jāatzīmē, ka sadarbības memorandu līdzīgi vērtē gan tās organizācijas, kuras memorandu ir parakstījušas, gan tās, kuras memorandam nav pievienojušās. Gandrīz puse aptaujāto (44 organizācijas jeb 48% respondentu) atzina, ka NVO un MK sadarbības memorandā ietvertie mērķi un uzdevumi ir aktuāli un atbilst šā brīža vajadzībām, tajā skaitā 23 organizācijas memorandu ir parakstījušas, bet 21 organizācija to nav parakstījusi. Savukārt, 7 organizācijas (jeb 8%) uz šo jautājumu atbildēja noliedzoši, tajā skaitā 3 no tām memorandu ir parakstījušas, bet 4 - memorandam nav pievienojušās. 40 organizācijas (jeb 44% respondentu) atbildi nesniedza, galvenokārt tādēļ, ka nebija iepazinušās ar memorandu; šo organizāciju vidū bija tikai viena, kura memorandu ir parakstījusi, bet atturējusies paust savu viedokli.

Respondenti, kuri ir parakstījuši sadarbības memorandu, snieguši šādus komentārus:

- Kopā līdzdarbojoties varam caur attiecīgām ministrijām ietekmēt valdības lēmumus un izvirzīt problēmas.
- Jā, jo pilsoniska sabiedrība tikai vēl attīstās.
- Ne pārāk. Arī gadam plānotais neatbilst aktuālajam, bet tendenciozi tiek realizēts. Lielu lomu spēlē personības. Daudz amatu dalīšanas. Nav atskaites punktu par pieņemtajiem lēmumiem.
- Būtībā jau daļēji. Šā brīža aktualitātes krīzes novēršanā, kur aktīvi varētu sadarboties un līdzdarboties NVO, netiek gandrīz nemaz skartas, vai skartas bez vērā ņemamiem prognozējamiem rezultātiem.
- Daļēji.
- Ir ļoti svarīgi, lai NVO piedalītos normatīvo aktu izstrādēs procesā, jo publiski izteikti viedokļi ļoti maz ietekmē ierēdņu darbību – tas, kas tiek pausts publiski, ļoti bieži nekādā veidā neietekmē tiesību aktu. Lai nodrošinātu NVO/ pilsoņu interešu iekļaušanu tiesību aktos, NVO ir jāpazīst un jāpiedalās tiesiskajā procesā, kas, protams, prasa zināšanas un lielus resursus. Memorands sniedz daļu šo zināšanu un palīdz procesā.
- NVO ir sava specifika, kura nevar tikt atrunāta konkrēti vienā memorandā, tas ir pārāk vispārīgs.
- Kā kuru reizi.
- Lielākoties mērķi ir joprojām aktuāli.

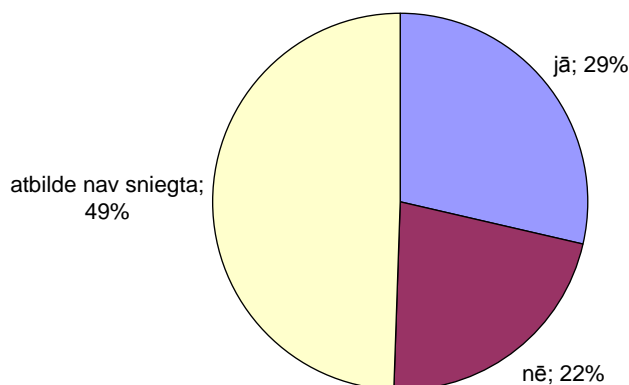
Respondenti, kuri nav parakstījuši sadarbības memorandu, snieguši šādus komentārus:

- Es domāju, ka izvirzītais mērķis ir aktuāls, jo šobrīd, kad ir valstij smaga situācija, tikai saliedētība un konsolidācija vienotam mērķim vajadzīga visos līmeņos, kas nozīmē, ka ir jāiesaista pēc iespējas vairāk organizāciju, kuras kompetences ietvaros ir sniegt savus atzinumus un vērtējumus par konkrētiem valstij svarīgiem jautājumiem, tādējādi attīstot pilsonisko sabiedrību Latvijā, rādot piemēru citiem. Tajā pašā laikā redzu, ka nevalstiskās organizācijas ne līdz galam tiek iesaistītas valstisku lēmumu pieņemšanas apspriedēs Ministru kabinetā un to viedoklis ne līdz galam tiek uzklauts. Tāpat, izejot no dokumenta, neticu, ka nevalstiskas organizācijas ir līdz galam informētas par visiem svarīgajiem procesiem katrā no jautājumiem, kas katras jomas organizācijai ir svarīgas. Varu vienīgi piekrist, ka daudzās pašvaldībās ir stipri attīstīta sabiedrības, nevalstisko organizāciju iesaiste jautājumu pieņemšanā, kas noteikti ir pozitīvs faktors.
- Varētu papildināt.
- Neesam detalizēti iepazīnušies ar memorandu, tāpēc grūti atbildēt.
- Ja vēl būtu valsts pārvaldē vairāk motivētu cilvēku šo Memorandu īstenot arī darbos, ne tikai vārdos, tad varētu „normāli dzīvot”.
- Vajadzētu tos realizēt.
- Neesmu iedziļinājusies. Ik pa brīdim no tur iesaistītajiem dzirdu sajūsmas stāstus, ka viss notikšoties, bet pēc laiciņa – atkal nekā...
- Neesam pilnībā izanalizējuši memoranda mērķus un uzdevumus.
- Ņemot vērā, ka Memorands - pēc būtības - ir vispārīgs konceptuāls dokuments, mūsaprāt, tā saturs ir aktuāls un atbilstošs. Pie kam, tas paredz arī konkrētas līdzdarbības veicināšanas formas (6.punkts).
- Ģimenes politikas jomā tos nesaredzam, it īpaši pēc Ģimenes lietu ministrijas likvidācijas.
- Nemāku komentēt. Iespējams, ka ir aktuāli, bet pieredzes trūkums NVO liedz šos uzdevumus pildīt.
- Bet tie ir tikai uz papīra!
- Neviens. Ministri nekompetenti. Ar viņiem kauns sadarboties.
- Daļēji.

7.jautājums. Vai NVO un MK sadarbības memorandā nepieciešamas kādas izmaiņas? Kādas?

Salīdzinot ar iepriekšējo jautājumu, šajā jautājumā viedokļi nedaudz dalās. Organizācijas, kuras ir parakstījušas sadarbības memorandu, biežāk izvēlējās atbildi, ka tajā ir

nepieciešamas izmaiņas, nekā tās organizācijas, kuras memorandam nav pievienojušās. Kopumā aptuveni trešā daļa aptaujāto (26 organizācijas jeb 29% respondentu) atbildēja, ka NVO un MK sadarbības memorandā ir nepieciešamas izmaiņas, tajā skaitā šādu atbildi sniedza 17 organizācijas, kuras memorandu ir parakstījušas, un 9 organizācijas, kuras memorandam nav pievienojušās. Savukārt, 20 organizācijas (jeb 22%) uzskata, ka memorandā izmaiņas nav nepieciešamas, tajā skaitā ar memoranda pašreizējo tekstu apmierinātas ir 6 organizācijas, kuras to ir parakstījušas, un 14 organizācijas, kuras to nav parakstījušas. Savukārt, 45 organizācijas (jeb 49% no visiem respondentiem) atturējās paust savu viedokli šajā jautājumā, galvenokārt tās pašas, kuras nebija atbildējušas arī uz iepriekšējo jautājumu par sadarbības memorandā ietverto mērķu un uzdevumu aktualitāti un atbilstību šā brīža vajadzībām, norādot, ka ar memorandu nav iepazinušās.

Respondenti, kuri ir parakstījuši sadarbības memorandu, snieguši šādus komentārus:

- Ir jautājumi, kurus apspriež jau 3 gadus, bet jēgas nekādas. Tas ir pārmetums atsevišķiem NVO pārstāvjiem, kas atrodas Memoranda padomes locekļu statusā, bet neko vairāk par tukšu demagoģiju nespēj izdarīt. Iespējams vajadzētu piešķirt zināmu atalgojumu padomes locekļiem un par to prasīt konkrētu darbu izpildi.
- Grūti teikt - ļoti neefektīva struktūra.
- Iztrūkst redzējuma par sadarbības rezultātiem.
- Vajadzīgs atvēlēt vairāk laika NVO un MK sanāksmēm, jo ir jābrauc no rajoniem un tā netiek izmantoti laika resursi.
- MK un NVO nepieciešama biežāka domu apmaiņa.
- Ir pievienojušās organizācijas, bet aktīvi neiesaistās memoranda aktivitātēs, – jāveicina šo organizāciju iesaistīšanās.

- Sistemātiskāka darba plānošana par aktuālām tēmām, elastīgums un personīgo atskaišu pieprasīšana. NVO aktivitātes veicināšana tēmu piedāvājumā.
- Memoranda darbībai ir jābūt pakļautai pašreizējai situācijai. Ir jāizmanto sabiedrības organizētās, aktīvās daļas potenciāls. Taču pašreizējā oligarhā valsts politika, pārvaldes sistēma, kad darbības primāri tiek veiktas šauru grupu interešu labā nevis sabiedrības labā, nerada dižu interesi valsts pārvaldē par sadarbību ar NVO. Tā notiek ķeksīša pēc. Jāmaina valsts demokrātijas sistēma no oligarhās uz pilsonisko, no primārām rūpēm par šaurām grupām piederīgo labklājību, drošību un ilgtspēju, nerēķinoties ar plašas sabiedrības vajadzībām uz sistēmu, kura primāri rūpējas par visas sabiedrības labklājību, drošību un ilgtspēju, primāru uzmanību pievēršot vērtējot nevis pēc naudas maka biezuma, bet pēc cilvēku grupu riska novēršanas, īpašām un speciālām vajadzībām (trūcīgie, cilvēki ar intelektuālām un psihiskām problēmām, vecuma demenci un invalīdi, kuru dzīvi nodrošina speciāls aprīkojums, kas kompensē fiziskos trūkumus). Ātrāk izmaiņas nav gaidāmas, lai kā arī NVO, vai kāds cits arī nevēlētos.
- Konkrētāki mērķi un rīcības plāns.
- Skaidrība/ kritēriji, kas ir darba rezultāts – tas nevar būtu tikai sēžu skaits (process), tam ir jābūt konkrētiem lēmumiem, uz kuru pamata notiek darbība.
- Aktīvāk organizēta darbība.
- Esam šo labo praksi kopā ar Pilsonisko aliansi un Eiropas Kustību Latvijā pārcēlušī uz Saeimu – ir noslēgts līdzīgs memorands un darbojas izpildes padome. Kā arī līdzīgs mehānisms ir iedzīvināts Rīgas Domē, pateicoties NVO spiedienam. Memoranda padomes darbs vairākos virzienos izdevies, piemēram, nodrošinot iedzīvotāju un organizāciju saikni ar Ministru prezidentu un Ministru kabinetu, nodrošināts dialogs un risinājums steidzamiem jautājumiem un nodrošināta NVO iesaiste ministriju konsultācijās par nacionālajām pozīcijām, NVO viedokļu atspoguļojums nacionālajās pozīcijās. Savukārt, no aktivitātēm Memorandā noteikto darbības virzienu realizēšanai - sagatavota un ievietota MK interneta mājas lapā informācija, nodrošināta NVO nediskriminējoša pieeja. Par Memoranda pilnvaroto pārstāvju dalību darba grupās var secināt, ka sadarbība un NVO viedokļu koordinēšana un paušana atkarīga no deleģēto NVO klātbūtnes, kompetences un resursiem. Joprojām būtisks Memoranda padomes dienaskārtības jautājums ir mehānismu pilnveidošana nevalstisko organizāciju un valsts pārvaldes institūciju sadarbībai. Darbību un attīstību būtiski ietekmē resursu trūkums, atliktas VK programmas NVO kapacitātes stiprināšanai. Rit darbs, lai izvēlētos principus, pēc kuriem noteikt NVO pārstāvi MKK. Diemžēl daudzos procesos nav iesaistīti sabiedrības pārstāvji, tai skaitā Reformu vadības grupā, kaut arī Latvijas Sieviešu nevalstisko

organizāciju tīkls sadarbībā ar partneriem bija izstrādājis priekšlikumu LSOST, Latvijas Samariešu biedrības, SUSTENTO un Latvijas lauku sieviešu apvienības. Noteikti jāuzlabo konsultāciju process un metodes. Nepieciešama tālāka rīcība attiecībā uz resursu pieejamību: nodrošināt, lai Sabiedrības integrācijas fonda statuss netiek aizskarts, atvērt struktūrfondus NVO un noteikt 10% līdzfinansējuma kā brīvprātīgo darbu. Attiecībā uz politisko vadību un sadarbību nepieciešams iesaistīt NVO pārstāvjus Reformu vadības grupā kā ekspertus, uzrunāt pašvaldības (LPS, LLPA, politiskās partijas) – par NVO pakalpojumu finansēšanas nesamazināšanu, vai šo samazinājumu veikšanu līdzīgā līmenī ar pašvaldības institūcijām, jo saņēmēji it tie paši pašvaldību iedzīvotāji, kā arī izveidot darba grupu, kas risinātu nākamās uzdevumus pēc 500 miljoniem, respektīvi, budžeta samazināšanas, grupu – kas gatavotu valsts sniegto pakalpojumu pārņemšanu.

- Jā, sadalīt pa mērķa grupām. Sociālā sfēra netiek pieminēta. Veselība.
- Strukturēt darbu pa nozarēm un sabiedrības mērķa grupām.

Respondenti, kuri nav parakstījuši sadarbības memorandu, snieguši šādus komentārus:

- Uzskatu, ka nav jāņem vērā izstrādātie dokumenti, kā, piemēram, memorandā pieminētais par pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politiku no 2005.-2014.gadam, jo uzskatu, ka šis dokuments nav saistāms ar reālo situāciju un daudz kas no ierakstītā nemaz netiks īstenots. Uzskatu, ka ir skaidri jādefinē, ka galvenais uzdevums starp valsti un nevalstiskajām organizācijām ir stipra partnerība lēmumu pieņemšanā un ka tiks veicināts to organizāciju skaits caur dažādiem projektiem, kas turpinās iesaistīties politikas procesa plānošanā un realizācijā –vienalga, valsts vai pašvaldības sektorā. Man šķiet, šis ir galvenais punkts pašreiz, kas valstij ar nevalstiskajām organizācijām ir jānosaka, bet šādu plānu līdz 2014.gada veidošana man šķiet tāda sapņaina, zinot, cik bieži Latvijā mainās varas.
- Aktualizēt, precizēt.
- Neesam detalizēti iepazinušies ar memorandu, tāpēc grūti atbildēt.
- Nepieciešams nepārtraukti pārskatīt sadarbības uzdevumus, lai sadarbība būtu aktuāla, atbilstoša esošajai situācijai.
- Uz doto brīdi ir pietiekami labas lietas iekļautas, kuras visas vēl nav īstenotas – kā saka „*step by step*”, izdarām vienu darbiņu un tad ķeramies klāt nākamajam.
- Konkurēts izpildes grafiks. Saistību pārņemšana citam Ministru kabinetam.
- MK vairāk jāvērs uzmanība uz NVO profesionālā viedokļa atbalstīšanu un ieviešanu likumu pieņemšanas procesos.

- Ģimenes un demogrāfiskās politikas veidošanā un attīstībā. Lielākoties NVO darbs tiek veikts sabiedriskā kārtā, bet komunicēšanās ar valdību notiek darba dienās, kad lielākai daļai NVO līderu jāatrodas algotajā darbā. Darba devēji nav ieinteresēti atļaut darbiniekiem darba laikā doties uz valdības vai ministriju sēdēm un apspriedēm.
- Aktualizēt, sekojot līdzi pēdējā laika notikumiem politikā un ekonomikā, piemēram, bezdarba jautājumi.
- Neesmu šajā jautājumā zinoša, bet vēlos turpmāk, lai tiktu atbalstīti pensionāru iesniegtie projekti.
- Realizācija dzīvē.

8.jautājums. Vai jūsu organizācija veic kādas valsts deleģētās funkcijas?

No visiem respondentiem tikai 13 organizācijas (jeb 14%) norādījušas, ka veic valsts deleģētās funkcijas, savukārt 78 organizācijas (jeb 86%) atbildējušas ar „nē”.

9.jautājums. Kādas, jūsuprāt, ir NVO priekšrocības valsts deleģēto funkciju īstenošanā?

Kaut arī tikai 14% respondentu bija norādījuši, ka veic valsts deleģētās funkcijas, tomēr savu viedokli par NVO priekšrocībām un problēmām valsts deleģēto funkciju īstenošanā izteica lielākā daļa respondentu.

Organizācijas, kuras veic valsts deleģētās funkcijas, kā NVO priekšrocības norādīja:

- Elastība lēmumu pieņemšanā, zemākas izmaksas, fleksibilitāte, mazāka birokrātija.
- NVO ir mobilāka.
- Mērķorientācija uz sabiedrisku labumu.
- Lētāks pakalpojums, vairāk atbilst klientu vajadzībām.
- Mazākas finansu izmaksas; konkurence nodrošina augstāku kvalitāti.
- Sabiedrības mērķgrupu sasniedzamība.
- Pakalpojums lētāks.
- Tiek aptverta lielāka auditorija, nelieto valsts resursus.
- Padziļināta izpratne par konkrēto pakalpojumu.
- NVO ir savas jomas profesionāļi. Nav birokrātiskā administratīvā aparāta. Elastīgi. Entuziasti. Labākie no tautas (enerģiskākie).
- Augsta ekspertīze atsevišķās jomās (piem. dzimumu līdztiesība, invalīdu tiesības, krīzes un atbalsta pakalpojumu sniegšana) tomēr ir NVO pusē. Arī sniegto pakalpojumu izmaksas ir būtiski lētākas nekā ar privāto sektoru (NVO tomēr ir „plānāks”

administratīvais aparāts), lai gan būtiski saprast, ka arī NVO ekspertiem ar atbilstošu izglītību un profesionālo pieredzi ir sagaidājums attiecībā uz atalgojumu un sociālo nodrošinājumu. Tomēr pašvaldību uzņēmumi/ pakalpojumi sniedzēji ir ar zināmu priekšrocību – viņu pakalpojuma izmaksa ir vēl zemāka, jo infrastruktūras izmaksas lielākoties ir pašvaldības segtas.

- Zemāka cena, labāka kvalitāte, profesionāla problēmas izpēte.
- Efektivitāte.

Organizācijas, kuras neveic valsts deleģētās funkcijas, sniedza šādas atbildes:

- Ja tiek deleģētas tiešām konkrētās NVO kompetences ietvaros šīs funkcijas, tad ir skaidrs, ka konkrētās NVO pārstāvji šo jautājumu spēs atrisināt kvalitatīvāk, jo tomēr tie iespējams ir savas nozares vieni no speciālistiem, tiem ir daudz kontaktu šajā jomā, tie var daudz koordinēt un galvenais – NVO vienmēr aizstāv sabiedrības intereses, kas ir ļoti būtiski.
- Mērķa grupas vajadzību pārzināšana, nebirokratizēta pieeja problēmu risināšanā, t.i. lielāka elastība.
- Tuvāk sabiedrībai.
- Vietējās situācijas pārzināšana, attīstītās NVO ir kvalificēti dažādu jomu profesionāļi, vietējais sadarbības tīkls, līdzdarbošanās stiprina vietējo sabiedrību.
- Fleksibilitāte un iespēja efektīvāk izmantot resursus.
- Spēja realizēt funkcijas atbilstošāk mērķauditorijas vajadzībām.
- Apbrīnojami, bet ja kādai NVO kaut ko deleģē, tad tās pakalpojums nemaz nav lētāks, bet pat dārgāks! Šķiet, ka NVO uzskata deleģējumus par zelta bedrīti sev!
- Lētāk un izdevīgāk ar brīvprātīgo iesaistīšanu, plašākas iespējas uzlabot pakalpojumu kvalitāti.
- Daudz mazākas izmaksas, pamatojoties uz to, ka NVO veido cilvēki, kas (lielākoties) apvienojas idejas vadīti, t.i., NVO balstās uz brīvprātīgo darbu, kas balstīts uz personīgu motivāciju. NVO sektors vairāk kā 10 gadu laikā ir attīstījies un šobrīd varu apgalvot, ka sektorā darbojas profesionāļi, kuru zināšanas ir būtiskas valsts funkciju veikšanai. NVO ir tuvāk sabiedrībai jeb tiešajai mērķa grupai, ar ko attiecīgā organizācija strādā, labāk pārzina aktuālās vajadzības un pārzina situāciju jomā, kurā darbojas organizācija.
- Efektivitāte - ekonomiska un sabiedriska.
- Ir tuvāk attiecīgai sabiedrības daļai un daudz ātrākas reaģēšanas spējas.

- Profesionālāka pieeja un labāka jautājuma izpratne, kā arī tas, ka NVO ir tuvāk cilvēkiem kā valsts pārvalde.
- Nekādas.
- NVO ir elastīgākas pārmaiņām, pašas meklē sev finansējumu, aktīvi iesaistās politiskajos procesos.
- Zemākas izmaksas, iespējas operatīvāk reaģēt uz izmaiņām; ja deleģējamais uzdevums saistīts ar sabiedrības sociālā riska grupām, tradicionāli NVO ar šīm grupām komunicē labāk.
- Visiem zināmās – saistība ar mērķgrupām, prasme strādāt ar viņiem, uzticēšanās, elastīgums, mazākas izmaksas.
- NVO ir ciešāka saite ar mērķauditoriju, jo vairāk uzticas tiem, kuri ir blakus, nevis tālu Rīgā. Cilvēki ar sūdzībām uz Rīgu (uz ministrijām) nebrauc, bet gan vietējā līmeņa NVO sūdzas par grūtu dzīvi un ministriju pieņemtiem lēmumiem. Līdz ar to NVO labāk pārzina mērķauditoriju vajadzību un problēmu loku. NVO taupīgāk un lietderīgāk izlieto līdzekļus, ja salīdzināt to ar dažu ministriju darbību. NVO naudas apgrozījums ir mazāks, taču bilances caurspīdīgums ir lielāks.
- NVO izmaksātu lētāk, jo paveiktu ar mazākiem cilvēkresursiem.
- Finansējuma mērķtiecīga un kreatīva izmantošana, administratīvo izdevumu samazināšana, profesionālu pakalpojumu piedāvāšana.
- Nav birokrātiskā „spiediena” radītā ierobežojuma.
- Nekādas.
- Izmantojot NVO palīdzību vai sadarbību ar NVO, iespējams salētināt, kā arī pietuvināt publisko pakalpojumu sniegšanu, īstenot dilstošā atbalsta un papildinātības principu utt.
- NVO ir mobilāka lēmumu pieņemšanā un taktiskās izmaiņās, kuras diktē ārējie faktori. NVO vada un darbina entuziasti, kuri lielā mērā darbojas bez maksas, brīvprātīgi. NVO dalībnieki ir „cilvēki no tautas”, politiskai elitei galvenokārt nepiederoši, tāpēc zina sabiedrības konkrētā brīža aktuālās problēmas un redz valsts institūcijām grūti saskatāmus risinājumus, kuri ir ciešā saitē ar realitāti, kamēr valsts institūciju kabineti ir visai tālu no sabiedrības reālajām norisēm, tāpēc lēmumi un rīcība bieži vien ir neefektīva un pat ar mīnus zīmi.
- Priekšrocība varētu būt tā, ka NVO labāk pārzin savu konkrēto jomu un vieglāk var uzrunāt savus biedrus/mērķauditoriju.
- NVO faktiski ir valsts sniegto pakalpojumu mērķa grupas (sabiedrības) sastāvdaļa. Tās labāk un konkrētāk pārzina valsts funkciju īstenošanas procesa vājās vietas. NVO šīs

funkcijas var veikt efektīvāk, jo līdz ar to pakalpojumu sniedzējs tiek maksimāli pietuvināts patērētājam.

- Nejūtam nekādas priekšrocības. Valdība atsevišķas savas nevarēšanas nodod NVO pārziņā, tādā veidā imitējot darbību norisi. To uzskatāmi parāda darbs Eiropas gadā cīņai pret nabadzību un sociālo atstumtību, kuram valdības nauda nav atradusies, bet to ir uzņēmušās atsevišķas NVO, kuras lobē pamatā tikai savu organizāciju intereses. Līdz ar to notiek tikai diskusijas ķeksītim bez *sausā atlikuma*.
- Uzlabojas sniegtā pakalpojuma kvalitāte. Lētāki pakalpojumi.
- Tuvums pakalpojuma saņēmējam, *grass-root* zināšanas par nozari un pakalpojuma saņēmējiem, personiska pieredze, mazāks institucionālisms/ birokrātija, pieeja mūsdienu zināšanām, kuras bieži vien nav valsts institūciju ierēdņiem, lai arī viņiem ir pieejams liels publiski apmaksātu izglītības iespēju klāsts (dažādi ES projekti, valsts apmaksātas programmas, u.tml.).
- Ir iespējams piesaistīt brīvprātīgos, līdz ar to var izlīdzēties ar mazāku finansējumu.
- Finansējums no valsts budžeta.
- Rezultātu nodošana tālāk, kontrole, pārredzamība.
- Izmaksas, efektivitāte.
- Finansiāla stabilitāte.
- Pieejami cilvēkresursi, motivācija augstāka un arī labāka pieeja mērķgrupām, kuras valsts iestādēm reizēm ir nerasniedzamas.
- Katra organizācija ir specializējusies konkrētos jautājumos.
- NVO ir lielāka izpratne par problēmām, jo darbojas max tuvu mērķgrupām.
- Efektivitāte.
- Pieredze, resursi, ieinteresētība.
- Elastība domāšanā un rīcībā.
- Lielā mērā brīvprātīgais darbs, tātad ievērojami zemākas izmaksas. Tiešā saikne ar sabiedrību.
- Tiešs darbs ar mērķa grupu ļauj efektīvāk risināt problēmas.
- Darba pieredze, apkopotā informācija, saikne ar tiešo mērķa grupu.
- Specifisku problēmu pārzināšana, kompetence specifisku problēmu risināšanā, zināšanas par mērķgrupām.
- Labāka izpratne par nozari un funkciju veikšanu.
- Lētākas pakalpojumu izmaksas + tuvāk mērķa grupām sasniedzami + NVO ir iespēja piesaistīt citus finanšu avotus.

10.jautājums. Kādas, jūsuprāt, ir NVO problēmas valsts deleģēto funkciju īstenošanā?

Organizācijas, kuras veic valsts deleģētās funkcijas, kā problēmas norādīja:

- Ir gadījumi, kad NVO nespēj nodrošināt pietiekami augstu pakalpojuma kvalitāti. Problēmas ar dokumentācijas kārtošanu atbilstoši pakalpojuma pircēja prasībām, problēmas ar izlietoto līdzekļu uzskaiti.
- Nav finansējuma no valsts.
- Kapacitātes trūkums (finansējums cilvēkresursu algošanai un tehniskai darbības nodrošināšanai).
- Neskaidrības likumdošanā, bet viss ir risināms.
- Kvalificētu darbinieku trūkums. Piemērotu telpu un aprīkojuma trūkums. Nododot īstenošanai kādu funkciju, netiek sniegta pietiekoša papildus informācija, netiek nodrošināti izglītojoši pasākumi, piemēram, pašvaldības darbiniekiem tiek nodrošināta iespēja izglītoties kvalifikāciju paaugstinošosursos/semināros; biedrības darbiniekiem, kas veic deleģēto pakalpojumu, šāda iespēja netiek piedāvāta un nodrošināta.
- Resursi ierobežoti.
- Nav koordinatora no valsts puses.
- Neiedziļināšanās pakalpojuma būtībā, īpaši, ja darbs ir saistīts ar cilvēku.
- Domāju, ka gadījumos, kad nav ilgtermiņa garantijas, ka konkrētos pakalpojumus varēs sniegt 5-10 gadu garumā, jautājums ir par kvalificētiem cilvēkresursiem – kāda atdeve un gatavība strādāt uz terminētu darba laiku. Pieņemu, ka tas varētu būt saistīts ar finanšu plūsmu. Joprojām ir jautājums par vispārējo NVO kapacitāti. Atlikta ir Valsts Kancelejas programmas NVO kapacitātes stiprināšanai.
- Finansējuma – kapacitātes trūkums.

Organizācijas, kuras neveic valsts deleģētās funkcijas, sniedza šādas atbildes:

- Uzskatu, ka viena diezgan liela problēma ir tā, ka ļoti daudzas NVO sabiedrībā ir ļoti neatpazīstamas un ja tās veic par konkrēto jautājumu kādu svarīgu diskusiju vai atvērto sarunu par šīs tēmas atrisinājumu, tad uz to ierodas maz cilvēku, jo vienkārši nav līdz galam informēti. Daudzi NVO dzīvo tā kā savā pasaulē un nevēlas ar nevienu koordinēt, sadarboties, runāt. Tikai darīt to, ko liek. Un kad ierodas maz cilvēku, tad uzskata, ka visu ir izdarījuši, bet sabiedrība nelasa to vai ko citu. Uzskatu, ka NVO šādos jautājumos kopīgi vajag koordinēties vairākām, ja konkrētā NVO nav līdz galam spēcīga vienā vai otrā jautājumā par konkrētā jautājuma ieviešanu vai konkrēta pasākuma, kas veicinātu

izpratni par pieņemto lēmumu, izpildi. Ja nebūs sadarbības NVO starpā, tad ko mēs gaidām no mūsu politiķiem?

- Ir dzirdēts, kolīdz tiek deleģēta kāda funkcija, publisko iepirkumu likums sāk attiekties ne tikai uz šīs funkcijas īstenošanas ietvaros veicamajiem iepirkumiem, bet gan uz visu NVO darbību (Nedzirdīgo savienības piemērs). No pieredzes, īstenojot pašvaldības pasūtījumu, – tiek prasīts tikai, lai papīri kārtībā, nevienam īsti nerūp mērķa grupas patiesās vajadzības, pakalpojuma modificēšanas nepieciešamība atbilstoši šīm vajadzībām u.c. Ne vienmēr saprotama ir valoda, kādā tiek komunicēts.
- Zināšanu trūkums.
- Finansējums, tehniskais aprīkojums, līderu, kas to īsteno.
- Gan valsts pārvalde, gan NVO parasti nezina, kas ir funkciju deleģēšana un jauc to ar pakalpojumu sniegšanu vai interešu aizstāvību.
- Nav pieredzes.
- Valsti var pielauzt deleģēt, bet NVO negrib ielikt arī savu brīvprātīgo darbu un saskata deleģējumos ienākuma avotu savai eksistencei.
- Pārāk liela birokrātija.
- Nav pietiekamas zināšanas ne no valsts iestāžu, ne arī no NVO puses par deleģēšanas ieguvumiem un tiesiskajiem aspektiem vai trūkst labās sadarbības piemēri, lai uzsāktu funkciju deleģēšanu. Nevēlēšanās no valsts puses uzsākt sadarbību, lai veiktu būtiskas izmaiņas (bailes no neizdošanās).
- Pietrūks kapacitātes kā izglītības, finanses, tehniskais nodrošinājums.
- Nepietiekams cilvēku un finanšu resurss, kā arī valsts pārvaldes neuzticēšanās NVO sektoram.
- Neesam praksē ar to saskārušies, bet šķiet, ka pamatproblēma nav mainījusies: valsts deleģē pienākumus bez atbilstoša materiālā nodrošinājuma.
- Samazinās iespējas finansējuma piesaistei, jo zūd atbalsts no pašvaldībām, līdz ar to strauji paaugstinājusies konkurence projektos, kas traucē attīstībai. Nav skaidri kritēriji, pēc kuriem tiek izvēlēta NVO, kam deleģē funkcijas.
- Valsts iestāžu pasivitāte šo deleģējumu nodošanā NVO.
- Ja mums uzticētos un pie šo funkciju īstenošanas pasūtījuma varētu tikt bez koruptīviem pasākumiem, ja tam tiktu nodrošināts atbilstošs finansējums profesionāliem kadriem un atbilstošām telpām, nesaskatu nekādas problēmas (runāju tieši par savu organizāciju, pieļauju, ka dažām NVO varētu pietrūkt kapacitātes).

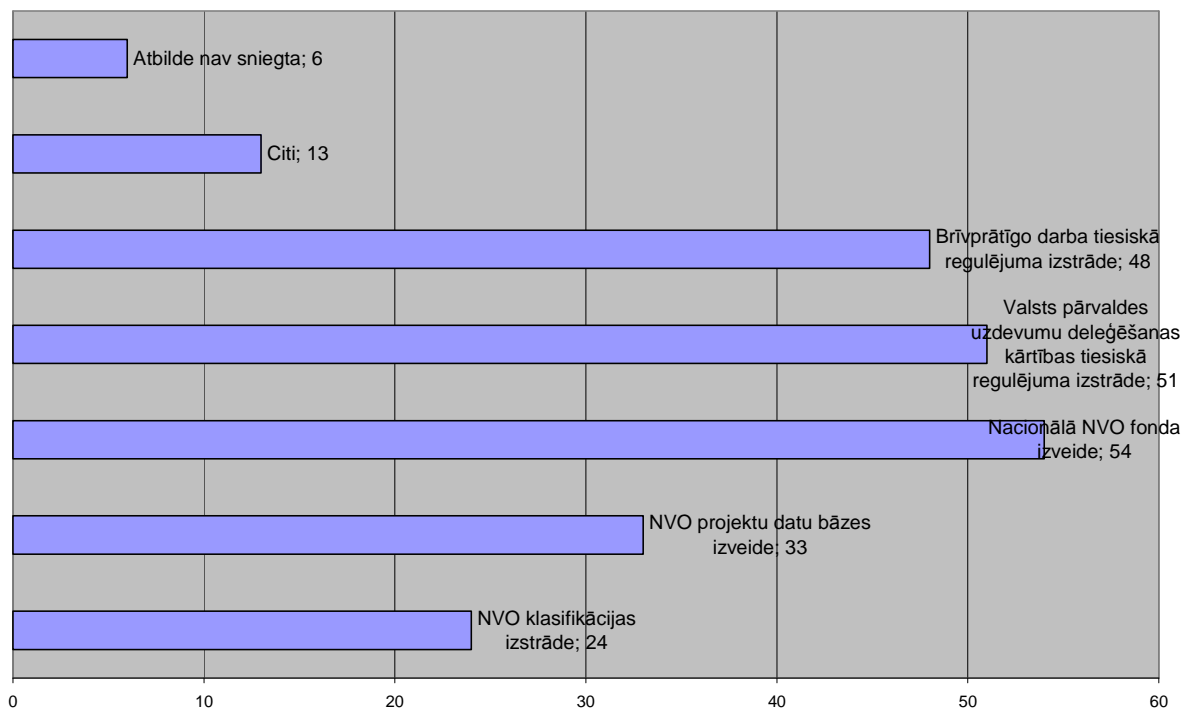
- Kvalificēto cilvēkresursu trūkums, jo finansējums algām iespējams galvenokārt kāda projekta ietvaros. Ierobežots valsts deleģēto funkciju skaits/apjoms vai maz informācijas par NVO iespējām pieteikties.
- Valsts neko nevēlās deleģēt!
- Valsts baidās deleģēt NVO šādas funkcijas.
- Nav likumīga pamata, nav noregulēta likumdošana par tiesībām.
- Pārāk šaura specifika un maza pieredze, kas neļauj pārņemt valsts deleģētās funkcijas pietiekamā apjomā. Nespēja iekļauties valsts birokratizētajā kontroles un atskaišu sistēmā. Atbilstoši kvalificētu cilvēkresursu trūkums.
- Informācijas trūkums; nepietiekošas zināšanas jeb kapacitāte; laika, finanšu resursu trūkums.
- Valsts pārvaldnieku neieinteresētība, kas kavē funkciju deleģēšanu. Tās prioritāte nav darbības efektivitāte, bet gan iespēja līdzekļus virzīt oligarho grupu interesēs, kuras bieži ir pilnīgi pretējas sabiedrības kopumā interesēm. Tāpēc arī NVO nevar īstenot valsts deleģētās funkcijas, jo tās praktiski netiek deleģētas. Tāpat, gadījumos, kad funkcijas tiek deleģētas, valsts skata konkrēto NVO pilnīgi kā savu apakšstruktūru ar visām no tā izrietošām sekām, lai gan sadarbība un pakļautība attiecas tikai uz konkrēto funkciju, ne NVO darbību kopumā.
- Problēmas rodas tad, ja tiek deleģētas funkcijas, bet netiek piešķirti (pietiekoši) līdzekļi.
- Pamatproblēma, no kuras izriet visas pārējās, - nav šīs jomas vienota tiesiska regulējuma valsts līmenī.
- Aktīvo cilvēku trūkums, kas darbu var veikt sabiedriskā kārtā. Ģimeņu NVO darbojas vecāki, kuri audzina bērnus un kuri jau tā ļoti aizņemti savā ikdienas darbā. Ja valsts mazina atbalstu ģimenēm, vecāki zaudē darbu un ir spiesti meklēt darbu ārzemēs, tad pazūd aktīvie NVO biedri, kuriem nav ticības, ka darbs no deleģētajām funkcijām būs stabils un ilgtermiņā.
- Ne vienmēr valsts institūciju atbildīgajām amatpersonām ir pietiekošas zināšanas par to, kas ir NVO (bieži vien nākas konstatēt, ka valsts institūciju izpratnē NVO ir tas pats, kas skolas, bibliotēkas, u.c.).
- Atbildu teorētiski, jo mūsu organizācijai pašai nav šādas pieredzes – mazāks budžets nekā valsts institūcijām, mazāka iespēja izmantot papildus resursus, ja nepieciešams.
- Valsts institūcijai nav liela pieredze funkciju deleģēšanas darbā, reizēm – slikta pieredze agrāk.
- Mūsu biedrības darbībā valsts likumi ierobežotu brīvo iniciatīvu.

- Nekompetence.
- Nepietiekams finansējums, pieredze, kompetences trūkums.
- Valsts institūciju nevēlēšanās uztvert par partneri.
- Cilvēkresursu trūkums.
- Informācijas trūkums.
- Finansējuma trūkums un trūkst arī valsts atbalsta, jo nevēlas deleģēt funkcijas.
- Nav izstrādāts ilglaicīgs sadarbības projekts.
- Finansējuma trūkumus, nevēlēšanās deleģēt.
- Laika trūkums, finanšu trūkums.
- To darīt nevar nekādā gadījumā. Nozags visu.
- Nav pieredzes.
- Netiek ņemtas vērā NVO priekšrocības. Valsts institūcijas nav ieinteresētas, jo NVO viedokļi bieži ir atšķirīgi taisnīguma un atklātības nozīmē.
- Īsti nav informācijas, vai valsts jau ir deleģējusi funkcijas NVO. Ir tikai sarunas.
- Nepastāvīgs finansējums, kas neļauj uzturēt cilvēkresursu kapacitāti.
- Nepietiekamas NVO zināšanas par iespēju līdzdarboties un sadarboties. Tāpat arī valsts pārvaldes neizglītība par NVO iespējām.
- Valsts pārvaldes nevēlme nodot finansējumu trešajām personām + NVO ir pārāk sadrumstalotas un nepārklāj visas mērķa grupas.

11.jautājums. Kādi, jūsuprāt, ir svarīgākie valsts pārvaldes veicamie uzdevumi pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā?

Par svarīgākajiem valsts pārvaldes veicamajiem uzdevumiem pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā organizācijas uzskata nacionālā NVO fonda izveidi (54 atbildes jeb 59%) un tiesiskā regulējuma pilnveidošanu valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanas jomā (51 atbilde jeb 56%) un brīvprātīgā darba jomā (48 atbildes jeb 53%), kurus norādījusi vairāk nekā puse respondentu. Par mazāk svarīgu atzīta NVO projektu datu bāzes izveide (33 atbildes jeb 36%) un NVO klasifikācijas izstrāde (24 atbildes jeb 26%).

Svarīgākie veicamie uzdevumi	Skaitis	%
NVO klasifikācijas izstrāde	24	26
NVO projektu datu bāzes izveide	33	36
Nacionālā NVO fonda izveide	54	59
Valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanas kārtības tiesiskā regulējuma izstrāde	51	56
Brīvprātīgo darba tiesiskā regulējuma izstrāde	48	53
Citi (lūdzu, norādiet):	31	34

Papildus organizācijas norādījušas, ka būtu nepieciešams veikt vēl arī šādus uzdevumus:

- Izdomāt, kā „izķert” organizācijas, kas ir izveidotas tikai uz papīra un visādu shēmu īstenošanai, lai tādējādi mazinātos maldinošais priekšstats par to, kas ir un kādiem nolūkiem strādā NVO.
- NVO savstarpējās sadarbības veicināšana, vienmērīgas (reģionāli) attīstības iespēju nodrošināšana, pieejamība funkciju deleģēšanai arī novada spēcīgiem NVO.
- Nodokļu atlaižu sistēmas izstrāde privātajiem ziedotājiem.
- Praktiskās darbības programmas izstrāde reālu izmaiņu īstenošanai ar paredzētu finansējumu: valstiskas uz NVO darbības novērtējuma un uzticēšanos vērstas politikas ieviešana, kam seko attieksmju maiņa, finansējums un reāla darbība praksē – funkciju pārņemšana. Likuma izstrāde par iespēju NVO saņemt tiešo valsts finansējumu (piemēram, Veselības ministrijai tas neesot iespējams).
- Statistiskās informācijas par NVO apkopošana un pieejamības nodrošināšana, t.sk. valsts un pašvaldību iestādēm. Sabiedrības integrācijas fonda (arī citu pilsoniskās sabiedrības atbalsta struktūru, t.sk. NVO fonda) tiesiskās, finansiālās un politiskās neatkarības juridiska nostiprināšana.
- Veiksmīgas sadarbības politikas veidošana un īstenošana, atbilstoši jau akceptētajiem un pieņemtajiem dokumentiem un programmām (2005.g.). Arvien izmantojot dialogu, attiekties kā pret nopietnu, vērā ņemamu sociālo partneri.

- Valstij jāpārtop no šauru grupu aizstāvja par sabiedrības aizstāvi. Jāmaina politiskās partijas tiesiskais statuss Satversmē un tai pakārtotajos likumos. Partija ir vienīgais instruments, ar kuru tauta var realizēt savas tiesības uz suverēno varu valstī, kuras noteiktas Satversmē. Un tas nozīmē, ka partija nedrīkst būt par šauru interešu grupu politisko rīku, bet tiesiski partijai ir jābūt pilsoņu politiskam instrumentam, kas nozīmē galēju atvērtību, demokrātiskā centrālisma nepieļaušanu partijā. Šādas izmaiņas un vēl citas veicinās pilsoniskās līdzdalības pieaugumu un oligarhu demokrātijas ēras norietu. Taču šādu rīcību nevar gaidīt no oligarhu pārvaldītas valsts pārvaldniekiem, pašreizējām partijām. Jo tas nav viņu interesēs. Tāpēc izmaiņas var veikt vienīgi organizēti pilsoņi paši, un NVO ir svarīgs instruments šādu pārmaiņu uzsākšanai un veikšanai.
- Apzināt tās NVO, kuras cenšas strādāt pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā, taču kurām valsts un pašvaldību atbalsts ir nepietiekams vai tā vispār nav. Finansiāli un citādā veidā atbalstīt šādas organizācijas. Augstāk piedāvātajam ir jau tā daudz laika un naudas tērēts, bet rezultāta tā arī nav. Ieguvējas ir tās organizācijas, kas ir tikušas pie atbalsta un turpina nostiprināties, lobējot savas un savas sadarbības organizācijas, bet nabadzīgākās NVO kļūst vēl nabadzīgākas līdz brīdim, kad jau ir jālikvidējas. Līdz ar to, ja pat izveido NVO uzskaiti, grūti ir pateikt, cik aktīvi dotajā brīdī uzskaitītās organizācijas turpina darboties.
- Ir jāatvieglo pilsoniskās sabiedrības pārstāvju viedokļu uzklauššana – piem., ne katrs vecāks zina, kura NVO var aizstāvēt viņa bērna tiesības; katram ierēdnim ir jādara tas, kas likumiski pienākas katram Latvijas bērnam. Ir jāpanāk, ka valsts iestāžu darbiniekiem (arī ministriju, skolu) kaut kad iestājas atbildība par saviem voluntārajiem, nepareizajiem lēmumiem, ar kuriem tiek nodarīts kaitējums bērniem / cilvēkiem. Piem., Latvijā līdz šim skolas var pārkāpt tiesisko regulējumu, bet visas augstākstāvošās un kontrolējošās iestādes, arī Tiesībsargs, „piesedz” šos pārkāpumus.
- Atsevišķi izdalīt bērnu un jaunatnes NVO īpašākam atbalstam.
- Publiskās infrastruktūras izveide reģionos, lai pēcāk NVO to varētu piepildīt ar saturu un darbībām iedzīvotāju labā.
- Lēmumu pieņemšanas caurskatāmība un NVO spēja ietekmēt lēmumus.

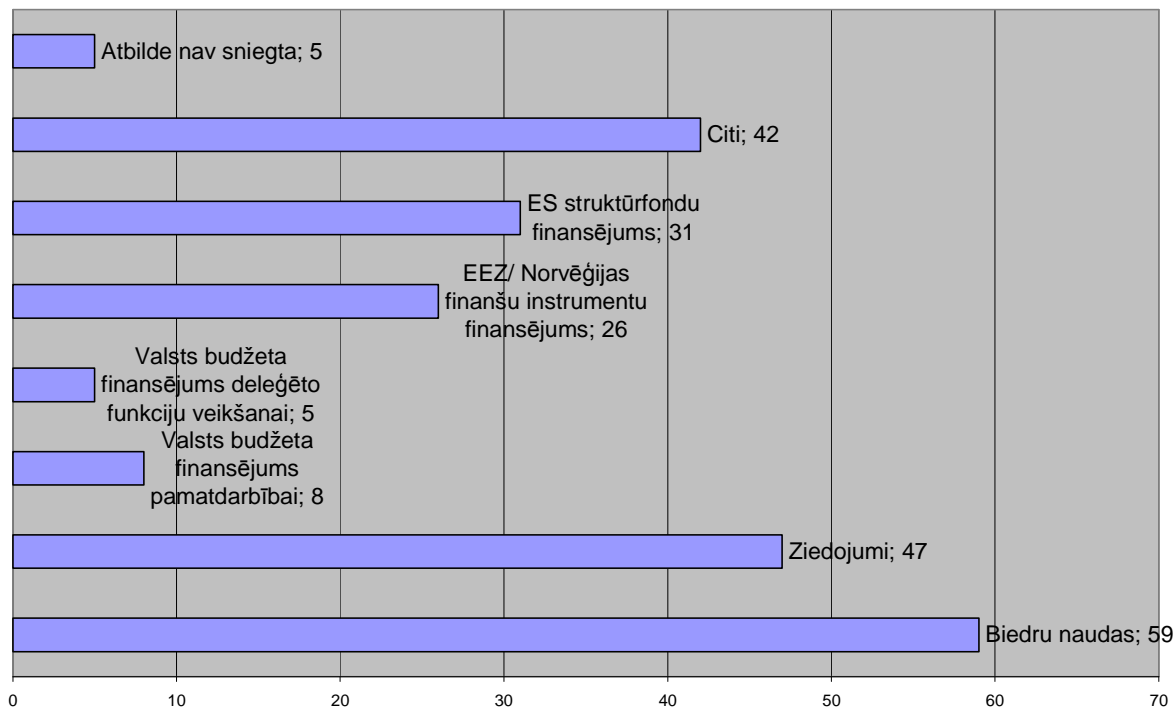
12.jautājums. Kādi ir galvenie jūsu organizācijas finansējuma avoti?

Lielākā daļa organizāciju kā savus finansējuma avotus norādījušas biedru naudas (59 atbildes jeb 65% respondentu) un ziedojumus (47 atbildes jeb 52% respondentu), kaut arī vairumā gadījumu tie veido niecīgu daļu no organizāciju kopējā budžeta. Tomēr 11 organizācijām (12%) biedru naudas ir vienīgais finansējuma avots, galvenokārt tās ir vietēja mēroga organizācijas (7 no 11 organizācijām). Savukārt, ziedojumi ir vienīgais ienākumu

avots 3 organizācijām (3%). Trešais biežāk izmantotais finansējuma avots ir ES struktūrfondu finansējums, kuru saņem trešā daļa no visām aptaujātajām organizācijām - 31 organizācija (jeb 34%), tajā skaitā 13 nacionāla mēroga, 9 reģionāla mēroga un 9 vietēja mēroga organizācijas. Tam seko Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas valdības finanšu instrumentu finansējums, kuru saņem 26 organizācijas (jeb 29%), tajā skaitā 14 nacionāla mēroga, 5 reģionāla mēroga un 7 vietēja mēroga organizācijas. Kaut arī vairumā gadījumu ES struktūrfondu un EEZ/ Norvēģijas finanšu instrumentu finansējums veido būtisku daļu no organizāciju budžeta, tomēr nevienā gadījumā tas nav vienīgais finansējuma avots, bet ir papildus finansējums līdzās vienam vai vairākiem citiem finansējuma avotiem. Tikai neliels skaits organizāciju saņem valsts budžeta finansējumu savas pamatdarbības nodrošināšanai (8 organizācijas jeb 9%) vai valsts deleģēto funkciju veikšanai (5 organizācijas jeb 5%).

Savukārt, gandrīz puse no visiem aptaujātajiem - 42 organizācijas (jeb 46%) – norādīja, ka, papildus iepriekš minētajam, tās saņem finansējumu arī no citiem avotiem, tajā skaitā 4 organizācijām tas veido 100% budžetu. Kā citi finansējuma avoti tikai norādīti: Eiropas Savienības programmu un fondu finansējums (Leonardo da Vinci, Grundtvig, Jaunatne Darbībā, Daphne, Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonds, Eiropas Komisijas projektu konkursi), dažādi Latvijas fondi (Valsts Kultūrkapitāla fonds, Vides aizsardzības fonds, Latvijas Kopienību iniciatīvu fonds, Sorosa Fonds-Latvija, portāls ziedot.lv), starptautiskās organizācijas un ārvalstu fondi (Ziemeļvalstu ministru padome, OAK, Save the Children, UNODC, Aksept (Norvēģija), SWAN), vēstniecības (piemēram, ASV vēstniecība), ārzemju firmu/ aģentūru pārstāvniecības Latvijā, kā arī piedalīšanās kā sadarbības partnerim citu ES dalībvalstu NVO projektos, pašvaldību finansējums, ienākumi no saimnieciskās darbības, pakalpojumu sniegšana, brīvprātīgais darbs.

Finansējuma avoti	Skaitis	%
Biedru naudas	59	65
Ziedojumi	47	52
Valsts budžeta finansējums pamatdarbībai	8	9
Valsts budžeta finansējums deleģēto funkciju veikšanai	5	5
Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas valdības finanšu instrumentu finansējums	26	29
ES struktūrfondu finansējums	31	34
Citi (biežāk minētie):	42	46
Pašvaldības finansējums	9	10
Ienākumi no saimnieciskās darbības	8	9
Brīvprātīgais darbs	6	7

**Intervija ar Guntu Veismani, Valsts kancelejas direktori,
NVO un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes vadītāju**

S.R.: Cik lielā mērā līdz šim ir izdevies īstenot NVO un Ministru kabineta sadarbības memorandā noteiktos uzdevumus?

G.V.: Sākumposmā, kad mēs sākām organizēt Memoranda padomes sēdes, pamatjautājums bija – vai nevalstiskās organizācijas ir gatavas īstenot Memoranda padomei noteiktos uzdevumus, vai tām ir pietiekama kapacitāte un vai tās saprot, ko grib panākt. Vērtējot procesu no paša sākuma, jāteic, ka nevalstiskajām organizācijām bija tikai ļoti liela vēlme piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā, bet, kā to izdarīt un kas būtu tie cilvēki, kas varētu dot konkrētu pienesumu, – toreiz tādas izpratnes nebija. Tajā pašā laikā no nevalstisko organizāciju puses bija uzstādījums, ka valsts pārvaldē lietas notiek nepareizi, valsts pārvaldē nav neviena, kurš gribētu aizstāvēt sabiedrības intereses. Bet *kas, ko, kāpēc* un *kur* ir tā pamatproblēma, – tobrīd faktiski nebija skaidrs. Un kad jautājām, kādi ir organizāciju konkrētie priekšlikumi, priekšlikumu nebija. Nevalstiskās organizācijas uzskatīja, ka valsts pārvalde ir atbildīga sabiedrības priekšā, un tas ir pareizi. Bet, no otras puses, kas ir tās lietas, kas viņus neapmierina, – tādu atbildi nesaņēmām. Tas, ar ko mēs sākām, bija dialogs. Mēģinājām konkrēti saprast, kas ir svarīgākie procesi, kuros nevalstiskās organizācijas gribētu piedalīties. Galvenais uzsvars tika likts uz sadarbību Valsts sekretāru sanāksmēs – operatīvi ietekmēt to lēmumu saturu, kas tiek skatīti Valsts sekretāru sanāksmēs, piedalīties likumu rakstīšanā, sākot no brīža, kad likums vai konceptuālais ziņojums top. Tā pamazām, pamazām sākām veicināt dialogu. Tika izstrādāta rokasgrāmata par nevalstisko organizāciju piedalīšanos lēmumu pieņemšanas procesā. Notika daudz semināru, kuros skaidrojām, stāstījām, kā šo rokasgrāmatu izmantot, kādi ir būtiskākie procesi, kuros nevalstiskās organizācijas var piedalīties, kas jādara, ja nevalstisko organizāciju pārstāvji grib piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā.

Manuprāt, darbs ar nevalstiskajām organizācijām bija veiksmīgāks nekā valsts pārvaldes izglītošana par to, ka nevalstiskās organizācijas vai sabiedrība nevalstisko organizāciju personā varētu piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā. Ja sākotnēji likās, ka tieši nevalstiskajam sektoram ir grūti saprast, kā vispareizāk rīkoties, lai ietekmētu lēmumu pieņemšanas gaitu, tad pēc tam nācās secināt, ka arī valsts pārvalde īstenošanā nebija īpaši ieinteresēta iesaistīt nevalstisko sektoru gan likumu rakstīšanas, gan lēmumu pieņemšanas procesā.

Otra lieta, ko mēs padomē definējām, apzinot, kas ir tās galvenās lietas, kurās nevalstiskās organizācijas būtu ieinteresētas piedalīties, bija budžeta veidošana. Protams, ir liela interese saņemt kaut kādu naudiņu no valsts, lai varētu attīstīt nevalstisko sektoru. Nav noslēpums, ka nevalstisko organizāciju kapacitāte lielākoties ir neliela, tāpēc ir diezgan svarīgi dabūt finansējumu no valsts. Sadarbībā ar Ministru prezidentu A.Kalvīti mēģinājām iesaistīt nevalstisko organizāciju pārstāvjus darba grupās, kas strādā pie budžeta jautājumiem. Darba gaitā uzreiz varēja just, kuri ir tie cilvēki, kas patiešām kaut ko spēj izdarīt (un tādu cilvēku nav nemaz tik daudz). Tā ir Rasma Pīpiķe no Latvijas Pilsoniskās alianses, Inete Ielīte, Andris Gobiņš. Tie ir tie, kuriem ir lielāka pieredze, kuri izrāda personīgo iniciatīvu. Daži no viņiem ir strādājuši valsts pārvaldē un tāpēc, pamatojoties uz savu izglītību, ir bijis vairāk iespēju darboties un mēģināt iesaistīties šajos procesos. Tajā pašā laikā jāatzīst, ka diemžēl jūtama arī negatīvā puse. Nereti liekas, ka galvenā doma ir – dodiet mums naudu, gan jau mēs par to kaut ko izdarīsim. Bet, ko izdarīsim, tas nav tik būtiski. Ir Eiropas fondi vai dažādi finanšu instrumenti, kas šobrīd ļauj nevalstiskajām organizācijām pastāvēt un kaut kādu naudiņu iegūt. Tam līdzī nāk iespēja šo naudu izmantot, braucot uz dažādām konferencēm un starptautiskām sanāksmēm. Dažkārt šķiet, ka svarīgāka ir dalība dažādās padomēs, darba grupās (kuras sēdes pat netiek apmeklētas), ilūzijas radīšana par aktīvu darbību, līdz ar to – iespēja braukāt pa visu pasauli un stāstīt, cik attiecīgās organizācijas pārstāvji ir aktīvi, bet jautājums – vai tam ir kāda pievienotā vērtība, kāds ir rezultāts. Vai arī šāda situācija: lai aktīvāk risinātu kādu nevalstiskās organizācijas pieteiktu problēmu, mēs iesaistām arī Ministru prezidentu, ar viņa rezolūciju organizāciju pārstāvji tiek iekļauti darba grupās, uzraudzības padomēs un tamlīdzīgi. Ministru prezidents ir veltījis tam savu uzmanību, parakstījis papīrus, ir skaidrots, kāpēc tas ir svarīgi, bet tad, kad darba grupa sāk savu darbu, attiecīgais pārstāvis vai nu nepiedalās grupu darbā vai neizrāda iniciatīvu, un – rezultāta nav. Tātad, no vienas puses, ir vēlēšanās ietekmēt procesu, bet, no otras puses, cik tā ir vērsta uz rezultātu... Man jāteic, ka – ļoti retos gadījumos.

Vairāku gadu garumā sadarbojoties ar daudziem patiešām aktīviem cilvēkiem, ir bijusi iespēja veicināt viņu iesaistīšanos sabiedriski svarīgos procesos. Labi atceros resursu centra sievietēm „Marta” piemēru, kad viņi nespēja pārvarēt valsts pārvaldes birokrātiju, un es, izmantojot savas pilnvaras, ar Memoranda padomes starpniecību varēju uzaicināt Iekšlietu ministrijas un Labklājības ministrijas pārstāvjus, lai kopīgi ar „Martu” varētu atrisināt radušās problēmas. Centra pārstāvji gribēja darīt labu darbu – palīdzēt sievietēm, kas izcietušas vardarbību, atgriezties sabiedrībā, bet viņi to nevarēja vienkāršu iemelsu dēļ, jo nespēja nokārtot birokrātiskos jautājumus.

Ja mēs runājam par labajiem piemēriem, jāatzīst, ka Latvijas Pilsoniskā alianse sevi ir pierādījusi kā nevalstisko organizāciju apvienotāju, kurai ir kapacitāte. Tās iniciatīva un spēja piesaistīt finansējumu ļāva noorganizēt seminārus nevalstiskajām organizācijām un aicināt valsts pārvaldes darbiniekus uzstāties un stāstīt, kā nevalstiskās organizācijas var iesaistīties procesos. Tas ir veiksmīgais piemērs. Varbūt vēl arī Latvijas Sarkanais Krusts, Latvijas Bērnu fonds, sieviešu organizācijas. Bet, godīgi sakot, ir maz tādu piemēru, kad nevalstiskās organizācijas ir mēģinājušas aizstāvēt savas intereses, izmantojot Memoranda padomes piedāvātās iespējas.

S.R.: Vai NVO iniciatīva par NVO un MK sadarbības memoranda parakstīšanu ir attaisnojusi?

G.V.: Viennozīmīgi. Uzskatu, kas tas, ka tāds memorands ir parakstīts, ka tāda sadarbība notiek, vismaz uzliek par pienākumu valsts pārvaldei ņemt vērā to, ko esam nolēmuši. Vai tas notiek visos gadījumos? Nē. Protams, ka valsts pārvalde cenšas atrunāties un izvairīties no nevalstisko organizāciju ietekmes vai vēlmes piedalīties kāda likuma rakstīšanas vai saskaņošanas procesā. Nevalstiskās organizācijas mēģina, bet ne vienmēr viņu ieteikumi tiek ņemti vērā. Jāatzīst, ka ne jau vienmēr tie visi ir vērā ņemami, bet, protams, arī valsts pārvalde nav īpaši ieinteresēta šos priekšlikumus ņemt vērā. Tam ir savs pamats. Bet ja mēs pievērstu vairāk uzmanības kopīgai sadarbībai un mēģinātu skaidrot lietas, pievienotā vērtība būtu lielāka.

S.R.: Vai memorandā nepieciešamas kādas izmaiņas?

G.V.: Domāju, ka nē. Memoranda formāts ir gluži labs. Tas jau ir pašu nevalstisko organizāciju ziņā, vai tām ir vai nav vēlēšanās kaut ko mainīt. Arī pēdējie Ministru kabineta kārtības rullī izdarītie grozījumi dod lielākas iespējas piedalīties Valsts sekretāru sanāksmēs. Nevalstiskajām organizācijām būs savs pārstāvis Ministru kabineta komiteju sanāksmēs. Sadarbības iespējas līdz ar to paveras plašākas.

S.R.: Vai NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomei ir reāla ietekme?

G.V.: No vienas puses, ministrijas ir spiestas piedalīties un ņemt vērā, ko mēs iesakām. No otras puses, tās cenšas izvairīties. It kā respektē, bet respektē „ar gariem zobiem”, tā es teiktu.

S.R.: Vai NVO pārstāvju līdzdalības mehānisms padomē (rotācijas kārtībā) ir efektīvs un nodrošina atbilstošu NVO interešu pārstāvniecību un lēmumu pēctecību?

G.V.: Uzskatu, ka tas nav īpaši efektīvs veids, kā mēs nodrošinām pārstāvniecību, jo, manuprāt, būtu atbalstāmi tie, kas aktīvi darbojas, bet tie, kas „ierotē” padomē, ne vienmēr atbilst šim nosacījumam. Arī šobrīd mums ir jāmaina divi padomes locekļi, kuri nav

pedalījušies Memoranda padomes sēdēs. Mēģinām sazināties ar Latvijas Komponistu savienību, lai noskaidrotu, vai viņu pārstāvji piedalīsies Memoranda padomē, bet viņi pat neatbild. Arābu kultūras centra pārstāvji vismaz ir „parādījušies” sēdē, kad tajā piedalījās Ministru prezidents. Vai viņi turpmāk aktīvi piedalīsies, tas ir cits jautājums. Nākamie, kas varētu „ierotēt”, ir Latvijas Pilsoniskā alianse, kuras darbībai ir lielāka atdeve. Tas nenozīmē, ka viņi tagad nevar paust savu viedokli. Tur nav nekādu problēmu, un viņi aktīvi to arī dara. Bet padomē ir iespēja nobalsot par kādu jautājumu.

S.R.: Kā vērtējat NVO līdzdalību Valsts sekretāru sanāksmēs un atzinumu sniegšanā par normatīvo aktu un politikas plānošanas dokumentu projektiem?

G.V.: Vismaz ir pārmijnieks, kas redz, kādi dokumenti, kādi jauni likumi top, un tad sniedz atzinumus. Es teikšu tā – nevalstisko organizāciju līdzdalība ir ievērojami uzlabojusies. Ir panākts ļoti liels progress. It sevišķi, ja skatāmies uz profesionālajām nevalstiskajām organizācijām, piemēram, ģimenes ārsti, Latvijas Bērnu fonds, Resursu centrs sievietēm „Marta”, sieviešu organizācijas, – tās ir atradušas veidu un vietu, kur ir iespējams saņemt aktuālāko informāciju un paust savu viedokli. Zemnieki vienmēr ir bijuši aktīvi savu interešu paudēji – viņiem ir Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome; protams, nedomāju, ka tas ir, pateicoties Memoranda padomei. Bet, piemēram, dzīvnieku aizstāvji, sieviešu tiesību aizstāvji, bērnu tiesību aizstāvji ir ļoti progresējuši.

S.R.: Kāda ir Valsts kancelejas un NVO sektora sadarbība?

G.V.: Mēs esam sadarbojušies visu laiku un turpinām to darīt. 24.martā mēs piedāvāsim semināru par visiem aktuālajiem jautājumiem, ieskaitot Ministru kabineta kārtības ruļļa grozījumus. Laiku pa laikam mēs aicinām nevalstiskās organizācijas uz tikšanos un pārrunājam aktuālos jautājumus. Pieņemu, ka šīs organizācijas redz mūs kā vienus no galvenajiem sadarbības partneriem, caur ko viņi mēģina virzīt savus atzinumus, iebildumus vai ierosinājumus.

Kad darbojās Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts, tas bija labs atbalsts. Bija iecerēts veidot nevalstisko organizāciju datu bāzi un sasaistīt to ar Uzņēmumu reģistru, bet tas ir palicis neizdarīts. Arī citas sekretariāta ieceres dažādu iemeslu dēļ – vai nu naudas vai citu resursu trūkuma dēļ – palikušas neīstenotas, tomēr vēlme to izdarīt bija, un sadarbība gan sekretariātam ar mums, gan sekretariātam ar nevalstiskajām organizācijām bija ļoti laba. Šobrīd to ir grūtāk īstenot, jo process ir sašaurināts. Kas attiecas uz valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu nevalstiskajam sektoram, debates par uzdevumu deleģēšanu ir notikušas un notiek arvien vairāk un vairāk. Valdībai, pieņemot lēmumus par izdevumu samazinājumu, daudzas lietas ir nodotas nevalstiskajām organizācijām.

Ir ļoti daudz veiksmīgu piemēru, kad valsts pārvalde ir sniegusi nevalstiskajām organizācijām gan skaidrojumus par normatīvo bāzi, gan aprakstījusi iespējas, kā piedalīties procesos. Bet tajā pašā laikā ir arī ne tik veiksmīgi piemēri, kad saruna ir notikusi „ķeksīša pēc” un rezultāta nav. Piemēram, nevalstiskā organizācija bija sagatavojusi prezentāciju, kurā atspoguļots, kā Izglītības un zinātnes ministrijā top viens vai otrs tiesību akts un cik negribīgi ministrija iesaista nevalstiskās organizācijas un, ja iesaista, neņem vērā viņu priekšlikumus. Tika piedāvāts risināt jautājumu par alternatīvo izglītību tām bērnu grupām, kas nespēj sekot līdz izglītības procesam. Memoranda padomē notika diskusija starp ministrijas pārstāvjiem un nevalstiskās organizācijas pārstāvjiem. Jāatzīst, ka atrunas no ministrijas puses bija bez jebkādas argumentācijas.

S.R.: Vai tiek saņemta atgriezeniskā saite no ministrijām par to, vai padomes rekomendācijas un ieteikumi ir ņemti vērā?

G.V.: Mēs padomē izrunājam šos jautājumus un cenšamies nodrošināt atgriezenisko saiti. Ne vienmēr ieteikumi tiek ņemti vērā. Dažreiz ir arī atrunas, kāpēc tie nav ņemti vērā. Manuprāt, liela problēma ir tā, ka bieži vien viedokļu paudēji, kas piedalās Memoranda padomes sēdē, paši nezina, kādu galarezultātu vēlas panākt. Ir arī konkrētas problēmlietas. Piemēram, par grozījumiem dzīvnieku kaušanas noteikumos. Savu viedokli par šiem jautājumiem aktīvi pauda un labi prezentēja gan nevalstiskās organizācijas, gan Zemkopības ministrija, katrai bija sava argumentācija, un abas puses bija ļoti kvalitatīvi sagatavojušās diskusijai. Bet politiski tika lemts savādāk, un šo procesu mēs neviens nevaram ietekmēt. Taču bieži vien, ja nevalstiskajām organizācijām nav konkrētu priekšlikumu par izskatāmajiem jautājumiem vai arī par to, kādu risinājumu piedāvāt, tas bieži vien it kā „izkūst”. Nevaru apgalvot, ka esmu simtprocentīgi apmierināta ar šo procesu. Ir daudz labāk, bet... Tie, kas grib kaut ko panākt, un tam ir pamatojums, tie nāk un stāsta, un tad mēs varam palīdzēt. Mēs varam sasaukt ministriju pārstāvjus un uzklaut abas puses. Un tad, ja padome ir lēmusi, ka nevalstiskajām organizācijām ir taisnība, mēs turpmākajā projekta izstrādes gaitā ņemam vērā šos priekšlikumus un mēģinām tos īstenot, ja nepieciešams, arī pamatojoties uz Ministru prezidenta rezolūciju. Bet man gribētos, lai nevalstiskās organizācijas aktīvāk formulē savu viedokli, pauž un aizstāv to, t.i., lai nevalstiskās organizācijas zinātu, ko tās vēlas panākt.

Rīgā, 2010.gada 3.martā.

Intervija ar Ineti Ielīti,**Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkla valdes priekšsēdētāju,
NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes vadītājas vietnieci**

S.R.: Vai NVO iniciatīva par NVO un MK sadarbības memoranda parakstīšanu ir attaisnojusi?

I.I.: NVO iniciatīva par NVO un MK sadarbības memorandu pamatā nāca no interešu aizstāvības organizācijām un organizācijām, kuras ir reģistrētas kā sabiedriskā labuma organizācijas vai pēc savas būtības ir sabiedriskā labuma organizācijas. Attaisnojies ir tas, ka valsts līmenī ir process, kurā NVO var iesaistīties un virzīt savu viedokli, ja tāds ir. Nav attaisnojies, manuprāt, tas, ka daudzas organizācijas, kas procesā ir iesaistītas, to procesu neizprot vai atrodas tur tikai „skata pēc”. Tas, kas rada sarežģījumus, ir klasifikācijas trūkums, - tas, ka nevar nošķirt interešu aizstāvības un sabiedriskā labuma organizācijas no tām, kas ir izteiktas lobistu organizācijas, piemēram, Latvijas Tranzīta biznesa asociācija, Latvijas Pasažieru pārvadātāju asociācija, - tādas organizācijas, kas apvieno uzņēmējus, cilvēkus, kuri sniedz pakalpojumus valsts vai pašvaldību institūcijām un kuri savu interešu lobēšanai un aizstāvībai ir izveidojuši šīs organizācijas. Tādā ziņā tas nav attaisnojies, jo to vajadzēja juridiski nošķirt. Tomēr svarīgi ir tas, ka lēmumus un deleģējumus, kam piedalīties vai pārstāvēt Memoranda padomi dažādās komisijās un darba grupās, ir izdevies novirzīt tām organizācijām, kuras strādā plašākas sabiedrības labā, piemēram, pensionāru, sieviešu tiesību aizstāvības organizācijām, kas nodrošina plašu pārstāvniecību un viedokļu skaidrošanu.

S.R.: Vai memorandā ietvertie mērķi un uzdevumi ir aktuāli un atbilst šā brīža vajadzībām? Vai memorandā nepieciešamas kādas izmaiņas?

I.I.: Memorandā noteikti nepieciešamas izmaiņas, jo tas, ko cilvēki gaida no Memoranda padomes, ir vairāk, nekā padome šobrīd spēj dot. Šobrīd padome vairāk strādā kā konfliktu risināšanas mehānisms un diskusiju forums dažādu jautājumu virzīšanai. Kopš man, stājoties padomes vadītājas vietnieces amatā, ir izdevies izstrādāt pirmo padomes darba plānu (2009.gadam, šogad ir otrais darba plāns), ir kaut kāda atskaites sistēma, pēc kuras varam vērtēt padomes darbu un sekot, lai memorandā atspoguļotie uzdevumi lēnām virzītos uz priekšu. Es saku „lēnām” tāpēc, ka ar katru jaunu ministru prezidentu un valdību, ar katru jaunu strukturālu izmaiņu valsts pārvaldē, ministrijas apvienojot vai izveidojot, mums daudzus jautājumus nākas risināt no gala.

S.R.: Cik lielā mērā līdz šim ir izdevies īstenot NVO un MK sadarbības memorandā noteiktos uzdevumus?

I.I.: Valsts pārvaldes darbinieku izglītošana jautājumos par NVO darbību – pilnīgi noteikti, jo, gatavojot ziņojumus Memoranda padomei un redzot to plašo pārstāvniecību, kāda Memoranda padomei ir, ministrijas sāk to spektru iepazīt. Pēdējos divos gados ir izdevies panākt, ka Memoranda padomes sēdes ir plašas, – tās vienmēr ir bijušas atvērtas, bet no nelielām sēdēm, kurās piedalās padomes locekļi un vēl divi vai trīs interesenti, tās ir kļuvušas plašas, ar vismaz 20 papildus dalībniekiem. Tas nozīmē, ka interese aug un cilvēki tam redz pievienoto vērtību. Lai gan daudzi vēl pietiekami neizsakās.

Caurskatāmu un pieejamu ES struktūrfondu un citu finansējuma avotu izmantošanas mehānismu izstrāde un ieviešana. Tas ir smagākais jautājums, kas tiek risināts, jo Latvijā joprojām attiecībā uz sociālo partnerību daudz kas nav skaidrs un nav sakārtots gan likumdošanas līmenī, gan ministrijās, gan attiecībā uz struktūrfondu. Pēdējais *consensus*, ko izdevās panākt ar Finanšu ministriju Memoranda padomē, - ja valsts deleģē funkciju, tad tai līdzī nāk struktūrfondu finansējums. Šobrīd var vērot lielu disbalansu, jo Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Latvijas Pašvaldību savienība, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera, Latvijas Darba devēju konfederācija saņem miljoniem latu slēgtā konkursā kapacitātes stiprināšanai, bet viņi pārstāv samērā nelielu sabiedrības daļu, kas īstenībā strauji sarūk, – gan uzņēmēji, gan darba ņēmēji. Ja paskatāmies Latvijas 5.ziņojumu par Eiropas Sociālās Hartas ieviešanu, tad ieraugām, ka valsts godīgi atzīst, ka arodbiedrībām nav plašas pārstāvniecības. Tad kāpēc šī selekcionēšana? Ja runā par ES uzstādījumiem Lisabonas stratēģijā, kur uzsvērti divi procesi - izaugsme un iekļaušana, tad valdībai iztrūkst tas sadarbības partneris, kurš caur Memoranda padomi pamazām sāk formēties. Daļa no lielajām organizācijām redz Memoranda padomi kā pārstāvniecību tiem, kuri šobrīd nav darba tirgū, - ir tuvu „izkrišanai” no darba tirgus vai iekļaušanai darba tirgū, bet kuriem vēl ir spējas kaut ko darīt tautsaimniecībā, piemēram, pensionāri. Caur Memoranda padomi tas dialogs var veidoties.

Valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšana NVO ir viens no „jājamzirdziņiem”. Tas pamazām virzās uz priekšu, varbūt ne pārāk sekmīgi, bet ir pavirzījies. Piemēram, Labklājības ministrijas deleģējums Latvijas Neredzīgo biedrībai, Latvijas Nedzirdīgo savienībai un Latvijas Bērnu fondam. Nebija vajadzīgi 8 gadi kā Maksātspējas aģentūras gadījumā, lai nodeleģētu vienu uzdevumu. Es domāju, ka tas process turpināsies. Lai gan vērojama arī bīstama tendence, - kad runa ir par funkciju deleģēšanu, uzņēmēju organizācijas dodas pie lielajām pārstāvniecības institūcijām, piemēram, Latvijas Darba devēju konfederācijas, lai panāktu, ka funkcijas tiek deleģētas privātajam sektoram. Bet tā ir pilnīgi atšķirīga pieeja, un

to bieži vien jauc. Privātais sektors ir privātais sektors, tur pakalpojumā jāparedz peļņa, citādāk tas nav business. To bieži vien nesaprot sabiedrība un ministrijas. NVO, kas pēc savas būtības ir sabiedriskā labuma organizācijas, nedrīkst gūt peļņu, bet, ja peļņa rodas, un būtu labi, ja tas tā būtu, to novirza organizācijas attīstībai un pasākumiem mērķa grupām. NVO šobrīd ir zināšanas un kapacitāte, kas caur sadarbības partneriem ir atvestas uz Latviju, NVO pakalpojumi ir labāki un efektīvāki, nekā pašvaldība vai valsts var piedāvāt, bet šis resurss netiek izmantots. Tāpēc šī saruna vēl turpināsies.

Vēl viens piemērs - asociācija „Dzīvesprieks”, kam šobrīd ir vislabākā arodizglītības programma ar sociālo rehabilitāciju, kas daudziem arodskolu audzēkņiem šobrīd ir ļoti vajadzīga, jo viņi nāk no nelabvēlīgām ģimenēm, kam šāds atbalsts nav sniegts. Tā programma maksā lētāk, nekā valsts maksā par arodizglītību. Taču to nevienam nevajag, to neviens nepārņem, bet būvē no jauna. To, ko „Dzīvesprieks” dara jau 15 gadus, tagad iestrādā uzstādījumos, bet neviens nepaskatās uz to pieredzi un nepārņem to modeli, kas jau ir. Tā ir daudzās vietās, - ir atrastas labas lietas, kas īstenotas pilotprojektos, bet neviens to nepārņem un nepārliet uz normālu finansējumu. Tā Latvijā ir liela tuvredzība. Ja NVO kompetence ir, viņš bieži vien neieklausās, jo viņas iet soli par priekšu. Tā viņām ir aizraušāns lieta, nevis komercpasākums. Tur nav biznesa ieinteresētības un atdeves finansiālā ziņā, tādēļ viņas nespēj tos jautājumus pavirzīt uz priekšu.

S.R.: Kā virzās darbs pie 2009.gadā Memoranda padomē izvirzītajām iniciatīvām?

I.I.: NVO iesaiste ministriju konsultācijās par nacionālajām pozīcijām - domāju, ka ir diezgan stipri pavirzījusies uz priekšu, jo līdz šim tas organizāciju skaits bija ierobežots. Bet, ņemot vērā, ka NVO administratīvā kapacitāte ir ļoti vāja, jo nav bijusi pieeja konstantiem resursiem (kadri ir plūduši prom, tagad atkal atgriežas), ne visās ministrijās tas ir. Stiprākā ir Zemkopība ministrija, kur tā kapacitāte ar valsts budžeta līdzekļiem tiek uzturēta, lai šo NVO viedokli nodrošinātu. Labklājības ministrijai ir spēcīga sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām, tajā skaitā ar sieviešu tiesību aizstāvības organizācijām. Ārlietu ministrija ir parakstījusi sadarbības līgumus ar 7 nevalstiskajām organizācijām.

Ministriju mājas lapu izvērtēšana ir notikusi, ir izstrādāti priekšlikumi, bet šobrīd viss ir atdūries pret naudas trūkumu. Dažās ministrijās process ir aizgājis labi, - mājas lapās ir gan lielie burti, gan teksti vieglajā valodā. Tie rezultāti ir redzami. Tikai jāatceras, ka joprojām visi Latvijas cilvēki nav sasniedzami caur mājas lapām. Šobrīd mēs veidojam alternatīvu sistēmu caur bibliotēkām un sociālajiem dienestiem ES izsludinātā nabadzības un sociālās atstumtības izskaušanas gada ietvaros. Pēc gada varēsīm vērtēt rezultātus.

Struktūrfondu finansēto projektu izstrāde NVO pārstāvju līdzdalībai ministriju darba grupās un līdzdalības portāla izveide. Tas diemžēl aizkavējās un pagājušajā gadā netika

īstenots. Viens no iemesliem, kādēļ radās šī iniciatīva, ir laika un līdzekļu trūkums, lai cilvēki atbrauktu no reģioniem. Apspriežoties ar NVO, tika arī norādīts, ka vienā vietā nav pieejama informācija par visām ministriju darba grupām, bet ir jāseko līdzi informācijai ministriju interneta mājas lapās. Līdzdalības portāla ideja ir tāda, ka to varētu iestrādāt vienā vietā, piemēram, portālā *www.latvija.lv* vai citur, kur automātiski parādītos informācija no ministriju vai Valsts kancelejas mājas lapām, uz ko varētu aicināt reaģēt un dabūt cilvēku un organizāciju viedokļus par stratēģiski svarīgiem jautājumiem. Tas ir plānošanas stadijā, un es domāju, ka tas šogad būs. Projektu izstrāde vēl nav veikta, jo organizācijas, kas šo ideju ir izvirzījušas, ir ļoti aizņemas, rīkojot pasākumus Eiropas nabadzības un sociālās atstumtības izskaušanas gada ietvaros. Bet ideja nav atmesta, mēs mēģināsim to darīt.

S.R.: Kādas ir turpmākās Memoranda padomes darba prioritātes un galvenie uzdevumi?

I.I.: Prioritātes ir divas. Tās nav pateiktas un droši vien klātesošie ministriju pārstāvji to tā neredz, bet es varu pateikt no NVO puses, kā es to saredzu. Pirmkārt, Memoranda padome ir dialoga vieta, kur mēs varam atrisināt nacionāla līmeņa problēmas, ko nevar, strādājot tikai ar vienu konkrētu ministriju. Otrkārt, ar padomes palīdzību un to instrumentu palīdzību, kurus padome var ietekmēt (ministriju darba grupas u.tml.), mums ir jāsigatavo NVO atbalsta fonds NVO administratīvās kapacitātes stiprināšanai. Tā ir visās civilizētajās valstīs – ja sabiedrības līdzdalība ir vajadzīga, tad tai ir jānodrošina resursi, pirmkārt, jau administratīvie resursi. Latvijā ir maz organizāciju, kas nacionālā līmenī var sniegt viedokļus. Tas valstij būtu liels ieguvums, tajā skaitā NVO ietekmes kanāli uz ES, starptautiskā sadarbība ar Eiropas tīkliem un citām NVO, ietekmējot viņu valdību pozīcijas, - tas Latvijai var nākt pa labu. NVO fonds ir vajadzīgs divām lietām – pirmkārt, nacionālā līmeņa pārstāvniecībai dialogā ar valsti, otrkārt, jaunu pakalpojumu un ideju attīstībai - pilotprojektiem, kurus pēc tam var „pārdot” valstij.

Jautājums, par ko padome nav vienojusies, bet par ko vairākkārt ir diskutēts, - vajadzētu pārskatīt, kā šis memorands tālāk varētu darboties. Tas ir iemesls, kāpēc mēs ierosinājām rīkot konferenci NVO un valsts pārvaldes sadarbības mehānismu attīstībai, jo ir nepieciešama vieta un pietiekami daudz laika, lai visi varētu satīties un izdiskutēt, kas ir tās gaidas un ko vēlamies panākt. Tāpat padome joprojām ir ceļš uz ministru prezidentu, un tas, ka divreiz gadā ir šīs tikšanās ar ministru prezidentu, ir pietiekami nozīmīgs rādītājs NVO sektoram.

S.R.: Kopš darbojas Memoranda padome, ir nomainījušies trīs ministru prezidenti – A.Kalvītis, I.Godmanis, V.Dombrovskis. Vai ir kāda atšķirība, kā viņi saredz Memoranda padomes lomu un cik viņi ir atvērti sadarbībai?

I.I.: Salīdzinot, manuprāt, nav lielas atšķirības. Domāju, ka viņi visi trīs to saredz kā vietu, kur var daudz ko izdiskutēt. Gribu teikt, ka visi trīs ministru prezidenti ir pietiekami nopietni izturējušies pret savām saistībām. I.Godmaņa kungs uzsāka cerīgi, tikšanās bija biežākas, bet pēdējā laikā, ņemot vērā ekonomisko situāciju valstī, acīmredzot, bija citas prioritātes. Tas, ko mēs atklājām caur šo dialogu, ir pilnīga neizpratne valsts pārvaldē par NVO finansējumu. Piemēram, ja ES programmas „Jaunatne darbībā” finansējums tiek uzskatīts par NVO finansējumu un kā tāds ielikts Izglītības un zinātnes ministrijas atskaitē, tas ir absurds, jo tas ir finansējums darbam ar jaunatni, ko var saņemt dažādas institūcijas, un NVO kapacitātes stiprināšanai, gluži otrādi, tur nekā nav. Lai īstenotu šos projektus, NVO iegulda savus resursus – darba resursus, brīvprātīgos u.tml. Drīzāk tas ir NVO resursu patēriņa avots. Jā, tas ir instruments, lai strādātu ar jauniešiem, bet tas noplicina NVO resursus. Vai tādas pārrakstīšanās kļūdas kā attiecībā uz Latvijas Pieaugušo izglītības apvienību - norādīti 258 tūkstoši, bet izrādījās, ka tas ir Eiropas Sociālā fonda finansēts projekts par 25,8 tūkstošiem latu.

S.R.: V.Dombrovska valdības deklarācijā teikts, ka valdība apņemas īstenot valdības un NVO sadarbības memorandā noteiktos uzdevumus. Cik lielā mērā tā ir valdības izpratne, ka NVO līdzdalība ir svarīga, un cik lielā mērā tas ir pašu NVO nopelns, ka tas ir iekļauts valdības deklarācijā?

I.I.: Ar Memoranda padomes izveidi un to, ka NVO, un tieši spēcīgākās NVO, biežāk tiekas, mums ir labāka koordinācija. I.Godmaņa valdības deklarācijā bija ļoti spēcīga NVO ietekme. Mēs panācām punkta svītrosānu par vispārējo ģimenes pabalstu atcelšanu, ko bija paredzēts atstāt tikai trūcīgajām ģimenēm. I.Godmanis bija apsolījis ierasties Memoranda padomē, bet atnāca viņa padomnieks E.Ikvilda kungs. Es aizstāvēju NVO pozīciju. Bija 48 stundu darbs, un stundu pirms valdības apstiprināšanas to punktu izņēma. Mums izdevās to procesu ietekmēt. Spēcīgāko NVO ietekme uz deklarācijas veidošanu ir būtiska. Ja agrāk, kad tika gatavota valdības deklarācija, Memoranda padome apkopoja NVO priekšlikumus un strādāja pie tā, tad ar V.Dombrovska valdību mums neizdevās tik lielā mērā to procesu ietekmēt. Bet pirms tam tas tika darīts. Bet, piemēram, par A.Kalvīša valdības deklarāciju daži NVO priekšlikumi bija zemā kompetences līmenī, bija pat tādi priekšlikumi, kas ir pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām cilvēktiesību vai bērnu tiesību jomā, kur organizācijas piedāvāja absurdus risinājumus. NVO arī ir jāizglītojas; tas papildus ir arī izglītošanās process priekš pašām NVO. Ja paskatāmies diskusijas Memoranda padomes protokolos, redzams, ka ir organizācijas, kuras nāk ar būtiskiem priekšlikumiem, un organizācijas, kuras nāk izteikt viedokli, kurš pēc būtības neietekmē tos tālākos procesus.

Vēl viena lieta, kas bija ļoti efektīva A.Kalvīša valdības laikā, bet pārējie ministru prezidenti neturpināja to praksi, ka, tiekoties ar nozaru ministriem, stundu pirms tam organizācijas varēja atnākt un pateikt savu viedokli par ministra darbu. Nebija daudz organizāciju, kas to izmantoja, jo Latvijā nav daudz organizāciju, kas to spēj, bet tas bija efektīvs mehānisms. Tas ir atkarīgs no ministru prezidenta dienas kārtības, kā viņš organizē savu darbu un strādā ar ministriem.

S.R.: Vai Memoranda padomei ir reāla ietekme?

I.I.: Domāju, ka Memoranda padomei ir ietekme. Un tā ietekme balstās divos instrumentos – viens ir Ministru prezidenta autoritāte, un otrs ir Valsts kancelejas mehānisms sadarbībai ar ministrijām, jo ir gan risināti konflikti un dažādas situācijas, gan veidotas darba grupas. Tas, ko man vēl gribētos redzēt, ka padomes viedokļi vairāk atspoguļotos ministriju tālākajā sadarbībā ar NVO. Tas ne vienmēr tā notiek; ministrijas diezgan norobežojas no NVO.

S.R.: Kāds ir padomes lēmumu pieņemšanas process - lēmumi pārsvarā tiek pieņemti balsojot vai panākot vienprātību?

I.I.: Īstenībā no sākuma mēģināja balsot. Tas bija viens no NVO pienesumiem, ka lēmumus pieņem savstarpēji vienojoties. Tas, manuprāt, ir vispareizākais, un mēs to uzturējām, jo uzskatījām, ka jāizdiskutē tik tālu, kamēr var vienoties un tos punktus salikt. Jo tie balsojumi var būt valsts pret „nevalsti”, bet tas jau nav mērķis. Domāju, ka tie ierēdņi, kas piedalās padomes sēdēs, labāk izprot NVO jautājumus.

S.R.: Vai pastāv mehānismi padomes pieņemto lēmumu izpildes nodrošināšanai? Cik lielā mērā ministrijas respektē padomes rekomendācijas un ieteikumus?

I.I.: Viens mehānisms ir, ka mēs paši noliekam kontroli un lūdzam atskaitīties. Un otrs ir Valsts kancelejas mehānisms, kad Valsts kancelejas direktore raksta vēstules vai jautājumus ieliek dienas kārtībā. Tur tā efektivitāte arī slēpjas. Un īstenībā līdz šim nav bijis situācijas, kad ministrijas absolūti ignorētu padomes lēmumus. Memoranda padome ir vieta, kur mēs mēģinām sadarboties.

S.R.: Vai NVO pārstāvju līdzdalības mehānisms padomē (rotācijas kārtībā) ir efektīvs un nodrošina atbilstošu NVO interešu pārstāvniecību un lēmumu pēctecību?

I.I.: Līdzdalības mehānisms padomē rotācijas kārtībā ir absolūti neefektīvs. Pirmkārt, tas notiek pēc nejaušības principa vai organizāciju izteiktas vēlmes. Ja paanalizētu protokolus, mēs redzētu, cik maz šo gadu laikā vienas vai otras organizācijas pārstāvji ir nākuši ar priekšlikumiem vai ieteikumiem, nevis tikai ar reakciju. Ļoti bieži viņi ir tikai klusējuši un klausījušies. Tas arī ir izglītošanās process. Man gribētos, lai tie, kas ir padomē, pārstāvētu tādas organizācijas, kurām aizmugurē ir biedru organizācijas, kur var skaņot viedokļus un nest

tos uz padomi. Pilnībā izslēgt mazas organizācijas arī nevajadzētu, bet es gribētu, lai to pārstāvji ir deleģēti un atskaitās par savu darbu. Ja runājam par atskaites mehānismu un sabiedrības informēšanas mehānismu, manuprāt, tas ir svarīgi.

NVO interešu pārstāvniecību un lēmumu pēctecību nodrošina vairākas lielas organizācijas, kuras, neatkarīgi no tā, vai ir vai nav padomes locekles, regulāri piedalās padomes darbā un nāk ar priekšlikumiem gan Valsts kancelejai, gan citām NVO. Un tās ir uz vienas rokas pirkstiem saskaitāmas. Nesaucot prioritārā kārtībā, tās ir Eiropas Kustība Latvijā, Latvijas Pilsoniskā alianse, Latvijas Dzimumu līdztiesības apvienība un Latvijas Bērnu forums. Arī Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome ir izteikusi priekšlikumus, un Latvijas Lauku forums, kas šobrīd ir aktīvs. Bet pirmās četras minētās organizācijas ir aktīvas kopš Memoranda padomes dibināšanas, un viņu pārstāvji ir tie, kas to dienas kārtību virza.

S.R.: Kā vērtējat NVO līdzdalību valsts pārvaldē?

I.I.: Es domāju, ka ar NVO līdzdalību ir arvien sliktāk un sliktāk. Ne tikai tādēļ, ka valsts pārvalde norobežotos. Es līdzdalības procesu un sadarbību ar ministrijām varu komentēt no 1992.gada. Manuprāt, ņemot vērā visas kadru mainības valsts pārvaldē, pārvietošanas un pārbūvēšanas, kas ir bijušas, cilvēki ir apjukuši un nezina, ar ko par ko runāt. Piemēram, ja NVO strādā ar vienu departamentu, tad viena nodaļa NVO pazīst, bet otrai par šo NVO informācijas nav, nerunājot jau par citu departamentu. Tas nozīmē, ka vienas ministrijas darbinieki neatpazīst visas NVO, kas tajā laukā ir. Un ministrijām nav arī vēlmes visus uzrunāt, uzaicināt, lai NVO nopozicionējas, par kādiem jautājumiem vēlas sadarboties. Labklājības ministrija tagad nāk ar priekšlikumu slēgt sadarbības līgumus, pamatā ar tām organizācijām, ar kurām sadarbība jau ir. Mēs arī parakstījām līgumu, bet pirmos divus mēnešus, gandrīz katru nedēļu, valde sūtīja mani lauzt līgumu, jo par spīti tam, ka ir paredzētas konsultācijas par jautājumiem, nekonsultējas, jo risinājumi šobrīd krīzes gadā ir jāpieņem ātri, un nav laika izdiskutēt. Bet ministrija varētu vismaz atsūtīt informāciju, lai var izcirkulēt un organizācijas būtu informētas, ko ministrija grib darīt, lai cilvēki zina, kas notiek, un varētu uzdot jautājumus, ja tādi ir.

Ministrijas joprojām neatpazīst un pārprot, kas ir kas. Piemēram, Labklājības ministrijā cilvēki, kas strādā ar sociālās iekļaušanas jautājumiem, domā, ka Latvijas Pilsoniskā alianse pārstāv visas Latvijas NVO. Bet, ja paskatāmies uz Pilsonisko aliansi, tad viņu vidū ir tikai dažas lielas un ilgspējīgas organizācijas, bet pārējās ir nesen dibinātas jaunas organizācijas ar pāris biedriem, kurām nav reālas ietekmes un nozīmes. Tā ir organizācijas stratēģija „uzaudzēt masu”. Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkls arī ir uzaudzējis, bet mums apakšā vismaz ir kompetence vai lauku sievu klubs. Kad mēs viņus uzņemam, mēs uzaudzējam biedru skaitu fiziski un ģeogrāfiski. Un, kad viņi ienāk sarakstē, viņi paši aug un

caur kapacitātes veicināšanu biedriem, kas mums ir vesela programma, turpina augt. Viens piemērs – „Ziemeļu kaija”, kas 10 gadu darbojās „pagrīdē”. Mēs viņus pa pēdējiem trīs gadiem esam „uzķīlējuši”. Mums bija nepieciešami pāris gadi, kamēr iemācījām viņiem rakstīt projektus un taisīt budžetus. Tas ir brīvprātīgs darbs, ko darījām. Strādājām ar viņiem kopā un stāstījām, kā tās lietas darāmas. Es redzu, ka tas darbs attaisnojas.

Valstī tā sistēma nav sakārtota. Tādām vietējā līmeņa organizācijām kā „Ziemeļu kaija”, kas ir ideāla apkaimes organizācija, būtu jāsaņem finansējums no Rīgas Domes saviem administratīvajiem un uzturēšanas izdevumiem. Tālāk viņas kapacitāti celtu tīkls, kurā viņa ir, un piesaistītu finansējumu, lai viņa spētu uzturēt zināšanas un paplašināt pieredzi. Tam jābūt nacionālā līmeņa NVO fondam. Tad tam ir jēga, citādi darbības notiek paralēli. Piemēram, Trešo valstu valstspiederīgo fonds. Apvienība rakstīja projektu, mēs iesaistījām savas dalīborganizācijas - „Doinu”, „Ziemeļu kaiju” un citas; bija pusgadu garš process, kura laikā mācījām, kā sagatavot projektus. Mēs izstrādājām projektu un iesniedzām, un mums bija vislabāk sagatavotais projekts, bet tas netika atbalstīts. Mums ir cilvēki, ar ko strādāt, ir metodes. Tajā pašā laikā ir organizācijas, kuras strādā ar latviešiem, jo nevar atrast tos trešo valstu valstspiederīgos. Bet process nebija pilnīgi veltīgs, jo ar to mēs „uzķīlējām” savas dalīborganizācijas.

Mums tie līmeņi ir jāsakārto. Memoranda padome spiež Tieslietu ministriju definēt, kas ir kas. Vienreiz ir jāpozicionējas un tas jāpasaka. Ja vienai organizācijai biedri ir citas organizācijas, bet otrai organizācijai biedri ir 8 fiziskas personas, - tur ir jābūt atšķirīgai pieejai. Es piekrītu, ka organizācijas „Līdere” meitenes var daudz ko izdarīt, bet ne tik daudz, cik mēs varam izdarīt.

Ar ministriju viedokļiem ir tā, ka šobrīd, lai sniegtu ministrijai pozīciju, kas ir balstīta jaunākajās (ne vienmēr ministrijas ir informētas, bet NVO to uzskata par savu pienākumu) ANO līmeņa institūciju nostādņēs, Eiropas Komisijas un Eiropas Parlamenta secinājumos, kuri atspoguļo uz šo brīdi aktuālās tēmas, Latvijā ir maz cilvēku, kas var tāda līmeņa komentārus sagatavot. Jo Latvija ir ļoti maza valsts, un tā ekspertīze ir maza. Otra lieta – daudz kur ir „cietais mugurkauls”: ministrijai ir vieglāk izskaidrot trīs lapaspusēs, kāpēc kaut ko nevar izdarīt, nevis var. Piemēram, mums ir diskusija ar Izglītības un zinātnes ministriju, kāpēc neļaut bērniem ar disleksiju pēc skolas lēmuma piešķirt 20 minūtes papildus laiku kontroldarba izpildei. Visā pasaulē 10% bērniem ir lasīšanas grūtības, un Latvija šajā ziņā nav izņēmums. Ja skola to ir konstatējusi, kāpēc bērns vēl jāved uz ārstu komisiju. NVO ir pozitīva pieeja – labāk izdarīt mazliet vairāk, nekā mazāk. Tāpēc dialogs dažkārt neveidojas, jo NVO izaicinājums ir vienmēr būt pirmrindā.

S.R.: Cik aktīvi NVO izmanto iespēju iesaistīties ministriju darba grupās, sniegt atzinumus par normatīvo aktu un politikas plānošanas dokumentu projektiem? Cik tas ir efektīvi un kvalitatīvi?

I.I.: Ja NVO iesaista no politikas dokumenta vai tiesību akta tapšanas brīža, tad tā efektivitāte ir vislielākā, jo diskusijas veidojas dažādāk. Tad sanāk kopā kompetences un var paskatīties uz jautājumu no visiem aspektiem, ja vien nav dots konkrēts politisks uzdevums vai uzstādījums. Tad sadarbība ir visefektīvākā. Ja prasa tikai viedokli un nokomentēt, tas ir rediģēšanas darbs, un tad tā ietekme nav tik liela. Bet tā vēlme piedalīties ir ļoti liela. Tā kā organizāciju administratīvā kapacitāte ir zema tādā nozīmē, ka nav algotu darbinieku, piedalīšanās darba grupās un komisijās darba laikā ir visai apgrūtināta. Tāpēc, ja sākotnējā diskusija ir klātienē, un pēc tam tiek turpināta rakstiski, tas ir visefektīvākais mehānisms. Es pārstāvu organizācijas, kur pamatā visi strādā brīvprātīgi, kas ir mūsu stiprā puse, jo neesam atkarīgi no donoriem un neslēdzam ofisu ciet, bet turpinām darbu. Tādēļ mums ir ļoti svarīgi, lai būtu laiks izdiskutēt, lai mēs varētu sestdien, svētdien sabraukt kopā un dabūt arī reģionu viedokļus. Starp Rīgas ekspertiem ļoti svarīga ir elektroniskā sarakste un video konferences.

S.R.: Vai tradicionālās divas nedēļas atzinumu sniegšanai par tiesību aktu projektiem ir pietiekams laiks?

I.I.: Absolūti nav pietiekams. Ja grib uzzināt viena cilvēka viedokli no organizācijas, tad jā, bet, ja grib izvērtēt no dažādiem aspektiem, un parasti organizācijās ir virkne dažādas ekspertīzes, uz ko mūsu stiprums arī balstās, tad tas nav pietiekami. Dažreiz gadās tā, ka es saņemu viedokļus un zvanu ministrijai, bet viņi saka, ka „vilciens jau aizgājis”. Bet cilvēkiem vajag laiku padomāt, pārrunāt ar kolēģiem, veikt konsultāciju procesu. Tādēļ divas nedēļas ir absolūti par maz. ES nacionālo pozīciju formulēšanai ir „ātrās reaģēšanas vienības” - trīs cilvēki „skaipā” nokonsultējas sava starpā. Bet tad mēs nevaram iesaistīt plašāku loku. Un jēga ir tad, ja var iesaistīt plašāku cilvēku loku, jo tas palīdz informēt cilvēkus par to, kas notiek valsts pārvaldē, uzzināt, kas cilvēkus satrauc, un izstrādāt formulējumus.

S.R.: Vai jūsu iepriekšējā darba pieredze valsts pārvaldē palīdz NVO darbā, un vai var apgalvot, ka tām NVO, kuras nezina, kā valsts pārvalde darbojas, tas varētu būt šķērslis un iemesls, kāpēc neizdodas īstenot savas idejas...

I.I.: Es domāju, ka noteikti.

S.R.: ... un ka ir jāzina, ar kuru runāt, kad runāt un kā runāt?

I.I.: Jā, un arī tas, ka regulāri jārunā. Domāju, ka tās zināšanas joprojām ir absolūti nepietiekamas. Un diemžēl organizācijās bieži netiek pārmantotas. Organizācijās nav iekšējās pieredzes nodošanas mehānismi. Tā ir viena no vājajām vietām NVO sektorā. Ja akumulējas

zināšanas noteiktā sfērā, tās tiek precīzi tālāk nodotas, bet zināšanas sadarbībai ar valsts pārvaldi netiek nodotas.

Rīgā, 2010.gada 10.martā.

**Intervija ar Rutu Klimkāni,
Tieslietu ministrijas Sabiedrības integrācijas lietu departamenta direktori**

S.R.: Kā jūs vērtējat NVO līdzdalību valsts pārvaldē?

R.K.: Jāsāk ar to, ka nevalstisko organizāciju ir ļoti daudz. Ja paskatāmies informāciju Biedrību un nodibinājumu reģistrā, tad to ir vairāk nekā 10 tūkstoši. Protams, daļa no tām nav aktīvas. Ir uzreiz jānodala, ka organizācijas pēc sava dabas ir dažādas. Vienas ir izveidotas nebūt ne ar mērķi iesaistīties lēmumu pieņemšanā vai paust noteiktas sabiedrības grupas intereses, bet ir vairāk slēgtas un darbojas savu biedru interešu vārdā, un viņām tā līdzdalība valsts pārvaldē nav primārais. Un ir otra – mazāka - organizāciju daļa, kuras ir aktīvas pēc savas būtības un kuru statūti paredz noteiktu sabiedrības grupu interešu aizstāvību, līdz ar to viņām šis dialogs ar valsts pārvaldi vai pašvaldību ir vajadzīgs, un viņas meklē šo ceļu pie attiecīgajiem ministriju vai pašvaldību ierēdņiem vai darbiniekiem.

Es domāju, ka tas dialogs vai atgriezeniskā saite ir atkarīga no abām pusēm, cik konkrētā institūcija ir gatava uz klausīt un pieņemt šo viedokli, un kā to tālāk attīstīt, vai ņemt vērā, vai neņemt vērā. Vērtējot šo procesu kopumā, redzams, ka Latvijā ir vadošās organizācijas, kuras ir vienmēr un visur, tādi kā monopoli. Viņas ir apvienojušas vairākas mazas organizācijas, bet mēs nezinām, cik lielā mērā tiek apzināts un pārstāvēts visu biedru organizāciju viedoklis. No otras puses, nav jau arī pamata tam neticēt. Raugoties no sadarbības viedokļa, protams, ka vieglāk ir sadarboties ar vienu lielu partneri, nevis daudziem maziem. Iespējams, ka mazās organizācijas, kuras baidās izteikt savu viedokli vai nezina, kā atrast to ceļu dialoga veidošanai, paliek nesadzirdētas. Jārēķinās, ka, iespējams, pastāv arī kādi iekšēji šķēršļi, piemēram, valoda, jo ne visi organizāciju pārstāvji ir gatavi paust savu viedokli valsts valodā, un ne visi ir gatavi to pateikt arī krievu valodā. Tas faktors arī ir jāņem vērā. Jāskatās, vai mazākumtautību organizācijas ir „ieplūdušas” kopējā strāvē, vai viņas tomēr meklē sev atšķirīgus ceļus. Kamēr pastāvēja ĪUMSILS, viņas primāri gāja tur un negāja tajā kopējā plūsmā, kas tagad, es domāju, attīstīsies vairāk. Tāpat jāņem vērā arī organizāciju pārstāvju vecuma grupas. Nereti, tiekoties ar senioru organizācijām, var just, ka prasmes vai pieeja informācijas tehnoloģijām nav tik labas, un tad komunikācijai tiek izvēlēta cita metode, piemēram, vēstule, kas ne vienmēr ir tikpat efektīva kā e-pasts vai internets. Jebkurā gadījumā, jo vairāk šī informatīvā telpa un informācijas tehnoloģijas attīstās, jo vairāk mums jāpatur prātā, ka ne visiem tās ir pieejamas, un ka ir cilvēku grupa, kura visā tajā nemaz tik ļoti neorientējas.

Man liekas, ka ir vēl arī tāda tendence, ka mēs vairāk dzirdam par sliktajiem piemēriem. Tajā pašā laikā es domāju, ka gan normatīvā vide ir stimulējusi to attīstību, gan arī valsts pārvaldes institūcijas ir sapratušas, ka nevalstiskās organizācijas nav „ienaidnieks”, kas traucē strādāt, bet tās ir partneris, un mēs nevaram viņu novērtēt kā zemāku. Un ka viņš tiešām ir jānovērtē, jo nevar visu laiku tikai prasīt no viņa viedokli un atbalstu.

S.R.: Kā jūs vērtējat NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes darbību?

R.K.: Mēs esam iesaistīti Memoranda padomē. Es personīgi esmu kontaktpersona, - kā zināms, katrā ministrijā ir cilvēks, kas ir atbildīgs par sadarbību ar NVO. Turklāt mūsu pārziņā ir pilsoniskās sabiedrības attīstības jautājumi, tādēļ man liekas, ka mēs nemaz nevarētu tur nebūt. Man liekas, ja kādreiz ārvalstīs vajag palielināties ar kādu labu piemēru, tad Memoranda padome ir labs piemērs, jo tā ir reāla iespēja reizi mēnesī, - īstenībā pastāvīgi, - bet reizi mēnesī arī klātienē būt tiešā dialogā ar valsts pārvaldes darbiniekiem, diskutēt par sāpīgajiem jautājumiem vai uzsvērt sasniegumus, vai atvieglot kādu jautājumu risināšanu. NVO ne vienmēr vajag pašai mēģināt atrast atbildīgo amatpersonu, bet formulēt savu jautājumu caur Memoranda padomi, un tad padomes vadītāja uzdevums, kā arī iesaistīto ministriju un NVO pārstāvju uzdevums ir atrast pareizāko amatpersonu, kuram tā konkrētā problēma būtu jāuzklausā. Tās ir atvērtas sēdes, publiskotas internetā, un tur tas caurspīdīgums, manuprāt, ir ļoti liels. Tikai jautājums, vai visi to izmanto un cik daudz. Bet es domāju, ka tas viennozīmīgi ir veiksmīgs piemērs. Un tas, ka šī padome pastāv tik ilgu laiku, arī nozīmē, ka tā ir attaisnojusi savu vajadzību, jo bieži vien, ja mēs izveidojam kaut kādas padomes, viņas nevar tik ilgu laiku pastāvēt tikai formāli, jo agrāk vai vēlāk tiek likvidētas.

S.R.: Kas ir Tieslietu ministrijas dienas kārtībā pilsoniskās sabiedrības jomā, un kuras ĪUMSILS un BĢSILM aizsāktās iniciatīvas tiek turpinātas?

R.K.: 2008.gadā Ministru kabinets apstiprināja Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmu 2008.-2012.gadam. Es domāju, ka tā ir jāņem par pamatu, jo tur šie galvenie mērķi un rīcības virzieni tika nosprausti un problēmas identificētas, nosakot, kuros virzienos ir jāstrādā. Šobrīd mēs gatavojam un drīzumā iesniegsim Ministru kabinetā pirmo informatīvo ziņojumu par programmas izpildi. Jāatzīmē, ka šāds informatīvais ziņojums nav bijis ne par 2007.gadu (2007.gadā bija ārējs šīs programmas novērtējums), ne par 2008.gadu, ne par 2009.gadu. Tā kā šī gada budžeta ietvaros mums nebija iespēju piesaistīt ārējus resursus, lai veiktu pētījumu un novērtētu sabiedrisko aktivitāti un līdzdalību, ietverot jautājumus, kas interesētu mūs kā politikas veidotājus, tad mums bija jāizlīdzas ar citu institūciju veiktajām aptaujām vai Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā un Pārskatā par tautas attīstību rastajiem secinājumiem, vai mazākiem atsevišķu organizāciju veiktiem pētījumiem, kuros tika skarti šie

jautājumi. Principā šim informatīvajam ziņojumam būtu bijis jābūt vairāk kā novērtējumam, kas ietver pētniecisko darbu, bet, tā kā mēs to darījām paši saviem spēkiem, tas lielākajā daļā ir sanācis informatīvs, kāds informatīvais ziņojums arī ir pēc savas dabas, - atskaitīšanās, vai ir izpildīts vai nē, tajā pašā laikā mēģinot ņemt vērā visus iespējamus statistikas datus un aptaujas, lai varētu novērtēt, vai nevalstisko organizāciju skaits ir palielinājies vai samazinājies, kā ir ar biedru skaitu, kā ir ar ziedotājiem. Jāņem vērā, ka finansējums, kas 2008.gadā tika ieguldīts sektorā, bija diezgan liels, un, kad to visu saliek kopā, domāju, ka tas savu ietekmi ir devis. Tas ir viens lielais darbs, kas mums jāpabeidz pie šī lauka novērtējuma. Mēs prezentēsim informatīvo ziņojumu nākamajā Memoranda padomes sēdē, un es domāju, ka no šiem secinājumiem varētu izkristalizēties vēl kāds virziens, kurā mums būtu vairāk jāstrādā vai jādomā.

Mēs esam arī atjaunojuši Pilsoniskās sabiedrības attīstības padomi, kas bija izveidota Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmas uzraudzībai. Un galvenie secinājumi, kas izrietēs no informatīvā ziņojuma tiks izdiskutēti arī šajā padomē. Jāņem vērā, ka Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmai 2009.gadā bija paredzēti tuvu pie miljons latiem. Skaidrs, ka tādas naudas tam visam nebūs, tādēļ ir vajadzīgi mazliet „piezemētāki” mērķi.

Viena no lietām, kas tika aizsākta, bet netika izdarīta līdz galam, bija brīvprātīgā darba tiesiskais regulējums. 2005.gada bija izstrādāts likumprojekts par brīvprātīgā darba attīstību, tomēr starpministriju saskaņošanas process norādīja uz to, ka izstrādātajam likumprojektam, acīmredzot, mazliet pietrūka tādas savas identitātes, jo nebija tik daudz to specifisko jautājumu, ko šādā likumā atrunāt un ko nevarētu iestrādāt citos, ar nozari saistītajos likumos. Pagājušajā gadā pēc nevalstisko organizāciju iniciatīvas šī diskusija tika atjaunota. Šā gada sākumā mēs tikāmies ar nevalstiskajām organizācijām, un šobrīd mēs esam nonākuši pie tā, ka netiks izstrādāts atsevišķs likums, bet tiks veikti grozījumi Civillikumā. Jo tika secināts, ka nevis normatīvās bāzes trūkums ir tas, kas traucē attīstīt brīvprātīgo darbu, bet tas, ka tas nav atrunāts attiecībā uz valsts un pašvaldību institūcijām. Jo Biedrību un nodibinājumu likums ir vienīgais, kas runā par to, kā brīvprātīgos var nodarbināt biedrības un nodibinājumi. Vēl arī Jaunatnes likums, kas runā par atsevišķu grupu – jauniešiem, un kurā ir pateikts, ka brīvprātīgie var būt jebkurā institūcijā. Civillikuma grozījumi tagad ir izstrādes stadijā.

Nākamais lielais darbs - mēs neesam atteikušies no idejas par NVO klasifikācijas izstrādi. Tas ir mazliet dīvaini, ka par to jau tik ilgi runā, bet neviens nav uzdrošinājies to novest līdz galam.

S.R.: Vai jums ir versija, kāpēc?

R.K.: Es gribētu teikt, ka to droši vien ir ietekmējušas ministriju reorganizācijas. Lai cik tas nebūtu bēdīgi, es domāju, ka tā rezultātā viens gads no pilsoniskās sabiedrības attīstības ir

kaut kur „izkritis”. Aktivitātes notika, bet, ja tam jautājumam nav īsti tāda „saimnieka”, protams, ka tas ietekmē. 2008.gadā ar Ministru prezidenta rīkojumu bija izstrādāta darba grupa, un interese par to bija liela. Tā diskusija būtu attīstījusies, jautājumi būtu izrunāti, un mēs varbūt būtu konstatējuši, ka neko tādu nevajag. Bet diskusija vismaz būtu novesta līdz kaut kādam rezultātam. Tagad Latvijas Darba devēju konfederācija ir aktualizējusi šo jautājumu, ka viņiem arī ir vajadzīgs šāds reģistrs, un lai nebūtu jāveido vēl viens atsevišķs reģistrs, tad šī NVO klasifikācija varētu būt viens no risinājumiem. Kad būsīm pabeiguši lielākos darbus, pie kā šobrīd strādājam – brīvprātīgā darba normatīvās bāzes izstrādi un informatīvo ziņojumu par Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmas izpildi, tad varēsīm piekerties arī šai klasifikācijai.

S.R.: Kādi ir galvenie secinājumi par Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmas izpildi?

R.K.: Ir īstenotas daudzas aktivitātes un paveiktas labas lietas, kaut vai ja paskatās, kā ir attīstījusies ziedošana, kā ir attīstījušies kopienu fondi. Man gribas ticēt, ka kaut kādu grūdienu šī programma ir devusi, un tas finansējums un daudzās aktivitātes ir šos jautājumus virzījuši un attīstījuši. Piemēram, NVO resursu centriem bija nodrošināts pastāvīgs finansējums, lai viņi varētu domāt par to, kā savu konceptu izveidot un kā kļūt par atbalsta resursu citām organizācijām. Protams, nevarētu teikt, ka atsevišķas organizācijas, vai tā būtu Latvijas Pilsoniskā alianse vai Jelgavas NVO centrs, to nebūtu izdarījušas bez valsts atbalsta. Bet es domāju, ka ļoti daudz deva arī šis atbalsts, kas ļāva viņiem attīstīties tādiem, kādi viņi ir. Tāpat pilsoniskās sabiedrības jomā ir sagatavoti uzskates materiāli un ir izpratne par to, ka ir svarīgi izglītēt par šiem jautājumiem. Organizācijas, kuras strādā šajā jomā, to ir izmantojušas.

Jāņem vērā tas, ka organizācijas iet tur, kur ir nauda. Bija „labie” gadi, bija Izglītības un zinātnes ministrijas finansējums, arī tagad ir, tāpat Kultūras ministrijas finansējums, un organizācijas bieži vien tika veidotas, lai šo finansējumu piesaistītu, kas varbūt radīja tādu sadrumstalotību, ko mēs tagad redzam, - ka organizāciju skaits ir lielāks, bet to cilvēku skaits, kas ir iesaistīti organizācijās, ir mazāks. Tas liecina par to, ka ne vienmēr mērķis ir bijis izveidot lielu un spēcīgu organizāciju ar skaidru stratēģiju, bet gūt kaut kādu labumu, kas arī ir novedis pie tā, ka darbība ir bijusi sadrumstalota un nevalstisko organizāciju ir tik daudz. Bet arī tas nav viennozīmīgi tikai un vienīgi slikti.

S.R.: Kādas ir Tieslietu ministrijas turpmākās darba prioritātes un galvenie uzdevumi pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā?

R.K.: Eiropas līgums nosaka to, ka pilsoniskai sabiedrībai jābūt ļoti aktīvai un tā ir jāiesaista lēmumu pieņemšanā. Ir bijuši grozījumi normatīvajos aktos, ir jauni Ministru

kabineta noteikumi par sabiedrības līdzdalību. Manuprāt, tā normatīvā bāze ir diezgan spēcīga, un tagad tas uzdevums droši vien ir to vairāk iedzīvināt un strādāt uz to. Nedomāt vai neradīt kaut ko jaunu, bet iedzīvināt to, kas ir. Protams, vienmēr ik pa laikam parādīsies kādi gadījumi, kad sabiedriskā doma nav uzklausa, bet tajā pašā laikā tie mehānismi tiek nodrošināti, piemēram, tajā pašā Memoranda padomē nerunā tikai par labajiem piemēriem. Ja kāds kādreiz nav izklausīts vai nav izdevies izveidot sadarbību vai dialogu, tad Memoranda padome ir lieliska vieta, kur par to runāt. Tas, par ko mums ir mazāk informācijas, bet pie kā mēs šobrīd strādājam, ir noskaidrot, kā pašvaldības sadarbojas ar nevalstiskajām organizācijām. Mēs esam izveidojuši anketu, lai noskaidrotu, kādas ir šīs sadarbības formas un vai pašvaldību attīstības dokumentos ir kaut kādas sadaļas par sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām. Bet jāņem vērā, ka administratīvi teritoriālajai reformai ir bijusi sava ietekme, un daudzas pašvaldības šobrīd strādā bez šiem dokumentiem.

S.R.: Kādi ir Pilsoniskās sabiedrības attīstības padomes darba kārtības jautājumi?

R.K.: Padomes darbība ir nesen atjaunota. Padomi apstiprina ministrs uz diviem gadiem, un iepriekšējās padomes pilnvaru termiņš bija beidzies. Pagājušā gada nogalē mēs sasaucām uz neformālu tikšanos cilvēkus, kas bija pēdējā padomes sastāvā, lai informētu, ka nepieciešams izveidot jaunu sastāvu. Ministrs nesen apstiprināja jauno padomes nolikumu. Mēs aicināsim organizācijas, lai deleģē pārstāvjus, un padomes sastāvu paredzēts apstiprināt aprīlī/ maijā. Padomes sēdes ir paredzētas vismaz divreiz gadā. Padomes uzdevums ir ne tikai noteikt prioritātes un paskatīties, vai mēs strādājam pareizā virzienā, bet arī uzzināt par pastāvošajām problēmām un aktualitātēm, ko katras nozares pārstāvji dara šajā jomā, un šo informāciju apkopotā veidā novadīt līdz atbildīgajiem cilvēkiem. Tas ir svarīgi gan mums kā departamentam, gan ministrijas vadībai, gan droši vien arī Memoranda padomei.

S.R. Vai Tieslietu ministrijas mājas lapā būs pieejama informācija par padomes darbību?

R.K.: Mēs to noteikti ievietosim. Tomēr jāņem arī vērā, ka šobrīd departamentā ir palikuši tikai seši cilvēki, kuri veic visas tās funkcijas, kas bija ĪUMSILS, neviens tās nav samazinājis. Vienmēr varam gribēt, lai mājas lapa būtu kvalitatīvāka. Redzēs, kā veidosies sadarbība ar Sabiedrības integrācijas fondu jaunās programmas (S.R. - grantu shēmas „Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas atbalsta programmas 2010”) īstenošanā, vai mums izdosies reģionos dabūt kādu atbalsta punktu, caur kuru izplatīt informāciju, resursu, kur citas organizācijas var saņemt informāciju. Mūsu doma bija stiprināt savu mājas lapas sadaļu, bet dažreiz ir arī jāapzinās, cik mēs varam izdarīt, cik nevaram. No daudzām labām lietām ir arī jāatsakās.

S.R. Kāda ir Tieslietu ministrijas sadarbība ar NVO?

R.K.: Ministrijai ir vairākas padomes, kurās ir iesaistītas nevalstiskās organizācijas. Ir Mazākumtautību nevalstisko organizāciju pārstāvju Eiropas Padomes Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību ieviešanas uzraudzības komiteja, kurā ir pārstāvji no vairāk nekā 20 NVO. Ir arī citas sadarbības formas. Mēs ļoti cenšamies piedalīties organizāciju rīkotajos pasākumos, uz kuriem mūs aicina. Protams, mēs nevaram aiziet uz visiem pasākumiem, bet cenšamies piedalīties, jo īpaši, tajos pasākumos, kuri tiek īstenoti mūsu administrēto projektu ietvaros, piemēram, Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda ietvaros. Tāpat jāņem vērā arī tas, ka mēs ejam uz citu ministriju komitejām vai padomēm, jo darbs ar nevalstiskajām organizācijām tomēr ir tāds horizontāls darbs. Piemēram, ja Labklājības ministrija strādā ar nabadzības apkarošanas jautājumiem, tad viņu Sociālās iekļaušanas politikas koordinācijas komitejā arī ir nevalstiskās organizācijas. Tā arī ir viena iespēja, kā izstāstīt savu informāciju invalīdu organizācijām vai tādām organizācijām, ar kurām mums ikdienā nav tik liela sadarbība.

Protams, salīdzinot ar 2008.gadu, mazāk ir tādu finansējuma programmu kā interešu aizstāvībai, sociālajiem jautājumiem, iecietības veicināšanai. Notika informatīvie semināri, un bija daudz vairāk iespēju aizbraukt uz reģioniem un tikties ar NVO pārstāvjiem tiešā kontaktā. Tagad tie komunikācijas kanāli ir mazliet mainījušies. Ja mēs sasaucam plānošanas reģionus, lai pārrunātu, kā reģionos attīstīt integrācijas un pilsoniskās sabiedrības jautājumus, tad parasti lūdzam, lai viņi uzaicina kādu nevalstisko organizāciju, lai palīdzētu viņiem to kontaktu veidot, jo ne visos reģionos tas ir. Tāpat kā ne visas ministrijas ir tik atvērtas, lai sadarbotos ar nevalstiskajām organizācijām, tā arī reģioni ir dažādi, kuriem gribas un kuriem negribas sadarboties. Esam atsākuši darbu pie sabiedrības integrācijas pamatnostādņēm, un saucam kopā nevalstisko organizāciju pārstāvjus. Ir izveidota darba grupa brīvprātīgā darba regulējuma izstrādei, kurā - lai taupītu nevalstisko organizāciju ceļa izdevumus, - pirmajā reizē sanācām kopā un izrunājām jautājumus klātienē, un vienojāmies, ka turpmāk sadarbība notiks elektroniski.

Runājot par citām sadarbības metodēm, kādreiz bija tādi vienošanās memorandi, piemēram, ar Latgales reģionu, bet tad mēs sapratām, ka nevaram slēgt tādas vienošanās, jo nevaram tās izpildīt. Tagad mēs apsveram iespēju slēgt līdzdarbības līgumu ar Līvu fondu lībiešu valodas mācīšanai un informācijas nodrošināšanai par lībiešu jautājumiem internetā. Mēs cenšamies izmantot visas tās iespējas sadarbībai ar NVO, ko nosaka normatīvie akti, kā, piemēram, līdzdarbības līgums. Ne vienmēr ir vajadzīgs atklāts konkurss, it sevišķi, ja finansējums ir tik mazs. Jādomā, lai to resursu, kas mums ir, mēs varētu izmantot tādā veidā, kas prasa pēc iespējas mazāku administratīvo darbu. Lībiešu organizāciju, kas māca valodu, ir

ļoti maz; mēs sasaucām viņas kopā, izrunājām un vienojāmies, ka līgumu slēdzam ar Līvu fondu, un viņas visas tam piekrita.

Viena no negatīvajām tendencēm, ko es nepieminēju, ir atsevišķu nevalstisko organizāciju vājā kapacitāte un spēja atskaitīties par projekta īstenošanu, spēja saprast, ka par saņemto naudu ir jāatskaitās un to nevar iztērēt vienkārši tāpat vien. Mēs administrējam bijušos ĪUMSILS finansētos projektus vēl no 2005.gada, un ar tām sekām cīnāmies vēl joprojām, pārlicinot, ka katrs iesniegtais dokuments ir svarīgs. Vienam cilvēkam tā vietā, lai nodarbotos ar politikas veidošanas jautājumiem un darītu tiešos uzdevumus, kuru dēļ viņš vispār šeit ir, tagad jānodarbojas ar papīru vērtēšanu un administratīvām lietām. Tādēļ, slēdzot līdzdarbības līgumus, ir jāizvērtē arī organizācijas reputācija. Ja ir palikušas parādsaistības, neatkarīgi no tā, kādi bijuši iemesli vai apstākļi, līgumu slēgt nevar. Ja cilvēki apvienojas organizācijā, viņiem ir jāizvērtē, vai vēlas tikai sanākt kopā un darboties kā neformāla grupa, vai vēlas reģistrēties kā biedrība vai nodibinājums un uzņemt visas tās saistības, ko nosaka likums. Citreiz var redzēt, ka organizācija iegūst sabiedriskā labuma statusu, bet līdz galam nesaprot, ne īsti ko darīs, ne par ko jāatskaitās; nav tādas darbības stratēģijas. Bet, tiklīdz grib saņemt naudu, jābūt kārtīgai institūcijai, tur vairs ar tādu sanākšanu kopā vien nepietiek, ir kārtīgi jāstrādā.

S.R.: Ņemot vērā Tieslietu ministrijas darbības jomu, vai nav tā, ka ministrijas redzeslokā kā prioritātes ir tiesu sistēma, brūkošie cietumi un tā tālāk, bet pilsoniskās sabiedrības jautājumi šajos krīzes laikos liekas kā nevajadzīga „ekstra”?

R.K.: Šeit jārunā par divām lietām: sabiedrības integrāciju, kur ir visi lieli jautājumi, kā, piemēram, imigranti, mazākumtautības, romi, - un pilsonisko sabiedrību. Pilsoniskās sabiedrības jomā ļoti daudz ko dara Valsts kanceleja. Dažreiz ir pat nesaprotami, ko dara viens un ko dara otrs. Tas droši vien ir viens no diskusijas jautājumiem, ka tās robežas nav līdz galam novilkas, kur beidzas mūsu atbildība, kur nē. Runājot par ministriju, tās funkcijas starp departamentiem ir nodalītas. Vieni raksta atzinumus par citu ministriju izstrādātajiem normatīvajiem aktiem, mēs aizvien mazāk tajā iesaistāmies, līdz ar to nevaram īsti redzēt, kā nevalstisko organizāciju pārstāvji ir piedalījušies atzinumu rakstīšanā, kas varbūt ir svarīgi, raugoties no mūsu pozīcijām. Bet ikreiz, kad mēs „uzķeram” kādu jautājumu, tad tas „aiziet”. Piemēram, par brīvprātīgā darba tiesisko regulējumu, - mēs palīdzam nodefinēt problēmu, bet Civiltiesību departaments to iestrādā normatīvajā aktā, jo manā departamentā nav neviena jurista. Vai arī par valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu – mēs palīdzam noformulēt to, ko NVO grib pateikt, tad ejam un runājam ar Valststiesību departamentu. Viņi kā likuma turētāji uzskata, ka tur nav problēmas, un varbūt ne vienmēr vajag „spuroties” pretī, bet vienkārši lūgt, lai viņi to izstāsta nevalstiskajām organizācijām un citām ministrijām, palīdz to likumu

saprast un dialogu veidot. Kad mēs šeit palīdzam to saprast, tad tās lietas aiziet daudz spēcīgāk. Ir tomēr atšķirība, vai to virza ĪUMSILS, vai Tieslietu ministrija; reputācijai tomēr ir nozīme. Ja par kaut ko vienojas, tad tas aiziet. Tas ir pluss. Protams, šī ir lielāka ministrija, un nevar gaidīt, ka visi varēs veltīt tik daudz laika šiem jautājumiem, kā tas bija ĪUMSILS, kur institūcija bija radīta tikai tam. Tāpēc arī iepriekš izstrādātās politikas tur bija ļoti labas, bet te tu saproti, ka visu nevari aptvert; kaut kas ir jāatsijā, ko tu vari, ko nevari. Liels darbs vēl priekšā.

Rīgā, 2010.gada 26.martā.

**Intervija ar Rasmu Pīpiķi,
Latvijas Pilsoniskās alianses direktori**

S.R.: Kā jūs vērtējat NVO līdzdalību valsts pārvaldē?

R.P.: Man liekas, ka līdzdalība ir augsta. To parāda arī Tieslietu ministrijas sagatavotajā informatīvajā ziņojumā par Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmas 2008.-2012.gadam izpildi iekļautie dati. Taču problēma ir tā, ka tas ļoti lielā mērā ir brīvprātīgs darbs. Tas nozīmē, ka cilvēkiem ir vēlme ietekmēt saturu, bet jautājums, vai tas tiek novērtēts. Vai tiek novērtēts, ka tas ir ieguldījums. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, mēs esam tikuši tālāk par jautājumu, vai NVO ir nepieciešams iesaistīt. Šobrīd jau ir atbilde: jā, iesaistīt ir nepieciešams. Un tagad ir jāspēr nākamais solis - kā tad stiprināt to iesaistīšanu. Nereti valsts pārvalde ir teikusi: „Nerunājiet daudzās balsīs, bet veidojiet tīklus”. Taču tad, kad šie tīkli ir izveidoti, viņi saka: „Bet ir taču arī vēl citas organizācijas, kuras nav tīklos.” Tā tad netiek atpazīta šo tīklu legimitāte pārstāvēt organizācijas un vairāk prevalē uzskats, ka ir jābūt „masām”. Mans uzskats ir, ka nav jābūt „masām”, bet organizācijas misijai un mērķiem, kas legimitizē viņu to darīt. Tāpat kā jurists: viņš var pārstāvēt tiesā, bet viņš var arī aizstāvēt. Tas ļoti aktuāli parādās tajos kontekstos, kur aizstāvamais, piemēram, ir daba vai vispārīgas vērtības, nevis kādas konkrētas cilvēku grupas. Man liekas, ka diskusija pārāk maz ir bijusi tieši par to, - atzīt NVO tiesības aizstāvēt arī tad, kad nav visi 2,3 miljoni Latvijas iedzīvotāju iestājušies biedrībās un nodibinājumos.

Pateicoties Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas valdības finanšu instrumentiem, Latvijas Pilsoniskās alianses piedalīšanās un atzinumu sniegšana ir pieaugusi par 95% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Tas nozīmē, ka mums ir arī iespējas sekot līdzi aktualitātēm citās nozarēs un uzrunāt NVO, lai viņas iesaistās. Es nesaku, ka organizācijas masveidā izprot šo iesaistīšanās vērtību. Nereti ir tā, ka organizācija atnāk ar petīcijām „gribu mainīt pasauli”, „gribu glābt Latviju” vai tamlīdzīgi, bet nesaredz to mehānismu kā plusu priekš sevis. Grib atnākt, „nosviest” savas prasības uz galda, lai kāds viņas paņem. Es domāju, jo vairāk NVO saprastu šo ceļu, jo vieglāk būtu tās savas prasības arī īstenot. Piemēram, ļoti daudzas lietas notiek pavisam klusu, bez jebkādiem piketiņiem pie Ministru kabineta vai Saeimas. Runājot par pilsonisko sabiedrību vispār, kas ir tas, ko arodbiedrības panāk ar saviem lieliem piketiņiem? Ko zemnieki panāca ar saviem lieliem piketiņiem? Tas, ko mēs redzam publiski, - jā, viņi panāk to, ka tiek apsolīti tie 17 vai 27 miljoni. Bet saņemti jau tie netika, tikai to neviens nezina, jo nav papētījis. Tāpēc arī ir ļoti svarīgi izsekot tām lietām

līdz galam, saprast to, ka nav svarīgi tikai aktualizēt kādu tēmu, bet arī izsekot tai līdz galam. Tā ir viena no problēmām.

Ja runājam par līdzdalības efektivitāti un kvalitāti, es nereti sev uzdošu jautājumu, kādēļ organizācijas, kuras darbojas sociālajā jomā un ir lielas, ietekmīgas un zinošas, tomēr bieži vien neko nav panākušas? Kāpēc tie rezultāti nav tik lieli? Kur ir tā problēma? Manuprāt, problēma ir īstermiņš. Piemēram, Latvijas Samariešu apvienība ir ļoti liela, ietekmīga organizācija ar lielu apgrozījumu. Taču vai viņi ir bijuši partneri politikas veidošanā, lai mums nebūtu šo milzīgo sociāli mazaizsargāto grupu? Kur ir tas darbs? Es to skaidroju ar to, ka organizācijai, kurai ir ļoti liels servisa nodrošinājums un no kuras ir atkarīgi cilvēki, nav laika darīt to darbu, piemēram, apmācīt bez maksas visus Latvijas bērnus sniegt pirmo palīdzību. Tāpēc, ka viņiem jāpelna priekš saviem pamatuzdevumiem, jo viņiem nav 3 gadu līgums, kas dotu zināmu drošības sajūtu. Viena gada cikls ir pārāk īss, jo ir jānodrošina darbavietas un citi izdevumi. Tas nav reāli. Tāpēc man ir prieks, ka EEZ/ Norvēģijas finanšu instrumentu NVO fondā ir šis trīs gadu cikls. Tā ir bijusi mūsu ideja, un es ceru, ka tā varētu arī turpināties. Runājot par efektivitāti, – ja ir neskaidri mērķi, nevar mērīt efektivitāti. Ko tu īsti gribi panākt? Piedaloties Saeimā, tu nepanāc līguma pagarinājumu. Piedaloties Saeimā, ir jāpanāk kaut kas cits. Efektivitāte ir ļoti cieši saistīta ar katras organizācijas mērķu skaidrību.

S.R.: Kā vērtējat NVO un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes darbību?

R.P.: NVO ir izdevies uzturēt šo mehānismu par spīti tam, ka valdība to sākotnēji bija domājusi tikai kā PR pasākumu, lai parādītu sevi no labās puses. Tādā ziņā Memoranda padome ir attaisnojusies, neskatoties uz to, ka citi to varbūt saredz kā tādu „tvaika nolaišanas institūciju”. Sākotnēji Latvijas Pilsoniskā alianse bija Memoranda padomē, un tad mēs varējām ļoti lielā mērā noteikt tās dienas kārtību. Bet, arī neesot padomē, mēs varam tur ļoti labi darboties. Mēs visu laiku esam pie galda un iesakām tos jautājumus, kurus vajadzētu skatīt. Memoranda padomē tika izveidots darba plāns, jo, kamēr organizācijas nāks tikai sēdēt un klausīties, tikmēr nekā nebūs. Mēs esam risinājuši daudzas lietas, piemēram, kopīgi ar ornitologiem, izglītības organizācijām. Jautājumi, kas tiek skatīti Memoranda padomē, ir iepriekš rūpīgi pārdomāti un izplānoti. Ja to izmanto, tad Memoranda padome kā mehānisms ir ļoti noderīgs. Alianse var kritizēt lietas, bet mums ir svarīgs process, lai galvenās runātājas ir pašas nozaru organizācijas, jo savādāk zūd demokrātija.

S.R.: Vai sadarbības memorands ir sasniedzis savu sākotnējo mērķi?

R.P.: Mēs esam runājuši par to, ka memorands ir jāpārskata pēc satura. Tur ir muļķības, piemēram, par 1% iedzīvotāju ienākuma nodokļa novirzīšanu NVO. Bet ir bailes memorandu vērt vaļā, jo tas varētu tikt iznīcināts. Es pat nevaru vairs no galvas pateikt, kas bija

memoranda mērķi, jo politiķiem tie bija citi, bet mums bija citi. Faktiski NVO mērķis bija institucionalizēt sadarbību, balstoties uz kuras iet tālāk NVO kā partnera atzīšanā. Bet mēs par runāšanu tālāk netiekam. Tur ir jābūt nākamajiem soļiem.

S.R.: Kādas ir turpmākās Memoranda padomes darba prioritātes un galvenie uzdevumi?

R.P.: Lielā mērā tās ir prioritātes, ko aktualizē NVO. Gan nozaru organizācijas, gan Latvijas Pilsoniskā alianse pieliek pirkstu pie tā, lai aktualizētu kaut kādas tēmas, un lielā mērā tas mums ir izdevies. Piemēram, Ministru kabineta kārtības rullī tagad ir noteikts, ka Memoranda padome deleģē pārstāvi dalībai Valsts sekretāru sanāksmēs un Ministru kabineta komitejās. Tie mehānismi ir sasaistīti arī ar citiem dokumentiem. Tā ka man liekas, ka memoranda ietekme pieaug. Un nākotnē, runājot par trīspusējo sadarbību, prioritāte būtu redzēt, kur tajā sadarbības kartē ir šis mehānisms. Jo nebūtu labi to izjaukt, - tam ir loma tieši priekš NVO, un tad ir darba devēji un arodbiedrības.

S.R.: Vai memorandā ietvertie mērķi un uzdevumi ir aktuāli un atbilst šā brīža vajadzībām?

R.P.: Memorands ir neatbilstošs šā brīža vajadzībām. Mērķi ir tajā brīdī fiksēti, bet nav bijis mehānisma, kā padarīt par akmeni iecirstām kaut kādas prioritātes. Prioritātes visu laiku mainās, un tās nevarētu arī tādā memorandā ierakstīt. Piemēram, 1995./1996.g. NVO ziņās viens no jautājumiem bija valsts pārvaldes funkciju deleģēšana NVO. Šajā ziņā mēs nekur neesam pavisam izvērsušies uz priekšu, tikai daudz diskutēts. Tas punkts par 1% iedzīvotāju ienākuma nodokļa novirzīšanu NVO memorandā vēl ir palicis, lai gan ir jau aprēķināts, ka tas nav izdevīgi. Sākumā NVO bija ļoti skaidri mērķi iekļaut memorandā ļoti pragmatiskas lietas un saistības, bet tas neizdevās, jo juristi visas tās saistības „lasīja ārā”. Tas 1% tur palika tikai tāpēc, ka viņi saprata, ka politiķi var ar to manipulēt, jo tas izklausās tautai labi, un ļoti daudzi NVO pat nezina, ka tas nav izdevīgi. Bet principā man liekas, ka tie galvenie uzstādījumi varētu būt tādi, kādi tie ir. Ja mēs kaut kad būsīm pietiekami nobrieduši, lai kaut ko pārskatītu, tad varam mainīt.

S.R.: Vai Memoranda padomei ir reāla ietekme? Cik lielā mērā ministrijas respektē padomes rekomendācijas un ieteikumus?

R.P.: Man liekas, ka ir gan piemēri, kad respektē, gan piemēri, kad nerespektē. Un ir piemēri, kad zina, ka jārespektē, bet tēlo, ka nezina, ka jārespektē. Piemēram, par EEZ un Norvēģijas finanšu instrumentu jauno periodu, - tika ļoti gari un plaši izrunāts, Ministru prezidents deva rīkojumu Finanšu ministrijai iesaistīt NVO EEZ un Norvēģijas finanšu instrumentu prioritāšu noteikšanā, savukārt, ministrija saka: „Mēs nezinām, ar ko runāt.” Man liekas, tā ir divkosība. Bet es domāju, ka tā „cepšanās” ap to nav tik liela tāpēc, ka

Memoranda padomei nav ietekmes uz budžetu. Bet ja tāda būtu... Ir viegli tad, ja ir kaut kādas emocionālas prasības, kurām nav ietekmes uz budžetu. Ja prasības no Memoranda padomes būtu daudz intensīvākas, es domāju, ka ministrijām paliktu arvien karstāk un karstāk. Piemēram, Izglītības un zinātnes ministrija nevarēja iedomāties, ka viņi uzdursies tādām „Pro Futuro”, kas seko līdzī un domā līdzī tiem procesiem, jo ļoti daudzi kārtējo reizi atdurās pret kaut to un aiziet mājās un atkal ielien savā alā. Tāpēc ir bijušas vairākas reizes, kad mēs palīdzam šos piemērus izcelt Memoranda padomē, lai tas nebūtu tikai tā, kā ministriju līmenī bieži vien notiek, - aplis ir apgājies, process ne ar ko nav beidzies, secinājumi nav izdarīti, ejam tālāk, nākamais process sākas. Mūsu interesēs ir uzturēt to, ka respekts ir, bet nereti no pašu NVO puses tas respekts tiek veidots nevis ar saturu, bet ar pozēšanu, ne pēc būtības, bet tikai pēc formas. Memoranda padome teica, tāpat tas ir svarīgi. Bet ir svarīgi, ka ar to saturu Memoranda padome parādītu, kāda viņai ir ietekme. Piemēram, šo piecu gadu laikā es pat nevaru atsaukt atmiņā nevienu reizi, kad Memoranda padome būtu radījusi kopēju vēstuli par kaut kādu būtisku rīcībpolitikas virzienu. Ir bijusi izteikšanās un tad, kad jāvienojas, kurš tad to darīs, organizācijas rāda viena uz otru. Bet Memoranda padome ir ļoti spēcīgs instruments, jo īpaši, ja pieņemtajiem lēmumiem seko Ministru prezidenta rīkojums. Tā kā mums joprojām ir ļoti izteikta kultūra, ka tad, ja „no augšas” neviens nav pateicis, nekas nenotiek, tad šeit ir tā iespēja gan to saturu veidot, gan pateikt „no augšas”.

S.R.: Latvijas Pilsoniskā alianse darbojas Memoranda padomē no paša sākuma, un pa šo laiku ir nomainījušies trīs Ministru prezidenti (A.Kalvītis, I.Godmanis, V.Dombrovskis). Vai jūs saredzat atšķirību tajā, kā viņi ir sadarbojušies vai kāda viņiem ir bijusi attieksme pret Memoranda padomi?

R.P.: I.Godmanis Memoranda padomi uzskatīja par tādu „neko”. V.Dombrovska attieksme ir ļoti lietišķa, bet es nevarētu teikt, ka viņš ļoti atbalstītu. Piemēram, uz jautājumu, ko no NVO puses iekļaut Reformu vadības grupā, atbilde bija, ka 14 cilvēki jau ir pietiekami daudz, lai iekļautu vēl vienu. Attieksme ir formāla. It kā respekts, bet formāls. Nav bijusi tāda proaktīva attieksme, ka jā, es redzu jūsu lomu tur un tur. Bet svarīgi jau ir arī tas, ka vismaz nedzen laukā... Runājot par A.Kalvīti, viņam bija ļoti aktīva komanda, cilvēki, kas to memorandu virzīja un lietas darīja. No viņiem vairāk nāca satura jautājumi. Pārējiem premjeriem vairāk raksturīga tāda administratīvas lomas uzņemšanās - sasaukt NVO Zaļajā zālē. Tas tiešām vairāk ir cilvēku faktors, cik aktīvi ir premjera biroja cilvēki. Premjera pārstāvim Memoranda padomē būtu jābūt, jo G.Veismane nav premjera pārstāve, viņa ir Valsts kancelejas vadītāja. Un ministriju pārstāvji arī nāk tā, kā nāk. Vai nāk un klusē.

S.R.: Vai NVO pārstāvju līdzdalības mehānisms padomē (rotācijas kārtībā) ir efektīvs un nodrošina atbilstošu NVO interešu pārstāvniecību un lēmumu pēctecību?

R.P.: Rotācijas kārtība ir OK, kaut arī Pilsoniskajai aliansei ļoti ilgi jāgaida, lai atkal „ierotētu”. Man liekas, ka tas process nepieder nevienam no padomes locekļiem. Padomes locekļi var šo procesu virzīt aktīvāk vai pasīvāk. Bet tas process viņiem nepieder, un tā ir tā burvība. Tie lēmumi nav bijuši tādi, kas jāpieņem aiz slēgtām durvīm. Dažkārt ir tā, ka cilvēki, kas tiek virzīti pārstāvēt Memoranda padomi kaut kādās komitejās, paši nezina, kur viņi ir ievēlēti. Un tad ir labi, ka ir tāda Latvijas Pilsoniskā alianse, kas ir piedalījies visu laiku un zina, kas ir bijis, un atgādina. Tā institucionālā atmiņa ir ļoti būtiska. Ir bijušas domas, ka Pilsoniskajai aliansei vajadzētu kļūt par tādu pastāvīgo pārstāvi. Es teikšu tā: tas ir ļoti atkarīgs no cilvēku kapacitātes un spējas būt tiem interešu aizstāvjiem, jo pastāvīga dalībnieka vieta pati par sevi vēl neko nenožīmē. Organizācijai, kura būtu pastāvīgais pārstāvis, - un es nesaku, ka tā nevarētu būt Latvijas Pilsoniskā alianse, - ir jānodrošina kapacitāte, ka viņa uztur to institucionālo atmiņu. Pirms kāda laika mēs ierosinājām šo procesu kā funkciju deleģēt mums, bet tas, protams, nenotika, jo tas viss funkciju deleģēšanas process apstājās. Bija žēlošanās no Valsts kancelejas darbinieku puses, ka viņi zaudēs darbu, ja mēs pieteiksimies un dabūsim šo funkciju.

S.R. Vai organizācijas, kuras nav pārstāvētas padomē, seko līdzī padomes darbam un tajā piedalās?

R.P.: Jā, seko līdzī, par to liecina tas, ka cilvēki parādās uz sēdēm, kad tiek skatīti jautājumiem, kas viņiem ir aktuāli. Un Latvijas Pilsoniskā alianse arī vienmēr ziņo, ka padomes sēde ir bijusi un kādi jautājumi skatīti.

S.R.: Kādas ir Latvijas Pilsoniskās alianses darba prioritātes un galvenie uzdevumi pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā?

R.P.: Aliansei katru gadu ir darba plāns, un prioritātes nevar būt ārpus tā rāmja, kas ir alianses stratēģija. Pirmo stratēģiju izveidoja tie, kas dibināja aliansi. Šī ir jau otrā perioda stratēģija, un tas uzstādījums nav mainījies. Tā ir biedrībām un nodibinājumiem labvēlīgas vides veidošana Latvijā. Pirmkārt, NVO interešu aizstāvība; otrkārt, NVO kapacitātes stiprināšana caur izglītojošiem pasākumiem; un, treškārt, NVO sektora popularizēšana. Viena no šī gada lielajām prioritātēm ir Eiropas projekti un pētniecība un, protams, viss pārējais, kā, piemēram, EEZ/ Norvēģijas finanšu instrumentu jaunā perioda prioritātes, NVO interešu aizstāvība utt.; tas viss ir ikdienas darbs.

Teikšu tā, šis ir grūts brīdis eLPAi. Es paskaitīju, ka pagājušajā gadā mēs esam sagatavojuši un iesnieguši 14 projektus. Tas nozīmē, ka katru mēnesi ir strādāts uz to, lai mēs varētu piesaistīt finansējumu saviem mērķiem. Tas ir ļoti smags darbs, jo prasa lielu saturisko ieguldījumu, - tam ir jāgatavojas, ir jāpēta, jāanalizē. No visiem projektiem atbalstīta apmēram puse. Bet tas neatrisina situāciju, jo tie ir bijuši mazi projekti, piemēram, vasaras

akadēmija un citi pasākumi. Tas, ka tā ir pasākumu versija, veicina sadrumstalotību un neļauj nodrošināt ilgtermiņa līdzdalību. Tas ir ļoti skumji.

Alianses mērķis vienmēr ir bijis būt racionālam sadarbības partnerim. Mēs protam arī iepozēt tad, kad vajag, bet nespēlējam tādu vienkāršu teātri, jo ir vajadzīgs racionāls piegājiens. Bet, lai to nodrošinātu, ir vajadzīgs arī resurss. Un te tiešām jāsaka, ja mums nebūtu EEZ/ Norvēģijas finanšu instrumentu finansējuma, tad es nezinu, kā mēs to paveiktu. Tas ir ļoti cieši saistīts. Ja es varu vienā brīdī piesaistīt juristu, man ir ļoti svarīgi, lai es varu viņu piesaistīt ilgtermiņā, jo citādi nav tās institucionālās atmiņas. Pēc gada, atkal atgriežoties pie Sabiedriskā labuma likuma grozījumiem, mēs nevaram balstīties uz iepriekšējo procesu, bet mums tas stāsts ir jābūvē no jauna. Tas ir ļoti saistīts ar resursiem. Viena no grūtākajām lietām ir NVO tēla popularizēšana. Nesen eLPA biedru sapulcē izskanēja, ka aliansei ir vairāk jāstāsta par darbiem, kas ir izdarīti, jo tas mums nav izdevies. Es zinu, ka ir cilvēki, kuri vienkārši runā un neko reāli nav sasnieguši, bet viņiem ir labs PR, un par viņiem zina. Tādēļ viena no prioritātēm ir parādīt to, kas ir izdarīts, un kas ir tā atdeve un ietekme. Ļoti daudzi šīs lietas vienkārši nesaista kopā; viņi saka – nu, jā, atzinumu rakstīšana... Bet atzinumu rakstīšana ir naglas naglošana tajā mājā, jo tikai ar kaut kādām prasībām vai vēstulēm neko nevar panākt. Cilvēki dažreiz saka: es visām institūcijām esmu uzrakstījis vēstuli. Bet tā nav pareizā metode, kā lietas darīt, jo nevar strādāt ārpus tā rāmja, kas ir.

Man bija liela vilšanās, ka Sabiedrības integrācijas fonda projektu konkursā netika atbalstīts alianzes projekts – pētījums par NVO sektoru. Mēs ar šo ideju - izpētīt, cik tad liels ir NVO sektors, - esam bijuši gan ĪUMSILS, gan Bērnu un ģimenes lietu ministrijā, gan Tieslietu ministrijā. Un visu laiku tam neatrodas nauda. Šoreiz mēs to iesniedzām projektu konkursā, un viszemākais punktu skaits bija kritērijā par ietekmi uz sektoru kopumā. Tas man reāli sāp, ka mēs fundamentāli svarīgām lietām neatrodam naudu. Tas priekš NVO sektora ir reāls kaitējums, jo, ja nav precīzu datu, ir viegli manipulēt. Vakar, kad Tieslietu ministrija prezentēja Memoranda padomei informatīvo ziņojumu par Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmas izpildi, faktiski par ikvienu lietu, kas tika pateikts, pretī varēja likt argumentus, ka fundamentāli nekas nav izdarīts. Piemēram, alianse uzvarēja projektu konkursā par pētījuma veikšanu par NVO klasifikāciju. Ministrija varēja papūlēties vismaz tik daudz, lai ieviestu tās rekomendācijas, kas ir pētījumā. Un tās rekomendācijas tajā laikā izmaksāja trīs tūkstoši latu. Tagad tas izmaksās miljonus, tās datubāzes, ko viņi taisīs, un viss pārējais. Es uzskatu, ka te ir tās sadarbības vājums. Mēs jau to nepētām tāpat vien. Man jau nevajag to pētīt tāpēc, ka man vajag tos datus, bet tāpēc, lai to politiku varētu veidot atbilstoši tām prasībām un vajadzībām. Es nāku no Latvijas Sarkanā Krusta „ģimenes” un, runājot

līdzībās, – ja tu vāri zupu, tev ir jāpaprasa tam klientam, vai viņam tā zupa garšo, un cik daudz šķīvjus viņš izēdīs. Tas viss ir jāanalizē. Bet mēs to nedarām. Ir notikušas kaut kādas aktivitātes, katru aktivitāti var apšaubīt, vai tā ir bijusi lietderīga, vai nē. Es domāju, ka nākotnē ministrijai vajadzētu būt tādām elementāram organizāciju attīstības vai procesu vadības redzējumam, jo tikai tā iet cauri programmai pa aktivitātēm, kas izdarīts, kas nē, tas neies cauri. Redzēs, cik ilgi partneri būs gatavi tajā klausīties. Mēs varam runāt gadiem, un nekas nemainās. Piemēram, Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programmā ir tādas lietas, ko ir iestrādājuši konkrēti ĪUMSILS cilvēki. Tajā brīdī, kad runāja par NVO reģionālajiem resursu centriem, es teicu, ka tam nebūs efekta. Ko viņi izdarīja ar valsts naudu? Viņi uztaisīja divas NVO centru grupas: atbalstītie un neatbalstītie. Tātad nebija tālredzīga redzējuma. Vēl viņi iesaistīja trešo partneri – plānošanas reģionus, kuriem pārskaitīja 20 tūkstošus latu par neko. Tā lielā mērā ir bijusi graušana. Tie resursu centri, piemēram, Ventspils, Liepāja, Alūksne, - viņi ir „klumburējuši” kā varējuši, bet viņi nav izbeiguši savu darbību. Bet, piemēram, Madonas centrs sevi nav attaisnojis, bet tā nauda ir aizgājusi. Pilsoniskā alianse arī ir viens no resursu centriem, bet es neredzēju nevienu citu, kurš varētu to uzņemt Rīgas reģionā.

S.R.: Vai visiem resursu centriem nepietika finansējuma?

R.P.: Varēja pietikt. Varēja būt citi uzstādījumi, un varēja būt visiem. Varēja būt 75 dalīts ar 5 vai 75 dalīts ar 11. Tas nebija akmenī iecirsts, ka jābūt tikai pieciem. Zinot to virtuvi, kā tas notika, jāsecina, ka cilvēkiem ir bijušas savtīgas īstermiņa intereses. Piemēram, ja ĪUMSILS strādā NVO centra vadītājs un viņam ir jāiet prom no darba NVO centrā, lai konkursā varētu uzvarēt tieši tas NVO centrs, tad man tā liekas kropla situācija. Tas nozīmē, ka tajā procesā jau ir iekodēta slikta pārvaldība. Cilvēkam, kas ministrijā ir strādājis pie politikas izstrādes, ir bijušas ļoti savtīgas intereses.

Kāpēc Tieslietu ministrija nevēlas ņemt vērā sabiedrības viedokli sabiedrības integrācijas politikas jomā? Viņi grib izdomāt citu vietā, bet viņiem pietrūkst tikai ļoti nedaudz, lai dabūtu to leģitimitāti sabiedrības integrācijas politikai. Bet viņi neieklausījās un negribēja to leģitimitāti dabūt, kaut arī mēs piedāvājām metodi, kā to darīt, panākot kompromisu. Bet ir tādas bažas un bailes, ka mums ir kaut kādas savas īpašas intereses. Kad es gāju pie Tieslietu ministra, atbilde bija: ko jūs no mums gribat, mums nav naudas. Bet mēs jau neatnācām pēc naudas, mēs atnācām pēc izpratnes. Lai veidotu ministrijas izpratni par to, kā tam būtu jābūt. Un, kamēr cilvēki saredzēs tikai to, ka visu laiku iet runa par naudu, mēs nevaram tikt tālāk. Man liekas, ka tā ir konceptuāla lieta. Jo patiesībā svarīgākais, ko mēs gribam panākt, ir ideja un tikai tad, cik tas maksā. Un, runājot par projektiem, man ir bijis ļoti

skumji noskatīties, ka 5-6 gadu laikā neviens nav saskatījis to, ka ļoti svarīgi ir izpētīt NVO sektoru. Acīmredzot, ir izdevīgi, ka tas nav izpētīts.

S.R.: Vai Pilsoniskās alianse ir iepazīstinājusi ministriju valsts sekretārus ar Eiropas Padomes Starptautisko NVO konferencē pieņemto „Labās prakses kodeksu pilsoniskās līdzdalības nodrošināšanai lēmumu pieņemšanas procesā”? Kāda ir ministriju attieksme pret šo dokumentu?

R.P.: Jā, visi ir iepazīstināti ar labās prakses kodeksu. Attieksme bija nekāda. Klusums. Neviens jautājums netika uzdots. Bet pamazām tas sāk ierotēt apziņā, jo mēs paši par to daudz runājam. Tādēļ es domāju, ka tas ir neliela laika jautājums. Pirms tam nav bijis nekā, pie kā pieturēties, bet tagad ir dokuments, pie kā var pieturēties. Memorands jau arī nav uztaisīts vienkārši tādēļ, lai mums būtu kaut kāds dokuments. Memorands ir ierocis – beisbola nūja, ar ko „sist pa galvu” valsts pārvaldei. Deklarācija Saeimā jau arī nav vienkārši tādēļ, lai būtu vienkārši deklarācija smukuma pēc, kur nolikt puķes kaut kādā datumā. Bet tas ir instruments, kā darboties. Un tad uz tā var atkal būvēt nākamo. Labās prakses kodekss ir labs paraugs, tāds ideālais modelis, pēc kā mēs varam būvēt to izpratni, kā tām lietām vajadzētu darboties.

S.R.: Ir izskanējis tāds viedoklis, ka tad, ja interešu aizstāvības organizācijām būtu pieejams valsts finansējums, viņas tādā veidā pazaudētu savu neatkarību, kļūtu atkarīgas no valsts un vairs nevarētu pārstāvēt sabiedrības viedokli. Kā jūs to komentētu?

R.P.: Šo viedokli es dzirdu jau kopš ĪUMSILS laikiem, kad mēs runājam par valsts finansējumu. Es pilnīgi noraidu šādu attieksmi, jo tad mēs nekad netiksim līdz tam finansēšanas modelim. Mēs nevaram prezumēt, ka tā būs. Uzstādījums ir, ka finansējums jāsadala tādā veidā, kurš nodrošina neatkarību, nevis to, ka es tev tagad iedodu naudu, lai tu man „nekostu”. Es par savu organizāciju varu teikt, ka aliansi nav iespējams nopirkt, vismaz manā vadībā nē. Mēs „kožam” arī tad, ja esam saņēmuši finansējumu. Daudzas organizācijas apzinās, ka tiešais finansējums no ministrijas met ēnu uz viņām, jo organizācijas arī paliek gudrākas. Tādēļ ir jānodrošina, lai tas mehānisms ir tāds, kas nemet ēnu vai neviēš aizdomas, ka tā organizācija pēkšņi varētu kādam kalpot. Tāpēc visiem būtu jābūt lielai interesei uztaisīt šo NVO fondu, lai nebūtu šie 88 dažādie sadarbības līgumi, kur katrā ir kaut kāda pakalpošana vai atbildēšana ar pakalpojumu, jo tas ir nebeidzams aplis. Tādēļ NVO fondam jābūt neitrālam, kur šo finansējumu varētu sapludināt kopā un tad dalīt, lai finansējums nāktu no fonda, nevis no ministrijas, no kuras būtu atkarīgs, vai es to saņemšu. Liela daļa organizāciju par to varbūt neuztraucas, bet tās, kas ir interešu aizstāvji, tām ir šīs bažas, jo viņas zina, ka tas var mest ēnu pār viņām. Man būtiskākais tomēr ir laba pārvalde un demokrātiskās vērtības, un vērtības vispār – godīgums, taisnīgums, caurspīdīgums. Mans

uzstādījums ir organizācijas misija, nevis mans uzstādījums rodas no naudas avota. Tas ir tas, ko es teicu pašā sākumā, - svarīga ir organizācijas turēšanās pie saviem mērķiem.

Rīgā, 2010.gada 1.aprīlī.

Galvojums

Maģistra darbs „Nevalstisko organizāciju līdzdalība valsts pārvaldes darbībā, problēmas un risinājumi” izstrādāts Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar šo es galvoju, ka darbs ir izpildīts patstāvīgi, bez citu palīdzības, no svešiem avotiem ņemtie dati un definējumi ir uzrādīti darbā. Šis darbs nekādā veidā nekad nav iesniegts nevienai citai pārbaudījuma komisijai un nekur nav publicēts, kā arī iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

2010.gada 7.maijā.

Sandra Rieksta

Darbs iesniegts Publiskās pārvaldes katedrā

2010.gada _____

Lietvedības sekretāre: _____ Ilona Tole

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Maģistra darbs „Nevalstisko organizāciju līdzdalība valsts pārvaldes darbībā, problēmas un risinājumi” aizstāvēts Maģistra pārbaudījumu komisijas sēdē 2010.gada _____, vērtējums ____ (_____).

MPK priekšsēdētājs _____ /M.Pūķis/